PASCASII

ROBERTI VIRI DOCTISSImi simul ac religiosissimi in Lamentatiões Ieremiæ prophetæ, quæ ut quinq; capitibus continent, ita in quinq; redegit libros, opus certe aureum, nunquam antehac uisum, nec typis excusum.

Sub edicto & Priuilegio Cæsareo
ad quadriennium.

Coloniæ, ex officina Eucharij
Anno M. D. XXXII.

REVERENDO IN CHRISTO
patri ac domino Domino Iohanni
Furstenberg, Abbati sancti Mi
chaelis apud Sybergum.
Eucharius Ceruí-
cornus S.

BAsilium illum ter maximũ, reue-
rẽde pater, cuius eruditionẽ & san
ctimoniam ethnici etiam scripto-
res probauerunt, crebro in ore habuisse fe-
runt πατρὸσ σωφροσύνη μέγισον τέκνοις παράγ-
γελμα, hoc est, patris modestiam maximũ
filijs documentum esse, quod in omnibus
rebus admonendum & docendum exem-
pla longe plus quàm præcepta facere anim
aduerteret. Hoc ut in cuiusuis boni pa-
tris familia maximum momentum habere
cognoscitur, ita etiã in quouis regno, quali-
bet ciuitate, uerum esse constat tales plerũ
q; esse qui obediunt, quales illi qui re℞ poti
untur & cæteris præsunt. In te uero, qui in
reipu. nostræ Christianæ administratione
gnauiter rem tuam peragis, & sic præfe-
ctus non exiguæ familiæ constitutus es, tã
ta est uirtutum omnium exuperantia, tãtus

recti boniq́ amor, ea in administrando offi
cio tuo uigilantia, industria, diligentiaq́, ta
les deniq mores, ut sodalitium illud suauis
simum, quod tibi curandum datum est, non
aliud quod imitari rectius possint exẽplar
expetere aut proponere sibi possint. De ge
neris autem conditione, quando ea in con=
spicuo est, & cum multis alijs tibi commu=
nis aliorum elogium expectato, singularẽ
autem literarum amorem, singularem er=
ga doctos uiros affectum merito sine adu=
lationis suspicione prædicare debeo, quorũ
si nulla alia documenta dedisses, hoc unum
satis animum tuum præstantissimum decla
rauerit, q aliũde tibi M. Nicolaum Borchę
mium uirum absolutum, eruditionis exa=
ctæ & humanitatis raræ adsciueris, qui ut
tu neq opera, neq cõsilio, neq́ labore par=
cens: hoc unum studes, quo gregem tuum
sacrum optimis uitæ institutis & religione:
ita & ille, qui bonis artibus illorum animos
imbuat. Accedit ad hæc insignis bibliothe=
ca cœnobiorum omnium honestissima &
pulcherrima supellex, quam à maioribus
nostris, om̃ium scriptorum libris ornatam
tanquam per manus accipiẽs, ita renatis no

ſtro ſeculo autoribus redornaſti, ut in Ger
mania noſtra paucas extare putem quæ cũ
tua iſta certare poſſint. Teſtantur hoc inſi-
gnium aliquot autoꝝ utiliſſima monumen
ta quæ per te proximis annis in lucem edi
ta, non ſine doctoꝝ uiroꝝ applauſu in ma-
nus hominum peruenêre. Teſtabuntur hoc
ipſum quæ nunc formulis à me excuſa pro
deunt in Ieremiæ prophetæ Lamentatiões
doctiſſima cõmentaria Roberti Paſcaſij ab
batis Corbienſis, quæ ſi non alia nomine q̃
autoris in utraque lingua probe exercitati
eruditione, & arcanarum literarum mirifi
ca ſcientia commendarentur, in ſpem tamẽ
maximam uocor gratiſſima futura, quod
tempora noſtra quæ in ruinis reipu. Chri-
ſtianæ miſerrimæ iacent, & tantum non de
plorata ſunt, nullam nũc conſolationem ad
mittere uidentur lamentis, ſane quæ nunq̃
non tempeſtiuiter comploratis adhibẽtur,
locus eſſe poteſt. Habent tamen hæ Thre-
norum explicationes plurima, quæ non ſi-
ne iucunditate animiq́ꝫ lætitia & admirati-
one legi poſſunt. Stylus pro illo ſeculo ſim
plex eſt, mundus tamen & facilis, ſed quæ
docendi promptitudo, quæ caſtigandi, ad-

monendi, suadēdi acrimonia? Feliciotibus seculis uixisse dices: Quando illa etiam feli cia secula fuisse crediderim, quando solidio ris & ueræ theologiæ principes doctores Augustinus, Ambrosius, Hieronymus (ad quorum lectiones perpetuo tuos adhorta ri soles) tam diligenter à Pascasio & aliis q̃ plurimis euoluerētur. Hunc itaq; nostrum autorem P. R. ad te mittimus, & in tuam gratiam qui plurimis prodesse possemus prelo nostro dedimus, ex quo si quis usus ad studiosos sacrarum literarum redibit, re dibit autem multus, totum hoc R. T. acce ptum referre debent, qui & nobis exempla ris copiam feceris, & ad editionem horta tor & instigator fuisti. Dominus deus te nobis diu incolumem seruet. Vale, Ex ur be Colonia, Calendis Iuniis, Anno M. D. XXXII.

EX IOHANNE TRITHEMIO Abbate Spanhemeñ. Paſcaſij Roberti uita.

PAſcaſius Robertus abbas Corbienſis, ordinis ſancti Benedicti, uir in diuinis ſcripturis ualde eruditus, & ſecularium literarum non ignarus: Græco & Latino nobiliter inſtructus eloquio, ingenio acutus, ſermone compoſitus. Scripſit metro & proſa, nõ pauca opuſcula. Claruit temporibus Caroli Groſſi imperatoris. Anno D, CCC, LXXX.

PASCASIVS ROBER TVS MONACHORVM OMNI-
um peripſima, ſeni Odilmanno Seue
ro plurimam & ſempiter-
nam ſalutem.

MVLTO COGOR
longoq; confectus
uitæ tædio, triſtes
lachrymarum ini-
re modos. Geme-
bũda iam quia pro
fecto meis prægra
uata malis, inopina
te ſenectus non uo
cata uenit. Quam dum inſpicio, ſpecie de-
formatus, aliena perhorreſco, eo quod me
ſubito animo non mutatus, quod fui non in
uenio, euadere tamen nequeo, illa decipien
te quæ amiſi. Vnde congelatus uſu longio-
ri durior effectus, nullis iam emolliri queo
fletibus, quamuis multis miſeriarum me-
arum intus foriſve premar doloribus.
Quibus quotidie ſaltem ad ſuſpiria pro-
pulſus Ieremiæ prophetæ inter diſcrimina
ultimæ uitæ, Threnos explanare decreui.

Siquidem eius ut emolliar lamentis, quatenus uel sic addiscam fragilis uitæ excidia deplorare, quomodo sanctus ille plangit aliena. Et quia hæc ætas alios poscit mores: licet sero hortante scriptura, quia semel domum luctus intraui, proposui tanti operis studia non indiscussa transire: licet neminē Latinorū legerim explanasse threnos, quos propheta symphonizando metro uoluit legentibus commendare. In quo nimirū opere, si quippiam posteris condignum literis enodauero, tuo frater iudicio decernendū transmitto: quia nulli magis nostra cōgruere putaui, ad quoscunq; oculos direxi, quàm tibi, qui & senectute coæquaris, & quotidianis precum fletibus antecellis.

PASCA-
SII ROBERTI IN THRENOS
ſiue Lamentationes Ieremiæ
Libri primi
Præfatio.

SICVT DIVERſa leguntur cantica, ita & ſpiritu ſancto referante lamentationes diuerſæ: & ſicut proprie appellatur liber Salomonis Cantica cãticorum, ita & appellari queunt Threni Ieremiæ Lamentationes lamẽtationum: quia ſicut omĩno præcellunt illa, in quibus ſponſus ac ſpõſa dulcibus fruuntur amplexibus, ita & lamentationes iſtæ uincunt omnia ſcripturarum lamenta, in quibus abſceſſus ſponſi ab ſponſa, magnis cum fletibus uehementius deploratur: ex quo ſola ciuitas ſedere, ac domina gentium quaſi uidua, amariſſime ſatis plangitur. In illis quippe canticis, diuerſæ introducũtur ad gaudia nuptiarum per

ſonæ: in iſtis uero diuerſæ planguntur. Illa ſiquidem decent in patria: iſta uero in hac noſtra peregrinatione. De his quippe dici tur canticis, quod deceãt in Sion illa cæleſti, uti Dauid Pſalmographus canit: Te decet (inquit) hymnus deus in Sion, & tibi reddetur uotum in Ieruſalem. De iſtis uero idem Propheta: Beatus cuius ẽ auxiliũ abs te. Aſcẽſiones (inquit) in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarum, in loco quem poſuit. Vallis nanque lachrymarum, præſentis uitæ conuerſatio recte deſignatur: locus uero Chriſti eccleſia, in qua unuſquiſq; poſitus pro cæleſtis patriæ deſiderio deplorans, aſcenſiones in corde ſibi diſpoſuit, ut ad illa felicitatis gaudia quandoque deuotus ueniat. Aliâs uero non niſi corde aſcenditur, ubi fidelis quilibet dum uarios euocationis ſuæ gradus meditãdo diſponit, uarijs introrſus corde gemitibus, afficitur.

Pſal. 64.

Pſal. 83.

Hinc ſane conſtat, quod multa ſunt genera fletuum, multa & differentia lachrymarũ. Aliter enim deflet ille qui propria, aliter qui aliena plangit detrimenta. Aliter pro amore cæleſtis patriæ, aliter pro immanitate ſcelerum & terrore gehennæ. Aliter

pro dolore cordis, aliter pro amore piæ ac ſanctæ recordationis. Quæ nimirum lachrymarum genera, ſcriptura diuina latius explanat, cum in diuerſis ſcripturarum locis, ſingulorum uarios demonſtrat affectus, & lamẽta replicat. Inter quos Dauid,

Pſal. 41. Fuerunt mihi (inquit) lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi ẽ deus tuus. Et alibi: Laboraui in gemitu meo, natare faciam tota nocte lectum meum, & lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Caligauit præ amaritudine oculus meus, quia cõſumptus ſum ab uniuerſis hoſtibus meis. Quibus itaque uerbis patet, quod multis ſancti mouentur affectibus, eo quod & ipſi uolumen illud intus totum quod Iezechieli oſtenſum eſt, in ſenſu mentis traiecerint, in quo erant ſcriptæ lamentationes & carmen & uæ. Lamentationes uidelicet, quia in eiſdem literis conſcripta eſt pœnitentia peccatorum, atque ploratus omnium ſanctorum, ut Pſalmiſta canit: Qui ſeminant in lachrymis uere, in gaudio metent. Qua uera ſpe certi priores ſancti, ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Propterea & carmen in eodem libro ſequitur,

Pſalm. 6

Iezec. 2

Pſal. 125.

ex quo gaudia iustorum nuntiantur: nec tã men uæ tacetur, eo quod illic multis in locis expressa damnatio reproborum comprobatur. Sed lamentis in hac ualle lachrymarum afficimur, ut in futuro ad æternæ uitæ, gaudia & cantica lætitiæ pertingere ualeamus. De quibus profectò lamentis, in eisdem dictis legitur: Scindite corda uestra, & non uestimenta uestra. Miseri estote & lugete: quia beati qui lugent nunc. Risus uester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Et ut de promissiõe gaudij sequentis hilarescas, habes in eiusdem uoluminis congerie. Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Et sicut per quendam sapiẽtem augustius de cælesti Ierusalem prædicatur. Lapide pretioso & mundo omnes plateæ eius sternentur, & per omnes uicos eius alleluia cantabitur. Quod nobis carmen cælestis patriæ ciues nuntiare uenerant, cum concorditer clamabant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Sed huiuscemodi cantica cælestis patriæ sunt gaudia. Lamentationes uero spiritus sancti, aut ex mœrore, aut ex deside-

Ioel. 2

Iaco. 4.

Psal. 83.

Tobię. 13

Lucæ. 2.

rio æternæ uitæ cordis infusio. Legimus tamē lamētationes super Saul & Ionatham, legimus & super Absalom, quæ profecto lamenta doloris ac mœroris sunt plena. Fleuit quoque & Iezecias fletu magno: Fleuit & Petrus amarissime. Sed iste (ut diximus) merito Lamentationes lamentationū uocantur, quia generales sunt, & sic prætendunt genus ad speciem, ut rursus species ad genus referatur. Sicq; terrenæ illius Ierusalem & populi excidia deplorant, ut præsentis ecclesiæ damna deflere non prætermittant. Sicq; generalitatem populi noui ac ueteris eorum lugent qui à fide corruerunt & captiuantur, ut unius animæ, quæ templum fuit spiritus sancti, detrimentum plangere non desistant. Sicq; ad præsentem captiuitatem, sub qua idem eandem prophetiam condidit, oculum intendant, ut extremā quæ facta est sub Tito & Vespasiano penitus non omittant. Quid plura? Omnium præsentis uitæ causas ac ruinas cernens propheta, gemendo mouetur ad singula, ut singuli discant propria sic deflere, quomodo ipse deplorat communia & aliena cuiusq; delicta. Ideoq; quadruplici

Threnos totius lamenti, ut æstimo, conte-
xuit alphabeto: quia tam nos quàm & hic
mundus quatuor constat conditus elemen
tis, igne uidelicet & aqua, aere & terra: ut
qui quatuor consistimus existentijs, sub
quatuor recte plangamur literarum alpha
betis. Quod autem propheta non solum
præsentia, uerum præterita & futura luge
at, liber Paralipomenon insinuat, ubi legi- 2. Par. 35
tur quod mortuns est Iosias rex & sepultus
in mausoleo patrum suorum, uniuersusq;
Iuda & Ierusalem luxerint eum, Ieremi-
as(inquit)maxime. Quibus profecto uer-
bis ostenditur, quod non solum ad præsen-
tia & futura, uerumetiam & ad præterita
lamentatio hæc superextenditur, ut sub
quadrato cæli cardine, præsentis seculi de-
licta, quadrato lugeat alphabeto, & ad la-
menta omnia inuitet. Propterea & nos non
minus super eiusdem ciuitatis ruinam, quã
& super ecclesiæ damna, superq; anima-
rum discrimina, decreuimus easdem tripli
citer exponere lamentationes, & ꝑut opor
tuerit ad eadem tria tempora sensus dirige
re. Neque silendum putauimus, quod pro
pheta sanctus, sicut diuinæ legis interpres

Hieronymus testatur, Threnos tanti lamenti lege metri condiderit. Ex quo etiam apud Latinos per singula sententiarum principia, singulæ Hebræorum literæ prænotantur, à qbus in sua propria lingua, ut fertur, unusquisque uersus incipitur. Neque igitur est credendum, quod tot literæ uacent à mysterio, cum nec unus apex iotæ prætermittendus sit in lege. Vnde quod singulæ literis interpretentur, intelligentia singulis sententijs est reddenda. Nam Aleph doctrina interpretatur. Doctrina uero illa uera est, qua deus cognoscitur, & proprie uniuscuiusque status uel defectus non ignoratur. Non enim doctrinæ quilibet recte insistit, qui semetipsum penitus non agnoscit. De qua sane Isaias propheta: Glorificate (inquit) deum in doctrina. Ille ergo deum digne glorificat in doctrina, qui & eum laudare de suis non cessat: neque ea quæ de se ipse admisit, aut proximis deflere non ignorat. Quā bene propheta doctrinā præceperat, q mœrēs spiritu repletus aiebat, dicens:

Matth. 5

Isa. 24

ALEPH.

Quomodo sedet sola, ciui tas plena populo: facta est quasi vidua, domina gentium. Princeps pro uinciarum, facta est sub tributo? Non q̄ hic mœnia ciuitatis Ierusalē lugeat, sed per eam tropice populus in captiuitatem ductus, amare plangitur. iuxta illud Isaiæ prophetæ, quod omnibus deuindemiata bonis filia Sion relicta sit ab hostibus sola, sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas q̄ vastatur. Fitq́ mox vehemens exclamatio prophetæ plena fletibus, plena doloribus, plena omni admirati one & stupore mœrētis. In qua patēter insinuat sub-uersionem miseræ ciuitatis, & ruinam scelesti populi: non solum sub Chaldæis accidisse, verum sub Tito & Vespasiano plenius omnia cōpleta fore. Hactenus nec sola nisi per exaggerationem doloris sedere iure dicit, vbi de pauperibus terræ cultores innumeri relinquuntur, quibus & Godolias præesse iubetur. Nec tamē ciuitas diruit, sed integra eius vastatio vsq; ad illud differtur, Christo duce perempto, quādo nec lapis super lapidem, secundum domini sentētiam, ne q; populus in ea relinquitur. Interea etiam post reuer sionem tantæ captiuitatis, rursus paulatim creuit virga furoris dei: quia non est ad deum post monita & correctiones prophetarum conuersa perfida gens Iudæa, sed beneficijs dei semper ingrata, supplicia sibi atrociora contraxit. De qua sane gente Moyses: Scio inquit contentionem tuam & ceruicem tuam durissi mam, semper cōtentiose contra deum egistis. Necnō

Isaiæ.1. Mat.24 Deut.31.

Actu.7. & Stephanus: Dura, inquit, ceruice & incircũcisis cor dibus, vos semper spiritui sancto restitistis sicut & pa tres vestri. Propterea frequẽter flagellis attriti, ab ho stibus oppressi, penè malis omnibus affecti: nec sic ex Psal.77. toto corde crediderunt, sed exacerbauerunt deum ex celsum, & testimonia eius non custodierunt. Et ideo captiuatis iam decem tribubus in Assyrios, duæ quæ remanserant sequẽtes domum Dauid, & specietenus deum colentes, paulatim crescente eorum malitia pri us in Chaldæa durius captiuantur. Hinc quoq; quasi sola sedere ciuitas plangitur, & vidua facta sub tribu to, quæ prius fuerat domina gentium, earum scilicet quas subuerterat. Nam vidua sedere miratur, non so lum quia captiuatis regibus, & sacerdotio destructo desolata, verum quia profanato templo & omnium vasorum gloria funditus explosa, mox dei auxilio de stituta euacuatur, & sola inter hostes plena ignomi nia relinquitur. ¶ Cęterum spiritualiter lachrymo sius, quotiens ecclesia, culpis exigẽtibus, sponso Chri sto viduatur, à propheta vel sanctis viris plangitur. **Quomodo sedet sola ciuitas?** Sola quippe sede re iure quæritur, cum dei & sanctorum desolata ange lorum auxilio, intus forisve ab hostibus vastatur. Ali Lucæ.5 oquin nisi sola esset, plangẽda non esset: quia nõ pos Iohan.3. sunt lugere filij sponsi quandiu cum illis est sponsus, imò gaudio gaudent amici ꝓpter vocem sponsi. Cũ vero matrem scilicet Christi ecclesiam ab sponso vi duatam senserunt, recte non solum filios, verũ & ami cos omnes flere conuenit. De quorum nimirum col legio Ieremias propheta extiterat, qui præ omnibus & pro omnibus tam immaniter deflebat. Flebat aũt non saxa & ædificia, sed ruinam hominum. Quæ re cte ciuitas bene sedere dicitur, quod plorãtis est habi

tus. Vnde & Iob in sterquilinio sedisse perhibetur, vt affectũ exprimeret dolentis: Nam & ipse dolens interpretatur. Sic & Dauid de hac ipsa captiuitate: Super flumina, inquit, Babylonis illic sedimus & fleuimus. Acsi patenter dicat: Quia in throno regni, imò in summo cęli vertice stare noluimus, iure super flumina tentationum flentes ac lugẽtes, supra modum dolemus. iuxta illud Isaiæ prophetæ: Descende, sede in puluere filia Babylon: sede in terra, non est solium filiæ Chaldæorum. Ita & Ierusalem nostra quotiens in confusionem peccatorum venerit, nõ est ei solium, neq; thronus, neq; vlla dignitas celsitudinis, sed in terræ puluere sedere perhibetur iure. Propterea propheta plangit, non tm̃ quia sedet puluereis & terrenis operibus sordidata, imò quia sola sedet. Porro sola, quia quasi vidua: vidua vero, eo q; ꝓ fœditate turpitudinis suæ ab sponso sit relicta. Sed notandum q; quasi vidua, & non vere vidua, dicitur: quoniam & si ab sponso despicitur, sponsalitatis tamẽ eius iura manẽt: vt si redierit, prioraq; dilectionis opera impleuerit, spõsum saltem per pœnitentiam immortalitatemq; recipiat. Qua deniq; veste reinduta, nullius sub tributo iacet debiti, sicut Paulus Apostolus insinuat, dicens: Nihil inquit aliud debeatis, nisi vt inuicẽ diligatis. ¶Tropologice autem, anima sola sedere digne plangitur, quasi vidua exuta virtutũ bonis, quæ se dominio subiugauerit Chaldæorum, sponsumq; contempserit pubertatis suæ. Chaldæi nanq; captiuantes interpretãtur. Captiua ergo anima dicitur, cum à solio cælestis patrię, vitijs subacta, sub potestatẽ dæmonum redigitur. Cui mox per prophetã dicitur: Intra in tenebras filia Chaldæorum. acsi patẽter dicat: Quia in luce stare noluisti virtutum, filia facta dei munere adoptio-

Iob. 2
Psal. 136.
Isaię. 47
Rom. 13
Isaię. 47

nis,intra,mutato nomine,in tenebras perpetuæ cæcitatis. Quam propheta animam cõspiciens,sponsi auxilijs culpis exigentibus destitutam,gemit & clamat: [Quõ sedet sola ciuitas] anima videlicet quondam virtutibus & suffragijs sanctorum quasi ciuitas plena populo desolata. Quæ prius pollebat diuinis operibus inter frequentias sodalium,nunc inter hostes aduersariorum sordet squalida:cui nulla est societas sanctorum,nulla communicatio sacramentorum dei,nulla cum spõso,cui se deuinxerat amore dilectionis,participatio, sed redacta sub tributo vitiorum: quotidie omnibus exoluendo debitis fit alligatior. Vnde vnus electorum mœrens plangebat, dicens:Multis me,inquit,pater meus creditoribus reliquit obnoxium,quibus exoluendo quotidie laboro, sed vni eorum hactenus satisfacere non queo, gastrimargiæ deplorans incitamenta. Constat igitur quod multa sunt delictorum tributa,quibus anima fit obnoxia,nisi rursus dei auxilio liberata,pristinam nõ valet recipere libertatem. Hinc misericors deus,licet malis nostris,ad iracundiam permotus,fornicãtem animam hortatur,dicẽs:Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis tuæ. Super virum pubertatis suæ,anima quasi virgo plangitur,quando plenissimæ charitatis amore perfusa,sui connubij fœdera cõsiderans, confunditur. Ideóque sacco accincta cilicino, sua facta deflere iubetur, quatenus pœnitendo ne à domino iudicetur, inter hœdos scilicet peccatores prius corripiatur: deinde super virum pubertatis suæ vti dilectionis opera perficiat,adhortatur. Vnde sequitur vox plangentis:

Cassian⁹

Ioelis.1

BETH. Plorans plorauit in nocte,& lachrymæ eius in maxillis eius. Quenã sit que plo

rat, BETH litera ex principio versus insinuat, quæ domus interpretari ostenditur. Beth quippe domus interpretatur, scilicet illa cum qua Iacob ingressus in Aegyptum, & postea domini suffragante clementia miraculis coruscantibus, egressa de populo barbaro prędicatꝰ: nūc vero exigētibus culpis, rursus ad captiuitatē in Babylonem reducitur, & ideo amarissime plorare perhibetur. Plorat autem in nocte: q̄a in die nulla dabatur eis requies, saltem vt suis consolarentur lachrymis, & oculos sero abluerent, quos ad idola prius male leuarant: & quod est grauius, ex omībus amicis sibi pessime blandientibus (propheta teste) nullus eam consolabatur, imò facti planguntur inimici. [lachrymæ (inquit) eius in maxillis eius.] vt maiori induerentur confusione inter hostes, & suis saturarentur opprobrijs. Patet igitur sensus, q̄ propter idololatriam populus in captiuitatem ductus, in Babylone plenus scelerum suorum ignominia durè satis ab hostibus tractabatꝰ: sed durior accidit ea captiuitas, quæ sub Tito & Vespasiano (teste Iosepho) facta legitur, ita vt impręsentiarum nihil durius contingere potuisse iure credatur. Ex quo ꝑfecto liquet, quia dei eos patientia diu sustinuit ad pœnitentiam, & ira, quam sibi thesaurizarunt, furoris dei vehementer accreuit.

Gen. 46

Psal. 115.

¶Sed iuxta allegoriam, Christi ecclesia scilicet illa cælestis Ierusalem, quæ de cælo descendisse à deo monilibus adornata suis legiꝰ, [Plorans plorauit in nocte,] inter aduersa scilicet huius vitæ: quia licet pręscita & prædestinata sit ad gloriam supernæ contemplationis, tamen adhuc inter caligines versatur ignorantiæ & discrimina nostræ cæcitatis. Vnde signāter ait, [Plorans plorauit,] quia ꝑfecto non solū ꝓ malis quæ foris tolerat gemens dolet, verū ꝓ his ærūnis,

infirmitatum suarum & maculis, quibus intus affici-tur, flendo gemit. Plorat ergo ea non minus quæ sentit interius, quàm quæ exterius tolerat. Sed prius cõpungitur in cubilibus secretorum cordium, tunc demum exterius lachrymis interiúsve bene rebaptizatur. De fonte quippe intus nascitur gemitus & lachryma, quæ foris producitur. Ideo secundum scripturarum sanctarum idioma, recte Christi ecclesia plorãs plorare dicitur, sicuti & gaudio gaudere, & vita viuere: quia profecto sicuti maius aliquid est & significantius, vita viuere, & gaudio gaudere, quàm simpliciter gaudere & viuere: ita maius est, plorãs plorauit dicere, vt hubertatẽ insinuet perfectæ cõpunctionis interius, & affluentiã demõstret lachrymarum exterius, quatenus nõ minus exterior sequitur, quàm & interior homo ad integrum reformatus abluatur. Hinc est quod sequitur, [lachrymæ eius in maxillis eius.] Per maxillas namque, rectores ecclesiarum significãtur, qui sciunt sua & aliena delicta curare & plangere, nec detegere. De quibus bene in Canticis canticorum collaudatur: Genę tuæ sicut fragmen mali punici, absque eo quod intrinsecus latet. Ergo in maxillis non modo pulchritudo ecclesiæ ostenditur, verum quod per eas intra corpus omnia traijcimus, eorum designatur officium prædicatorum, per quos ipsa quotidie fide in Christo renata aggregatur. Vnde dũ plus cæteris in Christi corpore laborant, plus gemũt & plorant. Plus itaque gaudent cum nutriunt & generant ad fidem electos: plus dolent & lugent eos, quos sciunt in nocte versari delictorum, vel erroris cæcitate, idcirco & in nocte plorare dicitur. Plorat autem in nocte, quia in mœstitia posita tenebras delictorũ suorum non ignorat, & lachrymas in maxillis portat, vt pulchritudo illius quotidie renouet. Ipsi quippe

Cant. 4.

sunt maxillæ ecclesiæ, qui & cortex mali punici: quia non solùm traijciunt nos in corpus Christi, sed & tegunt cum rubore pulchritudinis Christi sanguine decoratos, & celant omnia infra ipsius viscera, quæ intrinsecus latent. Dicuntur ergo genæ ecclesiæ fore etiam & sicut turturis, vt eos designet qui solitariam & castam diligunt vitam. Dicuntur & sicut areolæ aromatum quæ cõsitæ sunt à pigmentarijs, etiam vt eos insinuet qui theoricam sectantur vitam, & orationibus die noctuq; deseruiunt, in quibus vere est pulchritudo ecclesiarum & virtutum odor, quos impetus fluminis intus lętificat, & hubertas lachrymarum inebriat: quia nimiũ eorum lachrymæ omnium sunt lamenta, etiam eorum qui practicam gerunt vitam, dum hi maxime gemunt pro omnibus & deflent, qui sunt acsi areolæ virtutum consitæ à pigmẽtarijs, apostolis videlicet & apostolicis viris. Prodest nãq; Marthæ laborãti, quicquid Maria secus pedes domini deplorat. Et ideo bene Christi ecclesiarum lachrymæ in maxillis defluere probantur, quatenus omnium charitatis vota, vnum holocaustũ fiat. Plorat igitur sponsa longe ab sponsi sui remota amplexibus, in hac valle lachrymarũ quasi in nocte ignorantiæ, tamen subarrata dote dilectionis, & inebriata vino compunctionis. Plorat primum in pastoribus & rectoribus suis, non solum pro illius patriæ cælestis desiderio, verum & propter quorũdam suorum reprobam vitam. Plorat & in his maxime, qui se huic mortificauerunt seculo. Plorat autem in virginibus, plorat in viduis, plorat & in omnibus qui se in præsentiarum peregrinos egentesq; recognoscunt: quia beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Maxime tamen sponsam tũc lugere conuenit, quãdo vt propheta gemit. Hemo

Canti. 5.

Matth. 5

eſt qui conſoletur eam ex omnibus charis eius. Profecto quia ſpõſo, peccatis exigentibus, exacerbato, mox non modo angelorum auxilio atque om̃ium ſanctorum deſtituitur, verumetiam ſpiritus ſancti conſolatione frequenter deſolatur: ita vt amici qui gaudent ad vocem ſponſi & auſcultant, offenſo illo magis luctum adhibeant, nonnunquam & lamenta, quàm vllius conſolatione fomenta. Vnde ſequitur: Omnes amici eius ſpreuerunt eam, et facti ſunt ei inimici. Quia nimirũ offenſo deo, nemo ſanctorum eſt qui ab eius diſcrepet æquitate, donec per pœnitentiam, Chriſto propitio, rurſus reconcilietur ad veniam. Cæterum iuxta tropologiam, anima bene plorans plorat in nocte, quæ ſe intelligit cæcitate delictorũ ſuorum vndiq; offuſcari. Quã ſane peccati, noctem idem propheta longe ſuperius, ſatis execrat & deplorat. De qua Iob ille dolens: Sit nox (inquit) illa ſolitaria nec laude digna. Quando hac nã q; nocte anima inuoluitur, merito plorans plorare p hibetur: & hoc nõ ſuo arbitrio, ſed domini gratia. Propterea in perſona dei prius propheta voce plangentis clamat: [Quomodo ſedet ſola ciuitas,] & cætera quæ ſequuntur. Alioquin niſi dominus eam prius videns ſolã ſedere, miſericordia motus planxiſſet, ipſa ſe minime plorãs defleret. Sic nanq; quia reſpexit dominus Petrum, ipſe recordatus verbi Ieſu, mox fleuit amariſſime. Quod ſi bene perpendis, ita in omnibus ſcripturarum ſanctarum inuenies locis, eos perfecte poſt culpam rediſſe ad pœnitentiæ lamenta, quos prius dei præuenit & diuina reſpexit clementia. [lachrymæ (inquit) eius in maxillis eius.] Maxilla nanq; animæ, intima eſt conſcientia: quia ſicut vultus in maxillis informatur, ita vniuſcuiuſq; qualitas in conſcien-

Iohan. 3.
Iob. 3
Matt. 26

tia mõstratur. Idcirco lachrymæ iure in maxillis esse perhibentur, vt nunquam conscientia peccatrix à fonte lachrymarum arida inueniatur, sed secundum Dauid coram se semper peccata sua ponens, ea quę admisit, puniri fletibus non omittat. Sin aliâs [nemo est q̄ consoletur eam ex omnibus charis eius.] consolatore amisso scilicet spiritu sancto effugato, præsertim cũ om̃es amici charissimi, videlicet prauæ dilectionis suę affectus, facti sunt ei inimici, quando in die allocutionis nouissimæ secundum Apostolum insurgent, miseram accusantes inuicem conscientiam cogitationes aut defendentes. Tunc itaq; non solum charissimi affectus prauitatis, qui nunc quasi amici videntur, permulcendo infelicem spernent accusantes animam, verumetiam ipsi dæmones persuasores pessimi, qui nũc decipiendo blandiunt incautos, atrociores tunc ē contra cum om̃ibus quæ gessimus, instabũt inimici. Quapropter quando consolantem anima spiritum amittit diuinum, instanter imploret eundem, vt secũdum multitudinem doloris sui, consolator idem qui & paracletus animam desolatam rursus lætificet, quando ad sui sponsi oscula, hostibus deuictis, recõciliata perueniat. Sequitur

Psal. 50.

Roma. 2

Iohã. 14

GIMEL litera, quæ plenitudo interpretatur. Plenitudo nanq; delictorum, migrare fecit miseram Judam, in captiuitatem: quia cumulando sibi atrociora delicta, dei prouocauit iram: alioquin eius nisi completa esset malitia, ad tam dedecoris ignominiam, gens illa prius dilecta deo, non peruenisset. Nã iustus iudex dominus Abrææ amico suo terram Chananęorum in hæreditatẽ cum repromitteret, necdum se dare posse denegat, quia, inquit, necdum completa sunt peccata Amorræorum: quanto magis gentem

Gene. 15

gloriosam, sibiq; valde dilectam, non nisi ob plenitudinem & enormitatem scelerum suorũ inimicis traderet. Idcirco in hac sententia transmigrationis Iudę, iure Gimel, id est, plenitudo, præponitur: vt sit sensus, quia pro plenitudine peccatorum captiuata est inter hostes, & non solum eminus inter Chaldęos in Babyloniã, verum ad exaggerationem crudelissimæ captiuitatis, etiam inde longius propter afflictionẽ & multam seruitutem transmigrasse inter exteras passim gẽtes, nec inuenisse requiem, amarissime deploratur: q̃d seruorum est infidelium cum nimia premuntur seruitute, passim fugam inire. Nec immerito, qui libertatẽ amiserant (lenissimum spernentes iugum dilectionis dei & repromissiones de Christo) si nimia conterantur afflictione, & premantur seruitute, vt qui veluti Cain nõ contremuerũt Abel, Christum videlicet, fratrem perimere, vagi ac profugi huc illucq; habitẽt inter gentes, nec vllam inuenientes requiem, sed secum semper portantes confusionis suæ ignominiam pererrantes. Vnde sequitur, **Omnes persecutores eius deprehenderunt eum inter angustias.** scilicet à quorum captiuitate crudeliter oppressi, per fugam euaserant, hi eos rursus persequentes inter angustias multipliciter afflictos, nullam habentes requiem, in dispersionem gentium minaciter deprehenderint. Quibus nostra Ierusalem frequẽter iuxta anagogen perpessa malis, amarissime quoq; plangitur, q; migrauerit, libertate omissa Christi, in seruitutem gẽtium, & afflictionem nimiam vitiorum, inter quas ꝓfecto nullam inuenit quietem, sed inter angustias à ꝑsecutoribus afflictionis iniquę deprehensa affligitur.

4. Re. 25 Iere. 39. & 52.

Gen. 4

Quod si & ad literam super hanc nostram, quæ recte cõfessio appellatur, talia volueris interpretari, ha

bes de plurimis, vnde offenso deo cui quotidie pecca mus, lachrymabiliter plāgas, ecclesijs, quæ culpis exigentibus, iugo premuntur paganorum, & nimia vastantur afflictione, sub crudelissima eorum seruitute oppressi. Quam si nostri diuino permoti timore pertimescerent ad præsens, nequaquam hanc Christi ecclesiam diutius ita conscinderent, diutius & dilaniarent, neq; offensam dei manibus, vt ita dicam, attrahe rent, intantum vndiq; inimici si ingruerint, vt non nisi inter ciuilia bella & discordiarū flammas, inter depopulationes patriæ, & direptiones ecclesiarum dei, inter seditiones & fraudes, inter scandala & rapinas, inter oppressiones pauperum & cædes nosmet inuicem persequentes, sine respectu dei quàm ignauiter inter insidias & flagitia deprehendentur. Et ideo cum ꝓpheta possumus clamare gementes, ꝙ nec vllam, etiam inter ministros altaris, intus forisve habe mus regem, imò migramus à malo in peius, iamdiu peccatorum oppressi mole, & à persecutoribus vbiq; inuisis, inter angustias deprehendimur. Sed & anima moraliter vitiorū afflicta seruitute nostra, in qua sola Christi confessio voce sonat, male trāsmigrat, dū de vitijs quotidie ad alia captiuatur. Ex quibus Apostolus ingemiscēs clamat: Video (inquit) in membris meis aliam legem repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Quæ nimirum emigratio iam de lege venit peccati, vt nulla sit alia euadē di via, nisi quam ipse demonstrat: Infelix ego (inquit) homo, quis me liberabit de corpore mortis? Tum fidenter continuo infert: Gratia (inquit) dei per Iesum Christum. Sed misera quæ ab hostibus & persecutori bus suis inter angustias, prægnantium more, in extre mis male fessa deprehendit. Vnde dominus, Væ (in-

Rom. 7.

Mat. 24

quit) prægnãtibus & nutrientibus in illa die. Seqtur:

DALETH. Viæ Sion lugent, eo quod non sint qui veniant ad solennitatem. Omẽs portæ eius destructæ, sacerdotes eius gemẽtes, virgines eius squalidæ, et ipsa oppressa amaritudine. Iam itaq; præmisso genere, transit ad singularum species personarũ, quatenus dum ad genus per species diuiditur, & species redintegratur in genere, luctus amplior multiplicetur, crescatq; dolor. Et quia placuit prophetæ threnos lege metrica componere, secularis eloquentiam disciplinæ figuris interdum ornat, ita vt mox per metaphorã, proprietatem lege rhetorum sermonis reddat. Hinc quoq; viæ (inquit) Sion lugent, nõ q̃ viarum, quibus nullus est sensus, queat esse luctus, sed quia poterant luctum excitare transeuntibus, lugubresq; videri, eo q̃ non sint qui veniant ad solennitatem eius. Et nec mirum debet videri, si viæ Sion lugere dicantur, cum & Moyses dans legem, testes aduocet cælum & terram: Attende cælũ, et audi terra, verba oris mei. Ac deinde Isaias post præuaricationem eiusdem legis, eosdem rursus reducit in testimonium, vt cuncta elementa cognoscãt iuste deum in vltione mandatorum suorum ad iracundiam concitatum. Sicq; iure lugere viæ Sion plangũtur, quatenus iuste dei offensa contigisse eodem in populo intelligatur, & tabularum quadrata intromittitur species secundum anagogen, quod Daleth litera sonare dicitur: Daleth nanq; tabularum interpretat. Quarum deniq; officio ecclesiæ domus cõnexa, quadrato consurgit culmine. Huic quotiens nostra Sion intus forisve suis exigentibus culpis, repletur amaritudine furoris dei, merito lugẽt viæ, portæ destructæ iacẽt, sacerdotes gemũt, virginesq; squalidæ deplorãt,

Deut. 31, 32.

Isaiæ. 15.

vt totius tabulatura domus quaternario designata numero concussa videatur. De quibus plane vijs idẽ longe superius propheta dicit: State in vijs, & videte & interrogate vias domini. Et vt alij codices habent de vijs domini, quærite quæ sit via bona, & ambulate in ea. Ne forte oberrantes à via, idcirco non solum stare iubet, verum & videre, deinde interrogare vias sempiternas, id est, patriarchas & prophetas, quæ sit via bona, sicq́ ambulare in ea. Nec igitur immerito vias dixerim eos iure appellari, per quos ad vnam veramq́ peruenitur viam: vt sicut lux sunt sancti prædicatores dicti, alijsq́ à Christo nominibus sublimati: ita sint viæ supernæ Sion ac portæ interpretati. Vnde & à quodam poetarum, prima credendi via Abraam appellatur. Quæ sane viæ quotiens deficiũt, & nõ sunt qui veniunt ad solennia cęlestis patriæ, lugent & gemunt, præsertim quia portæ destructæ videntur: ita vt nec ipsi q officio dicunt præesse introeãt, nec alios introire permittãt. Vlulat ergo propheta, ꝙ viæ Sion lugeant, vlulat & portæ ꝙ destructæ iacent. Quarum vnum erat officium perueniendi ad vitæ gaudia, sic vnus ploratus & luctus diram ad pœnitentiam. Deinde sacerdotes gementes, dicũtur virgines eius squalidæ: quatenus squalor respondeat ad destructuram portarum, gemitus ad luctum viarum: sicuti & virginitas recte sacerdotio copulatur, eo ꝙ sint regulæ sacerdotium omnes: sacerdotium quoq; non minus castitati aptatur, quàm & virginitati decoris. Quibus cõstupratis gradibus, digne non tam eorum plangitur vita, quàm & sequẽtium reproba in filijs deploratur. Vnde omni repleta amaritudine, generaliter conqueritur iuxta quod dictum est: quia si compatitur vnum membrum, cõpatiuntur om̃ia membra. Præterea

Ierem. 6

Prudẽti.

1. Cor. 12

si sint qui veniunt corporeis gressibus ad ecclesię limi na, pauci admodũ in confrequentatione vsq; ad cor nu altaris dei, qui eius festiua cõcelebrent gaudia, dũ portæ destructæ sunt, & viæ spinarum sordibus reple tæ vacant. Sacerdotes pro culpis gemunt, vitiorum fœditate virginitas squalet. Eisdẽ malis moraliter anima repleta luget, ingemiscunt olim habitæ virtutes, quia non sunt qui veniant ad solennitatem eius sponso sibi sublato. Sponsus autẽ animæ mox offenditur, cum anima de arce supernæ intentionis ad exteriores post lapsum actiones se deiecerit. Vnde volẽs more solito effectus prioris vitæ recipere, vt ad interna gaudia celebranda occurrant, sentiet q̃ nõ sint qui veniant ad eius votiuæ solennitatis gaudia. Solẽnitas ergo ipsius, est intima cælestis vitæ fruitio, ad quam per contemplationem prius ingressa digne nõ modo Sion, verum paradisus anima vocabatur. Cuius nimirum viæ lugent, effectus videlicet, quia non sunt, ingruentibus malis, qui veniant ad solennia diuinæ contemplationis, eo q̃ & portæ, quinq; scilicet sensuum, destructæ iacent: nam sicut sunt portæ mortis, ita & iustitiæ. De quibus sane portis, Aperite mihi (Psalm̃. inquit) portas iustitiæ, & ingressus in eas, deinde cõfitebor domino: hæc porta domini iusti intrabunt per eam. Et Isaias: Aperite portas, & ingrediatur gens iusta. Quas dum angeli aperiunt, non ille Iudæorum abiectus intrat populus, sed gens fidelium, turmæq; virtutum. Quas nullus ingreditur, nisi q de portis mortis, vitiorum scilicet, eleuatur, vt annuntiet omnes laudes Christi in portis diuinæ contemplationis. Sed quia mors ad nos introiuit per fenestras nostras, squalet virginitas animæ, & regale nostrum gemit sacerdotium, dum replemur pro virtutibus vi

Psal. 117

Isaiæ. 27

Ierem. 9

tijs amaritudine delictorum. Et ideo primum egrediamur de portis mortis, quæ præualere nequeunt aduersus apostolum. Deinde portas per quas mors introijt, sensus videlicet nostros, rursus ædificemus interrogantes, quæ sit via bona de vijs domini: q̃a sunt viæ quæ videntur hominibus bonæ, quarum nouissima demergunt in profundũ inferni. Idcirco & si multæ sunt viæ, multę́q; ianuæ, vna semper in capite teneatur, per quam solummodo iusti ingrediuntur ad vitam & pergunt per eam.

HE Facti sunt hostes eius in capite, inimici illius locupletati sunt: quia dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis. Quærendum, quando vel vbi dominus locutus sit super eam, aut quid locutus sit, ne forte ideo talia eis contigisse aliquis dicat: quia dominus locutus est, quod multis scripturarum in locis ita simpliciter dictum reperies, quasi dei sententia præscribere aliquem videatur ad id quod infertur. Sed non ita intelligẽdum, alioquin deus iniustus videretur: nam de hac sententia legimus in Deuteronomio, q̃ præceperit Moyses stare Ruben cæterasq; tribus super montem Hebel ad maledicendum, si dei noluerint audire & custodire mandata, sicuti & regiõe alia ad bñdicẽdum si obedierint, nec declinauerint ab eius præceptis. Inter quæ nimirum maledicta: Si nolueris audire vocẽ domini dei tui (inquit) vt custodias & facias omnia mandata eius, tradet te dominus corruentẽ ante hostes tuos, & dispergaris p̃ omĩa regna terræ, opprimarisq; violẽtia, nec habeas qui te liberet. Filij tui & filiæ tradentur alteri populo, videntibus oculis tuis & deficientibus ad cõ-

Deut. 28

ſpectum eorũ tota die, nec ſit fortitudo in manu tua. Fructus terræ tuæ,& labores tuos,comedat populus quem ignoras, ſisq́ ſemper calumniam ſuſtinens, & oppreſſus cunctis diebus: filios generabis ac filias,& non frueris,quoniam ducentur in captiuitatem. Aduena qui tecũ verſatur in terra,aſcẽdet ſuper te, eritq́ ſublimior:tu aũt deſcendes,& eris inferior. Ipſe erit in caput,& tu eris in caudam. Hoc totũ quare dixerim? Quatenus ex hoc intelligeres, quid dominus vel quale locutus fuerit,ſuper iniquitatem Ieruſalem:non vt præſcriberet eam ad culpam,ſed vt monendo reuocaret. Quod quia noluit obedire,hęc omnia iuſto dei iudicio accidiſſe,quæ ꝓpheta lachrymabiliter deplorat:et nihil ex omnibus prophetiæ verbis, quæ Moyſes minatus eſt,in aliquo defuiſſe. Propterea HE, vt reor,huic capitulo præponitur. He ſiqdem, iſta, interpretatur. Et eſt ſenſus: Quia relatiuum vel demõſtratiuum eſt, ꝙ iſta ſunt iudicia adimpleta, quæ Moyſes olim,ſi peccaſſent domino,cõminabatur. Vnde quotiens noſtræ Ieruſalem,præſenti videlicet eccleſiæ, talia contigerint delictorum iudicia, valde ingemiſcendum: quia fiunt hoſtes eius in capite, ſcilicet aut hæretici,aut pagani,ſicut in multis iam cernimus eccleſijs: certe aut mali & peſſimi Chriſtiani, qui non minus & ipſi hoſtes iure ſunt appellati,& locupletantur inimici facundia diſputandi,cum ſit multa intelligentiæ penuria in viris quãſæpe eccleſiaſticis,intãtum, vt de

Amos.8

his quod ꝓpheta minatur,iure dictum accipiat: Mittam in eis non famem panis,neq́ ſitim aquæ,ſed audi

Ephe. 6.

endi verbum dei. Quod cum tollitur,quia gladius ſpiritus ſancti eſt,recte hoſtes, hæretici videlicet & ꝓſuaſores eccleſiarum dei fiunt in capite,& de ſcripturarũ ſanctarum dogmatibus locupletantur, propter mul

titudinem iniquitatum nostrarum. Deinde canes mu Isaiæ. 56
ti, quia non valuimus latrare, orthodoxam videlicet fidem defendere, aut plebibus debitam eruditionis doctrinam impendere. Paruuli dicuntur captiui ante faciē tribulantis. Ergo quia paruuli sunt in doctrina, non habētes rectores ac defensores ecclesiarum, qui solicitudinem & curā gerant pro his pastoralem, ducunt(aut ab inuisibilib⁹ inimicis captiui, aut certe à visibilibus)nō minus in errorem, quàm & ad flagitia vitiorum ante faciem tribulantis: ita vt & illecti habeant à quibus ducantur, vinculis delictorum suorum constricti, & eant iam ante faciem tribulantis, etsi inuiti, ne possint redire, aut de sub iugo se excutere vitiorum. Infelix nimirum, & valde lugēda, iuxta moralem intelligentiam, animæ nostræ captiuitas, quando iā & ei hostes sunt in capite, libertate Christi amissa, & inimici maligni videlicet spūs, de nostris locupletati viribus fortiores. Vnde pie monemur, Si spiritus, inquit, scriptam potestatem habentis ascenderit super te, locum tuū ne dimiseris. Alioquin si non suadentes prius audisset hostes, nequaq̄ in capite essent. Deinde paulatim vsu vitiorum excrescēte, de nostris iam malis actibus, contra nōs ipsi aduersarij locupletiores fortioresq; fiunt, ita vt nisi auxilio dei effugere non valeamus. Sed quomodo effugere possimus, cū pius dominus (nostris irritatus malis, iam ꝓpter pœnam peccati, & iniquitatum nostrarum vindictā) ista locutus sit, qui semel loquitur (iuxta Iob) & idipsum non repetit? Veruntamen non adeo desperādum, neq; à colluctatione cessandū: quia non nisi paruuli aut imbecilles, certe aut negligentes istatenus capiuntur. Quæ nimium captiuitas valde horrenda, cum & trahe ris multis irretitus laqueis, ne ab his deflecti aut cessa-

Eccēs 10.

Iob. 33

re queas ante faciem tribulãtis, quæ male cœpisti. Vides nanq; quo duceris interdum & sentis, à quibus minaris, nec tamen reluctari prævales, nec resistere, donec miserante deo disrumpãtur vincula, rursus & soluatur captiuitas. Intelligit profecto quæ dico, quicunq; infirmatus talibus irretitur vinculis, cũ volet se nec valet expedire, contra quem desæuit iam pœna peccati, & hostes de suis locupletiores facti viribus, oppugnant tantum in capite, vt aliquando etiam ipsam boni intentionem polluant. Deinde tanto eam plenius possident, quãto & per initiũ dominantes tenent: nec non & longior vsus atq; carnis oblectamẽta sæpe præpediunt & illiciunt animã renitentem. iuxta quod per Salomonem in Prouerbijs dicitur: Qui seruum suum à pueritia nutrit in delicijs, postea sentiet eum contumacem. Carnem volens carnalesq; affectus ostendere, à quibus vix aut nunquam, nisi gratia dei liberamur. Et tanto difficilius ac durius, quãto & prauę mẽti quasi superiores in capite fortioresq; dominant.

Prou. 29

VAV. **Egressa est a filia Sion omnis decor eius. Facti sunt principes eius velut arietes non habentes pascua.** Vbi Vau præponitur, quod interpretatur Et, vt sit sensus, q; ista superius præmissa, & ea quæ nunc dicũntur, de reciprocatione veniũt vindictæ: ideoq; per eam literam, qua sub vna copulatiua coniunctione, duæ iudiciorum dei annectuntur sententiæ. Obsessa quippe Ierusalem, exterius omnem decorem pulchritudinis suæ atque iucunditatis perdiderat, intrinsecus rebus expoliatis, temploq; ac sacerdotio destructo, ipsaq; fame ac pestilentia laborans, nullius ope sustẽtabatur, ex eo q; principes eius & rectores dissolutis viribus, vt Moyses ex præsagio in suis maledictis pmiserat, pauido corde, nõ de

tenfionem ciuium, fed fugam, non habentes pafcua Chrifti ante vltimã hanc captiuitatem, quem pereme rant inerti torpore meditabantur. Myftice autem egreditur omnis decor à noftra Sion fcilicet ecclefia Chrifti, quæ vere non modo filia, imò & fponfa nuncupatur. De qua fane in Canticis: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Et paulo poft: Tota pulchra es amica mea, & macula nõ eft in te. Egreditur autem omnis decor ab ea, quando hæreticorum rabie deprauata, fides intus corrumpitur. De qua recte fide in Pfalmo canit: Confeffionem & decorem induifti amictus lumine. Sed tunc omnis egreffus decor ab ea iure plangit, quando arietes eius, paftores videlicet & rectores, non inuenientes pafcua vitæ in facris voluminibus: vadunt abfq; fortitudine cibi diuini, quocunq; eos error impulerit ante faciem tribulantis, vt qui minare gregem fibi commiffum ante fe ad pafcua fanctæ vitæ prætermittunt, nec ipfi ea inuenientes minimi iam effecti, digne impelluntur ad errores, & vadunt abfq; robore virtutum ante faciem eorũ captiuati: quorum finis eft interitus, quia terrena fapiunt. Omnis enim decor eft in vniuerfo ordine ecclefiaftico, maxime tamen in facerdotibus Chrifti, & miniftris facri altaris, necnon & in virginibus, quæ fuprà iam fqualidæ memorantur. A quibus tum omnis egreffa pulchritudo vel decor iure plangitur, quando non minus rectores ouiũ, & miniftri earũ, q̃ & virginitas fide, quę per dilectionem operatur, intus forisve expoliantur, nullam gerentes curam pro cultu pietatis, nullamq; folicitudinem fanctarum virtutũ ex meditatione diuinæ legis, fed luxu voluptatum fuarum, per varia fcelerum fuorum defideria, iuxta fuggeftionem cogentis hoftis, abducũtur. Cuius periculi ma

Canti. 1. Cant. 4. Pfal. 103 Philip. 3. Galat. 5

lum eos maxime respicit, qui in loco regiminis consti tuti, potius secularia desideria, quàm mandatorum ve stigia sectantes, non solum se quàm & alios suis exem plis & negligentia peremerũt. A quibus rationale iu dicij deperit, vestimentorum gloria prauis actibus ob fuscatur. Sic & anima illecta malis moribus, decorem suum reliquit, quando per incuriam cogitationum suarum, virtutum perdidit ornamentum, nec ei subueniunt principes sui, rationales scilicet animi sui motus, vel sanctarum scripturarũ doctrinæ tractatus, in quibus resistere debuit persequẽtibus se inimicis ac minantibus: verum magis defecto virtutum robore, suis astricta delictorum nexibus, propellitur in foueã æternæ confusionis.

ZAIN **Et recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ, & præuaricationis: omni um desiderabilium suorum quæ habuerat a diebus antiquis cum caderet populus eius in manu hostili.** Non ad consolationem, sed ad dolorem magis & luctum recordata dicitur Ierusalem, [cum caderet populus in manu hostili omium desiderabiliũ suorũ quæ habuerat] qa hoc est perfecta vltio, nõ vt minus doleas ꝓ bonis quæ habueras ab hostibus direptis, quã quæ pro malis, quæ toleras, ab eisdem sine vlla consolatione tibi illatis. Et hęc est Zain, quæ in principio notatur. Zain ergo litera, hęc, sonare dicitur, vt sit titulus dictionis, ꝙ hæc sit diuina peccatorum perfectaꝗ; vltio lõge à diuinę legis latore Iudæis repromissa, cum caderet in manibꝰ hostium, ꝙ nullus futurus esset eis auxiliator, imò **Viderunt** (inquit) **eam hostes eius, & deriserunt sabbata eius.** Quod & nos vsq; hodie facimus, videntes otiosa & superuacua sabbata Iudæorũ, deridemus: quoniam cum

in quem requiescere, vera requie, debuerant, perimen tes amiserunt. Et hæc est (vt diximus) perfecta delictorum compensatio: primum in manibus hostium cadere: deinde recordari non solum dierum afflictionis iugiter, sed & præuaricationis, necnon omnium desiderabilium bonorum rerum vsus inhiare: vt de afflictione nouus quotidie nascatur dolor, de præuaricatione vero mœror confusionis, & de habitis bonis, semper innouetur ardor irremediabilis concupiscentiarũ. Porrò & de officio suæ religionis opprobrium ac derisio inter affligentes se, vt infertur diræ crudelitatis. Quid putas inter tot angustias, qd recordari poterat gens illa, dierum, Quãdo egressa est de Aegypto cum signis & mirabilibus, Quando eis deus dux erat, & comes itineris, Quãdo columna ignis præcedebat in nocte, & columna nubis in die, Quando fluebat eis mãna de cælo, Et castra eis exercitus erat angelorum: vel multa talia & huiusmodi facta huic populo quæ legũtur? Quid putas omnium rerum desiderabilium cum recordarentur, quantis poterant doloribus prægrauari? Iuxta spiritualem vero intelligentiam, Ierusalem nostra cum sæpe intueat, q̄ cadat populus eius in manu hostium inimicorum, & recordatur dierum præuaricationis nostræ atq; afflictionum, quibus impugnamur ab hostibus, quid videtur quantus immineat luctus ac gemitus? Cum ergo alius per superbiam, alius per auaritiam, alius vero per luxuriam corruit in flagitia, necnon & per mundi oblectamenta carnisq; desideria. Cum multos cadere quotidie conspiciat in manu hostium inimicorum, quid æstimas sponsa Christi inter tot miseriarum nostrarũ scelera & damna, quãta in suis electis pro nobis adhibeat lamẽta, quantasq; lachrymas? Deinde cum recordatur, charitate perfusa,

Exo.14.

Exod.16

omnium desiderabilium quæ nobis in cælestibus sunt data omnium sanctorũ consortia, unde & nos ,plabimur, & ipsa peregrinatur. Quæso quanto mœrore afficitur, cogitare non pigeat, præsertim cum & solennitatis nostræ atq; sabbata festiuitatum non minus violantur à nobis, quàm & ab hostibus deridentur, necnõ vbi vel quis sit deus noster, frequenter quæritur. Vnde vnus sanctorum, Fuerunt (inquit) mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicit mihi quotidie, vbi est deus tuus? Secundum moralem vero intelligentiam, anima tunc licet sero recordatur omnium desiderabilium suorum, cum cõspicit se vndiq; ab immundis spiritibus artari, & in manu hostili omnes affectus sui cordis corruere: vel quicquid in ea stare securius videbatur, omĩa sibi pro vastitate dæmonum in ruinam venire vltionis diuinæ. Tunc quippe præuaricationis omnia facta occurrunt, tunc afflictionis pessimæ, qua per multa oberrauerat facinora, recordatio: nõ ad suffragium consolationis, sed ad augmentum pœnæ occurrit, iuxta illud q̃d (scriptura teste) impij sunt in inferno dicturi: Errauimus ergo à via veritatis, & iustitiæ nobis lumen non luxit, sol non est ortus nobis: lassati sumus in via iniquitatis & perditionis: vias ambulauimus difficiles, viã domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid diuitiarũ opulentia contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra mortis, in malignitate nostra consumpti sumus. Nec dubium quin derident ipsi maligni spiritus otium, quod negligentes inutiliter ducunt, per præsentis vitę spatia. Idcirco sequitur: [Viderunt hostes & deriserunt sabbata eius.] Hostes enim sabbata vidẽtes animæ, tunc irrident, cum maligni spiritus, ipsa vacationis nostræ otia ad cogitationes illicitas pertrahũt. Qđ

Psal. 41

Sapien. 5

valde monachis præcauendum est, vel his qui seculi actibus vacare videntur, ne forte vanis occupent studijs, & eorum sabbata non solum ab interno reprobẽtur iudice, verum derideantur ab hostibus: nam vnaquæq; anima quæ remota ab externis actiõibus fuire deo creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famulatur. Quod si de vanis cogitationibus nostra sabbata deridentur, pertimescendum valde quid de his agendum, qui sub ipso vitæ spatio, etiam varia flagitia committũt. Vnde si vacare volumus, soli deo vacemus. iuxta illud: Vacate & videte quoniam suauis est dominus, beatus vir qui sperat in eo. Psal. 33

HETH. **Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est. Omnes qui glorificabant eam, spreuerunt illam.** Causam vindictæ in principio expressit huius sententiæ, quia ob magnitudinem scelerum Ierusalem illa, quæ in seruitutem genuit filios transmigrationis, promeruit excidium. Sed quærendum, quod peccatum peccauerit tam nefandum, vt pro omnibus hoc vnum reputetur ei ad damnatiõis cumulum? Hinc puto quod & dominus in euangelio de Iudæis: Si non venissem (inquit) & locutus fuissem eis, peccatum non haberẽt. Quid est q̃d dicit, peccatum non haberent? Nunquid sine peccato erãt ante, quàm Christus ad eos venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit? Sed est magnum quoddam peccatum, quod peccauit Ierusalem, & quod quia Christus venit & locutus est eis, Iudæi habuerunt, & nõ de omni peccato dictum accipiendum. Est autem aliquod peccatum quo tenentur omnia peccata, quod si vnusquisq; non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata. Hoc est plane peccatum incredulitatis, quo gẽs illa semper fuit detenta, idola colendo; quia in Christum credere no Iohã. 15

luerunt,qui propterea venit,vt crederetur in eum.Qđ sane peccatum,si non venisset,non vtiq; haberent. Aduentus quippe eius,quantum credentibus salutaris,tā tum non credentibus, exitiabilis factus est. Vnde dominus vidēs,ciuitatem illam, fleuit super eam: Quia si cognouisses(inquit)& tu, vt subaudiatur fleres.Deinde causam sui fletus denuntiat: Non relinquent in te lapidē super lapidem,eo ꝙ non cognoueris tempus visitationis tuæ.Quod quia non cognouit Ierusalem,& semper idololatra extiterat &incredula,idcirco instabilis facta est,&non est in ea lapis super lapidem derelictus. [& omnes qui glorificabant eam, spreuerunt eam: quia viderūt ignominiā eius.] iuxta illud Isaiæ: Popule meus,qui te beatificant,ipsi te decipiunt,&viam gressuum tuorum dissipant siue conturbant. Volens scribas & pharisæos ostendere, quos idem ꝓpheta exactores appellarat,non magistros:necnon & supra illusores,qui propter munera, quæ excæcāt etiam sapientes: non solum peccatores in populo non corripiebant, verum pro diuitijs atq; suis commodis, magnis efferebant laudibus. Et hinc è cōtrario,plebs delinquēs beatos vocabat eos, & columnas domus dei, & cætera quæ solēt adulatores proferre. **Ipsa(inqt) gemens & conuersa est retrorsum.** Formam exprimit eorum qui captiuantur, ꝙ dum eunt ante faciem subsequentis,frequenter retro respiciunt dolentes ad solum patriæ,dulciora ea quæ retro sunt,cogitantes ac gementes suspirant. ¶ Cæterum iuxta anagogen,quotiens nostra Ierusalem aliqua deprauatur hæresi in suis membris,quia peccauit peccatum,instabilis peruagatur, & nulla soliditate fidei vbi vel vbi figitur, eo ꝙ quia videbatur fundata super soliditatem petrę, quæ Christus est,in eo noluit permanere.Quos q glo

Iohā. 15

Lucæ.19

Isaiæ. 3

Exod.23
Deut.16.
Isaiæ.28.

rificabant plebeio affectu, cum viderint ignominiam eorum detectam, & conculcatam ab orthodoxis verisque catholicis, spernunt & detestantur eos, cum abhorruerint quod conuersi sunt retrorsum. Sed quia Heth huic sapphico præponitur, quod vita interpretatur. Quærendum, quomodo recte in principio vita prætitulatur, vbi non aliud nisi exitium & pœna peccati denuntiatur, nisi quod finis huius lamenti quid innuerit, designat: cum à principio huius operis non alius, quàm propheta gemit & loquitur? Nunc autem quantum ad tropologiam attinet, animæ vita est post lapsum criminis, post vincula, post captiuitatem, non semper in Babylonem, id est, in confusionem vitiorum intendere, & in exteras tenebras ire, imò retrorsum ad lucem respicere, ad patriam, de qua longe captiua ducitur, gemens iugiter suspirare. Nam de peccato perfidiæ contingit, quod infelix sit vel instabililis, & per diuersa rapiatur. Alioquin si semper super petram virtutum fixos haberet gressus, nequaquam, vis ventorum vel tempestatum flumina, de statione fidei suæ depellerent. Sed nonnunquam euenit, vt anima plena sordibus atque despecta pro suæ confusionis ignominia, respiciens retrorsum ad ea quæ amiserat, vel sero ingemiscat. Et hæc est vita de tenebris ad lucem respicere, de confusione peccatorum, id est, de Babylone, ad illam cælestem Ierusalem, licet retrorsum ingemiscere, & de vitijs ad virtutes gressum deflectere. Non enim semper malum est retro redire, vocemque post tergum monentis audire. iuxta quod Isaias fatetur, dicens: Et erunt (inquit) oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audientes verbum post tergum monentis. Quia profecto nos ei tergum dedimus, pius ac clemens dominus non dedignatur reuocare nos de post tergum nostris exaspera

Isaiæ. 30

tus malis, vt ad eum quasi retrorsum faciem cõuertamus, & vnde decidimus, redeamus. Hinc sane angelus in Apocalypsi Iohannis: Memento vnde cecideris, & age pœnitentiã, prioraq́; tua (inquit) opera fac. Et hoc est retrorsum animæ ingemiscere, ad eum per quotidiana lamenta redire, plenaq́; charitatis opera adimplere. Nam & Maria cum de domini dubitaret resurrectionis regressu, prospiciens in monumentum, licet ad angelos in albis sedentes intenderet, donec retrorsum respiceret, Iesum quem quærebat, minime inuenit. Hincq́; Euãgelista, Cõuersa est (inquit) retrorsum, & vidit Iesum stantem. Retro ergo stabat, saltem eam vt post tergum moneret, qui cum illa auersa erat. Conuersa vero retrorsum gemens, mox vidit quem quærebat, quem cum Iudæis prius mortuum credebat. Sic quippe Ierusalem illa, quæ peccatũ peccasse impietatis plangitur: quia multi ex ea Christum recognoscentes & credentes, retrorsum ad eum ingemiscens, mox eum, in lege quem mortuum æstimabat, inuenit. Qui vero ad dexteras ire vltronei decreuerunt vsq; hodie illuc, huc, illucq́; instabiles, ac sic cum Cain portãt ignominiæ suæ signum, & semper captiui ad Babylonem scilicet in confusionẽ trahuntur. Vnde velim agas anima tandem expergiscere. Noli quæso, licet in profundo malorum demersa, contemnere, retrorsum ad ea quæ omiseras virtutum opera suspirans memento vnde cecideras. Quod si quæris, Vnde? sanè de cælo, vbi nostra conuersatio esse legitur. Vnde Paulus: Nostra (inquit) conuersatio in cælis est. Memento quo nomẽ tuum, quando ad baptismi gratiam intrasti, dederas, & in libro vitæ diligentius conscribendum transmiseras. Quod si cecidisse te recognoscis, nomenq́; deletũ, tuis ingruentibus malis, existimas, si nihil aliud quàm

Apoc. 2. | Iohã. 20 | Gen. 4 | Philip. 3

tenebras,mortemq́ꝫ hactenus intendis,retrorsum respice conuersus,& audi vocem te post tergum monẽ tis gemẽs:fateor, ꝙ mox vitam tibi,Iesum scilicet astã tem,inuenies. Quem si sequi non desieris fide ascendẽ tem ad patrem,eãdem vitam illuc, vnde corrueras,repositam inuenias.

Isaiæ.30

TETH. **Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui.** Reposita est vehementer,non habens consolatorem. Cœptum seruat luctũ, quod instabilis facta est Ierusalem nimis,& ideo more semper viantium sordes se plorat habere in pedibus:non ꝙ ad literam solummodo eam lugeat tãtus propheta,eo ꝙ sordidos gesserit pedes, quod friuolũ satis videri potest, sed quia secundum interiorem hominem pollutos habeat gressus. Vnde sordes(inquit) eius in pedibus eius. Habuit autem & synagoga pedes suos,eos videlicet, qui eam efferre debuerant per viam,quæ Christus est,ad omnia virtutum incitamẽta. In quibus profecto quia sordes eius erãt scelera videlicet & delicta,non est recordata finis sui:idcirco **deposita est vehementer** de solio regni ad ignominiam tantæ captiuitatis. Dupliciter nanqꝫ illam plangit,aut tripliciter. Vel,quia tanta gens illa contra deum admiserit piacula. Vel,quia pro his impræsentiarũ sine fructu pœnitentiæ tam nefanda pertulit discrimina. Deinde,quod grauius est,post flagella quia noluit ad deum redire,atrociora sibi attraxit supplicia. Hinc quoqꝫ non est(inquit) recordata finis sui. Finis autem legis ad iustitiam,Christus. Et inde est omne quod sustinuit,quia noluit recordari,vel recipere,ꝗ finis est nominis eiusdem legis ad gratiam , quam & totius consummationis seculi ad perfectionem . Pro quo tantis perpessa malis,vix tandem propria sua voce vehemen

Rom.10

ter exclamat, dicens: **Uide domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus meus.** A principio nãq; huius fletus, vsq; ad hunc locũ, lamẽtationes prophetæ sunt ac verba. Ab hinc autem, iam ipsa sua incipit deflere delicta, vel retributiõis suæ supplicia. Et ideo reor, q; iure Teth litera præponit: Teth quippe bonum interpretatur. Bonum (inquit propheta) q; humiliasti me. Ergo humiliata Ierusalem in omnibus vehementer, iam non prophetam sustinet plorantem, sed ipsa cum ingenti luctu exclamat, dicens: [Vide domine afflictionem meam,] ac deinde more iuridico vult iudicem deum excitare ad zelum & odiũ hostium. [Quoniam erectus est (inquit) inimicus meus.] Acsi dicat, contra te in superbiam, eo q; nõ tuum factum iudicio in me iudicet, sed suis deputet viribus, suaq; laudet numina: idcirco vide primum afflictionẽ meã crudelem, & nõ facinora, pro quibus ista patior: deinde q; erectus est cõtra me inimicus meus. Mystice autem, nostra Ierusalem sordes gestat in pedib⁹: quia in huius vitæ solitudine, nemo sine squalore incedit vitiorum, saltem in pedibus, quibus terram premimus. Vnde & dominus cum formam humilitatis suis traderet discipulis, pedes eorum lauit, & adinuicẽ eos lauare iubet, vt intelligamus disciplinam humilitatis in pulverea vita, qua nemo sine sordib⁹ ambulat. Propterea & alibi apostolis excutere de pedibus puluerẽ iubet, quamuis speciosi dicantur pedes (iuxta Apostolum) euangelizantium bona, euãgelizantium pacem. Apostolos volens intelligi vel apostolicos viros, quorum (vt dixi) dominus idcirco pedes lauit, vt pulchri essent & mundi ad prædicandum, vt in toto terrarum orbe mundi ac speciosi discurrerent, breuiq; doctrina Christi mundum implerent. De quibus plane prædica

Psal. 118.

Iohã. 13.

Matt. 10

Isaiæ. 52

Rom. 10

toribus, Christus ad sponsam in Canticis: Quã pulchri sunt (inquit) gressus tui in calceamentis tuis filia principis. Qui pulchri quidem via præceptorum dei currẽtes, aliis ecclesiæ membris ducatum præstando collaudantur: non sui nuditate arbitrij, sed munitione atque protectiõe diuinæ reparationis. Ex quo & gressus collaudantur pulchri in calceamentis, & calceati pedes in præparatione euangelij pacis esse iubentur. Alioquin gemebundi electi plangunt non in immerito impræsentiarum sacerdotum reprobam vitam, & dicunt quod sordes sponsi Christi in pedibus eius, nec sunt recordati finis sui: quia si omnino esset eorum culpa, totius ecclesiæ ruina non esset. Habent enim & ipsi pulchritudinem suam, sed non illam à domino, quæ laudatur. Vnde quotiens venit sponsus, pulsans ad ostium ecclesię, multis eam tribulationibus stimulatam inuenit, aut securam eam nimijs affluentem delicijs, carnisque occupatam operibus, per quæ hostis ad eã ingressus, clausit ostium cordis, ne sponsi pateat intrandi locus, cum dicit: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, vel cætera quæ sequuntur. Quibus profecto quamsæpe mali sacerdotes blanditijs deliniti, nequaquam intelligunt sororem Christi & amicam, nequaquam satagunt eam excitare vt solido corde sponsi sui aduentum ingemiscat, simplex vt columba, immaculataque maneat. Imò si non verbis de talibus, & pro talibus ope ipsa loquitur: Expoliaui me tunica mea quomodo reinduar illam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quia omnimodo pessima consuetudo vix aut nunquã tollitur. Vnde doctores expoliati tunica charitatis, quæ sola cooperit sordes peccatorum, torpent, acsi puellarum delicata aliqua lotisque pedibus expoli-

Cant. 7.

Ephe. 6.

Canti. 5.

Canti. 5.

ata, de lectulo quietis nolit assurgere, prauaq́ꝫ consue-
tudinis suæ oblectamenta reuocare: sicq́ꝫ tales nolunt
dilectionis dei & proximi tunicam expoliati reindue
re, nolunt pedes, quos semel de via angusta subtraxe-
rant, per malam deliciarum cõsuetudinem & desidiæ,
quasi aqua lotos, cum magna contritione cordis rur-
Ephe. 6. sus ad præparationem euangelij dirigere: quibus qua
si exosa est iam omnis vilitas & contemptus seculi,
omniaque sanctorum exempla & rigor, atque pau-
pertatis Christi disciplina. Qui licet molliter requies-
cant accurati cute, tamen sordes vitiorum gestant in
pedibus. Vnde sanctorum chorus plorans, [Sordes
(inquit) eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui.]
quia omnino tales finis sui si recordarentur iudiciorũ,
nunquam sic exorbitarent à via, quamuis angusta di-
catur. Hinc quoq; [deposita est (inquit) vehementer,
non habens consolatorem.] Quia & si videntur stare
suis exornati deliciarũ infulis, depositi sunt iam in cõ-
spectu diuinæ maiestatis, non habentes spiritum san-
ctum consolatorem, qui alios consolari debuerant, &
ab omnibus releuare angustijs. Tropologice vero,
anima sordes suis habet in pedibus, quæ vitiorum pol
luta sordibus, thronum cælestis vitæ perdiderit, & can
dorem pristinę conuersationis. De qua bene per Isaiã:
Isaiæ. 52 Consurge consurge (inquit) Ierusalem, excutere de pul
uere, consurge & sede. Neq; enim fieri potest, vt anima
quæ foris exposuerit vias suas transeũtibus, terrenisq́ꝫ
se sociauerit actibus, ne sordes habeat in pedibus. Vn-
Psal. 43. de quidam sanctorum: Humiliata est (ait) in puluere
anima nostra, cõglutinatus est in terra venter noster.
A quibus denique sordibus quotidie lauandi sunt pe
des, ne forte obliuiscamur finis nostri, & deponamur
ad ignominiam culparum, absq; vllo intrinsecus con-

solatore. Dicat ergo anima, dicat & ecclesia talibus sordidata vel deposita puluereis actibus: Vide domine afflictionem meam, qua me indesinenter affligit inimicus meus, & considera non peccatum quidem vt punias, sed afflictionē, qua affligor, vt liberer: quoniam erectus est inimicus meus, qui non tuis ascribit iudicijs, ꝙ praeualet, sed ꝙ liberare nequeas insultet. Ex quo ꝓpheta Dauid, Multi dicūt (inquit) animae meę, non est illi salus in deo eius. Idcirco cum ingenti gemitu anima nunc implorat, Vide domine, & caetera quę sequuntur.

Psalm. 3.

IOD. **Manum suā misit hostis ad omīa desiderabilia eius: quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus praeceperas ne intrarent in ecclesiam tuā.** Vbi Iod, quātum intelligo, recte pręponitur: quatenus scire liceat, quod principium ruinae Ierusalem, eorumꝗ animarum fuit: [quia dominus vidit gentes ingressas sanctuarium suum] spiritus videlicet immundos, carnalesꝗ affectus, de quibus mandarat prius ne intrarent in ecclesiam suam. Et ideo quia primum ingressę sunt in animabus eorum gentes immundarum cogitationum, misit hostis manum suam audacter & potenter ad omnia desiderabilia eius, scilicet ad sancta sanctorum, quibus non licebat, nisi solis sacerdotibus introire in anno cum sanguine. Misit quidem manū & abstulit omnia vasa decoris, & profanauit sanctuarium dei, sancta sanctorumꝗ prostituit, deiecit, ac polluit: quia prius dominus ob immanitatē scelerum, repulit ea in quibus habitauerat inter homines, & tradidit in captiuitatem virtutes eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. Cōclusit quidem in gladio populum suum, & haereditatem suam spreuit. Secun-

Exo. 30.
Ieze. 25
Psal. 77.

dum anagogen vero,&si pauca prçmiscuimus,habet spõsa Christi Ierusalem,quæ est mater nostra,sua desiderabilia, ex quibus non licet ede. qui ex aduerso sunt. Ad quæ nimirum hostis interdum manum mittit: quia prius gentes ingrediuntur sanctuarium dei, carnis amplectentes præputium, & non habentes circũcisionem Christi,mali videlicet ministri altaris, seu hæretici,qui magis etiam ad offensa prouocant oculos diuinæ maiestatis. Pro quorum delictis & erratibus, misit hostis manum suam ad omnia desiderabilia eius, fidem indiuiduæ trinitatis contaminans,baptisma rescindens,corpus & sanguinem Christi indigne contrectans, doctrinam suam corrumpẽs, omĩa quæq; vasorum pretiosa, scilicet oues Christi,quasi lupus deuastans. Et hoc est principium tanti piaculi, quia indigni dei ecclesiam ingrediuntur. Quod sane malum illis in capite respicit,qui talia,cum possent,ꝓhibere ne fierent, negligunt. Sed & anima tropologice plangitur à propheta sanctisq; viris, quam ingressi,quibus non erat licitum, eam attingere contaminant,scilicet peruersæ cogitationes, & voluptates prauæ. Qui ingressi exterminant signum circuncisionis nostræ,quod est signum fidei,& polluitur incircuncisæ mentis præputio sanctuarium tantæ professionis. Tunc itaq; profanato iam templo cordis vitijs, mittit manũ suam demum audacter hostis ad omĩa eius desiderabilia,& aufert omnia virtutum ornamẽta. Nonnunquam vero primum fidem eneruat,deiq; iudicia aufert, thesauros totius maiestatis dei euacuat, vitiorum incitamenta mouet,exacuit virus. Deinde,dum mens deliberat, pulsantibus vtrum aperiat, quandoq; spem immutat,& pro spe rerum omnium inuisibilium,quæ non videntur & creduntur,futuræ

pœnitentiæ ſpem repromittit, ſibi carnalis delectatio iam illecta: ſicq́ quaſi ſecurior anima charitate dei ac proximi ſui expoliatur, tum omnis fidei armatura tollitur, & proſternitur fortitudo, & ex integro hoſtis ad omnia deinde manum mittere nõ formidat. Tũc itaq́ pudicitia corrumpitur, violatur caſtitas, gulæ cõcupiſcẽtiam archimagirus ille princeps cocorum exaggerat, vt omnes animæ muros deſtruat, & inflammet, prudentiæ oculos effodit, iuſtitiæ veſtem cõſcindit, pacem & concordiam tollit, ferit manſuetudinem, modeſtiam elidit, benignitatem exaſperat, ad vltimum aufert gladium ſpiritus ſancti, & ſic quaſi deuindemiatam omnibus bonis miſeram animã ſine conſolatore, ac nudã in ſuo ſanguine dereliquit.

CAPH. **Omnis populus eius gemens, quærens panem. Dederũt pretioſa quæq́ pro cibo ad refocillandam animam.** Vide qđ profuerit, quod propheta ſe non plangentem Ieruſalem planxerit: nam ſuprà in quibuſdam ſuis ſe planxiſſe quaſi nobilioribus membris, lugẽs propheta cõqueritur. Nunc vero iam gemens, recepto vitali ſpiritu, omnis populus perhibetur. Ad hoc quippe gallina fouet oua ſua, ſuoq́ calore quaſi coanimantur, vt formentur om̃ia introrſus ad vitam. Sicq́ ſpirituales viri eos coanimare ac confouere vel plangere conſueuerunt, qui neſciunt cur plangantur. Cæterum quanta paſſa ſit mala gens Iudæorum, in fame, peſtilentia, & clade, diuini exponunt libri, & Ioſephi non tacet hiſtoria, quibus om̃is populus oppreſſus malis gemit, pretioſa ad refocillãdam animam, nullus eſt qui enumeret: non ꝙ anima iſtis alatur cibis, ſed animam pro præſenti vita poſuit, ſicuti in alijs qbus inuenit locis.

Spiritualiter autem recte Omnis populus lugere dicitur,qñ famem verbi dei patitur,& quærens panem qui de cælo descēdit à doctoribus,nec inuenitur. Pro quo sane malo videntes,dolent & gemunt:quia dederūt quæq; pretiosa pro cibo, scilicet cælestia amiserūt pro terrenis, sempiterna pro caducis: ad refocillandam (inquit)animam,& non ad satiandam:quia cuncta impræsentiarum miseram desiderijs innumeris, & succensam animam refocillare quidem queunt, satiare vero nunquam. Hinc quoq; omnis populus gemens dicitur,& quærens panem:quia praua hominū multitudo affligitur & quasi excruciatur, dum nō ad votum præsentis vitæ delicijs ac iucunditate affluens adimpletur. Tropologice vero anima quæq; pretiosa pro cibo dat,quando virtutes mentis in appetitu transitoriæ delectationis inclinat,&refocillari anima nititur, dum peruersis suis desiderijs satisfacere conatur. Vnde omnis populus gemens,& quærens panē, plangitur: quia licet pretiosa quæq; virtutū pro cibo dederint,omnes concupiscentiarum affectus non satiātur,visu vel gustu,cæterisq; sensibus. Et ideo si quæ redierint introrsus virtutes ad animā, vel ipa dei recreata spiritu vna cum omni electorum multitudine, iure plangendo clamare dicitur: Vide domine & considera,quia facta sum vilis. Acsi dicatur. Facta sum ergo vilis, qa manus domini tetigit me. hoc quippe Caph Hebræorum sonare dicitur. Manus igitur domini cum aut ad punienda,aut releuanda supplicia,certe aut ad instruēdam miseram animam, negligentemq; ecclesiam attigerit. Bene vox ad se rediens,voce sua dicit: Vide domine (vt suprà diximus) non meorum delictorum scelera, sed mala & suppli

Iohā.6.

Iob.19

cia quæ patior, & considera tui iuris fabricàm: quia facta sum vilis. Vilis quippe dei plebs efficitur, quando prauorum numero crescente, infra ecclesiam nõ summa & cælestia, sed abiecta quæq; & terrena sectatur. Anima vero quæ prius multis deprauata oblectamẽtis, male gloriabatur elata fastu vitiorum, cum eã manus domini tetigerit, mox vilem se factam recognoscit, quæ fuerat prius ad imaginem condita sui creatoris. Alioquin nisi manus domini eam tangeret, ad tãtam humilitatem & gemitum, coram suo conditore, nunquam rediret. Idcirco nõ absurde Caph, quæ manus interpretatur: licet tacite prænotatur, & vt intelligas quæ dixerim, vocẽ clamoris audi quæ sequit̃,

LAMED. **O vos omnes qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus. Quoniam vindemiauit me, & locutus est in die furoris sui.** Cui Lamed anteponitur: Lamed nanque disciplina vel cordis sonat. Et videndum si non disciplina sit prophetalis, talis tãtusq; peccatorum vel flagitiorum dolor cordisq; cõuersio: nã primum post lamenta retrorsum suprà conuersa legitur: deinde paulatim iam voce sua clamans, quasi ad sensum redierit semel & secundo: Vide domine (inquit) afflictionem meam, & cætera quæ sequuntur, nisi q; in vno eorum metro ludens more poetico: ita, quoniam erectus est inimicus meus. in fine concluditur, in altero vero, quoniam vilis facta sum. terminatur. Nunc quoq; quasi receptis viribus, de arce mentis, nescio qua subuecta Sion, culminis altitudine videns: [O vos (inquit) omnes qui transitis per viam.] Etsi ad literam proprium esse dolentium cognoscit̃, tanto laborem suũ cæteris plura censere, quanto passi

onem aliorũ minus studuerint intelligere. Vnde quo magis dolorem suum sentiunt, inde & aliorum minus suo coæquari consentiunt: tamen si quæ reliquię saluæ factæ sunt coram domino, vna cũ populo nõ immerito proclamarunt, quando & sanctificatio deserta omnis efficitur, destruuntur altaria thymiamatis scilicet & holocaustorum, templum ad solum vsq; diruitur, psalterium eorum humiliatur, hymnus conticuit, & exultatio tota dissoluitur, lumen candelabri extinguitur, & arca testamenti diripitur, sancta omĩa cõtaminantur, & vasa quæq; pretiosissima transferũtur ad exteros, nomen quoq; dei, quod grauissimum est, super eos quod nominatum erat, profanatur, nec non & libri concremantur ad ignominiam sacræ legis: sacerdotes vero ac Leuitæ capiuntur, virgines inique constuprantur, & mulieres mœchiam patiuntur: deinde iusti cum impijs & sceleratis rapiuntur ad excidium, paruuli alliduntur, iuuenes seruitute coronãtur, & fortes fiunt inualidi: & quod omnium signorũ maius est, Sion ipsa quia de gloria sua repulsa est, traditur in manibus impiorum, qui eam semper & deũ oderunt. Pro quibus & huiuscemodi talibus videant quibus mens est ad videndum, si poterit tunc chorus ille sanctaq; ciuitas eiulare, quando non minus cælestia populus quàm & terrena amittebat, prospera & deliciarum oblectamenta: quoniam vindemiauerat eam dominus, iusto iudicio suo, omĩbus bonis in die iræ suæ, vt locutus est in legis suæ maledictis, & ꝓphetarum eloquijs. Cæterum nostra Sion, cuius iam secundum Apostolum in cælis est conuersatio, videamus quomodo ab excelso cæli vertice in terris posita sua membra conspiciat, & singula, quæ diximus, de

Philip. 3.

illa terrena cūcta in nobis adimpleta, vel quotidie ex plenda videat. Vnde vociferatur ad eos, qui transeūt per viam, flens & eiulans: [O vos omnes (inquit) qui transitis per viam.] Et qui sunt qui transeunt per viam, vel quæ est via per quam transeunt, nisi profecto sancti, de quibus Dauid canit, dicens: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua? Euntes ergo electi, quā uis multis videantur occupari negotijs, agendæ viæ semper eunt, dum quicquid agunt ob amorem cælestis, cum fide agunt. Deinde per viam, quæ Christus est, eius sequentes vestigia, neq; ad dextris neq; in sinistris declinantes, festini vadunt. Ad paschales nāq; vocati dapes, paschalia celebrātes vota, agnū, vt iussum est ex lege, festinantes comedunt. Quos cum aspicit ecclesia, via regia gradientes ad patriam, ipa prægnās, quia nutrit filios & generat, multis præpedita paruulorū curis, dolēs clamat ac gemens: [O vos omnes,] non vt eos retardet à via, sed vt inuitet ad charitatis dona, attendite (inquit) mente, & videte, dilectionis intuitu, si est dolor sicut dolor meus. Quia secundum sententiam redemptoris nostri ex euangelio, Mulier cum parit, tristitiam habet. Et hæc sponsa Christi virgo, quia parit & generat, nutrit & lactat, omnium nostrum mater in tristitia contristatur, & in humilitate luget: quoniam videt q̄ penè omnes in perditionem vadunt, & exterminium vitæ: in alijs quidem vsq; ad mortem periclitatur, ab alijs vero pariens persequitur, alios teneros lactat, alios exasperatos vix ad vias vitæ reuocat, alios ire nolentes & pigros expectat, alios præcipites, vt cum suis eant, castigat, ne forte tales hostis extra castra inueniat: nimirum quia omnes isti transeuntes per viam, cum sponsa Christi in ca-

Psal. 125. Iohā. 14 Nu. 20 Exo. 12. Iohā. 16

Cant. 6. ſtris militant. De qua ſane in Canticis: Quę eſt iſta (inquit) quæ aſcendit per deſertum, ſicut aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies. Ad quos itaq; tranſeuntes vel aſcendẽtes, fit vox ab excelſioribus membris: [O vos omnes attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus:] Quia alia ſunt quæ pro his omnibus ingemiſco, alia quæ ꝓ his q intus forisve ſunt tolero, alia vero quæ quia differor, ex deſiderio ſuſtineo. Pro quibus & alijs huiuſcemodi diſpendijs vos imploro, quibus cor eſt attendite: Licet ad brauium ſupernæ vocationis, vos deuotio indefeſſa rapiat. Videte quæſo dolorem meum, Philip. 3. quia iuxta exemplar quod mihi oſtenſum eſt, volui filios, quos genui, producere & compaginari, ſed ipſi oberrantes, vel ſpernẽtes, aut elanguentes, pauci ſunt 1. Cor. 9. qui expediunt iter. Pro quibus in diuerſa rapior, Infirmor cum infirmantibus, & vror cum ſcandalizantibus. Fio Iudæis tanquam Iudæus, & omnibus omnia ſum facta: nec tamen queo ad meliora vniuerſos ꝓuehere: Idcirco lugeo indeſinenter, etiam eos qui peccauerunt & non egerunt pœnitentiam. Diſtendor ſolicitudine multa omnium eccleſiarum dei, & gau- Rom. 12 deo cum gaudentibus, fleo etiã & cum flentibus. Propterea obſecro, attẽdite ſi eſt dolor ſicut dolor me⁹, maxime pro talibus, quia immoror. Extendite oculũ Matt. 12. ad illud extremi iudicij tempus, & videte quoniam in die furoris ſui meſſuit me dominus vel vindemiauit, Mat. 13 vt locutus eſt, ꝙ redderet vnicuiq; iuxta opera ſua: & Matth. 3 ideo palearum multitudinem & ſtipulam ſimul cum omni lolio, vel quicquid degenerauit à vero ſemine, tradidit igni inextinguibili. Nec tibi videatᷣ lector abſurdum, ꝙ præteritum ſuper futuꝝ interpretati ſu-

mus ex consuetudine propheratum: quia ea quæ futura sunt, apud deū iam sic sunt, vt futura sunt: & ideo in scripturis diuinis quamsæpe præterita pro futuris accipiuntur. Anima vero moraliter videns se prægrauari vitijs, nec tamen adeo cæcata vel deposita, ne videat alios festinantes cum ingenti desiderio tendere ad supernam patriam, virtutum gressibus: & non dico tēdere vel transire, verumetiam euolare cū summa celeritate, quibus sunt pennæ acsi columbæ deargentatę, posterioraq́ dorsi earū in pallore auri. Quos cum viderit bene per viam virtutū incedere, imò euolare anima quęlibet, (vt diximus) delictorum oppressa malis, Quidputas languens dicat? Quod si oculi sunt vt videat, & cor vt intelligat, nonne mox gemens, licet malis deprauata moribus, cum ingēti mœrore iure clamat, dicens: O vos omnes qui transitis p viam, attendite & videte, quibus iaceo sauciata vulneribus, quibus cruciata malis, quibus astricta vinculis, quibusq́ onerata flagitiorum pōderibus, vel quibus debilitata & illecta? Ruo quotidie passionibus, quoniam iusto suo iudicio, culpis ingruentibus meis, vindemiauit me dominus, vt locutus est, quando iam pro pœna peccati non solum amisi bona virtutum om̄ia, quibus me decorauerat sponsus, verū retrorsum abij, & inferni de summo cæli vertice petij profundū. Tradidit me quidē in die furoris sui, meis exacerbatus malis, in reprobum sensum, vt facerem ea quæ non conueniunt. Et ideo tātis inuoluta criminibus, vos om̄es qui præsentem contemnitis vitam, nec fixis in eam gressibus, nec quasi viam eam aspicitis, qui vobis viā, quæ Christus est, elegistis, quæso qui transitis, considerate, si est dolor sicut dolor meus, quæ cælestia & sem

Psal. 67

Roma. 1

Iohā. 14.

piterna, illecta malis, amisi, & tam dira supplicia in die iræ thesaurizaui. Quod si adhuc aliquid in vtero mẽtis, quasi prægnans habere videor virtutum, & enutrire cupio affectus, mox audio sponsum clamãtem, Væ prægnantibus & nutrientibus, eo ꝙ necdum me is prægrauata fœtoribus: non dico euolare, verũ nec incedere valeo vobiscum. Vnde sequitur,

Mat. 24

MEM De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. Expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum. Posuit me desolatam, tota die mœrore confectam. Ergo de cælo misisse ignem in ossibus Ierusalem, supernã vindictam insinuat, & ille forte ignis constat missus, de q̃ in Iob legimus, quod tactas oues ignis dei, qui de cælo descendit, pueros'ꝗ consumpsit, æthereas insinuãs potestates, quibus cruciandi eos vsq; hodie potestas datur. Et bene in ossibus ignis missus dicitur, vt omĩa Iudæorum quęcunq; fortia esse videbantur, interius exterius'ꝗ possessa, flagellis erudirentur, qui pia dei monita prius noluerunt audire, sic'ꝗ addiscerent, cui omnino deinceps subijci deberent. Vnde inquit, [& erudiuit me. Expãdit autem rete pedibus meis,] quia eos post voluptates & desideria cordis eorum ꝓspere vsq; ad finẽ vitæ ire non permisit, sed conuertit eos retrorsum, vt dolores, & durissimas sentirent angustias tribulationis, pro suis pessimis adinuentionibus. Quod autem posita ponitur, desolata, tota die mœrore confecta, ipse visus probat, quòd tota die, scilicet vsq; ad finem seculi, semper in desolatione Iudęi erũt, mœrore angustiarum confecti. Secundum allegoriam vero, ex ipsis illi qui crediderunt, vel nostra Ierusalem quæ simul vna facta est de gentibus, merito de

Iob. 1

excelso (inquit) misit ignem in ossibus meis, vt omnia virtutum fortia roborarentur intrinsecus in ecclesia, vt erudiretur diuinitus, ne vltra idolis deseruiret, & varijs oblectaretur seculi blandimentis. Et hoc est q̄d MEM litera designatur, Mem nanq;, ex ipsis, interpretatur. Ex ipsis ergo spiritus sancti donis, quæ per ignem sunt missa, Christi ecclesia in ossibus gratulabūda gemit, q̄ erudierit eam ad doctrinam casti amoris, & ex ipsis confunditur & erubescit erroribus & vitijs, quibus male deseruierat prius. [Expādit (inquit) rete pedibus meis, & conuertit me retrorsum.] Nimirum rete sanctæ prædicationis expandit coram pedibus electorum dei, ne irent post vanitates errorum & concupiscentias vitæ, sicq; conuertit eos vt irent post se retrorsum. Quod sane rete apostolis commisit expandere, vel apostolicis viris, non solum vt eam, quæ plorat, retraheret ad viam veritatis, verum vt irretirent & captiuarent, ac conuerterētur retrorsum. Hinc vnus electorum, Ab omni (inquit) via mala prohibui pedes meos. Sed quomodo posuerit eam desolatam, tantis ditatam muneribus, nisi quod impræsentiarū quasi desolata videtur ecclesia, quæ non præsentia bona requirit, sed æterna? Posita nāq; est desolata ex his omnibus quæ prius sectabatur, tota die mœrore confecta doloris & amoris. Ex quo suprà etiam ad eos q̄ transeunt, immensas lachrymarum suarum immittit voces: O vos omnes, & cætera quæ sequuntur. Porrò anima peccatis obnoxia, dum pro suis iniquitatibus à domino nonnunquā corripitur, ad se introrsus rediens, dum salubri dolore compungitur, quasi de excelso in suis ossibus, ac si medullarum cogitatiōibus, ignē venisse non dubitatur, pro quo diuinitus attacta casti

2.Petri.2

Lucæ.5

Psal. 118

gatur,& eruditur disciplinis diuinis. Et quia sentit rē-tia doctrinarum dei coram pedibus expansa, vadit retrorsum abstinēdo se ab illicitis, luxum voluptatum pristinum & concupiscentias in lachrymas conuertit, & tanto fortius constringendo semetipsam plangit mœrore luctus cōfecta, nolens illam præsentis vitæ noxiam recipere consolationem, quanto scelestius per varia desideria se diutius cōsiderat oberrasse.

NVN. **Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius: conuolutæ sunt, & impositæ collo meo.** Vigilare igitur iugum iniquitatum suarum deplorat in manu domini, quia tempus dilatæ vindictæ tandem in eam aduenit. Ergo quasi dormire, iugum iniquitatis eorum fuit, in torpore nequitiæ secure impuneq́ue quiescere. Sed vigilauit in manu domini, iuxta quod hic idemq́ue propheta domino interroganti respondit, dicens: Quid tu vides Ieremia? At ille: Ego (inquit) video virgam vigilātem. Cui dominus, Bene (inquit) vidisti: quia vigilabo & ego super verbum meum, vt faciam illud. Quia nimirū licet nobis torpentibus peccata lateant, vigilāt semper in manu domini, dum nos ad vindictam iuste retributionis accusant. Vnde dominus Cain neganti: Quid fecisti? Ecce (inquit) vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Et conuolutæ sunt (inquit) iniquitates scilicet tāti ponderis quo premor, & impositæ collo meo. Quam bene inquam pro torque aurea, funiculo iniquitatis, Ierusalē collo suo circundatur, & quasi iugo premitur, vt vigor virtutis deficiat: quia cumulum peccatorum, quem diuturno tempore varijs trāsgressionibus coaceruauit opprimere se ad suffocandum & constringere, ingemiscit. Vnde scriptum est:

Ierem. 1.
Gen. 4
Isaię. 5 .5

Funibus peccatorum suorum vnusquisque constringi tur. Et ideo infirmata est virtus Iudæorum. Dedit que eos dominus in manu de qua, donec ple nitudo gentium introeat, non poterunt surgere. Et hoc Nun litera denuntiat, quod sempiternum in terpretatur. Sempiternum enim iugum eorum est, et infirmitas præuaricationis, atque captiuitas perpetuæ damnationis, qui sine fine, si possent, peccare decreue runt. Porro iuxta mysticos allegoriarum sensus ge mit ecclesia, quotiēs tentationibus datur innumeris, quod vigilauit iugum iniquitatum eius in manu do mini, & ideo hostibus tam visibilibus quàm inuisi bilibus affligenda intus foris ve subijcit, amissisque mo nilibus quæ ab sponso acceperat, p ornamētis, gemit super iniquitates suas. Vnde conuolutæ sunt (inquit) & impositæ collo meo. Isaias quidem iamolim dixe rat quod dixerit dominus: Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerūt extento collo, & nutibus oculo rum ibant, & plaudebant, ambulantes & pedibus suis composito gradu incedebant, quod auferenda essent omnia earum ornamenta. Interque nimirum torques & monilia describit sermo propheticus, quæ omnia ad virtutes sunt referenda. Torques quoque quæ ad pe ctus vsque pendentes, intelligentiam ac principale mē tis in corde demonstrant, & monilia quæ omnia vno sermone virtutum significant ornamenta. Quibus er go amissis ecclesiastici viri, spoliantur talibus orna mentis: quia muliebri affectu ambulant, extento col lo, & nutibus loquuntur oculorum, plaudentque tam manibus quàm & pedibus, & composito incedūt gra du, seculi sectantes gloriam, & alia quamplurima quæ suprà præmiserat. Nec dubium quin iugum iniquita-

Prouer. 5.

Rom. 11

Canti. 1.

Isaiæ. 3

tum eorum vigilet in manu domini, à quo iure premuntur & trahuntur, qui se tantis expoliarunt virtutum ornamentis. Vnde conuolutæ iniquitates in funiculo indissolubili, planguntur ab ecclesia, quod impositæ sint collo eius, suis scilicet membris, forte ad suffocandum, sicuti Iudam laqueo se suspendisse legimus, vel ad supplicia pertrahendum. Vnde plorans, [Infirmata est (inquit) virtus mea, dedit me dominus in manu de qua non potero surgere.] Propterea quod extrema vltio omnibus impijs & peccatoribus in fine calamitatis sit futura, nec aliquando à cruciatibus sit cessandum, eo quod in exterioribus tenebris impiorũ vermis non moritur, & ignis non extinguitur: vbi qui semel ingreditur, iam vlterius egredi non permittitur. sicuti dominus insinuat: Et non exies inde (inquit) donec nouissimum reddas quadrantem, id est, donec minima quęque persoluas delicta. Nam supior sentẽtia sicut ex Mem, id est, ex istis, quæ dominus de cælo misit, conuertit eam ad pœnitẽtiam retrorsum: ita ex iugo iniquitatum quod vigilauit in manu domini, licet ab oculis eius ablata essent iudicia: quia thesaurizauit sibi iram in die iræ. N V N quod sempiternum sonat, impegit, vt sit sensus, quod iusto dei iudicio, qui corde impœnitẽti sibi aggregat iram, supplicium sempiternũ, de qua manu non poterit surgere, incurrit: nõ quod ecclesia præscita & prædestinata his tradẽda sit supplicijs, sed quia quæcunque in membris suis acciderint, sibi deputat. Idcirco hæc tam dira sibi accidisse plangit & plorat. Tropologicus autem patet sensus, quod iugum iniquitatis vigilat in manu domini animę, quę se vitijs & sceleribus subdiderit, nisi ea quotidie pœnitendo coram suis oculis posuerit. Hinc Dauid quoque,

Actu. 1.
Isaiæ. 66
Matt. 5
Rom. 2.

& peccatum meum coram me est semper. Voluit quidem ipse è regione vigilare, vt ea fletibus ablueret, idcirco coram se ea semper statuerat, & ne vigilaret iugum iniquitatum eius, quod ipse sibi collo imposuerat, in manu domini, flens ac gemēs aiebat: Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Acsi diceret, Nolo tua in manu vigilēt, sed obliuioni ea tradas, mihiq́ semper coram assistāt, vt puniantur fletibus, & peruigilem reddant. Sed quia misera interdum anima male secura iacet, iugum quod sibi contexuit iniquitatum, propter impœnitudinē cordis obliuiōi sibi tradidit: vigilat vero in manu domini, quia nullum peccatum inultum abibit. Vnde & conuolutas in collo eius, mox iustus iudex iniquitates restituet, qui eas obliuiōi posuerit, vt ferat ipse quę sibi thesaurizauit. Deinde ad vltimum traditur in manu, de qua quisq́ semel ingressus, minime poterit surgere: quia dum potuit sempiterna supplicia, quæ præsens elementum denuntiat, noluit præuidere.

Psal. 50.

Psal. 50.

SAMECH. Abstulit omnes magnificos meos dominus de medio mei. Vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meos. Nec dubium, quin hæc plenius in illa extrema captiuitate Iudæis accidisse, quando nullus prophetarum inter eos remansisse creditur: non sacerdos, qui hostias offerret: non scriba doctus in lege, cuius doctrina erudirentur. sicuti Daniel deplorat, dicens: Domine, non est (inquit) in tempore hoc princeps, nec propheta, vel dux, neq; holocaustum, neq; sacrificium, neq; incēsum, neq; locus primitiarum coram te, vt possimus inuenire misericordiam. Sed hæc melius (vt dixi) ad illam referuntur extremam: quia in hac quæ sub Chal-

Daniel. 3

dæis accidit, Danielem fuiſſe nulli dubium inter eos, necnon & Iezechiel ibidem prophetare exorſus eſt, cæteriq; prophetæ cum eo. Idcirco in extremis ſub Tito & Veſpaſiano omnes magnifici, quod Samech innuat, ablati ſunt de Iuda. Samech quippe adiutoriũ ſonat. Tunc ergo omne adiutoriũ ab eis receſſit, quã do non ſolum om̃es magnifici captiui ducti ſunt, (iuxta Iſaiam: Auferam (inquit) ab Ieruſalem validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ, principem & quinquagenarium, ac prudentem myſtice loqui, & eos omnes, quos longum enumerare duximus,) verum poſt paſſionem Chriſti omnes gratia & donationes ſublatæ ſunt ab eis. Quando etiam ipſos angelos clamaſſe legimus in portis Ieruſalem: Tranſeamus ex his ſedibus. Cæterum myſtice noſtra Ieruſalem, quotienſcunq; tribulationibus premitur & anguſtijs, quotiens perſecutionibus agitaẽ, vel etiam hæreticorum impugnatur hoſtibus, nec dubium quin plangit, dicens: [Abſtulit dominus de medio mei omnes magnificos meos.] intantum, vt legatur q; ſæpe in toto orbe terrarum pauci remanſerint epiſcoporum, magnifici vel ſacerdotum, qui doctrina ſana recte catholicam defenderent fidem. Qđ autem gemit, quia vocauerit aduerſus eam tempus, vt contereret electos eius, quibus nulla erat fidei defenſio, vel doctrinarum: non q; tempus ad aliud con trahatur, ſed culpis exigẽtibus ſuis cauſa vindictæ dei accidiſſe: quotiens accidit, lugens plangit & gemit.

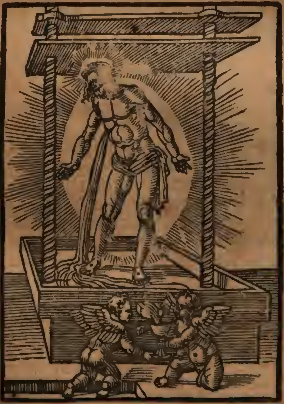
Iſaiæ. 3

Ioſeph°.

Nam ſecundum tropologiam, anima ſuos omnes magnificos plangit ablatos, quando ſenſus optimos virtutum in ſe ſentit captiuos, pro quibus cõtra eam dominus vocauit tempus vindictæ, cum ſuum diui-

num aufert adiutorium. Hoc ſane Samech ſonare diximus. Quo ablato, mox eam inimicus vitijs captiuam, à ſtatu recte fidei, & bonæ conuerſationis, in cõfuſionem erroris ducit. Sanctorum prædicatorum doctrinam & exempla, à conſpectu cordis eius, per obliuionem, auferens, electos mentis conatus conterit, quatenus eam ſpoliatam virtutibus, facilius in terra aliena poſſideat, ne per recordationem ſani dogmatis, & meliorationem vitæ, ad ſtatum priſtinæ conuerſationis redeat.

AIN.

[Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda. Idcirco ego plorans & ocul⁹ me⁹ deducẽs aquã] Torcular itaq;, iuxta ſcripturæ ſanctę cõſuetudinem interdũ pro vltione atq; ſupplicijs pctõrum, interdũ in cõgregatione nouarũ frugum, pro pœnis ponitur atq; tormentis, vti eſt in prę ſentiarum, quod Ieremias plangens euerſionem Ieru

ſalem, ait: [Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda.] ideo ego ploro. Quod & Iſaiam cum dominus quaſi cęlos aſcendens ab angelis interrogaretur: Quare rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimentũ tuũ ſicut calcantiũ in torculari? Rñdiſſe fertur: Torcular calcaui ſolus, & de gentibus nõ eſt vir mecũ. Hoc nãq; torcular, in q̃ & malis ſupplicia, & bonis præmia calcantur, ſolus ipſe calcauit dominus, qui nullum habuit adiutorem. Neq; enim angelus, aut archangelus, throni vel dominationes, aut vllus cęleſtium poteſtatum, corpus humanũ aſſumpſit, & pro nobis paſſus eſt, & conculcauit aduerſarias fortitudines & contriuit, niſi ille qui loquitur in Pſalmo: Saluum me fac domine quoniam defecit ſanctus. Et hoc itaq;, [Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda] in die paſſionis ſuæ, vt & credentibus præmia, nõ credentibus vero & perſequentibus ac crucifigentibus, vltio perpetuæ captiuitatis, & ſupplicia æternæ damnationis manerent. Calcauit ergo hoc torcular, quia cũcta aduerſantia in ſua redegit poteſtate. Sed videns propheta duritiam cordis Iudæorum, plorans gemit, q; calcauerit ei ſaluator virgini filiæ Iuda torcular aduerſarię oppreſſionis ſuæ ad liberandum. Ipſa vero è contrario de remedio tormenta ſibi tam extremæ captiuitatis, quàm & perpetuæ damnationis ingeſſit. Et ideo inquit ex perſona ipſius ſynagogæ, Ego plorans, et oculus meus deducens lachrymas: quia factus eſt a me longe conſolator, conuertens animam meam. Quam lõge autem à Iudæis factus ſit conſolator, conuertens animam eorum, noſ ipſi probamus, q duritiam cordis eorum ſæpe aggredimur: quia quanto prope eſt dominus omnibus inuocanti

Iſaiæ. 63
Pſalm. 11
Pſal. 144

buscum in veritate,tanto elongabitur ab his qui ficte quærunt eum,& nolunt recipere veritatem: oppido, quia Christus veritas est. Et hoc totũ est quod ꝓpheta plangit,seruans metaphoram:quia vinea quã ex Aegypto plantauerat dominus,ipa vero diu steri lis & infructuosa permanens,dicitur, ꝙ expectaui vt faceret vuas,fecit autẽ labruscas. Vnde dominus torcular quod indidit,calcauit,&quasi pessimis acinis,captiuitatem pessimæ inuectionis,præparauit. Allegorice autem,[Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda.] quando ecclesiæ per passionem suã oẽs ei aerias potestates subiecit. Ipsa est nanq; virgo filia Iudæ,ex qua orta est ecclesia: quia de Sion exibit lex & verbum domini de Ierusalem. Cui calcauit dominus torcular solus,pessimæ oppressionis iugũ,vt esset libera. Sed quia Christo calcante illud, multi sub eo redeunt in amurcam,ideo plangens propheta, Oculus(inquit)meus deducit aquam.Propterea & AIN Hebræum anteponitur quod fons vel oculus interpretatur. Qui nimirum fons, quando prelum crucis pressit,de Christi latere manauit,ex quo (teste Euangelista)mox sanguis & aqua exiuit.De quo sane fonte,sponsa Christi non solum renascitur, verum & ditatur.Ipse nanq; nobis est fons vitæ, in morte Christi reseratus,de quo fluunt omnes thesauri sapientiæ dei atq; scientiæ.Et quia Ain etiam oculus interpretari di cit:nec immerito de fonte inebriatus deducens aquã lachrymarum plãgitur:[quia factus est à me(inquit) longe consolator,cõuertens animam meam.]Quotiens ergo ecclesia tribulationibus afficitur,quotiens auxilio desolatur diuino,ad lachrymas quasi ad consueta recurrit arma.Et notandum,quotiens non cõ-

Iohã.14
Psal. 79
Isaiæ. 5
Isaiæ.2
Iohã.19.

uertitur,doctore monente,exterius, quia lõge est ab ea paracletus spiritus, qui eam instruat & erudiat intrinsecus. Idcirco & filij eius quamsæpe fiunt perditi. Propterea quisquis doctoris officium vult explere, quotiens ecclesiam sibi commissam minus viderit cõuertentem,de fonte hauriat amoris vnde lachrymas producat, donec consolantẽ cõuertẽtemq́ aduocet paracletum spiritum. Alioquin quãdiu,offenso deo, erigitur inimicus & extollitur: filij qui necdũ sunt ablactati,neq possunt in virum perfectum transire,perduntur & alliduntur, quousq à dei refoueantur & cõsolentur spiritu. Tropologice vero,animæ virtutibus infœcundę,& bonis operibus vacuę, nec fidei fructum gignenti,dominus torcular calcat, quãdo eam pro sterilitate sua & otiositate inimica pœnas condignæ vindictæ luere cogit. Hinc quoq secundum superioris interminabilem lamenti luctũ,oculus quàm districte deducit aquam,consentit se amisso consolatore corde impœnitenti ad ea ruerę indesinẽter, quo fletus oculorum & stridor dentium pronũtiatur. Ex quo fletus ingens animæ dolentis describitur, vt sciat ꝙ post vanam lætitiam huius mundi, omnis consolatio præsentis vitæ,illi est auferẽda, fructus vteri sui, malorum scilicet operum,dissipabitur, & solus inimicus inter tormenta varia illius dominabitur.

PHE. Expandit Sion manus suas,non est qui cõsoletur eam. Mandauit dominus aduersum Iacob,in circuitu eiꝰ hostes eius. Facta est Ierusalem quasi polluta mẽstruis inter eos. Quod autem extendisse manus suas Sion plangitur,dolores quasi parturientis insinuat. Vnde Isaiæ.52 & alibi: Sicut expandit natans ad natandum manus

suas,sic & Sion inter angustias. Et Isaias, Angustia (in quit) possedit me, sicut angustia parturientis. Quæ nimirum angustia cordis est, & in manibus exclamatio oris. Ideoq; PHE in principio versus scribitur, Phe nã q; oris interpretatur. Quia nimirum dum Sion expandit manus suas inter angustias, signum est oris, nõ valens voce suos pronuntiare gemitus, quia sine consolante multo dolore premitur. Propterea & propheta alius: Recedite à me (inquit) amare flebo. Nolite incũbere, vt consolemini me super vastitate vel contritione filię populi mei. Quod dicit, quia [mandauit dominus aduersum Iacob.] ostẽdit quòd ip̃e dominus adduxerit super eã non minus postea Romanos quàm & prius Chaldæos. Ex quo patet sensus, q; nunquam non dico aduersus eam, verum neq; gẽtem vllam aduersus aliam consurgere, nisi præcipiẽte deo iusto veroq; suo iudicio. [Et facta est Ierusalem quasi polluta mẽstruis inter eos.] Quia sicut execrabilis est mulier eo tempore quo menstrua patitur, ita & illi execrabiles erant Iudæi, & sunt vsq; hodie tã nobis quàm & hostibus suis. Cæterum nostra Ierusalem, quotiens hęreticorum vallatur exercitu, nouerimus quia dominus aduersum Iacob mandauit, scilicet aduersus ecclesiam, quæ debuit vitia supplantare & doctrinam peruersi dogmatis, vt circundaretur obsidione hæreticorum: quia consolatorem amisit spiritum sanctum, & doctorem sine quo nullus ad veram eruditur fidem, nullus releuatur à vitijs, nullus poterit consolari inter hostes. Et ideo expandit manus suas quasi ad preces, inter dolores & pressuras, nec est ei vlla vox orĩ digna qua possit hostes reuincere, suaq; defendere dogmata. Vnde fit quamsæpe quasi polluta propter fœdita-

Isaiæ. 21

Isaiæ. 22

tes carnalium operũ, ſanguinolentaq́ꝫ illecebris vitæ deſideria inter hoſtes,à qbus intus foriſve impugnat.

Mar. 13 Et ideo dominus de talibus, Væ prægnantibus & nutrientibus in illa die. Porro moraliter anima credentis,quæ quondam erat ſpeculum dei & ſupplantatrix vitiorum, cum pro malis actibus ſuis traditur ſpiritualibus nequitijs,fruſtra quærit conſolatorem extrinſecus, quæ ſpiritualem perdidit cõſolationem interius: & ideo quamcondigne mandauit dominus aduerſus Iacob,quondam ſupplantantem vitia. Nunc vero ſolo nomine aduerſus animam eodem decoratam vocabulo:quia noluit ſubeſſe deo,eiuſq́ꝫ obedire mandatis, vt in circuitu eius, vndiq́ꝫ hoſtes eius eam obſidẽt, ne poſſit effugere. Vnde quàm ſæpe videns ſe vallatã, expandit manus ſuas inter anguſtias cogitationum, nec eſt vox oris,nec vlla excuſatio ſermonis, niſi quia facta eſt quaſi polluta menſtruis inter hoſtes, ſcilicet cruentis operibus maculata. Quibus profecto menſtruis anima quomodo careat,præſertim cum ꝓpheta dicat,ꝙ omẽs iuſtitiæ noſtræ ſic ſint coram deo,quaſi pannus menſtruatę. Sequitur

Iſaię. 64

SADE. **Iuſtus ẽ dominus,quia os eius ad iracundiam prouocaui. Audite obſecro vniuerſi populi,& videte dolorem meum, virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.** In principio verſus S A D E litera exponitur,quæ iuſtitia interpretatur:& ideo,quia iuſtitiæ domini recte creduntur. Bene quod iuſtus eſt dominus prædicatur:quia (inquit)os eius ad iracũdiam prouocaui. Oris quidem iudicium priori verſu ex Phe litera iuſte pertuli,& ideo Sade ſcilicet iuſtitiam eius:quia iuſtus eſt dominus,confiteri non diſtuli,quia os eius ad

iracundiam prouocaui. Suprà etiam eos, qui transeũt per viam scilicet, quasi pauciores: nunc vero ad considerandum Ierusalem vel propheta dolorem suum, indifferenter cum obsecratione vniuersos inuitat, quatenus quos vna condicto ligat naturæ, vna fiat vastitatis eius compassio. Nam suprà virgines squalidas luget, & paruulos ductos esse captiuos: nunc vero robustiores quosq; iuuenes & virgines captiuatas plorat. Idcirco quantum accreuit malum, tantum & dolorũ gemitus multiplicantur. Vnde non quibuslibet dicit, via regia gradientibus, verum omnes ad lamẽtum inuitat. [Audite (inquit) obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum.] quoniam nõ absq; magno intuitu & consideratione discerni potest. Mystice autem ecclesia suprà quàm recte oris iudicium pertulit: quia os domini, in scripturis sacris, ad iracundiã prouocauit. Quo nimirum iudicio correcta, didicit domino confiteri: Iustus est, inquit, dominus, quia os eius ad iracundiam prouocauimus. Perducitur nanq; querela tãti discriminis ad agnitionem sententiæ iusti iudicis, vt addiscant cuncti, si nihil sit sine causa super terram, ꝙ sponsa Christi pretioso redempta sanguine, non sine dei prouidentia tantis tũditur tentationum fluctibus, & impugnatur ab hostibus. Etenim confitetur, qa os domini ad iracundiam prouocauit: non quod membra hominis deũ doceat habere, sed sicut affectus humani tropice ascribũtur ei, ita & membra: qa illud incircũscriptum lumen, & immensa dei maiestas, lineamenta corporis non nouit habere, sed per os verbum de ore patris progenitũ, se ad iracundiam prouocasse confitetur. Acsi dicatur: Meis prauis actibus, iustum prouocaui iudicem, atq; compuli natura clementem,

Iob. 5

durã cõtra me ferre sententiã. Idcirco [audite obsecro vniuersi ppli, & videte dolorẽ meũ.] Oẽs ad videndũ dolorẽ suũ inuitat, qa calamitatẽ suã multiplicẽ & inæstimabilẽ ppẽsat, vt alioꝝ cõpassione, anxietatẽ suã q̃dammõ alleuet. De q̃ sane sensu iã suprà dixisse suffi ciat, nisi q̃ iuuenes ac virgines abijsse in captiuitatem hoc amplius deplorat. Deniq; iuuenes q̃s de fonte baptismatis ecclesia edidit, & virgines quas immortali spõso Chr̃o fide cõsecrauit, q̃tiens aut hæreticoꝝ prauitate corrũpũtur, ac vitioꝝ vsibus cõstuprant: non loco, sed

1. Cor, 6. mẽte in Babylonẽ. i. in cõfusionẽ pc̃ti captiuant: Qm̃ q meretrici cõiungit, vnũ corpus efficit. Et inde ẽ q̃ tãtus luctus & dolor adhibet, vt vix ab vniuersis etiã vi deri vel intelligi credat. Cæteꝝ aĩa q̃ iã ex oris iudicio supplicijs castigat, iure confitet, q̃ iustus est dñs in ijs q̃ patit: qa prius prauis illecta desiderijs, os dñi (vt dignã ꝓ pœna peccati sententiã contra eã proferret) ad iracũdiam prouocauit. Non enim aliter potest, quia iustus est in omnibus vijs suis, atq; operibus suis. Qua ergo sententia confusionis suæ anima opprobrio perfusa, non audet oculos ante iustũ iudicẽ, quẽ ad iracũdiam prouocauit, erigere, sed ad vniuersos sui consortes clamare non cessat, vt eius dolorem audiãt, eiusq; luctũ videant. Deniq;, quia talis est naturæ nostræ affectus, vel doloris nostri vel gaudij, alios quæramus quamsæpe comparticipes, quatenus eorum solatione sufful ti, pondus tristitiæ vel gaudij splendorem, leuius iucũ-

Lucæ. 15 diusq; feramus. Vnde ille in euangelio, qui ouem perditã reqsiuit: vl' mulier, q̃ drachmã adinuenit, cõuocãt amicos & vicinas, volẽtes habere comparticipes gaudij sui, & cõsortes letitiæ. Quãto magis aĩa debet cõuocare oẽs, q̃ suos nõ audet oculos erigere, pudore cõfusi

onis suę oppressa ad deũ, quẽ malis suis ad iracũdiã cõduxerat, vt apud clementẽ iudicẽ intercessores, per cõpassionem doloris & amoris, existant. Quod autem iuuenes eius & virgines captiuantur, ostẽdit se magis inde dolere, dum viderit robustiores cordis eius affectus, vel virgineas cogitationes, in cõfusionem ire miseræ captiuitatis, spẽ vteri sui ab hostibus violari. Profecto, quia quando quisq; viderit sobolem deperire suam, certus est spẽ futuræ gñationis suæ amisisse.

COPH. **Vocaui amicos meos, & ipsi deceperũt me. Sacerdotes mei, & senes mei, in vrbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibũ sibi, vt refocillarent animam suam.** Primum ergo COPH quærendum quod interpretetur, Coph quidem vocatio dicitur. Vnde continuo quasi alludẽs ad literam. [Vocaui (inquit) amicos meos, & ipsi deceperunt me.] Aegyptios volens significare, quorum semper vsi sunt Iudæi amicitijs. Sed in tempore primę captiuitatis, aut vltimæ sub Romanis, ipsi deceperunt illos, qñ vocantes eos, in quibus (teste Isaia) maxime confidebant, nullum præbuerunt auxilium. Hoc & Rabsacen in eodẽ prophetæ libro clamasse legimus, q; multam in eis fiduciam habuerint. Sed quomodo eos deceperint vocati, Isaias prodit: Quia erit (inquit) terra Iudæ Aegypto in die vastationis eorum, in formidine & pauore: omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit à facie cõsilij domini exercituum, q̃d ipse cogitauit super eam. Ex quo iure decepti dicuntur, quia magis sperauerũt in eis derelicti dei auxilio: ex quibus nõ dico q; eis auxilium fuerint, verum exinde magis offenso deo, etiam eis formido atq; pauor pro recordatione eorum accreuerit. Quod autem sacerdotes & senes

Isaiæ. 30
Isaię. 36.
Isaiæ. 19

in vrbe consumpti plangũtur, nulli dubium quin sub Babylonijs & sub Romanis id accidisse. Iuxta anagogen vero, ecclesia vocat sæpe amicos, eos videlicet quos in fide socios habere putat. Ipsi vero eam decipiunt, corrupti fide intus, quia latent, certe aut foris dũ ex nobis exierunt, è contra quia pugnant. Necnon & mali Christiani quilibet sublimioris præfecturæ in fascibus cõstituti, quorum sæpe vtitur ecclesia amicitijs, interdum eam decipiunt quibuslibet prauitatis suæ ingenijs, vel illecebrosæ vitæ exemplis: nõ q amici sint hi, sed iuxta antiphrasin, eo q sint quasi socij mẽsæ, scelerati fide, & operibus ecclesiæ deceptores: & quod peius est, tunc tales contra eos crudelius sæuiunt, cum sacerdotes & senes (quos Græci γέροντας vocant) in nobis fame verbi dei consumpti laborant: præsertim, qa sectantes carnalis vitæ lucra, magis quærunt cibum q̊ miseram refocillẽt vitam, (vti iam suprà exposuimus) quàm epulas illas cælestes de ferculo Salomonis, & ex prandio quod paratum in euangelio prædicatur, sapientiæq; conuiuio, ad quod omnium vocatio Coph litera designatur, quæ (vt diximus) vocatio interpretatur. Vocat autem & anima moraliter amicos suos, dulces videlicet suauesq; carnis suæ affectus, sed ipsi q̊rum dum fruitur amicitijs, mox eam decipiũt: & quæ regale sacerdotium esse debuit, voluptatibus & desiderijs illecta, quasi pro cibo ad refocillandas carnis suę concupiscentias laborat. Quibus consumpta dignitatem sacerdotij, & maturitatẽ consilij, per indigentiam sapientiæ, & inopiã virtutum perdit. Aegyptus vane q̨dem auxiliabitur: quia mundus transit, & omnis cõcupiscentia eius. Est autem baculus arundineus atq; confractus, idcirco potius sup se innitẽtes, lacerat ac ma-

1.Iohã. 2

Canti.3.
Matt.22

1.Petri.2

1.Iohã.4
Ieze.29

nus perforat, nec vnquam suis amatoribus perfectam prosperitatem conferre potest.

RES. Vide domine, quoniam tribulor, vēter meus conturbatus est, subuersum est cor meum in memetipsa. Nunc Ierusalem pudore confunditur, nec audet oculos leuare ad deum, nūc spe veniæ subleuatur, & de misericordia præsumit. Id circo vide domine (inquit) quoniam tribulor, quatenus pium iudicem cruciatus flectat ad clementiam, & pudor ad veniam. Nam ventrem quod dolet, formam exprimit mulieris in vtero periclitātis: [quia repleta sum (inquit) amaritudine.] Ex quo nō ex parte se tactam insinuat, sed repletam omni amaritudine doloris & mœroris, cor eiusq; subuersum pondere tribulationis deflet, eo q; foris desæuiat gladius persecutoris, intus vero mors similis pro amaritudine tribulationis. Et vt ad anagogen veniatur, RES litera quid innuat, videamus. Siquidem RES capitis interpretatur. Conturbatio autem ventris, vel subuersio cordis, mentis est gemitus. Mens vero cuiuislbet animæ, caput est, ac per hoc iure perturbatio capitis & subuersio dicitur ipsa, dum repletur amaritudine multis suorum casibus vulnerata. Nec dubium quin dolorē tribulationemq; suam, quotidie clementissimo exponat iudici, & insinuet. Sed habet ecclesia ventrem, de quo in sponsi laudibus ab ipa declamatur in Canticis: Venter eius (inquit) eburneus distinctus sapphiris. Nemo igitur ventrem escarum omnium receptaculum ignorat, vbi totius corporis victus & substantia congesta decoquitur: per quem illi recte intelliguntur, qui licet alios non studeant suo sermone docere, cibum tamen animarum, panem videlicet qui de cælo descēdit, vna

Canti. 5.

Iohan. 6

Leuit.11. cum ſpiritu ſancto intus condere, acruminare more mundorum animalium, non omittant. Quem ſane cibum primum ſuſcipiunt per fidem, deinde concoquũt igne charitatis, per bonam cõuerſationem vitæ, & meditationem. Quorum vox per Iſaiam prophetam clamat, dicens: A timore tuo concepimus domine, & peperimus ſpiritum ſalutis. Hunc quandoquidem ventrem gemit eccleſia conturbatum, quotiens varijs alliditur tentationibus: intantum etiam, vt ipſi foris intúsve tormentis prægrauentur. Ac deinde cor meum (ait) ſubuerſum eſt, quia omnino illud quod ſponſus iuſſerat in Canticis non impletur: Pone me (inquit) vt ſignaculum ſuper cor tuum. Quod ſi poneret, hoſtis eam non adiret vt ſubuerteret. Et ideo, quia noluit retinere dulcedinem tanti amoris, vt eſſet fortis quaſi mors eius dilectio, repletur quamſæpe omni amaritudine, intus foriſve tribulationis: quatenus feriatur exterius gladio perſecutorum, interius vero felle amariori doctrina hæreticorum: aut certe pro improbitate morum, morte quamſimili ſalſura vitiorum. Porro moraliter anima varijs vexata dolorib9, ventrẽ valde turbatũ, ꝓ mẽte, gemit: qa in ſacro eloqo ſolet ventris noĩe vel vteri, mẽs deſignari. Et hinc eſt q̃d p Salomonem dicitur: Lucerna dñi, ſpiraculũ hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta vẽtris. Ergo lux dei oĩa ſecreta ventris inueſtigare dicitur: quia occulta mentis penetrat, vt facta quæ ipſam latebãt animam, ante eius flenda oculos reducat. Et ideo (vt dixi) quia mens caput animæ deſignatur, bene capitis eſt iſte gemitus, q̃ per RES literam oſtenditur. Ex quo in ſe omnia cõturbata & ſubuerſa inſinuat, dicẽs: Vide domine. Hinc quoq; ipſe Ieremias longe ſuprà, Ventrem meum ven

Iſaiæ. 26

Canti. 8.

Prou. 20

Ierem. 4

trem meũ doleo. Et vt ostenderet quid dixisset, adiũgit: sensus cordis mei conturbati sunt. Ventri nãq; nomine, recte mens accipitur: quia sicut proles in vtero, sic cogitationes in mente generantur: & sicut in ventre cibi, ita & in mente cõtinentur. Fidelis enim anima tentationibus varijs fatigata, merito se intus forisve morte simili attritam deplorat: quia foris persecutionibus, & intus angustijs lacerari se non ignorat. Sæpe enim foris flagellis atterimur, intus vero carnalibus fatigamur suggestionibus. Hinc est quod ait: **Foris interficit gladius, & domi mors similis est.** Foris quidem gladius interficit, cum nos exterius feriens vindicta conficit: sed domi mors similis est, quia & flagella quidem sustinet, & tamen intus conscientia à tẽtationum sordibus munda non est. Vnde quambene capitis vox est, id est, mentis plangentis ac dolentis, Vide dñe afflictionem meã &c. Vnde sequit,

SIN. **Audierunt quia ingemisco ego, et non est qui consoletur me. Omnes inimici mei audierũt malum meum, lætati sunt: quoniam tu fecisti.** Nulli dubium, q̃ omnes inimici Iudęorum (Isaia teste) lætati sunt in eorũ vastatiõe, maxime q̃ videbant eos dei auxilio & consolatione destitutos, de quo prius plurimum gloriabantur. Quia profecto Ierusalẽ sic sita erat inter hostes, quasi nauis inter medios maris fluctus. A quibus quamsæpe propellebantur, tamen nunquam, nisi cum deum offenderent, lædi poterant. Quod & ipsa cognoscens, diuinis edocta institutis, non suis attribuit inimicis, neq; illorum deputat viribus, sed dei iudicio, quod protestatur: [Vnde & lætati sunt (inquit) quoniam tu fecisti.] acsi dicat: Licet illi lætentur quasi ex euentu, tu tamen decreuisti iu

Isaiæ. 30

ſto iudicio, quod patior pro reatu. Sequitur, **Adduxiſti diem conſolationis, & fient ſimiles mei.** Vidit ergo Ieruſalē diē cōſolationis ſuæ futurā, imò ꝓpheta, & quā q̄ſi præteritā repromittit venturā ſub Ciro, nō dubitauit. Interea & q̄d exorat magis ſpū ꝓphetiæ, vt deterreat, annūtiat, q̄ deſtructis & captiuitatis cæterꝭ vndiq; regnis, nouiſſima ſcilicet ꝑ ipſa Babylon & regnū eius deſtruendū eſſet. Hinc eſt q̄d ſequit̃, [fient ſimiles mei] More loquit̃ eoꝝ, q ſibi ſemꝑ animos iudiciū conciliari ſatagunt, & contra hoſtes infligere.

Spiritualiter vero eccleſia plorās mala impræſenti arū, quæ ſibi ſuiſq; inferunt̃, gemit quaſi per S I N literā, quæ dentiū interpretat̃. Dentiū eſt itaq; fletus eoꝝ, de qbus legit̃ in Cāticis: Dētes tui ſicut greges detōſarum, quę aſcenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Quos nimirum dentes eos eſſe opinor, qui non lacte doctrinæ indigent, ſed iam infantiæ tranſcendunt ętatem, qui non ſolum ſolidum ſibi cibum queunt mandere, verumetiam & virtutum oſſa fortia quælibet membris eccleſiæ diuidere ac ruminare. Vñ vni eoꝝ dñs cū vniuerſa repentia de cælo ſubmitteret: Macta (inqt) & manduca. Tales igit̃ diſcretiſſimi doctrinarum acumine ſciunt mactare vitia, & animas credentium in Chriſti corpus mandendo traijcere. Sed quia dētium incurrimus mētionem, nouerimus eorum diuerſa eſſe mandendi officia: Alij quidem diuidunt, alij comminuunt & ruminant, alij formant voces, & cum lingua ſonos diſcernunt. Sicq; ſancti alij ſunt vt greges detonſarum, qui, ſua expoliati vetuſtate, fœtibus ſuis lac doctrinarum, & indumenta virtutum miniſtrant: alij vt de Iudæ dētibus prophetizant̃, q̄d lacte candidiores eſſe nt, pul-

Cant. 4. Hebrę. 5 Actu. 10. Gen. 49

chritudinem decoris ex officio ad summam subtilitatem verbi ministrant. De quibus tantundem dētibus dicit Apostolus ad Hebręos, quod perfectorum est ci bus solidus, q pro possibilitate sumētium, exercitatos habent sensus ad discernendum boni & mali. Qui profecto dentes, quia præ omnibus curam & solicitudinem gerunt, [Audierūt (inquit) quia ingemisco ego, & non est qui cōsoletur me.] Audierunt scilicet inimici, quos mox lætatos insinuat. Audierunt inquam q̄d sponsa lugeat ab sponso destituta, licet promiserit ꝙ cum ea semper sit affuturus vsq; ad consummationē seculi. Quia & si adest semper præsens, qui nusquam & nunquam abest per maiestatem, quam frequenter tamen multis ex causis dimittit sponsam tentari sine cō solatione, vt videtur, sui auxilij. ex quo ait: Viderūt qa ingemisco ego. Acsi diceret: Viderūt quod nunquam suspicati sunt, quod semper optauerunt & viderunt. Non solum ꝙ ingemisco, verumetiam mala ingentia quæ sustineo, & inde lætati sunt: quoniam audierunt malum meum quo patior, quo lugeo, quo sine consolatore, etiam in membris meis peiora committo. Quinam sint ecclesiæ inimici, manifestum est, ꝙ omnes nequitiæ spirituales in cælestibus & aerij spiritus & potestates tenebrarum harum quæ ei aduersantur: necnon & hæretici & falsi Christiani, à q̄bus intus forisve impugnatur. Tamen nouit sponsa Christi, licet illi sæuiant, quod non nisi dei dominātur permisso. & hinc est quod dicit, [quoniam tu fecisti.] sicut ipse dicit per prophetam alibi: Ego dominus creans malum, & faciens pacem. Facit ergo pacem & creat malū, quā do iusto suo iudicio permittit illud fieri. [Adduxisti (ait) diem cōsolationis, & fient similes mei.] Hæc ma

Hebr. 5

Matt 28

Ephe. 6.

Isaiæ. 45

gis ecclesiæ congruũt, quia nulla consolatio restat Iudæorum captiuitatis extremæ. Vnde Paulus Apostolus: Iustum est (inquit) apud deum retribuere tribulationem his qui tribulant: & vobis qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione domini Iesu Christi in cælo cum angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam his qui non nouerunt deum: & qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi. Et hęc est consolationis dies quam omnes electi dei in spe habent, pro qua tam patienter omnia impræsentiarum sustinent, quod & oppressoribus supplicia, & sanctis præmia sit daturus, qui reddet vnicuiq; iuxta opera sua. Secũdum tropologiam vero plorat anima, q̃d audierint inimici, quia ingemiscit offenso deo, & exaggerat mala quæ tolerat: præsertim quia anxiãti animę & doloribus afflictæ, hoc videtur sæpe augmẽtum sui mœroris, ꝙ ille, in quem spem habuerat, suæ consolationis differt opem ferre, & auxilij solatium. Hinc & maximum ei mœrorem indidit, quòd eam inimici derideant, scilicet & hostes inuisibiles, qui prius intus male blandiebãtur: & non solum hi, verum & propria cõscientia grauius accusando insultat, ipsaq́ꝫ vitia quę dudum dulcia videbantur, atrociora se ostẽdunt & amara. Quod si ad notitiam eorum, etiam qui consortes sunt tanti mali, aliquando nostra peruenerint facinora, discernuntur vtrum ne inimici sint an amici, dum derident, qui compati debuerant, & lugere. De quibus Dauid, Qui custodiebant (inquit) animam meam, cõsilium fecerunt in vnum, dicentes: Deus dereliquit eũ, persequimini & comprehendite eum, quia non est q̃ eripiat. Sed quamuis ita sæuiant aduersarij, habet anima dentes suos de carne Christi & de ossibus eius in

2. Thes. 1
Matt. 16
Psal. 70.

animo elimatos,quorum vox est ad deum,vt ingemiscat & lugeat,cogitatus videlicet spe fortes, qui sciunt diuidere inter prospera & aduersa,qui sciunt consolantem spiritum requirere,nec de dei misericordia vnquã desperare. Vnde inquit [Adduxisti diem consolationis.] quia scit fortis anima & pœnitentes post angustias veniam promereri,& insultantibus,supplicia retributionis,à iusto iudice irrogari. Hincq; sequit,

TAV. Ingrediatur om̃e malum eorum coram te,& vindemia eos sicut vindemiasti me,propter omnes iniquitates meas. Hi versiculi habent TAV,& hæc signa quibus plurima in literis passim diuinis significantur, quæ non minus hic quàm & alibi habẽtur. Siquidem Tau, signa, interpretatur,plurali numero: quoniam ob hoc signum illud præmonstratur,ex quo cuncta secreta dei,quæ signata sunt, referant. De quo sane signo Iezechieli prophetæ angelus,imò ipse dominus: Transi(inquit)per mediam Ierusalem,& signa Tau in frontibus virorũ gemẽtium & dolẽtium. Per quod nimirum signum,nulli dubium,crux domini & eius recte passio designat,sicuti & ex ipsius charactere cognoscitur: in qua parum deesse crucis, nisi quòd supra telum præeminet. Vnde iam & ex mysterio in frontibus virorum gementium & dolentium signari commendat. Et ne parum tibi videatur,scias eam nouissimam Hebræorum literam,sicut & ω Græcorum. De qua dominus,Ego sum(inqt) α & ω initium & finis. Quod si ipse Christus ω dicitur, finis videlicet, quidputas minus per Tau crucem significari posse , qua iubentur omnium gementium ac dolentium frontes consignari & consecrari, ne lædantur ab his,in quorum manibus vasa interfectiq

Ieze. 9

Apocã. 1 &,22.

nis per mediam Ierusalem ad perimendas animas deferunt. Nam omes literæ, signa sunt verborum: verba vero & dictiones, rursus signa sunt rerum & operum gestorum, ex quibus & in quibus omnia, non dico præsentia, verumetiam & futura prçsignantur. Sed qa Tau signa interpretari diximus, quæ sint ipsa signa, vel cuius sint signa, videamus. Omne enim signum alicuius est signũ: qa oĩno aliud est q̃d signat, & aliud q̃d signat. Idcirco q̃ sint signa, quæ huius literç designant charactere, vel ea cuius sint signa, non absurde quæritur. Diximus iam suprà ꝙ Tau signum est, imò iuxta interpretationem eius, signa sunt crucis, & vt verius loquar, penè ipsa est crux. Vnde & signari, quomodo ꝓmissum, in frontibus gementium & dolentium iussa est, sed tunc signum erat futuræ crucis, nunc vero iam ip̄a crux: uel in ea potius res est nostræ redemptionis. Sed quia Tau finis est Hebræorum elementorum: ip̄a vero elementa totidem sunt, quot & libri veteris testamenti, quorum ip̄a sunt signa. Vnde non inconuenienter reor, quod sicut omnium elemẽtorum finis est, ita totidem librorum veteris testamẽti, finis est crux, passio videlicet Iesu Christi, qui finis est totius legis ad iustitiam. Propterea omnia illa librorum diuinæ autoritatis signa, dominicæ incarnationis & redemptionis nostræ sunt sacramenta. Et ideo iure Tau signa interpretatur, vt per eadem hoc vnum annunctietur, ex quo (vt dixi) omnia referantur signa & patefiunt vniuersa. Necnon & lamentationis nostræ à principio, in quibus multa cucurrerunt signa iudiciorũ dei, dignus est finis: vt & in gementibus impræsentiarum & dolẽtibus, quorũ in frontibus crux signata promicat, merces laborum compensetur à domino: & his, qui eos tri

Rom. 10

bularunt,nec signa tanti operis voluerunt agnoscere, digna retributionis cõsequatur vltio. Et hinc est quod dicitur,non optantis affectu,sed prophetantis spiritu, [ingrediatur omñe malum eorum coram te,& vindemia eos sicut vindemiasti me, ꝓpter omñes iniquitates meas.] Quantum ad literam spectat, sic factum est & in cæteris regnis Iudæorum inimicis. Legẽ prophetas,& omnia completa reperies. Sed ad nostram Ierusalẽ hæc omnia melius congruunt,quę orat indesinenter, etiam de sub ara dei sicut legitur: Quare domine non defendis & vindicas sanguinem nostrum? & cætera quæ sequuntur. Ita & hic chorus fidelium,vt rememoretur in conspectu dei persecutorum crudelitas,& vltionis vindicta iustum dei iudicium eos iamiamq; apprehendat,humiliet & perdat,qui superbiendo crudeli non timuerunt persecutione Christi ecclesiam vexare,affligere vel punire. Vnde inquiunt, [Ingrediatur omne malum eorum coram te,] Quia profecto,quãdo talia & tanta eorum incanduit malitia, quasi deus nescire & nõ videre putabat,quẽ nulla latent. [Ingrediat omñe malũ eorum corã te,] ex his in pondere,vt puniant sine fine,q finẽ suis prauis opibus noluerũt imponere. [Vindemia eos] q me vindiamiauerũt. Vindemiare enim vnumquenq;,est operum suorum fructum colligere,& seruat metaphoram ex vinea quam ex Aegypto adduxerat, vel ex ea quam in euangelio ipse plãtarat. Vindeamiat ergo hostes suos dominus, qui sanctos eius in hoc seculo vindemiarunt,quos ad probationem eorum opprimere ipse permiserat,quãdo in futuro iudicio perpetuam vltionem vnusquisque recipiet,prout gessit. Sed aliter vindemiati sunt sancti quodammodo in hoc seculo, & aliter impiji in futuro: quia sancti temporalia amiserunt,& contem-

Apoc.6.

Hebr.4

Psal. 79
Matt. 21

pſerunt bona: impij vero & amatores ſeculi, ſempiter na. Et hæc eſt æqua compenſatio, quia ſicut hi vindemiati ſunt ab omnibus huius vitæ gaudijs, vt ipſi ex confeſſione veræ humilitatis confiteãtur propter iniquitates ſuas, ita & illi à futuris propter impietates & mala ſua priuantur. Deinde ſicut ſancti eorum, iuſto dei iudicio, pertulerunt preſſuras, ita & illi pro errati bus ſuis, pœnas ſempiternas. Vnde ne contingant talia, plorans ac gemens dicit eccleſia: Multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens. Siquidem quia multi exceſſus, multi & gemitus: & quia multus dolor, multus & cordis mœror. Si quo modo tandem queat dicere, domino miſerante, Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Sed hic multitudo dolorum, licet in ſpiritu ſpe intus interdum cõſoletur, alibi vero conſolationis erit remuneratio. Et ideo donec veniant quæ vẽtura ſunt, plenius edocta de omnibus, dicit eccleſia ſeu anima ſancta, [Multi gemitus mei & cor meum mœrens.] Quæ nimirum anima etiam moraliter expãſa coram domino, rogat dicens: [Ingrediatur omne malum eorum coram te.] Quod malum (quia mihi frequenter ingerunt, & oſtendunt intus foriſve frequenter & infligũt) ingrediatur coram te, vt reuincas & enerues: quia meis nequeo viribus euadere. Nam vbicunque me verto, non niſi mala eorum video, & quod grauius eſt, etiam in memetipſa fabricata ſupra dorſum reperio. Idcirco quia figmentum agnoſcis, [ingrediatur corã te malum eorũ,] vt exuar, & tu vincas cum iudicaris, talia non curare. [Vindemia eos] ab omnibus fraudibus ſuis, ne fructum de me capiant. [ſicut & me vindemiaſti] quando & tua mihi dona, furore commo

Pſal. 93.

Pſal. 128.

Pſal. 50

tus,subtraxisti,& impræsentiarum gaudium perfectę vitæ[propter omnes iniquitates meas] abstulisti:vt & mihi de mœrore rursus gaudia,& illis de sua irreuocabili crudelitate,supplicia excrescant Et hæc sunt signa, propter quæ omnia signorum facta sunt miracula. Vnde Dauid in Psalmo: Dedisti metuentibus te significationes,vt fugiant à facie arcus. Quas qui noluerint præcauere,deueniant ad ea quæ consonanter scripturæ sanctæ præmonstrant. Hinc quoq; & sapiētia ad extremū oculū intēdens: Innoua signa,inquit, immuta mirabilia. Glorifica manum & brachium dextrum. Excita furorem,& effunde iram. Extolle aduersarium,& affige inimicum. Festina tempus,& memento finis. Ergo rogat innouare signa quæ quotidie fiunt,vt conuertatur iustitia in iudicium, ne semp affligātur sancti, sed vnusquisq; recipiat prout gessit. Ac si dicat: Quia vsq; ad præsens facta sunt vt effugerent. Nunc immuta mirabilia,iuxta quod significata sunt,vt perueniant. Et ideo in fine huius lamenti,per Tau literam signa præmonuit, & versibus lachrymabiliter,quæ futura sunt,prophetādo cuncta compleuit. Propterea & nos finito alphabeto primo, prout potuimus,libri finem demus. Et oro suppliciter omnium votis,cunctorumq; lamentis,abluar in visceribus Iesu Christi:quia mihimet non sufficio, quatenus qui cum omnibus,& prę omnibus immaniter deliqui,etiam in omnibus clementer & cum omnibus ad veniam merear exaudiri.

Psal. 59

Ecci. 36.

¶ Finis libri primi.

PASCASII ROBERTI LIBRI SECVNDI Prologus.

INTER nos ex parte (ut dictum est) uirorum chariſſime, in dandis accipiendisq; muneribus, præcipue ea æſtimanda ſunt officia, ſi liquidò conſtiterit, nihil me aliud quod tibi congruentius afferrem, iuxtà quod potui, explicitum: nec à te unquam quod charius beneuolentia complecteretur acceptum. Profectò quia conſeneſcentibus nobis, hoc longæuum ſemper conſtat fuiſſe officium, orationibus incumbere, inſiſtere lamẽtis, & uel noſtra uel aliena facinora deflere. Hinc eſt quod explicito, in lamentationibus, primo literarum alphabeto, ad ſecundum manum porrigimus, ut habeas amplius quod defleas, charitate compunctus, ſi non eſt in me quod gaudeas malis amaricatus.

IN LAMENTATIONES IEREMIAE LIBER .II.

REDDIDI ERGO in prioribus singulis sapphici metri clausulis ternorum versuum, singulas cum interpretationibus suis literas: forte nõ vt idem propheta perfectius intellexit, cur sic eas indiderit, Sed iuxta ingenioli mei sensum, saltẽ lector ex hoc vt agnosceret, ꝙ nihil in eisdem literis vacat à mysterio. Etsi vellent capaciores quiq́; tam diligẽter diuina perscrutari eloquia, nec dubium quin altiora & profundiora inuenissent. Ea etiam in sermone, quam vllius secularis disciplinæ eloquentiam, non ꝗ sancti viri eã studuerint sectari, sed ipa quasi ancillula videtur sapientiæ deseruire. Vnde prophetæ (quia vigintiduo elementa sunt, per quæ scribitur Hebraice omne quod loquuntur, & eorum indicijs vox humana comprehenditur) placuit totidem principia versuum, eisdem exoriri literis, vt & versibus poetica deseruiret disciplina, & nobis ex ipsis diuina aperirent sacramenta. Sed quia longum est per singulas, secundi huius libri clausulas, singulas interpretationes earundem interserere literarum, sensusq́; ex eis exponere. Decreuimus earum connexiones, more doctorum, in principio annotare, relinquemes lectoris arbitrio, quomodo &

ipse suo ingenio, singulas intelligentias, suis reddat sensibus. Est enim

¶ Prima cõnexio quatuor literarum, ALEPH, BETH, GIMEL, DALETH, vt sit sensus, Doctrina, Domus, Plenitudo, Tabularum. Quod si earum duæ iungantur extremæ, erit doctrina tabularum, in quibus lex digito dei scripta est. Plenitudo domus, quatenus ex doctrina librorum aut tabularum, plenitudo domus dei repleatur: Sin autem plenitudo rursus tabularum iunxeris, erit sensus, quod de plenitudine scripturarum doctrina repleatur domus. Et quia omnis domus Salomonis intrinsecus tabulata legit: si tabularum super eos volueris interpretari, quorũ iuncturis & latitudine charitatis inter quælibet tota domus eminentiora vestitur & compaginatur, oportet intelligi quod doctrina eorum plenitudo sit totius domus. Quarum itaque doctrinarum intelligentia, de fonte nascitur timoris dei, vt perueniatur ad culmen sapientiæ, sicut propheta: A timore tuo (inquit) concepimus domine, & peperimus spiritum salutis.

3.Reg.6

Isaiæ.26

¶ Secunda connexio est, HE, VAV, ZAIN, HETH, quæ interpretatur, Ista, Et, Hæc, Vita. Vbi si harum iungas extremitates, duasque connectas medias, erit intelligẽtia, quod & hæc quæ præmisimus, in ista sint vita necessaria: & sciẽtia scripturarũ ista sit vita per quam Christus agnoscitur, & sempiterna credẽtibus præparatur. In cuius nimirum tabularum libris, non alia Iezechieli quàm carmen & lamentationes, & væ supra monstrantur. Et ideo, vt æstimo, talia præsignantur, qualia sectari oportet, ne væ illud vltimum aliquis incurrat, & ista sit impræsentiarum vita eorũ, qui de infantia in virum ablactantur perfectum.

¶ Tertia connexio est, TETH, IOD, quod so

nat,Bonum,Principium. Et hoc vere bonum principium iure creditur,in quo cum doctrina à timore dei concepimus; lamentationum instituta donec ad spiritum salutis plenissime veniatur: quia sicut suprà ostẽsum est,in hac valle lachrymarum congruunt,& hoc bonum principium est threnos & lamentationes sectari,eo quòd euangelio teste: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. demum ad illa cælestis vitæ cantica pertingatur. Alioquin nisi hoc bonũ principium hic accipiatur,ad ea minime peruenitur. Etenim quia ex parte cognoscimus, & ex parte ꝓphetamus. Nunc quidem per speculum videmus in ænigmate, tunc vero facie ad faciem,quando deus absterget omnem lachrymam ab oculis electorum, & luctus cessabit. Porro

1.Co.13.

Apoc.21

¶ Quarta connexio quæ & media de septem habet, CAPH, LAMECH, quod est,manus cordis vel disciplinæ. Manus quidem ad hoc,vt extendãtur ad opera perfectæ charitatis: cordis vero luctus vel meditatio & disciplinę intelligentiã ad ea,vt omĩa munda sint nobis coram dño referunt. Qđ satis

¶ Quinta nobis explanat literarum periocha, vbi legitur, MEM, NVN, SAMECH, quod est, ex ipsis,sempiternum,adiutorium. Et puto quod tria hæc nulla explanatione indigeant, nimirum quia tã ex duabus medijs superiora supplentur, quàm etiam & inferiora tria ex ipsis remunerantur. Vnde

¶ Sexta cõnexio hoc habet, AIN, PHE, SADE, fons scilicet siue oculus, & oris iustitiæ: quoniam ex cordis gemitu,fons manat pietatis,& oculus intus à deo illuminatur,quo deum in nouissimis videre valeamus. Siquidẽ & ex manu orisq́ eloquio,zelo iustitiæ reconduntur: vti bene quidam de aliquo epita-

phium condens. Hic vir (inquit) despiciens mūdum & terrena triumphans, Diuitias cælo cōdidit ore ma nu. Quas recte diuitias perfectæ vitæ, iustitias cōgru- it intelligere, spiritu sancto attestante, qui ait: Disper- sit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum se culi. Sequitur autem

Psal. 111.

¶ Extrema connexio quæ est septima, in qua sunt, COPH, RES, SIN, TAV, & interpretant Vo catio, Capitis, Dentium, Signa, vt per dentes, articula ta vox intelligatur, eo q́ hæc elementorum vocabu- la, quæ præmissa sunt, & lamentādi operis signa sunt omnium vocum sanctarum scripturarum, & vocatio summi capitꝭ nostri Iesu Christi, per quem venitur ad patrem, & ad regnum sempiternum. Nec dubium q̄n sancti patres, imò spiritus sanctus, in septenario isto numero, mysticos indidêre intellectus, vnde & medi- us eorum ad vtrosq; ternarios literarum ordines re- spondet. Etsi volueris animaduertere elementorum iuncturæ sensibus, suarum è contra connexionum cō sonant. Iam quid ipse textus lamentationis afferat videamus.

Iohā. 14

ALEPH.

Quomodo obtexit caligi ne in furore suo dn̄s filiā Sion: proiecit de cælo in terram inclytā Israel.

In his tribus sapphici metri al phabetis, vnum principium est dictionis, vnaq́; exclama- tio, plena doloribus, plena omni admiratione & stupo re. Idcirco velim non transitorie lector talia perpen- das, sed affectum tanti luctus, diligentiori intuitu con

fideres,& intelligas quanta charitate,quanto amore sancti afficiebantur,quantaq; dilectionis flamma in tus mouebantur ad omnia:ita,vt omnium causas suas esse facerent,& cum ingenti solicitudine singula ꝑ curarent. Quaproter Ieremias,quia Ierusalem quæ ac ciderint, considerare non sufficit:non solum semel & secũdo, verum & tertio idipsum exclamationis verbum per principia repetit lamentationum: Quomodo sedet, vel Quomodo obtexit dominus,vel Quomodo obscuratum est aurum optimum, tam impro uise atq; insperate,quam ex omnibus gẽtibus sibi elegerat,vt esset ei in deum,& ipa illi in populum. [Quo modo(inquit) obtexit domin⁹ caligine in furore suo filiam Sion?] De qua profecto caligine quęstio esset, nisi addidisset [in furore suo,] Quia omnino alia est caligo ad quam accessit Moyses in mõte, in qua erat deus:& alia quæ sub pedibus inibi visa est, & in Psalmo sub pedibus prædicatur: alia vero quæ in furore dei Ierusalem obtexitur. quia nimirum hanc tenebrosus turbo possidet, qui & quamsæpe furor dei recte interpretatur. In illa vero deus esse dicitur,sicuti & ei, quæ sub pedibus est,præesse prædicatur. Vnde consi derans omnia quæ deus huic populo fecerat, quãma gna,quam innumera, quam horribilia vel inscrutabilia,& cernens quæ acciderant,cum ingenti gemitu ex clamare non sufficit,q; de tanta adoptione,vt filia vo caretur dei, de tam immẽsa gloria de summo cæli ver tice,& magna felicitate, ad tam maximam miseriã,in die furoris dñi & vindictæ, deuenerit. In die siqdem furoris,& non in die domini:quia licet ipe furor domini esset, tamen hæc dies vindictæ, dies furoris fuit. Habuit quidem filia Sion diem domini(& quia in die salutis suæ,noluit obseruare diem domini) quã Abra

Deut. 26

Exod. 19

2. Re. 22.

Psal. 17.

Iohan. 8

am pater eius viderat,& gauisus est. Idcirco impegit in die furoris dei. Iuxta anagogen vero nō minus ingemiscendum,quotiens Sion,mater nostra, caligine obtexitur peccatorum,erroris aut ignorātiæ, quæ tātis muneribus adeo ditata creditur,& laudibus prædicatur.Sed quod peius est, habebat illa tunc, quāuis offenso deo , qui eam indefessis gemitibus lamentarent.Nostra vero nescio si vel raros habeat, qui ea intelligant,aut recogitent,quibus patimur & aflicimur malis. Proiectam nanq; de cælo inclytam Israel conspicimus, quando terrena sectari eam & carnalia videmus:præsertim(secundum Apostolum) nostra cōuersatio cum in cęlis esse deberet,nos è contrario,nūc temporis non nisi caducis & mundanis incumbimus negotijs & turpia meditamur. Quid amplius putas, nisi qa dominus abiecit nostris interuenientibus malis,& proiecit nos in terram? **Nec est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.** quia & si illa Sion pulcherrima dei legitur habitatio,angelico ministerio,&ducatu,ac dei protectione suffulta, & in deserto multis miraculis, ac diuinis solatijs diutissime per Moysen & Aaron,cæterisq; sanctis patribus educata,vt vocabulo scabelli pedum domini,ꝓpter statum diuini cultus merito potiretur. Tamē nostra Sion gloriosior , ab vtroq; testamento prædicatur:ita, vt videret & præuideret eam Moyses quādo ascendit in montem , Aaron scilicet Nadab & Abiu, vna cum septuaginta de senioribus, & viderūt deum Israel,inqt,& sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini,& quasi cælum cum serenum est. In quibus ꝑfecto verbis patet sensus, ꝙ ecclesiam in spiritu præuiderit dei sub pedibus affuturam,propterea quasi cælum cum serenum est,ait:Quia cęli enarrant gloriam

Philip. 3

Ioel. 3.

Exo. 24

Psal. 18

dei. Quam retinere volens dominus, baptiſmi ſacramentis, in ſpecie ſapphiri lapidis eam ſibi ſub pedibus in ænigmate demonſtrauit. Et ideo propheta in ſpiritu reor, q̄ nō minus illius populi ruinam, quàm & noſtræ Sion diſcrimina, diuinitus præuidens, flebat nobiſcum, adeo deiecta multotiens in die furoris dei, vt nō recordaretur deus ſcabelli pedum ſuorum. Quod ſæpe contigit propter peccata populi, & nunc accidiſſe iure plāgitur: cui p̄eſſe debuerat Chriſtus & deambulare, q̄d ei nunc t̄pis peſſime dn̄atur inimicus. Nec recordatus ſolij ſui aut ſcabelli pedū ſuorū in die furoris ſui, q̄n dei impugnantur iura in nobis, & dn̄antur mala. Cæterū an̄ia peccatrix moraliter, quæ q̄ndam lumē ſcientiæ & ſpeculū diuinæ contēplationis habuit, cuius & nomē in cælo ſcriptū fuit, nō minus lugienda creditur, quando in terra proſtituitur & profanatur, quando vitijs polluitur & inquinatur, quando pedes domini, veſtigia videlicet præceptorū eius, de corde exploſis greſſibus abolentur dei. Cum eſſet templū deus habitans in ea & deambulans, è contrario nunc propter cæcitatem cordis, & nequitiam prauę actionis, de culmine virtutum, quaſi de ſummo cæli vertice, in fœditatem vitiorum prolapſa, in die furoris domini ab hoſtibus cōculcatur, diripitur, & dilaniatur: nec eſt dominus recordatus eius, quia noluit ſtare in luce virtutum. Propter quod & tradidit eam in die furoris ſui. De qua ſane die præſens propheta loquitur: Maledicta (inquit) dies in qua natus ſum, dies in qua peperit me mater mea, & non ſit (inquit) benedicta. Quæ nimirum dies, (vt ſuprà iam dixi) dies furoris domini iure appellatur, ad quam anima, quæ deciderit, tollens ſe de membris Chriſti peccando, faciensq́ ſe membrum meretricis, id eſt, diaboli, cum quo

Iere. 20.

meretricatur, non recordatur in die iræ, quia non ſtetit in die quam fecit dñs. Idcirco ſpreta & derelicta à deo, conculcata ab hoſtibus, non minus à ꝓpheta, q̄ & ab omnibus Chriſti membris, digne plangitur, quę ſe de tanti honoris culmine, ad tantam deuoluerit irriſionem & inſaniam, & ad tantam ſe ruinam deiecerit. Vnde ſequitur,

BETH. Præcipitauit dominus nec pepercit oĩa ſpecioſa Jacob, deſtruxit in furore ſuo munitiones virginis Juda, deiecit in terra, polluit regnum & principes eius. Hæc oĩa Iudæis accidiſſe manifeſtum eſt. Sed quia id dominum feciſſe plangitur, non ſic accipiendum quaſi eo impellente Ieruſalem peccauerit, ſed quia iuſto vero꜠ iudicio primum peccare hic aut alibi ꝑ innumera pctã, deinde ꝓpter pœnam peccati p̄cipitare, vel cętera quæ ſequuntur permiſit. Propter peccata enim Iudæorum ad ſimilitudinem gẽtium cæterarum quę circa eos erant, irritatus dominus, tradidit populum ſuum in manus gentium, & dominati ſunt eorum q̄ oderunt eos. [Nec pepercit omnia ſpecioſa Iacob,] quæ habebat in ornamẽtis famoſiſſimi templi, & cultu ceremoniarum, quo ſe glorioſiores cęteris gẽtibus credebant. Quæ nimirum [dominus præcipitauit & deſtruxit in furore ſuo,] vt intelligeres dominum nõ ea, ſed ipſos requiſiſſe ſibi in cultum & gloriam & laudem nominis ſui: illi vero è contrario, illa præferentes, in q̄bus gloriabãtur ſe impudicitijs & ſceleribus, tradiderunt. Sed plenius in hac vltima, quæ ſub Romanis accidit, hæc omnia complentur, quaſi ſi in teſteis vaſis vniuerſa illa quæ in lege legũtur adumbrata ferrentur in regno, in populo, in ducibus & miniſtris, in templo & vaſis omnibus, in ſabbatis & ſolen

nitatibus, in vestibus & sacrificijs, in cultu religionis, et in omnibus quæ de his adumbrata prædicantur. Nempe, quia nihil aliud fuerunt ista omnia, nisi quasi quidam magnus propheta vel prophetia. Veniēte vero Christo, cum completa essent singula de eo, quæ in eisdem vasis tegebantur, præcipitata sunt omnia illa et confracta, destructa et deiecta, polluta & profanata, vt cuncta in orbe terrarum viderent mystica & ineffabilia sacramenta, quæ tegebātur, luce clarius reserata. Et ideo (inqt) polluit regnū & principes eius, quando cuncta speciosa eorum despexit, nec pepercit perempto Christo, & sine ipso, de quo erat omnis ista prophetia, omnia prostituta & coinquinata iudicauit: intantum, vt de omnibus nec remaneret testa, in qua portetur ignis de incendio. Et hæc est lamentatio prophetæ tam immanis & intolerabilis.

Mystice autem ad ecclesiam, peccante populo, hæc iure referuntur: quia (secūdum Apostolum) si naturalibus deus non pepercit ramis, quanto magis nobis, qui cū essemus oleastri, inserti sumus in bonā oliuam? Etsi eorum despexit officia, quāto magis & nostra polluuntur, cum polluta fuerit & mens & conscientia? Ergo quam speciosa sit ecclesia & pulchra, sæpe in Canticis collaudatur, sed & in Psalmis: Astitit (inquit) regina in vestitu deaurato, circundata varietate. Vnde constat quod speciosa valde est & suauis, pulchra quidem vt luna, electa vt sol. Sed quam sæpe ex crescentibus culpis, aut per partes, aut in toto, deijcit dominus speciosa eius ad contumeliam & ignominiam in manibus hostium. Speciosa quidem, quia candet sicut lilium inter spinas: quando pulchritudinem eius simul exortæ spinæ suffocāt. Deijcere aut dei est, iusto suo iudicio permittere vnumquenq; ire post cō

Rom.11.
Psal.44.
Canti.6.
Canti.2.
Luc.8
2.Pe.2.3.

cupiſcentias ſuas,& deſtruere,auxilium gratię ſuæ ac miſericordiæ nō præſtare. Pro quibus ſi nobis eſſent lachrymę,iugiter cōſpiceremꝰ vnde flere deberemus. Sed quod grauius eſt, iam talia,rarus, qui recogitet. Deſtruuntur itaq; munitiones eius,quando per vigiles,& cuſtodes eccleſiarum,qui eam munire & circundare,ſuo auxilio & doctrina, cum omni cura & ſolicitudine,deberent: oblectamentis huius vitæ & voluptatibus deprauantur. Quos,quia non ſe intelligunt deſtructos & diſſipatos,ſuis prauis actibus, gemit & plorat chorus ſanctorum:quia in illis & pulchritudo deperit,& fortitudo gregis infirmatur. Eſt nanq; eccleſia Christi quaſi Ieruſalem, quæ ędificatur vt ciuitas,& ſicut turris Dauid cum ꝓpugnaculis ſuis. Mille clypei pēdent ex ea, omnis armatura fortium. Sed cum muri eius paſtores, paſtores videlicet ac cuſtodes animarum, ſuis deſtruuntur actibus, facilis hoſtis omnia introrſus ſpecioſa ciuitatis deijcit & diripit, fitq; quaſi ciuitas quæ vaſtatur. Vnde ſequitur, [Deiecit eā in terram.] Ergo eccleſia deijcitur in terram,quando terrenis actibus & vitijs occupatur,nec eſt qui ſuſtentet eam,doctrinarum virtutibus,vel bonorum operum exemplis.Propterea cū talia in qualibet eccleſia contigerint,mox diuina vltio iuſte ſequitur:Polluit (inquit) regnum & principes eius. Tunc itaq; eos polluit,quando eius æquitas pollutos oſtēdit,qui debuerant ſeipſos, & alios, caſtos coram deo atq; immaculatos cuſtodire. Et facti genus regale ſacerdotium ſanctum. Iure tunc polluti pronunciantur, quando de tanti culminis throno deiecti, ſerui vitiorum inueniuntur. Vnde magis cum propheta lugendum,quàm aliquid in his verbis exponendum cēſeo, quia ſicut alibi legitur; Culpa ſacerdotum, ruina po-

Pſal. 121.
Canti. 4
1.Petri.2

puli est, vti & Iudæorum fuit. Tropologice vero, deijcit dominus speciosa cuiuslibet animæ nec parcit, quando se mens occupauerit prauis desiderijs, relicto intrinsecus casto dei amore, cui dictum fuerat: Audi filia & vide, & inclina aurē tuā &c. donec cōcupiscat rex decorē tuū, & destruit oēs munitiones eius in gyro in ira furoris sui, Qñ fide infirmatur, nec valet tentationes hostiū sustinere quę inferūtur: quia intus primū perdidit spēm & pulchritudinē casti amoris, Alioquin nisi prius intus anima corrupta esset, & fœdata vitijs, nequaquā dei destitueretur auxilio, ita vt muri destruerent exterius virtutum, quibus prius, ab hostibus ne irrumperēt, muniebatur. Et proiecit eam (ait) in terram: quia omnino tunc de throno regni corruit in terram, quando intus connubium casti amoris violauit, & sordibus vitiorum se admiscuit. Vnde valde nobis cum propheta lugendum, qui de cæli culmine proijcimur in terram, quotiens terrena sectamur, & implicamur vitijs, ne quando dicatur nobis: Terra es & in terram ibis. Quia nisi prius anima speciosa virtutum perdidisset, nequaquam munitiones eius exterius dominus destrui permitteret: & nisi in gyro destructa esset, nunquam de cælo in terram cecidisset, vt totum terrena saperet. Sed quia intus pulchritudinē amisit, thronus dei esse desijt. Hinc est quod & in terram deijcitur, & dominus eam polluit. Polluit (inqt) regnum & principes eius. Regnū ergo polluere est, eam pollutam iudicare, in qua deus templum sibi statuerat, sed ipa à diabolo, vitijs prostituta, profanatur, & polluitur vna cum eisdem suis sensibus, qui ei male carnaliter principantur, quam dominus mox expoliat honore regni & principatu eius, quem habuit ex pceptione baptismatis & vnctione sacri chrismatis.

Psal. 44

Eccēs. 9.

Geñ. 3.

Hinc quoq; sequitur

GIMEL. Confregit in ira furoris omne cornu Israel, auertit retrorsum dexteram suam a facie inimici, et succendit in Jacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

Non solum enim regnum Iudæorum dominus destruxit, quod est omne cornu confringere, & defensionem dexteræ suæ ab eis auertit, terrãq; eorum in manus hostium ad deuastandum tradidit. Sed & Ierusalem nostram, quæ sponsa iure à domino appellatur, quando recesserit ab eo, & ijs qui non sunt dij, diuersis sceleribus seruierit, polluit dominus & omne cornu eius confringit, quod ei erexerat in domo Dauid pueri sui, quatenus nulla sit ei vis ad resistendum inimicis. Verum et manum suam retrorsum conuertit à facie inimici, quam extentam tenebat ad vltionem eorum qui eam insectantur, nisi ipsa prius à deo retrorsum redisset. Sed quia prior retrorsum abijt, iuste deus ei quandoq; auxiliũ dexteræ suæ subtraxit. Per dexteram nanq;, virtus patris, id est, filius intelligitur, q ab ecclesia mox auxilium gratiæ suæ subtrahit, cũ ipsa se amatoribus adulteris exposuerit. Nec immerito, cũ sponsum, vadens post amatores suos, spreuerit, si ab ea spõsus dexteram defensionis subtrahit. Vnde mox cũ taliter auxilio desolat, omne cornu eius dominum confregisse à propheta plangit. Habet nanq; ecclesia sua cornua, habent et hæretici & falsi prophetæ sua. Sed tunc iure omne cornu eius confringitur, quæ neglecto sponsi amore, qui sibi cornu salutis erexit, post suarũ concupiscentiarũ illecebrã ire non metuit. Hinc dei destituta manu, priuatur bonis, corrupta luxu libidinis. Propterea lugens propheta subdit: [succẽdit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.]

Lucæ. 1

Ierem. 3.

2. Petri. 3

quia cum dei desolat̃ gratia, & suis eneruatur viribus, immergunt se variæ concupiscentiarum libidines, q̃bus succensa flammis in gyro, ne possit euadere, qua si ab igne intus forisve deuoratur. Typice autẽ ad mores bene refertur, quandoquidem & anima cornua sua habere perhibetur. De quibus sane cornibus: Omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti. Cornua nãq; animarum sunt fortia quælibet virtutũ, quibus nouit fidelis anima om̃ia sibi aduersantia repercutere, & quasi fœnum aut puluerem in aerem ventilare vel dispergere. Nemo igit̃ qui ignoret, q; cornua non simul cum altilibus nascũtur, inest tamen eis causa nascendi. Anima vero non ex naturæ instinctu virtutibus armatur, sed dei munere: licet & ipsa prius habuerit à naturæ bono concipiendi gratiam, & nutriendi, quæ conceperat, efficaciã. Sed quia & se perdidit, & libertatem naturæ, Alia sunt quæ confringuntur de peccati origine nascentia, Alia vero quæ exaltantur & crescunt de vigore diuinæ gratiæ. Hæc quia sibi inuicem aduersantur, dominus cõfringet omne cornu ex Israel carnali, ne diutius se vitia extollant. Vnde propheta gemit, non quia frangũtur, sed quia in furore dei vna cum anima conteruntur. De quo furore tremens Dauid aiebat: Domine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corri. me, Cõtrahit autem & auertit manum suam dominus à facie inimici, animam insequentis: quia ipsa se prius hostibus exposuit, & recepit intus adulterũ. Idcirco q̃ a de sinu dei egressa foris anima, vna cum Dina, vt videt filias regionis huius seculi, vulnerata est à diabolo, & in membris eius compacta: iam in furore suo auertit dominus manum à facie inimici, ne præbeat auxilium contra eum, cui male prius se subdiderat. De qua

Psal. 74.

Psalm̃. 6

Geñ. 34.

causa etiam Israel carnalem, Iudæos videlicet abire p̄ misit in exterminium: quoniam & ipsi prius leprosi erant, non qualicunq; lepra sed perpetua. quod ma-
Exo. 4 nu Moysi signabatur, cum extenderet, leprosa fiebat: cum vero reuocabat eam in sinum, munda erat. Hinc
Psal. 73 quoq; Dauid ad deum, Vt quid auertis (inquit) manū tuam & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem? Quia manus Moysi extensa, designabat Iudæos exijsse à deo, & extensos esse ad praua opera, idcirco & manus Moysi leprosa fiebat. Reuocati vero clementer quasi in sinum, vti manus Moysi, mundi fiebant. Et hinc est quod Dauid cernens irreuocabilem eorum captiuitatem, quasi offenso deo loquitur: Vt q̄d
Psal. 73. auertis manum tuam & dexteram tuam de medio sinu tuo vsq; in finem? acsi patenter dicat: Quandiu tu auertis manum tuam, nec remittis eam in sinu, ipsi extensi inter gentes, immundi & leprosi erunt. Hæc idcirco dixerim, anima quæ de sinu dei se proiecerit ad secularia desideria, contaminata erit. Neque enim dominus alios fouet & defendit, nisi quos sub alis aut in sinu gestat & nutrit. Reliquos vero qui se inde proiecerint, audi quid sequitur, [Et succēdit in Iacob quasi ignem flmmæ deuorantis in gyro.] Quia profecto miseram animam semel de sinu dei, excrescētibus culpis, egressam, in furore suo dominus eā libere possidere immundis spiritibus permittit (nisi forte misereatur eius rursus vt cōuertatur ad sinum) q̄ eam succendant igne concupiscētiarum, in modum flammæ deuorantis. Et videndum, si non septuplum acsi for-
Daniel. 3 nax illa Babylonis succendatur & concremat, quoscū q̄ reppererit de Chaldæis.

DALETH. Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmauit dexteram suam quasi ho-

stis,7 occidit omne quod pulchrum erat visu. In tabernaculo filiæ Sion effudit quasi ignem indignationem suam. Tunc hæc omnia cõstat fecisse dominum, quando dimicantes hostes contra Ierusalem, Chaldæos scilicet siue Romanos, explere sua permisit iudicia, nec refellit. Ipsi nanq; quasi arcus in manu dei parati longe fuerant & extensi ad vltionem, sed quia Sion noluit redire ad eum, neq; eũ suscipere, in cuius manu distensi seruabantur, vsq; ad plenitudinem temporis: vt de plenitudine & completa mensura delictorum, plenitudo vindictæ procederet. Et quia noluerunt esse amici, iure factus est eis inimicus. quia iuxta vocem psalmi: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente, innocens: necnon & cum peruerso, peruertitur. Sic & cum inimicis iure plangitur inimicus. [firmauit autem manum suam quasi hostis,] quia & ipsi aduersarij extiterant diuinę legis, vt vel sic addiscerent quod non in suo gladio possederant terram, et brachium eorum non saluauerat eos, sed dextera dei & brachium eius & illuminatio vultus illius. Quod quia noluerunt animaduertere, [occidit omne pulchrum visu in tabernaculo filię Sion] quando vniuersa exterminari permisit & demoliri: nec distillare fecit, sed effudit quasi ignem indignationem suam. Quod melius de captiuitate quæ sub Romanis accidit intelligitur, quando tota effusa indignatio dei cernitur. Allegorice vero, contra ecclesiam quamsæpe dominus, [tetendit arcum suum quasi inimicus,] cum ipsa sibi inimicatur, nec vult sponsi monita obaudire, vt ad eum redeat per humilem satisfactionem, Idcirco arcum contra eum extendit quasi inimicus, digne plangitur. Per arcum nanq;, iudicium intelligitur, quo vnusquisq; imprænsentiarum aut pcu

Psal. 17

Psal. 43.
Exo. 15.

titur vt corrigatur,aut quia diu tenditur in extremis, peccata cum consummata fuerint,grauius ad punien dum relaxetur, in vno eodemq́ꝫ arcu diuersæ iudiciorum dei sagittæ ad iacula præparentur. Siquidem alię

Isa.49. sunt fulgurantes,& quasi sagittæ mittuntur electæ de

Ephe.4. pharetra domini ad veterem hominem perimendum & vitia ferienda. Aliæ sunt quæ mittuntur ad affligen dos quosꝗ,certe aut ad coronam,aut ad correptionē, aut ad pœnam supplicij. Sed de illis gemit ecclesia & plangit,quas dominus quasi inimicus aut per hæreti cos,aut per ipm diabolum,aut p membra eius, ad vul nerandos quosꝗ in ecclesia intendit,de quibus in Psal

Psal.10 mo:Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra,vt sagittēt in obscuro rectos corde. Nam huiusmodi sagittæ de arcu dei, scilicet diuino suo iudicio,veniunt. ex quibus vnus electorum:

Iob.6 Sagittæ domini(inquit)in me sunt.et Dauid,Quoniā

Psal.37. sagittæ tuæ(inquit)infixæ sunt mihi. Pro quibus itaꝗ sagittis, arcus quia tēditur à domino vt durius feriant delinquentes,amare plangitur:imò non quia percuti mur vt corrigamur, sed quia arcus in furore extendit, vt amplius quisꝗ peccans corde induratur,demum q̊ grauius ab immanitate scelerum feriatur. Hinc quoꝗ

Psal.59 & in Psalmis,Dedisti metuentibus (inquit)te significa tionem,vt fugiant à facie arcus. Quia omnino quanto magis ex dei patientia iudicij tempus extenditur,tā to retributionis vindicta durior accumulatur. Firmat ergo dexteram suam quasi hostis contra ecclesiam de linquentē,cū eam incessanter vindictis prosternit, & duris excruciat pœnis,donec aut ipsa correcta redeat ad eum post verbera,aut indurata in his quæ percūt, tradatur ad supplicia post culpas. Porro interdū quousꝗ iratus manum offirmat, quasi hostis occidit in ta

bernaculo eius omne quod visu pulchrum est: quia omnia pretiosa eius membra diripere permittit & trucidare, quod vtinam tale fieri ne videremus. Vnde magis nobis flere cum propheta congruit, quoniam effusa est quasi ignis ad deuorandum indignatio domini, cui peccauimus. Et q̄a ista ex peccatꝭ impegimus atrociora, sunt & irremediabilia iam ex causa peccati, quā quotidie admittimus, nec tamen sic aut sentimus, aut ad percutientem nos deum redire conamur. Sed effusa contentio super principes, nos omnes errare fecit in inuio & non in via. An non putatis ꝙ hæc in spiritu prophetæ cernerent, qui cuncta in eo videbāt quę loquebantur, in quo sunt ea quæ necdum sunt, vt futura sunt, quæ nostris accidisse temporibus deploramus? Nequaquam igitur dixerim Videntes eos appellatos aliunde, nisi quia plurima longe post prævidebant in spiritu. Vnde continuo quasi de nobis diceret: Et effudit (inquit) quasi ignem indignationem suam. Effudit ergo quasi ignem indignationem suam, ita, vt videas omnia conflagrari discordiarum incendijs, & concupiscentiarum flammis cremari, & nequaquam opus sit deflere ea olim quæ contigerant, cum & ipsi nunc scelestiora committimus in ecclesijs, & grauiora peccamus. Siquidem moraliter cōtra delinquētem dominus arcum suum quasi inimicus extēdit, cū eam peccantem conspicit, nec emollit ad pœnitentiā, sed manus eius adhuc extenta, post enumerosiora ire permittit crimina, nec auertit intantum, vt quicquid visu pulchrum in ea naturaliter intus in moribus, quasi in tabernaculo videbatur, dominus perimere dicat, quando fœditatem vitiorum eam cōstuprare permittit, & omnia morum honesta interius violari. Tūc demū quasi iam pro pœna p̄cti, malis eius exacerbatus,

Psal. 106

1. Reg. 9

Roma.1 secundum Apostolum, quandoque tradit eam in passiones ignominiæ, & effundit flammam libidinis, vt eat misera iam captiua post incendia desiderij sui, faciens quæ non conueniunt, etiam illa, quæ sunt contra naturam. Hincque sequitur,

HE. Factus ē dominus quasi inimicus: præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit oēs munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatā.

Hæc omnia ad literam de Iudæis manifesta est relatio, vt fontem lachrymarum commoueant verba, & ad lamenta sensus inclinent, quod dominus qui eis dustor olim fuerat & custos, qui cum eis gradiebatur & loquebatur de singulis, quasi amicus ad amicum, clemens & pius: nunc è contrario, cum vindictam rependit, fit eis quasi inimicus, suo agente iudicio. Quātum ad literam expectat, iam suprà eadem planxerat, vbi ait: Nec pepercit oīa speciosa Iacob, destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, nisi quod hic addidit [in furore suo.] Sed tantundem est, cum ait: qa factus est ei inimicus, & mœnia propter speciosa ciuitatis, metro allusit: non vt alia essent quæ deflet, sed vt retexendo amplius se ad lachrymas prouocaret.

Gen. 28. Exo. 14. & 15. Exo. 35.

Qua de causa in hoc eodem opere, quisque intrasti, ad ea quæ planguntur, magis magisque, charitate deuotus, lachrymas debes requirere, & ad singula, quid defleas, vna cum ꝓpheta retexere, quàm quod fastidias inuenire: Ne forte (qa dominus deus exercituum nos vocat per Isaiam in die discriminis ad fletum, & ad plāctum, & caluitium, & ad cingulum sacci) è contrario nos ad gaudium & lætitiam vanam erigamur, comedere seu bibere quasi cras morituri: vt deinceps nihil experiamur boni malive, sed quasi lanugo impræsen-

Isa. 22 Sapi. 5

tiarum fimus auferendi. Vnde & Salomon: Melius est, ire (inquit) ad domũ luctus, q̃ ad domũ cõuiuij. Propter ea & nos quia intrauimus ad huius operis instituta ecclesię flentes, videamus spiritualiter qd acciderit. Quia quotiens sponsa & amica quæ vocatur, seu speciosa atq; immaculata, se auerterit ab amplexibus casti amoris, inimicitias, contra eius agendo præcepta, sibi contrahit: fitq; sponsus eius quasi inimicus. Et mira dispẽsatione temperat sentẽtiam seueritatis, dum quasi & nõ ex toto inimicus dicitur: quia & si videatur eam deserere in manibus hostium, & affligere aliquotiens, in tantum, vt penitus destituta credatur: non de crudelitate inimicitiarum forte venit, si se demum conuerterit, sed de prouidentia pietatis, saltem malis perpessa, vt ad eum flagellata redeat. Sed notandum, quòd primum præcipitat Israel, quando munditiam cordis aufert, ne diuina possit videre: tum deinde præcipitauit (inquit) & omnia mœnia eius. Habet igitur Ierusalem nostra sua mœnia, quæ ad pulchritudinem & decorem pertinent nostræ religionis. Habet & munitiones quibus muniatur ciuitas, ne irrumpatur ab hostibus. Habet quidem honesta, habet & inhonesta. Sed quæ inhonesta sunt (inquit Apostolus) nostra, abundantiori circũdamus honestate. Quia sunt in ecclesia simpliciores & sancta conuersatione viri, sunt & rusti ca vilitate contecti, tamen vtriq; valde necessarij, qui omnes etsi videantur in muris ecclesiæ honestiori vita coædificari, nec valent fide vel doctrina eam munire. Vnde frequenter dominus, excrescentibus malis, præcipitare aliquos permittit, qui videbantur ornamentum esse ecclesiæ, aut in hæresim, aut in aliqua vitæ flagitia. Sed & munitiones eius quamsępe dissipat, cũ eos qui defensores esse deberent, errare sinit, & prauis suis

Eccẽs. 7

Canti. 1. 2. 3. 4.

1. Co. 12.

actibus dissipari. Deinde replet ex vtroque sexu, id est, multiplicat humiliatum & humiliatam: quando fraude dæmonum in ecclesia plurimos constuprari delictorum operibus permittit. Porro moraliter, anima habet sua virtutum mœnia: quia sicut sunt in vrbibus, pro ornamento decoris, nonnulla quæ mœnia vocantur, & munitiones in defensione, quibus ciuitas tueatur: ita sunt dona alia quæ nos muniunt, alia quæ ornant animam simul & ecclesiam: vtputa prophetię dona, genera linguarum, interpretatio sermonum, curationum genera. Quæ nimirum quasi quædã mœnia mentis sunt, quæ & si quisq; non habeat, stare per fidem & iustitiam potest: quamuis ornatus altitudine donorum & virtutibus, sine quibus saluari valet, minime esse videatur. Nã fides, spes atq; charitas, non nostra mœnia, sed munitiones sunt, quæ si habere negligimus, hostium insidijs patemus. De Iudæa vero, quia prophetiam atq; doctrinam, vel miraculorum signa, abstulit dominus, mœnia eius præcipitauit: qa fidem, & spem, atq; charitatem, propter eius duritiam auferri permisit. Munitiones eius dissipare studuit. Vbi nimirum rectus ordo seruatur: quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea virtutum dona, quę ad manifestationem spiritus data sunt, & postmodum fidei, & spei, atq; charitatis fundamenta destruuntur. Quæ cuncta dominus à perfidis ablata Iudæis, gẽtilitati tribuit: & ex ijs quæ infidelibus abstulit, mõtes fidelium ornauit. Quibus cũ rursus anima expoliatur, fit ei dominus vna cum eisdem Iudæis inimicus, & qui prius dicebat, Inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, ipse demum eidem inimicatur animæ, & affligere permittit. Vnde & repletur in ea, humiliatus & humiliata, cogitationes videlicet immundæ atq; nefandi

1.Co.12.

1.Co.12.

Exo.23.

ſenſus:vt ex vtroq; intus forisve cõtumelijs augeatur, donec confuſione induta, forte reuereatur & conuertatur ad pœnitentiam. Sequitur,

VAV. **Et diſſipauit quaſi hortum tentorium ſuum, demolitus eſt tabernaculum ſuum. Obliuioni tradidit dominus in Sion feſtiuitatem & ſabbatum, et opprobrio in indignatione furoris ſui, regem et ſacerdotem.**

Vbi primum notanda eſt ſtructura verborum, quanto ſplendore in Hebræo reniteat, quæ tranſlata in noſtra per principia verſuum, tam diffuſam ſermonum elegantiam habet. Nam poſtquam luxit, Quomodo obtexit dominus caligine filiam Sion: ſic deinceps per ſingula concinentia gradatim verba defleuit, vt poſſit ad omnia Quomodo, quæ non minus interrogantis eſt particula, quàm & dolentis & admirantis coaptari, vt dicatur: Quomodo proiecit, Quomodo præcipitauit, deſtruxit, deiecit, polluit, & cætera quæ dicũtur. Sic itaq; plangit ſimul & dolet omnia, vt nunquam videatur ſtupor & admiratio vel gemitus immutari, dũ ad ſingula ſe diſtẽdit. Hinc quippe quaſi dicat, Quõ diſſipauit quaſi hortum tentoriũ ſuum, vel Quomõ demolitus eſt tabernaculum ſuum, vel cætera huiuſmodi quæ planguntur. Quæ nimirum om̃ia propter peccata cõtigerunt Iſraelitarum, quòd dominus diſſipauit tentoriũ ſuũ quaſi hortũ, & tabernaculum demolitus eſt, quia hoſtibus demoliri permiſit. Sed in tentorij nomine & tabernaculi, quamuis vnum videatur ſentire: quia tabernacula inde videntur dicta, quod cortinæ funibus diſtentæ, tabulis interſtantibus appenderentur, quæ tentoria ſuſtinerẽt: tamen in tentorio, tabernaculum, quod Moyſes erexit in deſerto, poſſumus accipere, & in tabernaculo, templum, quod Salomon de

Exo. 26. Exo. 40 Num̃. 7. 3. Reg. 5

mũ ædificauit. Quæ vtraq; ꝓpter scelera Iudæoꝝ, dñs in manib' inimicoꝝ dissipãda & demoliẽda tradidit.

Psal. 77 Primũ qdẽ repulit tabernaculũ Silo, tabernaculũ suũ vbi habitauit inter hoĩes. Deinde sicut ipse p ꝓphetã

Iere. 7 ait: Faciã domui huic tẽplo, scilicet Salomonis, in quo inuocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam, sicut feci Silo: & projiciam vos sicut proieci vniuersos fratres vestros semẽ Ephraim. Cæterum iuxta anagogen valde plangendum, quòd multos in ecclesia sic dissipari cõspicimus, & demoliri quasi hortum. Sed de quo dicatur horto videamus, ad cuius similitudinem dominus tentorium suum, scilicet synagogam Iudæorum reprobam, vel ecclesiam oberrantem à Christo, quæ per tabernaculum iure accipitur, dissipare vel demoliri dicatur. Est nanq; & ipsa hortus

Can. 4. 5 de q̃ dicit in Canticis: Hortus cõclusus soror mea, hortus cõclusus fons signatus. In q̃ nimiꝝ horto, pute' aq̃rũ viuẽtiũ emanat, & fons hortoꝝ, vbi aspirat Auster, remouet Aqlo, fluũtq; aromata illius, inter quæ sponsus fructum pomoꝝ & fauum cum melle comedit. Nũquid ad huius similitudinem synagoga vel ecclesia reproba dissipantur membra, cuius emissiones nihil aliud sunt, quàm paradisus. Nequaquam hoc dixerim, sed est alius hortus deliciarum quasi paradisus dei, de

Gen. 13 quo Moyses in Genesi, quod leuauerit Lot oculos suos & vidit oẽm circa regionem Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur, antequam subuerteret dominus Sodomã, sicut paradisus domini, & sicut Aegyptus vt esset hortus deliciarum & voluptatis. Ad quas itaq; delici

Exod. 16 as Iudæi suspirantes gemebant super ollas carnium,

Nũ. 11. allia & cepas, peponesq; ac cucumeres Aegyptiorum desiderantes, quæ omia sunt in animo eorum, qui terrena sapiũt. Ad cuius horti similitudinem, dissipat do

minus non minus de ecclesia lasciuientes & ad Sodomitica Aegyptiorumq́ꝫ desideria praua reflectentes, quàm & de synagoga oberrantes. Demolitur ergo dominus tabernaculum suum, quando in ecclesia degentes sceleribus & flagitijs permittit exterminari, & vitiis intus omnia concremari. Alioquin, spiritu sancto teste, nisi qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam, non potest conuersari in tabernaculo dei, neqꝫ absqꝫ ijs quæ sequuntur in eo coædificari Quibus prętermissis præceptis, etiam obliuioni tradit dominus, qui nonnunquam obliuionem patitur festiuitates & sabbata nostræ quietis: non quod solennitates ei non placeant nostræ religionis, sed quia dei prius tabernaculum vel templum spiritus sancti in nobis violatur, non est in quo reliqua deo vt placeant offerantur. Vnde obliuioni ea tradere censetur, quia nobis profecto ad iustitiam sine bonis iustisqꝫ operibus imputantur: imò rex & sacerdos opprobrio traduntur, qui sanctã dei ecclesiam nutrire (iuxta Isaiam) debuerant, ex quo & erunt (inquit) reges nutritij tui. Sed quia templum sancti spiritus prauis violant operibus, opprobrium sunt magis hi in ecclesia quàm decus. De quibus Dauid, Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terrã. Seruite domino in timore, & cætera quæ sequũtur. Vnde insinuat quia genus regale & sacerdotium sanctum sumus, si pias & salutares deo hostias offerre volumus. Tabernaculum sancti spiritus in quo digne offerantur, etenim ne demoliatur vitijs, diligentius, necesse est, obseruemus. Moraliter autẽ, anima habet tentorium & tabernaculum, in quo sæpe sanctus spiritus cum ea confabulatur, quod mox dissipatur quasi hortus, si se resoluerit in luxum, & varia oblectamẽta prauæ delectationis. Dissipãtur quidem tentorium

Psal. 14.

Isa, 49

Psal. 2

1. Petri. 2

&tabernaculum vt hortus,nõ ille deliciarum dei,sed quasi hortus super quem Sargon dux Assyriorum p̃-esse legitur. Sargon quippe princeps hortorum interpretatur, voluptatibus & luxuriæ dedicatus. Deniq; & Achab rex Israel vineã Naboth vertere vult in hortũ. Quod ille (iuxta leges tropologiæ) intelligens, mori maluit, quàm consentire, vt hæreditas paterna tantaq; virtutum possessio, impij regis in delicias verteretur. Sed quia infelix & misera anima tentorium suum, carnem videlicet quæ ossibus & neruis compaginatur, delicijs & luxu dissipari exterius consentit, & tabernaculum, seipsam scilicet, interius voluptatibus demoliri: quid aliud, quàm vineam & hæreditatem summi patris, in hortum concupiscentiarum, nequissimo regi, transmutare permittitur. Et ideo demum omnes festiuitates eius & sabbata dominus obliuioni tradit: quia templum, in quo offerri deberent vota & solennia celebrari, his demolitus est deliciarum illecebris, & destructum carnis tentorium voluptatum oblectamentis. Cuius rex & sacerdos dantur in opprobrium, eo quòd his omissis officijs, infelix anima regibus se subdiderit impijssimis: Vni eorum qui Azotos deuastat generationi ac libidini seruientes, quia Azotus generatio libidinis interpretatur: Alteri vero qui florentes Christi vineas in hortum concupiscentiarum vult sibi commutari. Et hinc est quod sequitur,

Isaiæ. 20

2. Re. 21.

Isa. 20

ZAIN. **Repulit dominus altare suum et maledixit sanctificationi suæ: Tradidit in manus inimici muros turrium eius.** Altare suum repulisse, vt sanctificationi suæ dominus maledixisse dicitur: quia omnia sacrificia legis & altare cum vniuersis vtẽsilibus, in quo victimæ offerebãtur, spreuit, atq; simul cum vrbe & populo in manibus hostiũ

vna cum propugnaculis diripienda tradidit. Hic quo
ꝗ ingreſſi in templum vniuerſæ terræ ſanctius vocem
dederunt in domo domini, vbi quondam laudes ſolē
nibus diebus, per diuerſa canebant organa, ritu inuio
labili, & domini auguſtius renitebat gloria. Quod et
Iſaias deplorat, dicens: Reſpice (ait) ecce populus tuus
omnes nos, et ciuitas ſancti tui facta eſt deſerta Sion,
deſerta facta eſt Ieruſalem, deſolata domus ſanctifica
tionis noſtræ et gloriæ noſtræ. Vbi laudauerunt te pa
tres noſtri, facta eſt in exuſtionem ignis, et omnia deſi
derabilia noſtra verſa ſunt in ruinas. Allegoricus au
tem ſenſus cōgruere ſatis non videtur, quod repulerit
dominus altare ſuum de eccleſia, in qua Chriſtus alta
re creditur eſſe hoſtia et ſacrificium, pontifex et ſacer-
dos. Non enim aliud altare recte dicitur eccleſiæ fore,
quàm hoc vnum, in quo vota et ſacrificia omnium of
feruntur fidelium, licet et altaria leguntur plurima, de
quibus in Pſalmis: Altaria tua domine virtutum rex
meus et deus meus. Sed ſic ſunt ſancti altaria quem-
admodum lux, ſeu cætera quæ de ipſis prędicantibus,
idcirco hoc vnum altare ſub quo ſanctorum animę re
quieſcunt, vt altaria ex eo iure nominent: quia nequa
quam fas eſt dicere quod eū repulerit dominus, niſi
forte in paſſione quando pro Iudæis orat, dicens: Pa-
ter, trāsfer à me calicem iſtum. et deinceps, quod ſi nō
poteſt tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua. et
hoc ſit repellere non cum pro eis audire, imò per eos
pro quibus rogat mortem paſſionis ſuſcipere. Vnde
quaſi repulſus à Iudæis, paterno iudicio translatus eſt
ad gentes. De quo ſane Dauid, Tu vero (inquit) repu-
liſti et deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtum tuū. Diſtuliſti au-
tem, ne vltra Iudæis, amiſſo ſacrificio, altare eſſet, ſup
quo ſuas offerrent hoſtias. Quia profecto ſicut omīa

Iſa. 64

Pſal. 83

Lucæ. 22

Pſal. 88

1 Co.10. illa de sacrificijs figuram gerebant Christi: ita et altare
Deut.27 de impolitis lapidibus quos ferrũ non attigerat, ędificatum, corpus præfigurabat dominicum, nullo humano opere contaminatũ. Sed qa translatus est Christus ad ecclesiam, in ea fideles deuoti sua offerunt vota, ꝑ qbus et compassa vna cũ apostolis plãgit ecclesia, nõ quod à se depulsum et translatũ doleat, sed qa eius ꝑ morte contristaẽ cum apostolis, vt vna cũ eisdem de resurrectione gaudeat. Vnde mos inoleuisse creditur ab eisdem apostolis, cũ tradiẽ eo die q̃ passus est, ꝙ nulla mystica in orbe terrarũ corporis et sanguinis Christi offerẽ hostia, tribus reor de causis. Vel, quia ipse in veritate immolatur, cuius hæc cæteris diebus mystica sunt sacramẽta. Vel, qa ip̃e põtifex Christus q̃ ea recte offert, eo die peremptus per seip̃m descendit ad inferos. Vel, qa templo soluto et altari in mortem depulso, non est ex mysterio, in q̃ alio altari corporis et sanguinis offeranẽ victimæ. Sequiẽ, Et maledixit (inquit) sanctificationi suæ. Præsertim, quia cum peccatum nõ
2. Cor.5 haberet, pro nobis (secundum Apostolum) peccatum
Deut.21. factus est. De quo Moyses in lege: Maledictus (inquit) omnis qui pependit in ligno. Hoc est ergo maledixisse sanctificationi suæ, in quo omnis nostra sanctificatio manet, pro nobis in ligno crucifixum fuisse. Sicq; accidisse quod deflet: quia tradidit muros turriũ eius in manu inimici, quando apostolos qui muri recte creduntur, turrium eius cæterorum scilicet sanctorum, tradidit in tentationẽ inimici, q eos expeti-
Lucæ.22 erat sicut triticum ad cribrandum, et nisi pro eis orasset pastor bonus, à fide lassati, in eius victi remanerent manu. Quod autem sequiẽ: **quia dederũt vocem in domo domini sicut in die solenni.** Nullus ignorat legentium euangelium, quanta confusio tunc fue-

rit in domo domini, quanta in atrijs et in plateis, quantaq; in tota ciuitate illa: præsertim cum esset dies solẽnis, sed non de illa meditabantur, qui voces dabãt vbiq; altissimas, et confusas clamore plenas. Hinc quoq; Isaias de synagoga: Expectaui (ait) vt faceret iudiciũ, & ecce clamor. Qui profecto clamor iam tunc in auribus prophetarum resonasse creditur. Tropologice vero, in anima repulit dominus altare suum, quando ara cordis intus profanatur & prostituitur, vt polluta sit mens & conscientia eius. Non enim aliubi acceptũ deo sacrificium offertur. De quo Dauid, Sacrificiũ deo (inquit) spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non spernit. Sed cum ara cordis ab immundis spiritibus intus contaminatur, non inconuenienter vna cum ipso sacrificio quod repellitur, etiamsi & sanctificatio eius maledicatur, dum maledictionibus subiacere probatur. Quod quia nomen dei in se sanctificari noluit, maledictionibus multatur, et traduntur muri turrium eius in manus inimici. Turres vero animæ sunt fides, spes, vel cæteræ virtutes, qbus profecto turribus anima erecta ad cælum vsq; attingit. Sed quia istæ turres, suos habent muros, qbus muniantur cæterarum scilicet virtutum opera: muri turrium eius tundantur in manu inimici, quando intus forisve anima suis actibus dissipatur. Et dant vocem hostes in domo domini sicut in die solenni, quando vniuersa vitiorum portenta intus perstrepunt, eo q; violato templo spiritus sancti, non alij quàm immundi spiritus in eo habitant, quo nulla nisi sancti spiritus organa virtutum harmoniam resonare desiderat. Hinc est quod sequitur,

Isaiæ. 5

Psal. 50

HETH. Cogitauit dñs dissipare murũ filiæ Sion: tetendit funiculũ suũ, et nõ auertit

manum suam a perditione. Nimis ergo profundæ cogitationes dei sunt, & ideo inscrutabiles. In qua deniq; profunditate fuit, quod cogitauit dominus murū dissipare filiæ Sion, & ne daretur cogitandi, more humano, libera facultas, tetēdit (inquit) funiculum suū, quatenus secundum mensuram delictorum pœna procederet vltionis: non quod dominus cogitandi habeat affectus, sed nostro loquitur vsu: quia omnia præsentia sunt ei, & nulla effugiūt eius notitiæ. Propterea & secundum plenitudinem impietatis eorum, funiculus extensus est perditionis. A qua sane perditione dicitur, quod non auerterit manum suam, donec eis ad mēsuram cuncta rependerit: ita vt in funiculo distributionis, inimicus sibi terram eorum sorte diuiserit. Vnde & in prophetis alibi ipsa eademq; manus (quia illi nō conuertuntur adhuc) legitur extenta. Hoc quippe est quod plangitur, quia non auertit manum suam à perditione eorum, vt in sinum eos reuocaret suæ protectionis, ne ipsi tota die inter gentes, acsi manus Moysi extenta, leprosi & immūdi parerent. Luxit (inquit) antemurale, et murus pariter dissipatus est. Luxisse autem antemurale tropice dicitur, eo quòd videntes se recedentibus angelis, quorum seruabatur auxilio, lugientes fecerit. Sed melius ad nostram Sion refertur, quotiens dominus super eam funiculum mensuræ peccatorum nostrorum & normam districtionis iudicij, extendit, vt secundum merita delictorum ecclesia affligatur. Hinc est quòd frequenter muri eius, defensores videlicet & rectores, dissipantur, cū aut per mortem immaturius subtrahuntur, aut viuētes hostium impugnationibus destruuntur. Sed quia iusto dei fit iudicio, manum suam à perditione eorū qui corruunt non auertere deploratur, eo quod vrbs fortitu-

Exod. 4

dinis nostræ multotiens offenso deo, non minus ab inuisibilibus interius, quàm & à visibilibus exterius deuastatur. Hæc est inquã vrbs fortitudinis nostræ, in qua saluator, iuxta Isaiam, ponendus decantaťmu rus & antemurale. Sed non immerito luxisse plangitur in hac peregrinatione nostra, dum lugubres & lugientes nos insinuat, eo quòd in nobis Moab scilicet de patre necdum est humiliatus & contritus vsq; ad puluerem, nostris sub pedibus cõculcatus. Alioquin nisi Moab sub pedibus ecclesiæ conteratur, nequaq̃ in ea recte canticum istud cantatur. Vnde & sancti: Quomodo (inquiunt) cantauimus canticum domini in terra aliena? Aliena nanq; terra est, in qua de patre diabolo Moab adhuc nec deuictus regnat. Ideo luxisse antemurale eius iure plangitur: quia totum ad caput refertur, quicquid in membris lugiendum inuenitur. Vnde & murus dissipatus plangitur, quotiens ipsa diuino auxilio desolatur: non q murus dissipari queat, sed quia protectio eius ex ea, culpis congruentibus, aufertur. Nam & dominus quando perituram lugiebat Ierusalem, dicens: Si cognouisses & tu, &c. Quid aliud quàm antemurale eius flebat? Sed quia indignos se faciebant tanti muniminis, transpositus est ad gentes saluator, quasi antemurale. qui scit compati & condolere nostris infirmitatibus, & factus est nobis murus. Moraliter autem, dominus cogitauit dissipare murum filiæ Sion, id est, animæ, quæ filia nominatur, vt in Psalmo canit: Audi filia & vide. Sed quia videt eam dominus de arce contẽplationis suæ ad ima tendere ac refrigerari, cogitauit dissipare murum eius. nec tamen libere, (licet omnia nũda sint ei & aperta) donec tẽdat funiculum suum, & videat cu

Isa.26 | Iudicũ.5 | Psal.136. | Lucæ.19 | Psal.44. | Hebræ.4

ſus menſura vel pondere punienda ſint vniuſcuiuſq; peccata. Primum quidem deliberat, vt facultas ſit animæ redeundi ad pœnitentiam, & cogitat quatenus et ipſa antequam diſſipetur murus auxilij eius, de ſe recogitet: extenditur funiculus ſuper eam iam quanta ſint eius delicta vel qualia, ſi quo modo intelligat. Sin autem nouerit quod non auertit manum vltionis ſuæ dominus à perditione, & hoc eſt quod ſequitur, luxit antemurale & diſſipatus eſt murus eius. Hoc igitur cogitauerat dominus, necdum libere, ſed ſcrutans & pertractans ac deliberans, vt & conuertendi daretur libertas. Illa vero quia noluit, nec ipſe auertit manum à perditione, ſed in fine, excreſcentibus malis, diſſipatur murus eius vndiq;, & illa diripitur ab hoſtibus. Videant qui temere de ſingulis iudicare non metuūt, neq; volunt cauſas perpendere: cum ipſe dominus per ſe non abſq; menſura & deliberatione dicitur inferre iudicium: cuius examen non poteſt humana fragilitas apprehendere, in cuius profecto arbitrio, & magnitudo pœnarum eſt & menſura. Quod autem lugere dicitur antemurale, diſſipato animæ muro, fides eſt: nō illa quæ per dilectionem operatur, ſed qua dæmones credunt & cōtremiſcunt. Per quam itaq; fidem antequam murus eius diſſiparetur, virtutum ſcilicet cæterarum conſtructio, erat ei Chriſtus murus & antemurale, per eandem fidem in anima collocatus. Sed quia noluit infelix cuſtodem & defenſorem Chriſtum habere, diſſipantur virtutum opera, & luget antemurale, fides videlicet qua credit futurum dei iudicium & contremiſcet: nec tamen adeo ſe valet, hoſtibus iam expoſita, expedire vel defendere: nō quod ei locus nō pateat pœnitentiæ dū viuitur, ſed quia impius in pro

Galat. 5.
Iacob. 2.

fundum malorum cum venerit, cõtemnit. Quod cernens propheta, plorat amarissime profecto: quia videt animam virtutibus destitutã, quam prius, q̃ peccaret, fluminis impetus lætificabat quasi ciuitatem dei. De qua Propheta cecinerat, q̃ saluator ponetur in ea murus & antemurale, habitãs per fidem in cordibus nostris. Nunc vero ab hostibus obsessa, pro cantio lætitiæ solum in ea antemurale luget, q̃ destinata sit ad inferos, vbi est inexpiabilis luctus & stridor dentiũ sine fine habendus. Sequitur,

Prou. 18. Psal. 45. Ephe. 3 Matt. 8 & 13. 22. Lucæ. 13

TETH. **Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit & contriuit vectes eius, regem eius & principes eius in gentibus. Non est lex, et prophetæ eius non inuenerũt visionem a domino.** Iuxta historiam, per portas defixas in terra, & vectes perditos & contritos, doctores synagogæ vel defensores vult ostendere, qui dũ mentem in terrenis fixerunt rebus, dissipati sunt & contriti. Regem eius & principes eius in gentibus, idipsum repetere videtur, vt per portas, reges intelligant, & per vectes, principes. Qui simul omnes confracti & perditi sunt in gentibus, atq; quasi in terra defixi, nec valentes redire ad eum, quem ex lege repromissum suscipere noluerunt. Quod autẽ dicit, non est lex. Vel ideo dicit, quia cõcremata est à Chaldæis. Vel, quia illis iam nulla est, eo q̃ in omnibus, omisso Christo, violata est & destructa, intantum, vt iam eius apud Iudæos nulla sit obseruatio. Sed & prophetæ nullã deinceps repererunt visionem à domino. quia ipsum verum legislatorem & dominum prophetarum, de quo lex & prophetæ vsq; ad Iohannem cecinerunt, præsentialiter ad se venientem recipere contempserunt. Spiritualiter au-

Matt. 11

tem, propheta gemit ſuper eccleſiam, imò ipſa in ſuis gemere ꝓbatur, quod portæ eius defixæ ſunt, doctores videlicet & magiſtri, in quibus clauis vertitur ſcientiæ in terra, dum carnalibus & terrenis occupantur operibus. De quibus iam ſuprà planxerat ꝙ deſtructę eſſent, nũc vero aliquid magis dolet, quia defixæ ſunt in terra. Quod enim infixum eſt, non facile mouetur.

Pſal. 68 Et hinc eſt quod Dauid in pſalmis orat: Eripe me de luto, vt non infigar. Quoniam quod infixum eſt, (vt dixi) non facile reſoluitur. Vel neſcio ſi remoueri queat, niſi ab eo cui cedunt omnia antequam demergatur, vt vrgeat ſuper eum puteus abyſſi os ſuum. Porro vectes perditi & contriti fiunt, quando hi qui diuinæ legis ianuas credentibus aperire vel non credentibus obſerare debuerãt, vel in circulos intromitti ad diuina myſteria perferenda, hæreticorum conteruntur viribus, vel ſuis perditis deprauant̃ moribus. Quibus defixis & contritis in limo terreni deſiderij, etiam ipſi reges, de quibus iam ſuprà dixi, & principes in vitijs carnalis vitæ quaſi in gentibus captiuãtur. Qđod autem dicit, quia non eſt lex, non ideo quod non ſit ſpiritualis, ſed quia excreſcentibus malis apud improbos non imputatur aliquid eſſe, dum cogitant ſe ſine legis vindicta peccare. Tales quippe doctores eccleſiarum, acſi prophetæ Iudæorum viſionem non merẽtur diuinæ inſpirationis, vt recte doceant in futuris, qui ſe impræſentiarum vanis & prauis implicant erroribus. Secundum tropologiam vero, anima iure plangitur, cuius ſenſus defixi ſunt in terra, ſcilicet in limo peccati, & nulla eſt virtutum ſubſtantia euadendi: quæ quia per anguſtam noluit intrare ianuam portas ſuas, ſenſus videlicet in terrenis confixit oblecta-

Apoc. 9.

mentis, & perdidit ac contriuit vectes & feras virtutum, ne vllus ad eam immundorum spiritum prohibeatur ingressus. Quibus ita confractis, iam deinceps omnis, quo regebatur mandatorum dei, principatus captiuatur vitijs, intantum, vt non sit ei lex, nec visio à deo inueniatur, vt corde audiat, quid ei deus loquatur intus, sed effrenis vadit post vana suæ mentis, & sui sectatur cordis desideria. Et hinc est quod sequentibus verbis plangitur:

IOD. Sederunt in terra, conticuerũt senes, filiæ Sion consperserunt cinere capita sua: virgines Jerusalem accinctæ sunt ciliciis. Abiecerũt in terra capita sua virgines Juda. Patet sensus, quod more paterno, tantis oppressi tribulationibus Iudæi, tali se continentiæ habitu plangebant. Tamen hi maxime, non sine causa, aut plangunt, aut planguntur, in quibus plurima virtus esset honestatis, & autoritas religionis, si suæ seruarent vota proprietatis. Mystico autem sensu, senes ecclesiarum dei tunc merito tacent, quando sedent in terra. Vnde nescio, si senes vocari debeant: aut quia in terra sedent, aut quia tacent: nisi forte tales intelligantur, q̃lis ille senatorum chorus, cum quibus venturus ad iudicium, qui sciunt eorum in se formam assumere, pro quibus lugent: & ipsi tamen à solio arbitri non descendêre, quamuis videantur vna cum peccatoribus, quasi in terris positi, nostræ vitæ maculas deflere. Sed vtinam in nobis tales essent, nequaquam igitur dixerim ꝙ lugendi essent: magis vero eos lugent, quos πρεσβύτερον Grçci vocant, qui nullo senectutis opere decorãtur, sed quasi fatui torpentes, in terra sedent, dum terrenis & carnis occupantur operibus. Tales itaq; plan

git, quales in Daniele super Susannam insanisse legimus, de qbus dicit: Inueterati dierum malorum, nūc venerunt peccata quæ operabamini. Cæterum filiæ Sion quæ consperserunt cinere capita sua, & virgines Ierusalem, necnon & virgines Iuda, vnius significationis esse videntur, quamuis diuersa introducātur nomina. Quia renatorum animę, illius cœlestis Ierusalē sunt filiæ, sed habent differentias suas, aut ex confessione veræ fidei, aut ex visione pacis, aut ex speculatione diuinæ contemplationis: Quas bene in Cāticis languens anima, præ amore sponsi: licet percussa ab hostibus & custodibus huius seculi vulnerata, necnon & expoliata pallio iustitiæ, ardenter adiurat, dicens: Adiuro vos (inquit) filiæ Ierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt nūtietis ei, quia amore langueo. Has igitur adiuratrices, & annuntiatrices, quas implorat, nō puto quod cinere cōspersas, aut cilicio indutas credat, quas non dubitat cum sponso posse confabulari. Alioquin, nisi excelsiores Ierusalem filias eas intelligeret, supernasq́ue virtutes, & sanctorum sublimium animas, nunquam tam lachrymabiliter eas pro se adiuraret, vt dignaretur vna cum intercessiōibus, lamētionem sui languoris, amoremq́ue sponsi, auribus intimare: quatenus idem errantem reuocet inter greges sodalium, consoletur mœstam, percussam releuet à plaga, & sanet vulneratam suo vulnere, necnon & expoliatam, vestiat salutis indumento. Nouit igitur talis, q̄ plurimum valeat apud dilectum sponsum, sanctarum intercessio animarum: idcirco ardenti animo adiurat eas, nec dubium, quin licet pro se adhuc dubitanter dicat, quod per eum à quo nihil eis aliquid charius esse existimat. Sed nunqd tales esse credunt filiæ,

Danie. 13

Canti. 5.

quas propheta luget? Vel nunquid aſpergunt capita ſua cinere & cilicio veſtiunt,quæ feſtinant venire,vel perueniſſe ſe gaudent ad amplexus & oſcula ſui ſponſi? Nequaquam recte hoc aliquis dixerit,ſed iſtæ ſunt filiæ Sion, nomine tantum, & regenerationis ſacramento,quæ cæciderunt de throno regni,aut in hæreſim,aut ad pulucreas vitæ actiones, quibus oppilatũ eſt os,nec audent oculos ſurſum leuare ad deum, ſed capita ſua,mentes videlicet,puluereis aſpergunt operibus,& ſacco veſtiuntur cilicino,peccatorum contexto ſetis,caprarumq́ pilis. Et quia ſemel deiecerũt capita in terram, mentes ſcilicet in terrena conuoluentes oblectamenta,nolunt ſe erigere, neq́ excutere de puluere: ſi quo modo prius,rurſus induantur ab ſponſo,ſuis ornamẽtorum veſtibus. De quorum igitur collegio & numero fortaſſis illa quæ ſic adiurat,licet male vulnerata,& nuda iam euaſerat,quærens dilectum ſuum,amore languida: nec tamen per ſe accedere præſumit ad eum,quaſi impudica. Ideo ſupplex,ante ſe interceſſores & legatos adiuratos, ardẽter dirigit & exoptat. Sed miſeræ interdum animæ, licet filiæ dicantur Sion,Ieruſalem & Iuda,ſic ſe hactenus delictorum circundant exuuijs,& mentem terrenis obuoluunt indumentis,quaſi nunquam velint aſſurgere. Pro quibus ſane non dico Ieremias,fratrum amator, verum & omnis ſanctorum chorus iure plorat, noſtraq́ immaniſſima plangit excidia. Quia & ſi recte vellent, amiſſo ſpõſo,poſt pcuſſiones multiplices & vulnera, poſt nuditatem & maculas,forſitan & ſi non mox dilectũ, ſaltem filias Ieruſalem,ſanctorum ſcilicet inueniſſent animas,quæ illam ſuis precibus & meritis ſuis,deinq́ monitis & exemplis, ad dulcia ſponſi oſcula reuehe-

rent: si se de puluere excuterent, mentéq; à terrenis eri gerent. Vnde adhuc & filiæ vocantur Iuda & Ierusalem, quatenus, audito nomine, veræ fidei confessionem recipiant, & ad visionem pacis quandoq; per bonam voluntatem intendant, donec rursum per adoptionem, contemplationem diuinæ inspectionis clementer recipiãt. Moraliter autem, anima cum spiritum consilij amiserit, quasi de senectute grauitatis, & dignitate maturæ vitæ, in terrenis residens, infatuatur quia nullo sapientiæ sale conditur, dum terrena inhiat, carnisq; sectatur illecebras: & hoc est senes sedere in terra: omnes consilij cogitatus, & prudentiæ actus, in voluptatibus huius vitæ, & lucris seculi versari. Quibus cum occupatur anima curis, conticescũt apud deum omnes animi conatus. Vnde & Dauid gemens,

Psal. 31. Quoniam tacui (inquit) inueterauerunt omnia ossa mea, dum clamarem tota die. Ergo, ea quæ intus quasi inueterascunt, dum veteris hominis lucra sectant, quid aliud quàm cariosi senes, de specula cælestis vitæ prolapsi in terra, conticescunt à bonis: & si videantur tota die, impræsentiarum videlicet, negotia vitæ huius clamare, ac requirere? Vnde & filiæ Sion, scilicet animæ, mentem quã polluere talibus non pertimescunt actibus, quid aliud quàm puluere aspergunt caput? Deinde vitiorum setis circumamicta, & caprarũ pilis gloriam, quam in cælestibus habere poterat, mẽte iacens in terra deuoluit, donec in puluerem reuertatur caro vnde sumpta est, & finis eius interit' fiat sempiternus.

Gene. 3
Philip. 3

CAPH. Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra iecur meum. Nec dubium, quin vidẽ-

propheta contritionem populi, nulliq; sexui vel ætati hostes in nece parcere, ingenti dolore turbatus, fletu maximo deplorat, ita vt oculi, præ lacrhrymis deficerent, & omnis iucunditas delectamenti, vertatur in anxietatē cordis. Quid enim magis dolendū, quàm q; natio antiqua, semen patriarcharum atq; amicorū dei, diuinis legibus erudita, & prophetarum oraculis sæpius confortata, in tantam apostasiā venerit, vt dei sui oblita, propter immanitatem scelerum, traderetur in manus hostium? Ergo spiritualiter, Quomodo defecerunt oculi prophetæ præ lachrymis, nequaquam reor simpliciter accipiendum, sed sicut Dauid canit: Defecerunt oculi mei, in eloquium tuū, dicentes: quā do consolaberis me. Laudabilis quidem, & felix defectus, non veniens ex infirmitate carnis, sed ex fortitudine desiderij: quia omnino mens sanctorum, cum ea ardentius intentiúsque intendit, quæ non videntur, & sempiterna sunt, deficit ab intuitu eorum exterius, quæ præsentis vitæ & vana sunt. Siquidē alij sunt isti oculi carnei, alij qui aperti sunt, quando Adam gustauit vetitę arboris pomum: alij, qui laudantur in sponsa, de quibus dicitur in Canticis, Oculi tui columbarū. Sed cum isti qui columbarum laudantur, diuinitus illustrati, purius atq; ardentius cęlestia contemplantur mysteria, omnes reliqui deficiunt: quia tāto minus cō cupiscibilia exterius intendunt, quanto isti ardentius diuina introrsus penetrant, & intelligunt. Vnde & Videntes prophetæ sunt vocati, eo q; illa, quæ manēt in spiritu, perspicacius conspicerent. Nequaquam igitur eos otiose defecisse ingemuit præ lachrymis, sicut & Dauid [in eloquium tuū] addidit. Felix quidē defectio, quæ non detrimentum, sed augmentum ca-

Psal. 118.

Geñ. 3

Can. 1

1. Reg. 9

pit,dum ad ea crescit oculus,quæ intendit.Ergo prophetæ oculi,cum deficiunt prę lachrymis,non minus ea cernunt quæ diligunt, quàm quæ dolent, & plangunt. Vnde & ardentius tanto,adeo se dirigunt, quæ manent,quanto vident clarius amariora esse & dura pro quibus dolent. Alioquin sanctis semper dulces sunt lachrymæ,& ad omnia impræsentiarum congruentes.Propter quod Dauid,Fuerunt(inquit)mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte,in prosperis videlicet &in aduersis:qa sicut sicut panis ad omnia,quę in vsibus vitæ veniunt,videtur congruere:ita lachrymę in doloribus & angustijs,in pressuris & tribulationibus, in desiderio & feruore amoris, etiam in gaudio & compunctione diuinæ recordatiōis. Fateor quòd nullus humor corporis tanto sale conditur, neq; eo magis anima, qualibet afflictione mota consolatur. Et hinc est q; ecclesia vna cum Ieremia ad lachrymas quasi ad consueta doloris sui medicamenta, recurrit, seq; totam,pro suis male perpessis membris,in lachrymis transfudit:ita vt vere cum propheta dicat: Defecerunt oculi mei præ lachrymis,&omnia viscera mea conturbata sunt.De quibus nimirum visceribus iam suprà palnxerat,quando vētrem suum turbatum dolebat,Quippe,quia hoc sunt viscera,quod venter, eo quod intra ipsum sunt quasi receptacula colluuionis. Per quæ(vt iam dictum est) multitudo fidelium,quę diuinis quotidie infra vterum ecclesiæ repletur alimētis,accipitur.Sed commota pressura tentationis, aut pro cruditate doctrinæ, aut morum prauitate mox conturbantur, &velut mare feruent, pro quibus excelsiores animæ indesinenter curam & solicitudinem gerunt, Vnde & ecclesia,quasi parturiens conturba-

Psal.41

ta sunt (inquit) viscera mea, & effusum est in terra iecur meum. Nam per iecur existimo, illi recte intelligũtur, qui locupletes in ecclesia curis, & voluptatibus deseruiũt, Sicut & physici philosophãtur, ꝙ in iecore voluptas & concupiscentia sedem habeant: Vnde tales monet Apostolus reuocari, ne sperent in incerto diuitiarum, sed, qui habent (inquit) sic sint, quasi non habentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtẽtes sint: & qui possident, tanquam non possidentes. Alioquin cum se hi effundunt per varia mũdi desideria, & relaxant frena concupiscentiarum, quid aliud, quàm iecur ecclesiæ in terra effunditur? Nam qui (sicut docet Apostolus) habent (vt ita dicam) concupiscentias huius vitæ, & voluptates, eas videlicet res, in quibus concupiscentia nutritur, vix sine sua relaxatione, in terra ea valent amplecti, quanto magis cũ oẽs concupiscentiarum habenæ laxantur? Vnde gemens ecclesia, pro talibus effusum est (ait) iecur meum in terra. Et notandum, ꝙ non e par sine felle habetur: ita & diuitiæ, nescio si vnquam, sine amaritudine possideantur. Dicitur autem quod ad se, calore suo, succum ciborum trahat, vertatq; in sanguinem, quem sane ad vsum pascendi nutriendiq; singulis membris præbet, & hoc forte est, quod Apostolus docet, Et qui habẽt, sic sint quasi non habentes, vt in sanguine redemptionis suæ, ea vertant, & singulis ecclesiæ membris, quasi ex abundantia sanguinis, pastum & alimentum præbeant. Hinc quoq; sequitur, **Super contritionẽ filiæ populi mei, cum deficeret paruulus et lactens in plateis oppidi.** Ac si diceret: Effusum est iecur meum in terra, super contritionem filiæ populi mei: quia ecclesia Christi, quæ filia sanctorum in

2.Cor.6.

re vocatur, tunc conteritur & afficitur tentationibus quando iecur ipsius, diuites videlicet & potentes, in terrenis se effundunt desiderijs, & sola quæ præsentis vitæ sunt inhiant. Tunc itaq; paruulus & lactēs in plateis oppidi deficiunt, quando tales omni felicitate seculi abundare vident. Sin aliâs, nisi paruuli & lactētes essent in fide & doctrina Christi, pro talibus nunquā in plateis deficerent. Hinc & Dauid, Mei autem (inq̄t) penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum vidēs. Quandoquidem mouentur pedes cum fide paruuli, & in doctrina necdum idonei, zelant eorum felicitatē qui terrenis incumbunt lucris, relinquentes viam angustam, quæ ducit ad vitam, exeūt in plateis, & effundunt se vt pereant. Porro tropologice bene anima plorans, Defecerunt (inquit) prę lachrymis oculi mei, quando amore languida videt viscera sua interius cō turbari, nec valet conceptiones mentis suæ, ad ea quę oculus intēdit, dirigere. Viscera quippe eius, sunt cōceptiōes cogitationū. Quas itaq; cōceptiōes videt interius cōturbari oculus rectæ intētionis, & deficit p̄ lachrymis, nec valet libere cōtueri ea quæ cupit, dolore pressus amaritudinis: Quia effusum est (inquit) in terra iecur meum, id est, omnis eius voluntas, & concupiscētiarum luxus, quarum colluuione etiam in ea diuinus ignis extinguitur. Et quia ignis humani corporis in iecore (vt aiunt philosophi) sedem habere creditur, inde vsq; ad cerebrum subuolat: deinde vsq; ad oculos, cæterosq; sensus, & sic per membra diffunditur. Vnde cum prona est mens & concupiscentia eius in malum, & ignis ille de iecore in terra effuso ad oculos vsq; attollitur, quid aliud, quàm defectum rectæ intenti

Psal. 72 | Matt. 7. | Gene. 8

onis inferre creditur? Et hinc est quod plangit, Defecerunt oculi mei præ lachrymis: quia ex dolore, quo lachrymæ nascuntur, defectus diuinæ contemplationis generatur. Et notandum, ꝙ effusio iecoris ad terram, non nisi de contritione animæ, quæ filia sanctorum esse debuit, eo quod conculcata est ab hostibus euenit: Vnde tam exterior sensus, virore gratiæ, paruulus, quàm & mens introrsus lactens, defecta virtutibus, per plateas huius seculi male dilapsa, non est quo se vertat, nisi ad lachrymas, ex quibus, licet oculi grauentur, saltem fletibus consolat. Vnde sequit,

LAMED. Matribus suis dixerunt, Ubi est triticum & vinum, cum deficerēt quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum? Iudæis quod etiam atrotiora contigerint nulli dubium. Nostra vero Ierusalem amara plorat, quia numerosior eius pars vulnerata in plateis exhalatur, cum relicto angusto itinere, vias arripit latiores, Inter quas, illa nimirum corruit, quę recordata sui fœderis, in Cāticis, gemebunda sponsum quærit. Quæsiui (inquit) eum, & non inueni, vocaui & non respondit mihi. ac deinde: Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatē: percusserunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum mihi custodes murorum. Quæ profecto, si sponsi frueretur intus amplexibus, foris vulnerata non esset. Sed quia paruulus & lactens, vt vterq; sexus comprehendatur, latiores vitæ vias expetunt, & longius plateas huius seculi requirunt, peruagando vna cum prodigo ex euangelio filio, vniuersis expoliantur bonis, & fame pereūt. Et hinc est quod sanctorum chorus luget. [Matribus (inquiunt) suis dixe

Matt. 7

Canti. 5.

Lucæ. 15

runt, Vbi est triticum & vinum, cum deficerent quasi vulnerati in plateis?] Sed miseræ matres, quæ filios suos ad tantam inopiam longe à patre abduxerunt.

Ex quo notandum, quod paruulus & lactens ipsi sunt, adolescentior filius, generosæ nobilitatis indoles, sed sua peruagatione, & consumptione rerum inopes, vnde norunt, quibus, in domo patris, vsi sunt cibis: Non enim aiunt, Vbi est hordeum, aut siliquę, vel talia huiusmodi, quæ famelici gratanter accipiunt, sed vbi est triticum & vinum. Norunt igitur, & si degeneres suo vitio, quales eos primum pater genuerit: propterea & prodigus ille filius, cōcupierat saturari de siliquis, quas porci manducabant. Quanti (ait) mercennarij abundant panibus in domo patris mei. Sed & Isaac de filio suo Iacob, Frumento (inquit) & vino stabiliui eum. Quia profecto duobus istis libertas pascitur, vt pane confirmetur cor hominis & vino, id est, gaudio spiritus sancti lætetur interius. Nō enim alio pane libertas nostra vtitur, nisi qui de grano frumenti, quod in terram cecidit, & mortuum fuit, cōficitur. Qui profecto panis de cælo venisse creditur, neq; alio vino, nisi quod de vinea Sorech, & vite, quæ Christus est, vindemiatur. Hoc quippe vinum, & hunc panem, paruulus & lactens à matribus requirunt: sed quia in plateis non inuenitur, neq; vulnerati eum digne accipiunt, exhalant animas suas in sinu matrum suarum, quæ illos male aluerant, & in sinu oblectationis pessime illexerāt. Eruditior enim ille filius, qui ad patrem suspexit egens, q̄ isti, qui à voluptatibus carnis quasi à matribus ea requirunt: quoniam paterna sunt ista. Alioquin, si cum patre essent, aut ad patrem, domum redirent, animas fame non exhalarent, Sed quia caro

Lucæ. 15. | Gen. 27 | Iohā. 12 | Iohan. 6 | Isaiæ. 5 | Iohā. 15. | Lucæ. 15

eos decipit, errant: & si non in eo quod panem vinūq; requirunt, saltem quia in carne torpentes, ab ea ista petunt. Nesciunt miseri, quod qui in carne sunt, deo placere non possunt. Idcirco in sinu carnis intereunt: quoniam hi filij patris sunt, qui non ex voluntate carnis, neq; ex volūtate viri, sed ex deo nati sunt. Moraliter autem, penè idem est sensus: qa anima relicto districtionis itinere, cū cœperit se dilatare exterius, quasi per plateas voluptatis arripit latam & spatiosam viam, quæ ducit ad mortem. Et ideo dominus ex euangelio: Esto (inquit) consentiens aduersario tuo, dū es cum eo in via, (id est, verbo euangelij, quod aduersari videtur vestris prauis desiderijs) ne forte tradat te iudici, & cætera. Alioquin paruuli, cogitatus vestri, & lactens animæ scientia, si ad exteriora carnis & plateas delectationis se proiecerint, non habent à matribus quid reposcant, scilicet ab illecebris sibi male blandientibus: quoniam eis nec panis est, qui cor hominis confirmat, doctrina videlicet spiritualis: nec vinum quod lætificat, spiritus sancti gratia intus, qua mētes inebriantur fidelium. Et ideo bene, dum requirūt ab ijs in quibus & cum quibus ista nunquam inueniuntur, exhalant animas, qui talia sunt secuti in sinu gehēnæ ad mortem, quæ illas genuit, dum caro, quam quasi matrem crediderunt, in terram redijt. Vnde quam bene per quendam sapientem dicitur: In die bonorū, ne immemor sis malorum. &, Beatus homo, qui semper est pauidus: quia qui mentis est duræ, corruet in malum. Quod quia gens illa noluit emolliri, digne ad pœnitentiam, plangentis affectu, propheta gemebundus ad ipsam Ierusalem, querelas suas conuertit, dicens:

Rom. 8.
Iohan. 1.
Matth. 7
Matth. 5
Eccl. 11
Prou. 28

MEM. Cui comparabo te, vel cui assimilabo te filia Ierusalem, cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? Certum, quod sicut sub cælo nulla fuit antiquitus gens tam gloriosa, vti Ierusalem illa præ omnibus regnis inclyta: Ita nulla felicior, quàm nostra, quæ est mater omnium nostrũ, & filia cælestis patriæ, quæ sponsa Christi appellata est, & cõiunx, necnõ & anima in eius corpore cõsecrata, gloriosissima creditur, cuius in cælo municipium esse non dubitatur & hæreditas. Quæ iustificatio, non nisi ex deo creditur, cum vna, ex omnibus in cælestibus, futura ecclesia prædicatur: vt sit corpus vnũ, cum capite suo, de carne ex ossibus eius in fide & charitate compaginatum: & sicut in cælis vna ex omnibus est ciuitas gloriosa, quæ colligitur, de qua Dauid, Gloriosa (inquit) dicta sunt de te ciuitas dei. ita & vna est illa Babylon à Christo quæ degenerat & fornicatur. Vnde pro breuitate legẽtium, super harum trium ruinas, contra cœptum explanationis ordinem, quia penè vnus est casus, vnus adhibendus est luctus, vt dicatur de omnibus, dicat & de singulis. [Cui comparabo te, vel cui assimilabo te filia Ierusalem, cui exæquabo te virgo filia Sion.] Quia sicut nulli est mortalium gloria excelsior eam, quæ peruenerũt ad brauium supernæ vocationis: ita nulli est comparãda ignominia, tam immanissimæ confusionis. Nam & trina repetitio verborũ diuersa sub vna significatione, harũ trium, videt lugendo vnam colligere, incomparabilem amentiæ cæcitatem, quæ de tanta vocationis suæ gloria, & dignitatis culmine: non dicam de angelorũ consortio, verum & dei in cælestibus vt cohæredes essent, ad tantam se ruinam, & informitatem dedeco-

Gene. 2

Psal. 86

Philip. 3

ris proiecerit, vt casus eam nescio, nisi diabolo, cui sit comparādus. Vnde in Psalmis: Ego dixi (ait) dij estis, & filij excelsi omnes: Vos autem sicut homines mori emini, & sicut vnus de principibus cadetis. Alioquin, qui dij fuerant, & filij dei adoptati, nisi ad hominum carnalium rediissent actus, & diaboli imitatores essent magis quàm dei, nunquam vt homines morerentur, & quasi vnus de principibus corruerent. Nunc autem, quia de tanta gloria ad tam nefandam ruinam prolapsa est gens illa, vel Ierusalem, quæ filia dei appellata, seu quælibet anima, lugens propheta, vel chorus electorum dei, de illa quę ceciderit, ait: [Cui comparabo te, vel cui te assimilabo?] acsi dicat: Nulli nisi, cuius es imitatrix, illi te coæquari liceat, qa digna est. Nulla est comparatio, vel assimilatio, vbi nulla species, vel formositas inuenitur, sed totum informitas, horror, vastitas & contritio possidet, & ad non esse tendit: & quod ad non esse tendit, reuocari nescio si possit ad essentiam. Et ideo cui comparentur, anima prolapsa, vel ecclesia ab sponso oberrata, seu gens illa de solio gloriæ deiecta, non facile inuenitur. Propterea nō est ex quo alterius casu vel ruina vlla earum consoletur. **Magna est** (inquit) **velut mare, contritio tua.** Quod autem contritio gentis illius, aut ecclesiæ corruptæ, vel animæ prolapsæ, velut mare, magna plāgitur, inde est, ꝙ vna earum postquam hostibus suis substrata, vel subiecta fuerit, à feruore cōculcationis, acsi mare nunquam quiescit: sed, sicut illud magis vndarum suarum fluctibus indesinenter alliditur, ita & istæ, postquam in manibus inimicorum prouenerūt, ruinis, & tentationibus fractæ conteruntur: & à feruore peccati nō quiescunt, donec gehenna eos excipiat.

Psal. 81.
Rom. 8.
Galat. 4
Ephe. 1

Hincq; sequitur, Quis medebitur tui? Acsi dicat, Nullus, donec ad eum redeas, à quo auerteris. Hoc autem loco, Quis, aut pro impossibilitate ponitur, eo q aliqua earum irreuocabilis post lapsum probatur, aut pro nimia raritate: quia qui mederi possit corruptæ, nullus est nisi vnus cui peccauerat, & hoc difficile est vtrum ipse velit. Quarum nimirum ruinæ causas, & difficultatē curationis, mox aperit, cum subiungit:

NVN. Prophetæ tui, viderunt tibi falsa, & stulta: nec aperiebāt iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent. Habuit quidem Ierusalem suos pseudoprophetas, vt in plurimis ostenditur locis: habet & ecclesia, aut hæreticos, aut schismaticos, aut prauos doctores suos, qui absq; temperamento liniunt parietem, iuxta Iezechielem, q singuli dolosis argumētationibus, vel falsis opinionibus, simplicium corda, à veritate rectę fidei, & statu bonorum operum, subuertūt, teste Petro apostolo: Fuerūt (ait) pseudoprophetę in populo, sicut & in vobis erūt magistri mendaces, qui inducent sectas perditionis: & eum qui emit eos, dominum negantes, superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorū luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur: & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabūtur. Quibus iudicium iamolim non cessat, & perditio non dormitat. Nec dubium, quod culpa sacerdotum, & eorum q in lege versantur, ruina fit populi: qui aut falsa docēt absq; temperamento, quasi quæ videant, aut iniquitatem suam populo, seu scelera, solicite vt ad pœnitentiam eum prouocent, non annuntient. Insuper & plures, quamuis recte doceant, ea quæ bene docuerint, suis prauis (non dico minima, verumetiam & maiora)

Iezec. 22

2. Petri. 2

exẽplis dissoluunt,& omnia,aut lucri causa faciũt, aut erroris,aut iactantiæ,vel desidiæ.Nec enim curam gerunt animarum,sed cuncta sui causa faciunt,sub hypocrisi loquentes, tantum vt ea obtineant, quæ sectantur.Falsi igitur prophetæ hi omnes probantur, qui vitam dei in veritate non docent. Vnde sequitur: **Uiderunt tibi assumptiones falsas, & eiectiones.** Nam in Isaia,vbi noster interpres,onus transtulit Babylonis, vel Tyri, aut Damasci, Lxx,visio vel verbum dixerũt,Symmachus vero & Theodotio,assumptio interpretati sunt. Et hoc est quod falsi prophetæ quando vidẽt onus populi,quo verbo,semper tristia quę sequuntur,& imminentia delictorum supplicia,leuigare,quasi scripturarum exemplis,& consolationibus suis contendunt,& deijcere suo iudicio à dorso peccatorum onera,quæ fabricata sunt:sed vtrasq; falsas vidẽt; assumptiones videlicet & deiectiones: quia sæpe pro suo libitu,ex leuioribus culpis,grauiora onera, vel assumptiones pronunciant,& imponunt populo, & ex grauioribus & innumeris,deiectiones falsas, vel leuigationes, quasi ex diuina autoritate faciunt peccantibus:& nesciunt miseri,quod vę illis immineat:quia dicunt bonum malum,vel malum bonum. Et vt Aquila interpretatus est manifestius: Væ qui dicunt bono malus es,& malo quia bonus. Duobus ergo istis literis,propheta doctores simul prauos & auditores plãgit,iuxta interpretationem earũdem literarum , vt sit sensus:quod ex MEM,id est,ex istis,qui male docent, NVN,quod est sempiternũ, eis vtrisq; immineat supplicium: vel, quia isti praue pro meritis eorum, prauos docent:vel,quia illi male dicentes,malos non refugiunt. Habet igitur & anima falsos prophetas su

Isa.13.17 23.

Isa.5

os exterius, cum ipsa se illis subdiderit: sensus videlicet carnis, qui ei semper præsentia ostendunt, & futura negligunt. Habet & interius prauos siquidem cogitatus, ex prudentia carnis genitos: qui & falsa exhibent nostris obtutibus, & stulta. Hi enim quamfrequenter damna iudicant, quicquid impræsentiarum mens de voluptatibus relaxat: neque iniquitatem esse pronuntiant, quicquid aut acquiritur, aut inimicis rependitur, carni censent indulgeri, longiora nobis promittunt tempora, seuera dei extenuant iudicia, & plurima quę dicuntur non esse futura, vel aliter esse, quàm dicũtur, prophetant. Hoc quidem leuius fore, illud vero grauius suggerunt, & sua semper leuiora putant, fauentque commissis, Vnde Apostolus, Prudẽtia (inquit) carnis, mors est, quia cogitatus eius vident iugiter, aut assumptiones falsas, aut deiectiones. Rarum quod sibi ignoscant, vt alteri consentiant: & quod vni, vt omnibus: sed semper aut exaggerant, aut assumunt, aut deijciunt, & imminuũt, & ex istis quidem sibi obediẽtibus, sempiternum acquirunt supplicium. Et exinde sequitur,

Rom. 8.

SAMECH. Plauserunt super te manibus, omnes transeuntes per viam: sibilauerunt, et mouerunt caput suum super filiam Jerusalem. Alij quidem super synagogam, vel ecclesiam, aut animam, hunc planctum interpretantes: eos qui plaudent manibus super eas, inimicos esse dixerunt, quasi ex irrisione & gaudio insultãtes: Sed nos sanctos patres è contrario esse dicimus, & amicos, zelo & charitate, nimio dolore affectos, qui quotiens vnam earum proiectam à deo cognouerint, plaudẽt manibus, non irridentis fastu, sed dolentis & plangen

tis affectu, quòd de tanto culmine & gloria, synagoga vel ecclesia, aut anima prolapsa ad tantam subito & improuise peruenerit ruinam. Vnde & transeuntes hi per viam dicuntur. Cæterum, hostes ecclesiæ, aut animarum vel synagogæ, nequaquam dixerim, quòd transeunt per viam: quia viam pacis nescierunt, sed oberrantes à via, huc illucque tumultuantes, ad ima corruunt. Quod autem dicit: quia sibilauerunt, & mouerunt capita sua super filiam Ierusalem, subitum & improuisum tam dolentis, quàm admirantis affectum insinuat eorum, qui ad diuina semper tendentes, gemunt & obstupescunt quid acciderit, quod de tam ineffabili gloria, insperate, ad tantam peruenerint apostasiæ insaniem. Solent nanque isti motus, manuum vel capitis, & sibilus, diuersos animi affectus ostendere, & ideo nō minus mœrorem cordis & dolorem dicimus significare, quàm & insultationis & gaudij seu dirisionis. Hincque sequitur, **Hæccine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, et gaudium vniuersæ terræ?** Nequaquam igitur hostes ecclesiæ vel animarū, perfecti decoris eam putant, aut gaudium vniuersæ terræ, cum floret in opere: sed soli sancti sunt & amici, qui eam perfecti decoris esse credunt, vti prophetæ, seu autores diuinarum scripturarum, inquam, plurimis locis decantant, & gaudiū vniuersæ terrę indubitanter asseuerāt. Sed quanto gloriosiorem & pulchriorem eam constaret, gaudebant, tanto magis admirantur & lugent, cum eam constupratā, & deiectam in manibus hostium vident. Nō enim hęccine est (quod aiunt) percunctantis aut lętantis animo, sed confitentis, quasi hæc est & plangentis: dicunt vt quantum hilarescunt cuncti de illa, quia manet: tantum lugeant, quia fœdatur sordi-

Psal. 13.

bus, & ad ima ruit. Verum sanctorum gemitum sup. eam propheta & ipse gemens exhibuit, nunc de inimicorum gaudio, & insultatione plorans, dicit:

AIN. Aperuerũt super te (inquit) os suum omnes inimici tui, sibilauerũt et frenduerũt dentibus, et dixerũt: Deuorabimus. Ex vtrisq; ergo, ꝓpheta afficit: vel, q̃a amici gemũt, de his tribus, ex quibus vna ciuitas colligitur: vel, quia inimici derident & insultant pro ea de illis quæ ceciderit. [Aperuerunt super te (inquit) os suum omnes inimici tui.] Os ergo inimici tunc in nobis aperiunt, cum multa sunt de nobis mala quæ dicuntur. Aliter autẽ apud iudicem, qui in nullo fallitur, clausum esset, nisi ex nobis innumera forent scelera & peccata, hostis quæ obijceret. Aperiebant ergo contra Ierusalem deiectam os suum: aperiunt & contra ecclesiam delinquentem, necnon contra animam, in sanguine peccatorum suorum conculcatam. Hinc quoq; Dauid, Deus (inquit) laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est. Felix nanq; cui & si sint culpæ obijciantur, sunt & laudes pro ea quæ dicantur. [Sibilauerunt (inquit) & frenduerunt dentibus,] quasi leones (inquam) auidi ad deuorandum: q̃a sicut charitate cõpuncti, atq; stupore ꝑmoti suprà sibilasse dicunt dolẽtes, ita isti plaudẽtes & irridentes, qñ viderint vnã eorũ corruisse, dei auxilio & gr̃a destitutã. Vñ sequit, En ista est dies quã expectabamus, inuenimus, vidimus. Illã em̃ diẽ semꝑ hostes nostri expectãt venire, qua liceat eis nõ minus animam vniuscuiusq;, quàm & totã simul ecclesiam, quasi in gladio vltionis diuinæ, vel perditionis deuorare. Sed quia hoc minime prouenire potest, nisi pro multis

Psal. 108.

tudine impietatum nostrarum, dominus iusto suo iu-
dicio fieri permiserit, sicuti & Ierusalem fecisse proba-
tur, continuo plangens propheta subiungit:

PHE. Fecit dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum, quem præceperat a diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, et lætificauit super te inimicum, exaltauit cornu hostium tuorum. Sæpius ergo synagoga Iudæorum, dominum irritans malis suis, iamdudum iustã ꝓmeruisset pœnã, nisi cõditoris sui bonitas, diu tolerãs, diu & patienter sustinuisset ad pœnitentiã. Sed quia conuerti noluit post culpas, nec cessare à nequitia: tandem secundum merita sua: quia vicit sceleribus dei patientiam, cõdignam vltionem recepit: vti olim ad Moysen dominus, quando pro populo ad idololatriam conuerso, rogabat, respondit, dicens: Dimittam iuxta verbum tuum, veruntamen, in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. Non quod in vno eodemq́ peccato dominus iudicare debuerit in die vltionis: q̃a nõ iudicat bis in idipsm, sed quia ipsi ab hoc idololatriæ peccato, nunquam perfecte cessauerunt, vel pœnituerunt. Idcirco & in die vltionis, hoc nõ minus, quàm & in futuro, in eos qui permanserint, dominus visitare dicitur. Et hinc est quod nunc ait: [Fecit dominus quæ cogitauit, & compleuit ſmonem suum, quẽ præceperat à diebus. Destruxit & non pepercit] quando plagas quæ in lege ac prophetis frequenter comminando prædixerat, tandem ad iracundiam prouocatus, super eos induxit. Quod si hæc inimici corporei, contra Ierusalem illam tunc fecerunt, quid spiritu ales nequitiæ, & ministri antiqui hostis, facturi sunt erga ecclesiam, quãdo eam pro suis iniquitatibus, sibi

Exo. 32.

à domino traditam, pœnis & doloribus circundabũt?
Matt.16. Siquidem non de illa dico, aduersus quam portæ inferi non præualebunt, sed de his qui corruerunt intus forisve. De quibus Iohannes dicit: Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. [Exaltauit (inquit) cornu hostium suorum,] quia cum infirmatur ecclesia Christi, tunc cornu inimicorum, eius regnum videlicet vel potentia, amplius contra eam exaltatur, & p̃ualet. Terribilia sunt valde quæ planguntur, quando anima in potestate traditur hostium. Quæ longe, in die felicitatis, noluit præuidere futura, quæ imminebant mala: idcirco impegit diem, quam sui semper expectabant hostes, quando dominus fecit & compleuit sermonem suum, iuxta quod in sacris literis prædictum erat. Vnde dominus, in typo perituræ Ierusalẽ, videns animam huiusmodi malis circundari, fleuit, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis: Quia venient dies in te, & circundabũt te inimici tui vallo, et circundabunt te, et coangustabunt te vndiq;. Suam ergo diem habet anima peruersa, quæ transitorijs lætatur bonis. Cui ea quę sunt, ad pacem sunt: quia dum ex rebus temporalibus gaudet, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluptate resoluitur, dum nulla venturæ pœnæ formidine terretur, pacem habet in die sua, quæ graue damnationis scandalum habebit in die aliena, cum pro suis iniquitatibus, suis tradetur aduersarijs, q̃ suis eam circundabunt pœnis et cruciatibus: nec iam tunc iuuabit quicquid in præteritis aliquid de terrena felicitate habuit: sed ibi affligenda est, vbi iusti lætabuntur: et cuncta quæ modo ei ad pacem sunt, tunc in amaritudinẽ

1.Iohã.2

Lucæ.19

tormẽtorum uertentur. Tuncq́ rixari secum incipiet, cur damnationem quam patitur non expauerit, cur à prospiciendis malis sequentibus oculos mentis clauserit. Vnde dicitur ei: Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis: Quia mens voluptatibus resoluta, abscõdit sibi mala sequentia, dum videre futura refugit, quę perturbant præsentem lætitiam: et cum ea præuidere negligit, facit dominus subito quę diu expectans deliberauit, & complet sermones quos præcepit, dum ea venire iubet quæ prædixit. Destruxit, et non parcit, ne semper peccandi facultas maneat: et quæ sibi parcere neglexit, hostibus decipiendam tradit. Et hoc est, exaltare cornu eorum, potestatem eis tribuere dominandi super eam, quæ se de iugo inimicorum noluit eripere. Vnde sequitur,

SADE. **Clamauit cor eorum ad dominũ super muros filiæ Sion.** Clamor hic magis intentionem cordis, quàm exaltationem vocis insinuat. Clamant enim peruersi homines, aut inuisibiles inimici, super muros filiæ Sion, animæ videlicet, vel ecclesiæ, cum potestatem, qua dominantur eis, suæ ascribũt potentiæ, non iudicio permissionis diuinæ. Quorum blasphemia quia contra deum clamant, condigna nõ effugiet tormenta: nam sicut murus protegit & defendit, ita & potentia diuina quos munierit. Sed cum suũ subtraxerit auxilium, hostes sup muros eorum, quos diripiunt, clamare dicuntur contra dominum: cum totum sibi ascribunt, suæq́ potentiæ tribuunt, quicquid cõtra eos possunt: q prius dei muniebant auxilio, quasi eos nequiuerit liberare, præsertim cum non de imbecillitate virtutis, sed de vltiõe & iudicij ęquitate venit. Propterea et propheta inter cætera ploratiõis suæ

lamenta, etiam ista deflere non omittit. Et notandum quod hæc clausula versus, magis lege metri ad superiora, quàm ad sequentia respicit. Qui quotiens vno nequeunt versu vel duobus explere sensum, transponũt necessitate poetica, & in alterius medio aut principio, sensum conceptum explicãt, & hinc est quod ad ipsam Ierusalem mox sermo vertitur: [Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem, non des requiem tibi, neq; taceat pupilla oculi tui.] Multis ꝓpheta miseriarum expletis lamentis, & enumeratis quæ acciderant malis, vertit se ad ipsam, & hortatur quasi torrentem ad placandum deum, pro suis erratibus deducere lachrymas. Quia torrentium cursus non semper vno eodemq; impetu fluit, sed iuxta quod inundatio pluuiarum de cælo venerit: ita & lachrymæ non nisi ex diuina inspiratione, & compunctione cordis generantur: non quod tantæ esse possint, vt torrens, licet per exaggerationẽ dicere videatur: sed vt semper parata sit mens, & oculi ad effusionem lachrymarum, iuxta gratiam diuinæ inspirationis. Et hæc vna exhortatio est omnibus, indesinenter flere in prosperis & in aduersis, nec vllam requiem adhibere fletibus: non quod vllus mortalium, semper sine cessatione id valeat exhibere, sed vt nemo dum viuit, sibi parcat vt torpeat, q̃si iam securitate accepta, sed sine requie, absq; vlla determinatione, saltem in mente pœnitẽtiam gerat, donec ad illam veram requiem quandoq; finito luctu, securus perueniat. Vnde quambene in Apocalypsi dicitur

Apoc. 21 Absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Acsi diceret: Illi dum irent, euntes & mittentes semina sua, flebant absq; vlla requie, nolentes luctus sui sibimet finem imponere, quousq; iudex veniat, qui abster-

geret. Absterget aũt deus om͠em lachrymam eorum, qui sibimet parcere noluerunt. Erant enim oculi eorum, vt in Psalmo canitur, semper ad dominum, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, donec ipse misertus abstergeret à lachrymis oculos eorum. Et ideo non cessandum à luctu, quousque dominus absterget omnem lachrymam eorum, qui ad eum corde ingemiscunt. Ipse quidem absterget, vt misereatur, & non te tu iustifices, aut torpeas, & requiescas. Et istæ sunt veræ iustitiæ animæ, quæ per SADE literam significantur. [Neq; taceat pupilla oculi tui:] nõ ꝙ pupilla oculi loqui debeat, sed quia ipsa cum compungitur, ex diuina inspiratione, magis, quàm loquentis verba, impetrãdi effectum habeat. Hinc quoq; Dauid in Psalmis: Defecerunt oculi mei in eloquium tuũ dicentes, quando cõsolaberis me. acsi diceret, dicentes quando cõsolaberis me, vt abstergas oculos à lachrymis: libertate perfecta reddita: quia impræsentiarum nulla est à miserijs releuatio, eo ꝙ necdum completi sunt dies luctus, quousq; tu finem malis imponas, vt maneat perseuerantibus futura consolatio. Et notandnm, si nõ alia sit pupilla interius in eo oculo, de quo dominus in Cãticis loquitur, Vulnerasti cor meum soror mea, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorũ. Quia sponsa Christi cum sit plena oculis, ante & retro, habet tamen vnum, in quo semper clarior viget obtutus. Cuius nimirum pupilla, nunquam tacẽs silet, sed stillat semper, (vt alibi legitur) ad dominum: quæ cũ compungitur intus, exterius tunc lachrymas bene ꝓducit: quoniam fluminis impetus lætificat ciuitatem dei, & sanctificat tabernaculum suum altissimus. Alioquin ista exterior, & si videtur lachrymas coacte pro-

Psal. 122.

Psal. 118.

Canti. 4.

Iob. 16.

Psal. 45

ducere,solet eas steriles,& quasi mutas generare. Vnde semper ille est oculus purgandus, illa eius pupilla requirenda, quæ vt torrẽs de montibus & altioribus fluunt locis:ita de supernis inebriata imbribus, nesciat silere,nesciat requiescere,neq; deorsum intẽdere,sed iugiter ad deum indefessa clamare. Sed qa(vt dixi)nemo qui semper vno impetu queat affluere.ideo temperauit egregius lachrymarum doctor,vt ad eum stillet flagrans ex desiderio impræsentiarum, in cuius nõ valet irreuerberata acie, fixus permanere obtutus, Hincq; sequitur,

COPH. **Cõsurge,lauda in nocte in principio vigiliarum. Effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini.** Cõsurgit in nocte, qui de tribulatiõe vel angustia præsentis vitæ spe leuatus, torporem negligentiarum excutit à se,& indefessus cõtra omnia sibi aduersantia, quasi miles accinctus ad prælium pugnat, deinde cuncta quæ acciderint dura & aspera,semper deum laudat. Vnde monet. [Consurge & lauda in principio vigiliarum tuarũ.] Quia hostis callidus quotiens flagella ingerit, deum mox blasphemarẽ persuadet. Quod bene Iob intelligens,quando mulier ei persuasit,Benedic deum& morere, quasi vna de insipientibus, Respondit,& saniora consilij verba non tacuit:Dominus(inquit)dedit,dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factũ est:sit nomen domini benedictum. Et hoc est laudare deum in principio vigiliarum, omnia quæ agimus aut patimur,ad gloriam &laudem nominis eius referre, ne in principio torpentes operis somno opprimamur deceptionis. De quo Apostolus, Omnia(inqt)in gloriam dei facite. Et vt explere possimus,quæ

Iob. 2
Iob. 1.
1.Co.10.

iubet doctor egregius: quia sunt multæ vigiliæ, in quibus deus laudandus est, maxime vigiliarum in principio præcauendum, ne forte opus ex initio intentionis condemnetur: & cum bene ad laudem creatoris opus incipitur, restant reliquæ, quibus ad finem in gloriam ipsius bene consummet. [Effunde (inquit) sicut aquā cor tuum.] Ille ergo effundit sicut aquam cor suū ante cōspectum domini, qui ex intimo affectu cordis, pducit lachrymas compunctionis: quia sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non spernit. Sed cum tantus lachrymarum imber nō affuerit, nequaquam mox desperādum. Vnde Dauid ex psona pœnitētis: Quia persecutus est (inqt) inimicus animam meam, humiliauit in terra vitā meam, vel cætera quæ sequuntur. & paulo post: Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terrā sine aquā tibi. Animam ergo arentem, sicut terrā sine aqua, penitus coram domino expandit, vt suis irriget imbribus, qui sicca de rupe aquas manare iussit. At vero cor altiori gratia perfusum sicut aqua effunditur, quando liquefactum, præ amore dei & proximi, quasi glacies ex calore resoluitur. Et hinc est quod subiungit, **Leua ad eum manus tuas pro animabus paruulorū tuorū, qui defecerūt in fame & siti, in capite omniū compitorū.** Leuat ergo pro his manus ad deum, qui opera misericordię pro humilibus & paruulis Christi membris, famė & siti vsquequaq; in terrenis laborantibus, curam adhibet, ex syncera dilectione proximi. Et hæc est perfecta charitas, vt & cor quasi aqua fundatur ad deum ex amore veræ dilectionis, & manus leuentur proximo, vna cum Moyse, paruulo ecclesiæ, vel animæ, exigui cogitatus vincantur ab

Psal. 50.

Psal. 142.

Exo. 17.

Canti.5. hostibus. Ex quo illa in Canticis, à qua sponsus declinauerat atque transierat, Liquefacta est (inquit) anima mea, vt locutus est. Quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi. Non enim cor aut anima liquefacta, recte vt aqua resoluitur, à frigore infidelitatis, nisi ex calore diuinæ inspirationis. Et ideo semper

Lucæ.18 orandum, vt surgat aquilo, veniat auster, fluant aromata illius: quia tunc fluunt aromata orationum intus, cum mens diuino afflatur spiritu. Sed ne sola dei dilectio sufficere videatur sine dilectione proximi: leuandæ sunt manus, vt dixi, & cura impendenda pro

Amos.8 paruulis, & his qui fame verbi periclitantur in capite omnium compitorum. Alioquin nisi in vijs & in capite compitorum exissent, non fame vel siti laborassent.

Matt. 22 Reuocandi sunt ergo de triuijs & platearum exitibus, ex capite omnium compitorum, ad conuiuium & prandium domini, ne fame vsque ad finem periclitentur inediæ. Leuandæ sunt manus, vt vincatur Amalech, ne paruuli conterantur. Vnde propheta, (ne for-

1.Cor. 9 te dum alijs prædicat, ipse reprobus inueniatur) postquam miseram ciuitatem Ierusalem, vel potius ecclesiam, aut animam vniuscuiusque ad pœnitentiæ & orationis lachrymas prouocarat, mox ad ipsum dominum, si quo modo eum à vindicta culparum reuocet, verba supplicationis conuertit, dicens:

RES. **Uide domine & considera quem vindemiaueris ita.** Nescio si vllus nunc temporis queat considerare mentem prophetæ, quæ propter multitudinem charitatis ad diuersa rapitur: nunc ergo gentis suæ mala dolens replicat, nunc peccata luget, nunc bona quæ habuit prius ingeminat, & omnia desiderabilia eius quæ perdidit, flens commemorat, nunc

deum offensum dolet, nec tamen pro his ad eum preces fundere cessat. Propterea & nūc ait: [Vide domine & considera,] Rogat ergo videre, qui cuncta conspicit, & eum nulla latent: non quod ignoret quia videt, sed vt imploràdo eum ad misericordiam flectat. Nouit igitur eum clementem natura, & ideo considerare poscit mala gentis suæ quæ tolerat, [quem vindemiaueris ita.] acsi dicat: Quia sicut nulla gēs est, cui tanta contuleris beneficia: sic nulla iustis ex causis, cui tanta irrogata sint supplicia: quia pro vuis fecit labruscas, & pro fructu spinas. Non enim quem vindemiauerit dominus ita, nisi qui eius imitantur exempla. A quibus abstulit omnia legis & ceremoniarum, quę leguntur, ornamenta, sua responsionis oracula. Vel quid longius prosequar, cum eum peremerint, q eis cuncta præstiterat? Amiserunt omnia interius & exterius, cælestis vitæ, & terrenarum rerum bona, præsentia & futura: qui de tanto amore dei, mercati sunt offensam, & de tāta gloria, dedecoris ignominiam. Et ideo considerare rogat deum, non vt acrius excruciet, sed vt quia iratus est, misericordiam recogitet. **Ergo ne comedent mulieres fructum suum.** acsi dicat. Quomodo istę faciunt, quod & in Regū volumine eas fecisse legimus, et sub Tito accidisse Iosephus testatur. **paruulos ad mensuram.** & vt alij codices expressius habēt, **ad palmæ mensuram.** Quid igitur incredibile quod eos ad palmę mēsuram comederint, inter quas tāta erat victus penuria, vt ad hoc necessitas & angustia, & vt magis dicam, demētia eos compulerit? **Si occiditur in sanctuario domini sacerdos et propheta.** Vbi ostendit, quia illud prius polluerunt sanguine prophetarum, quando il-

Hebræ. 4

Isaiæ. 5

Matt. 23 los etiam inter templũ occidebant et altare, et lapidabãt q ad eos missi erãt. Idcirco iusto dei iudicio dereciprocatione dignam ibidem messuerũt reatus sui vindictam. Ex quibus profecto malis, non minus ecclesiæ Christi, quàm & animæ pauendum: quia quicqd illis accidit ad literam, nobis quotiens diuinis mancipati officijs talia committimus, eadem in finu remetietur offensa, & omnis religio nostra profanatur. Mulieres quoq;, animæ videlicet delinquentium, ad mensuram palmæ filios vteri sui comedent: quoniam qcquid ex se vitiorum genuerunt, ad mensuram operũ suorum recipiũt, suisq; saturabuntur miseriarum fructibus. Vnde magis lugendum censeo pro talibus, q̃ explanandum: ne forte quia exaltati vsq; ad cælos, ꝓ religione extollimur, apud æquissimum iudicem pro innumeris etiam grauioribus culpis atrocius condemnemur. Sequitur,

SIN. Jacuerunt in terra foris puer & senex, virgines meæ et iuuenes mei ceciderunt in gladio. Omnia mala eorum quasi sua plangit ꝓpheta: quia charitate perfusus, nouit deripere quicqd in membris mali acciderit. Sic & fidelis quisq; vt dilectione dei & proximi induatur, debet ad omnia se extendere, nostraq; communia mala quasi propria flere. Intendit vt videat, si qui ex nobis, qui videmur ecclesiæ membra, quales & quanti iaceant in terra, foris

2. Tim. 2 scilicet terrenis occupati negotijs: Quia nemo militãs deo, implicat se negotijs secularibus. Foris quidem iacent, qui exeunt à nobis, & non permanẽt in fidei operibus: sed plures quasi intus sunt, qui etiam cum corrũpuntur, apud diuinum arbitrum perditi computantur. Vnde puer, quia iacet in terra virtute senum, non

roborat: & senex puer centũ annorum, maledictionib⁹ afficitur: multat:virgines & iuuenes floridæ ætatis, gladio aduersariorum in animo feriunt: Et q̃d est grauius, Interfecisti(ait)in die furoris tui. Quia aliud est interficere vetus homo noster vt corruat,& resurgat:nouus, aliud in die furoris sui percutere & occidere,qui videbantur stare vt pereant nec misereri. Vnde nascitur fletus irremidiabilis:quia planguntur hi qui nesciunt:plangũtur eo ꝙ gladio furoris dei iam sint perempti:non q̃d eius arbitrio præscripti ad æternam mortem peruenerint,sed quia sibi eam manibus & votis super se attraxerint. Vnde quia non reuocauit, interfecisse illos plangitur. — Isa,65.

TAV. **Vocasti(ait) quasi ad diem solennem,qui terrerent me de circuitu: & non fuit in die furoris domini, qui effugeret et relinqueretur.** Describit enim in figura vltimæ captiuitatis,& deflet non solum propheta, verum omnium electorum chorus, reproborum vltimam omnium perditionẽ. In quo lamẽto TAV litera prætitulatur, vt in frontibus gementium ac dolentium consignata inueniatur:alioquin in quibus non inuenta fuerit,nõ effugiẽt,sed statuẽtur in medio inimicis vndiq; quasi ad diem solennem congregatis. De qua suprà hostes dixerant enim: Ista est dies quam expectabamus, inuenimus,vidimus. Dies ergo solennis eorum idcirco dicitur,non quo deo illa complaceat,sed quia eorum tunc lætitia,quam semper cupierant, perditio scilicet omniũ reproborum,implebitur. Ad cuius solennitatis diem,id est,examinis,etiam satanas de carcere soluetur. Et hoc est quod in electorum planctu dicitur: [Vocasti quasi ad diem solennem, qui terrerent me — Iezec.9

in circuitu: Quia videbunt eos etiam electi vndique aggregatos, visione horribili & perterriti, in die furoris domini purgabuntur, nec erit qui effugiat, aut qui relinquatur indiscussus. Et hinc est quod gemebũda omnium sanctorum vox deplorat, pro membris sibi ademptis: **Quos educaui** disciplina tyrocinij, **et enutriui** lacte doctrinæ: quia non peruenerunt in virum perfectum, vt dimicarent contra immanissimos hostes, qui vocati dicuntur quasi ad diem solennem, seq; cælestibus defenderẽt armis. **inimicus meus consumpsit eos.** Et quia prius consumpsit eos vitiorum oblectamentis, ideo nullus est eorum qui effugiat, nisi is qui signa Tau literæ in fronte præsignata tulerit. Vnde & dominus, Qui vult (inquit) post me venire, abneget semetipsum, tollat crucem suam (quam crucem plane per Tau suprà diximus significari) & sequatur me. Reliqui vero omnes non ef fugient, in quibus non repertum fuerit hoc vexillum, à gladio furoris dei: etiam ipsi quos ecclesia peperit, educauit & enutriuit, quos inimicus culpis consumpserit. Et hoc est, ex quo sanctorum omnis ordo plorat atq; gemit, quòd inimicus consumpsit eos. Sed quia domum luctus intrauimus, diuersa lamentationum genera introspeximus, diuersasq; personas: explicito secundo literarum alphabeto libri secũdi, votorũ finẽ fletibus abluendum congruenter imponimus.

I. Cor. 3 Hebr. 5. Lucæ. 9.

¶Finis libri secundi.

PASCASII ROBERTI LIBRI TERTII

Prologus.

NON nostri operis est, frater & cōsenex, falsas poetarū fabulas iam reuoluere, uel Milesias: quoniam nostra institutio alios reposcit mores: neq; philosophorum perscrutari libros: quia in altero ludus & oblectatio est: in altero uero difficultas & sudoribus admixtus labor. Verum magis threnis nos decet & lamentis indesinenter insistere, si forte (ut in Iudicum legitur) monente & enumerante angelo mala quæ gessimus, una cum eo ad locum flentium de Galgala, id est, de uolutabro usq; ascendimus. Vbi cum loqueretur ad omnem Israel, eleuauerunt uocem hi & fleuerunt. Vnde uocatum est nomen loci illius, flentium uel lachrymarum. Quæ quia tristia sunt, difficile, imò impossibile est placere omnibus. Sed quia noui cuius sit omne quod uiuimus: ideo huic me studio totum tradidi, quasi in quadam mentis specula mundi huius turbines, inter ista quæ plangimur, & naufragia nostri seculi

Iudicū. 2

cũ gemitu ac dolore cernere. Vnde ad ter-
tium alphabetum quasi ad quosdam decre-
ui calentes prophetæ fontes: quia excelsio-
ra sunt sub alterius genere metri, ea quæ
aptantur trimetro, promulgata profundi-
us manum mittere. In quo nimirum opere
terni uersus una eademq; incipiunt litera,
quod nõ ita in tribus sapphicis cõstat alpha
betis. Sed quia quædam de ecclesia sunt, &
multa ibi quæ de passione Christi altius
aperiũtur, altior est sensus reqrendus, licet
non inueniri posse credam sine fletibus. Pro
pterea quasi desuper asino sedens carnis in-
domitæ, à te consenex posco: qa mihi aren-
tem dominus dedit cordis agrũ, tuis preci-
bus obtineas & deposcas gemitibus, si non
irriguũ superius, saltem inferius, pius con-
cedat medicus: quatenus qui nostro-
rnm eiulantium attigi uenas, in-
fra domum lamenti fonte
deuotus uel sero ablu-
ar lachrymarũ.

IN LAMENTATIONES IEREMIAE.

LIBER .III.

QVANTVM CONSPIcio in hac quaſi funebri toti us corporis lamentatione, ꝓfundiora de Chriſto & eius corpore aperiuntur myſteria: ita vt viciſſim luctuoſa vertatur oratio, nũc ad ſynagogam, nunc ſpecialiter ad eccleſiam, nunc ad paſſionẽ Chriſti, nũc ſimul de Chriſto & eius corpore, vt prior huius lamenti verſus inſinuat, nũc & moralia miſcet, luctifica tamen ex omnibus, ſi quo modo mœſtitia cordis augeatur, vt pro his qui labũtur de Chriſti corpore, aut qui lapſi ſunt in Iudaiſmo, aut pro ijs, qui fiunt in capite, aut pro malis quibus patiuntur membra, vel etiam pro ijs, quibus hactenus priuamur bonis. Sed vt hæc quæ ad caput pertinent, quæve ad corpus melius diſcernantur, commemoranda eſt illa regula, quam Tichonius vnam de ſeptem eſſe voluit, ex qbus etiã eruditiſſimi ad intelligendas ſcripturas plurimum adiuuantur. Quarũ prima eſt ipſa de Chriſto & eius corpore, quando à capite ſine permutatione perſonæ ad corpus, vel à corpore tranſitur ad caput, vel quando ipſa eademq́ ſententia non minus capiti, quàm & corpori congruere videtur: nec tamen ab vna eademq́ perſona receditur, ſicuti in quamplurimis locis ſcripturarum recte probatur, ſed & in hac lamentatione interdum inuenit, vt eſt,

Auguſt. de doct. Chriſt.

ALEPH

Ego vir videns paupertatē meam in virga indignatio nis eius. & illud, Vetustam fecit pellem meam & carnē meam, contriuit ossa mea. Quoniam horum vnum, quamuis omni corpori conueniat, melius tamen capiti, alterum vero membris: vt per pellē & carnem atq; ossa illi intelligantur, qui infra ecclesiam vetustate contagionis efficiuntur, & conteruntur pressuris tribulationum. Nam quod dicit, [Ego vir videns paupertatem meam] licet prophetę plangenti congruere videatur, manifestius tamen Christi vox esse intelligitur, qui in manibus prophetarum assimilatus est, & omnes colligit in se per regenerationem & aggregat, vt occurramus singuli in virum perfectū & plenitudinem corporis eius. Idcirco licet omnium videatur esse quod ait: [Ego vir videns paupertatē meam] excellentius tamen de Christo pronuntiatur: quoniam sicut excellunt om̃ia in eo quæ de illo sunt, ita & hæc visio paupertatis. Alioquin quid mirum, si videat aliquis paupertatem suam, qua penè omnis multitudo affligitur: sed sicut est glorisior hæc pauptas Christi, & mirabilior omnibus diuitijs seculi, qui non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetip̄m exinaniuit, formā serui accipiēs: ita & hęc visio pauptatis ꝓfundior. Vñ nō qualitercūq; accipiendum, sed cum magno intuitu mentis legēdum, & magna cordis intentione cogitandum, quod ait: [Ego vir videns paupertatem meam.] Quam bene Dauid paupertatem in spiritu præuidens aiebat: Beatus qui

Philip. 2

Psal. 40.

intelligit super egenum & pauperem. Quia non nisi intellectu capitur, sin aliâs hæc paupertas communis esset, sensu sentiri ac discerni poterat, & nõ intellectus requirendus esset. Nunc autem ex hoc beatitudo repromittitur. Nec itaq; mirum, si paupertas Christi gloriosa & admirabilis creditur, cum & Apostolus sanctorum paupertatem altissimam prædicat & diuitijs locupletem. Quæ nimirum non facile ab om̃ibus intelligit, quanto magis illa de qua & angeli miranẽ, & oĩs beatitudo nr̃a nascit? Quia & si sunt beati paupes, eo spũ beati credunẽ & prædicanẽ, q̃ ista intelligitur: q̃niam non nisi spiritu sancto referante comprehenditur. Propterea horum trium versuum principia apud Hebræos, vt ferunt, ab ALEPH incipiunt. Aleph qui dẽ (vt suprà dixi) doctrina interpretatur. Reor quod multa doctrina egeat hic sensus, de quo summus autor gloriatur, & quasi singularis sit qui videat & intelligat, ita dicit: [Ego vir vidẽs paupertatem meã.] ac si dicat: Ego meam video paupertatem, cui insunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ, quam sponte ꝓ alijs suscepi: quã ipsi miseri, nõ dico eam intelligere, verum nec suam omni genere miseriarum conuulsam, volunt animaduertere vel cognoscere. Interea & sanctorum omnium vox ista esse potest, quãtum in corpore Christi sunt vniti, & quantum imitati fuerint eã dem paupertatem, quantumq; in virum perfectum, fide atq; operibus collecti. Vnde sequitur, [in virga indignationis eius.] Aliam quidem esse puto virgam furoris dei, aliam directionis virgam, & virgam regni eius, aliam vero indignationis: quoniam alia est illa ferrea reflexibilis qua conteruntur impij, tanquã vasa testea in ira furoris dei: alia qua in æquitate san-

Philip.3 cti reguntur, donec perueniant ad brauium supernæ
Isaiæ.60 vocationis: alia illa de qua Ierusalem dominus, In indignatione (inquit) mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui. Sub hac enim virga, ad hoc percutit deus, vt misereat: ad hoc vulnerat, vt sanet. De q̃ & Chr̃s vulneratus est, nõ q̃d in ea aliq̃ indigna-
Isa.53. tiõis essent, sed ꝓpter scelus populi mei pcussi cũ, virũ doloꝝ & scientẽ infirmitatẽ. Hoc ẽ q̃d dicit: [Ego vir vidẽs paupertatẽ meã in virga dignatiõis eius.] Quia ob indignationẽ sceleꝝ nostroꝝ, paupertatẽ passiõis sustinuit, vt liuore eius oẽs sanemur. Cuius sane paupꝛtatis mysteriũ, nescio, si sanctoꝝ sit q videat ad plenũ, quãta bonitas dei, quãta dilectio sup filios iræ, quantaq; misericordia in filios recõciliatiõis se infuderit, & ideo q̃si solius vox ẽ eius cũ dicit: [Ego vir vidẽs paupertatem meam.] Videt enim suam in se miram & ineffabilem, videt membrorum suorum paupertatẽ, quam & ipsi complectuntur spe gaudentes: facti imi-
Psal. 9 tatores ipsius, scientes quod patientia pauperum nõ peribit in finem. Vnde recte vna vox est capitis ac corporis: [Ego vir videns paupertatem meam in virga
Hebræ.12 indignationis eius.] Quia castigat deus omnem filium quem recipit, & flagellat ad vitã quos erudit. Nã prolepsis est in hoc loco, id est, præsumptio rerum secuturarum, eo q; in principio huius lamentationis, sic eius dicit, quasi fuerit præmissum cuius vice sustinere debuerit: quia omnibus membris notum esse non ambigit, quod pater filium passionis virga percusserit. Vnde non mirum, si & ipsa membra eius, eadem percutimur virga indignatiõis, ad correctionem perpetuæ sanitatis, vt sit omnium vox vnus in hac valle lacrhymaꝝ gemitus & ploratus. Hinc q̃q; sequit.

ALEPH. Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem. Quando voluit eum conterere in infirmitate, (iuxta Isaiam prophetã: quia repu tatus est quasi leprosus, & percussus à deo atq; humiliatus) tunc vtiq; quasi adductus est in tenebras, & nõ in lucem, & tenebræ eum non comprehenderũt. Qđ autem ait, quia [minauit] eum, non solum ad eum respicit, quem terroribus seculi & passionibus pater tradidit, verũ & ad oẽm ecclesiam, quam sibi minis subiecit & terroribus, [& adduxit non in lucem] huius vitæ prosperitatis, sed [in tenebras] angustiarum pressurarumq; afflictiones. Cuius itaq; vox est [me minauit.] quia multis eam disciplinis erudit atque prouehit. Veruntamen impræsentiarum in tenebras & non in lucem: quoniam magis eam ad luctum & mœstitiam, quàm ad lætitiam & gaudium yocauit. Hinc est quod sequitur,

Isa. 53

Iohan. 1.

ALEPH. Tantum in me vertit et conuertit manum suam tota die. Quæ nimirũ vox æque ad caput & ad membra refertur: quoniam qui volũt pie viuere in Christo, omnes persecutionem patiuntur. & ideo totius corporis vox est, [Tantum in me vertit & conuertit manum suam.] quia quos disciplina fidei non conuertit, libere abire permisit, & vnum quẽq; ingredi vias suas. Ecclesiam vero quam de Iudæis aut de gentibus vocauit, multis disciplinarum affligit angoribus & erudit. Hinc est quod ait, [Tantũ in me vertit & conuertit manum suam.] Vertit quidem ad castigandum manum suam: quia flagellat & corripit omnem filium quem recipit, & conuertit clementer, vt misereatur eius, quã paterno affectu coangustat multis tribulationum pressuris. Conuertere nãq;

2. Tim. 3

Hebræ. 12

de vtroq; accipitur, quando manum ad feriendum extendit, vel quando ad defensionem, vel remunerationem clemẽter admittit. Vertit enim deus manum suam tota die, tantum vt supra membra eius quæ colliguntur in virum perfectum, & mensuram plenitudinis Christi, vt ea excruciet, emendet, & corrigat impręsentiarum dum viuitur, & conuertit parcendo, auxiliando in futuro, vt misereatur. Cæterum hi nullo dei tanguntur verbere, quibus nõ est respectus morti eorum. In labore hominum non sunt, & cum hominib9 non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua. seu cætera quæ sequũtur. Quod bene de templo Salomonis dicitur cum ędificaretur: Non est auditus in eo malleus & securis, q̃a omnia sic parata sunt exterius & compaginata suis p̃cussionibus, vt singula dolata suis bene coaptarentur iuncturarũ locis. Et hoc est dicere, vertit manum suam omnia limando, cædendo, ac feriendo, sic producere, vt possint in structura conuenire, & conuertit ab his cessando cum iustificatos suis instaurat locis, et coaptat mansionibus à seculo præparatis. Quorum itaq; sanctorum structura vna est, vna & compago membrorum, vna vox, vnusq; ploratus. Et ideo Christi ecclesiæ sic coaptatur corpus, vt vnus sit integer Christus. Moraliter autem, spiritus qui est in homine solus, scit quæ sunt hominis, & ideo quotiens diuino tangitur spiritu, paupertatem suã intelligens, mox fletibus affectus gemit, dicens: [Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.] quia cum dei verberatur flagello vt afficiatĩ in luctu, subito nihil in se remansisse virium cognoscit, dum nulla est virtutis operatio, de qua videatur præsumere. Nemo

Ephe. 4.

Psal. 72

3. Reg. 9

igitur sanctorum bene gloriatur se castum cor habere, ideo humiliter cum fletibus confitetur, [Ego vir videns paupertatem meam] quia de se in nullo præsumit, maxime cum virga indignationis dei intrinsecus ad correptionem castigatur. Vnde ait, [Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.] Profecto quia omis anima cum recordatur minarum dei, & terrores discutit iudiciorum eius, suaq; ante oculos facta, quasi in exitus hora ponit, se non nisi mœroribus infectam in tenebras versari videt. Et hoc est dicere, quotiens intus suorum discutit paupertatem meritorum ĩ virga indignationis dei, [me minauit & adduxit ĩ tenebras:] quia nihil de se nisi infirma sentit, & dum se considerat & reuoluit se adductam vt se cõspiceret, quasi in tenebras & non in lucem plangit. Talis quippe anima cum virgam discussiõis dei, & omia minarum eius eloquia intus contemplatur & intendit, suaq; mala facta, vti Dauid, coram se semper replicans, quid aliud quàm se adductam in tenebras, & nõ in lucem recte credit? Ad hoc quippe se adductam in tenebras, vt se perpendat nouit, nedum bene mens de se elata præsumit, humilitatem, quæ custos est omium virtutum, amittat, & superbiendo incidat in iudicium diaboli, & ideo quia beati pauperes spiritu prædicantur. Bene spũs humilis, q nouit ea quę sunt in homine paupertatem suam, semper videns cõtremiscit, dum se adhuc versari sub virga indignationis dei non ambigit. Quibus profecto plagis correctiõis, anima quasi minatam se & adductam, vt ad se rediret, iure intelligit: & hæc est doctrina, quæ p ALEPH intus in anima operat̃, vt semper in se versetur, se suaq; retexens lugeat, donec illustret eam oriens ex alto, qui ve

Psal. 50

Matth. 5

Lucæ. 1

nit illuminari ijs qui ſedent in tenebris & vmbra mortis. Sequitur, [Tantum in me vertit, & conuertit manum ſuam tota die.] Materno quidem affectu deus aliquando animam exponit tentationibus & abijcit, aliqñ ad ſe plorantem ac dolentem intus in ſinum retrahit, & lac doctrinæ in corde ſuggerit, ſuaq; conſolationis verba inſpirat, & ſempiterna promittit. Et hoc eſt dicere, [in me vertit & cõuertit manum ſuam tota die,] dum eam omni tempore præſentis vitæ nũc minis & terroribus, nunc tentationibus & preſſuris, etiam delictorum afficit ſpinis, nunc vero inſpiratione diuina & remedijs ad ſe inuitans, beneficijs exhortatur innumeris: quatenus in nullo inſoleſcat, in nullo frangatur diſcrimine, ſed ſubiecta in omnibus, quicqd acciderit, ad laudem & gloriam nominis dei conuerſa referat.

BETH. Vetuſtam (inquit) fecit pellem meam & carnem meam, contriuit oſſa mea. Hæc nanq; vox plangentis, licet capitis, eſſe videatur, eccleſiæ poteſt congruere: non quod Chriſtus vetuſtate, vt iã ſuprà dixi, affectus ſit peccati, ſed quia ſunt infra eis corpus, quorum vita actibus inueterata corrumpitur, pro quibus gemit recte caput nr̃m, gemũt & eius omnia electionis membra: quia multos videt infra eccleſiam delictorum vetuſtate conſumptos. Vnde Dauid plorans quaſi vna de ſacris pellibus: In ueterauí (inquit) inter omnes inimicos meos. Habet igitur vir iſte (vidẽs paupertatem ſuam) pellem & carnem vetuſtam, habet & pelles arietum rubricatas ad operiendum tabernaculum ſuum, habet & hyacinthinas ad decorẽ & laudem nominis ſui. Sed in iſtis pauper, quæ vetuſtate afficiuntur: in illis vero diues, quæ

Pſal. 6

Exo. 25. & 26.

ad decorem nominis eius, sanguine proprio rubrican tur, aut cæli coloribus comparantur. Porro pelles ari etum rubricatæ, corpora sunt sanctorũ martyrio de dicata, de quibus canitur: Afferte domino filij dei, af ferte domino filios arietum. Hyacinthinæ vero sunt eorum quos virginitas ad cęli speciem prouexit: quia tales neq; nubent neq; nubētur, (euangelio teste) sed sunt sicut angeli in cælo. Vnde & in tabernaculo pro ximiores cælo fiunt. Propterea & ecclesia loquens de se in Canticis: Nigra sum (inquit) sed formosa, filiæ Ierusalem, sicut tabernacula Cædar, sicut pellis Salomonis. Non enim de illo Salomone, sed de Christo recte accipiēdum, cuius pelles sunt omnes sancti, qui se mortificauerunt crucifigendo cum Christo car nem suam, ad instar pellium mortuorum, sub quibus teguntur vitalia totius corporis membra, quatenus possint in se Christi portare similitudinem passionis. In cuius nimirum persona introducitur Salomon, q pacificus interpretat̃, cuius quicũq; pellis esse meruerit, proculdubio continebit in recessibus animæ, vti in fra sancta sanctorum diuina summi regis mysteria. Est autem ecclesia vt tabernacula cedar, qui tenebrosus mœror interpretatur, quando eos qui de tenebris errorum conuertuntur suæ consolationis doctrina. mœrentes sub alis suis suscipit pœnitentes. Est & vt pellis Salomonis, quando intra se orthodoxos conti net viros, & omnia illa quæ in tabernaculo figurant̃. Sed quia varius pellium effectus, in alijs quidem pulchritudo laudatur, in alijs profunditas mysteriorum dei cooperta tegitur, in alijs defensa Christi ecclesia et munita exterius (vt satan ait ad dominum) ostendit: Pellem pro pelle, & vniuersa quæ habet homo, dabit

Psal. 28

Luce. 20.

Can. 1

Iob. 1

pro anima sua. Quia profecto vniuersos sanctos suos deum ad hoc dedisse constat in passiones & pressuras vitæ, vt & ipsorum atq; omnium animæ saluarentur, quæ erant eorum doctrina & exemplis crediturę. Acsi diceret, quando sanctum appetebat virum. Quid istum passioni ac tentationibus dare retrahis, cũ vniuersos sanctos tuos, quasi pellem pro pelle quã doq; daturus es in passionem, & vniuersa quę habent pro animabus eorum? Vnde quia tãta gloria pellium prædicatur, gemit vir vidẽs paupertatem suam, Christus videlicet & ecclesia: quia nonnulli afficiuntur ex membris eius vetustate peccati, imò generaliter impresentiarum cuncti tinguntur sordibus peccati. Vnde apostolus: Si dixerimus, quia peccatũ non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Quid enim quod peccato se infectum confitetur, nisi vetustate sauciatum se ingemiscit? Cũctis igitur liquet peccantibus, q; omnes vetustate inficiuntur, eo q; vitia pertineãt ad vetustatem, virtutes vero ad nouam vitam. Vnde & Paulus dicit: Exuentes vos veterem hominẽ cum actibus suis, & induentes nouum. atq; iterum: Vetus homo noster simul crucifixus est. Quia nimirum vetustate Christi ecclesia confecta, quia necdum impræsentiarũ sine macula & ruga esse potest, iure Christus in membris suis plangens dicit: [Vetustam fecit pellem meam & carnem meam.] Per carnem quippe, vulgi multitudo, vel etiã vniuersitas infra Christi corpus, propter teneritudinem designatur plebis. Vnde Dauid gemens: Dum appropiãt (inquit) super me nocentes, vt edãt carnes meas. Alioquin nisi caro essent vetustate peccati consumpti, esca inimicorum non essent. Quos plangit propheta in suis lamentis, imò

1. Iohã. 1.

Col 3.

Rom. 6.

Ephe. 5

Psal. 26

Christus caput & omnis eius ecclesia, quasi corpus vetustate delictorum consumptos. Et adiecit, [contriuit omnia ossa mea.] Per ossa namque fortiores quique intelliguntur: quia in passione Christi etiam ipsi apostoli contriti sunt, & pauore mortis fugati. Sed quod ait hæc omnia deum fecisse, insinuat iusto suo permisisse iudicio ad consummandas passiones, & in eius corpore veraciter quæ planguntur accidisse. A principio enim huius alphabeti nulla immutatur persona, sed alia quidem horum (vt dixi) ad caput pertinent: alia vero ad corpus, vt præsens versus: quoniam in Christo neque interius aut exterius vlla vetustas peccati attigit, neque os eius contritum fuisse probatur, sed hæc in membris contigisse iure planguntur, eo quod interius & exterius, etiam quæque fortia, contrita in eius corpore & vetustate delictorum consumpta videantur. Præterea & Ieremias non minus in illa prima captiuitate, quàm etiam & in secunda talia sceleratorũ ex causa prouenisse, aperte plorans connumerare videtur. Porro moraliter peccatrix anima, merito defleт vetustatem suorum scelerum, ita dicẽs: [Vetustã fecit pellem meam & carnem meam.] Neque enim pluraliter pelles, sed pellem singulariter, vetustate infectã lugens gemit, qua primi homines, expulsi à paradiso, sunt induti. Merito siquidem multorum vna est pellis vetustate fuscata: quia mortalitas proculdubio liuore peccati contracta, præuaricationem primi hominis, vna omnes vestiuit delictorum & mortis consperisione, qua non minus & caro peccati exterius, quàm & illa omnia, quæ infra conscientiam teguntur, commaculata iure planguntur. Vnde Psalmista, quasi voce humani generis, loquens, inter ma-

Gene, 3

Psal. 6.

Psal. 6. lignos spiritus deprehensus: Inueteraui (inquit) inter omnes inimicos meos. A feruore etenim mentis inter spirituales inimicos, vel inter carnales quosque proximos, aliquo modo vsu viuendi veterascimus, assumptæ nouitatis speciem fuscamus. Idcirco gemens dicit anima, [Vetustam fecit pellem meã & carnem meam,] dum eius conscientia quasi exterius vt pellis inueteratur, & omnis eius interius decor quasi caro corrupta tabo peccati cõsumitur. Hinc quoque Dauid ait:
Psal. 26 Dum appropiant super me nocẽtes, vt edant carnes meas. Per quas nimirum carnes, carnales in anima affectus designat, ad quos quasi ad suas leges diabolus appropiat, vt eos, in quibus sunt, quasi carnem edens in suo corpore traijciat. Quibus profecto finitis carnibus, quid aliud nos quàm spiritus erimus, vt nihil in nobis, quod edat, reperiat inimicus? Sed quia mens & cõscientia nostra, intrinsecus huiusmodi affectibus quotidie repletur, quid aliud quàm pellis mortalitatis nostræ, & caro desideriorum carnalium, vetustate corrumpitur? [contriuit (inquit) omnia ossa mea.] Per ossa nanque, virtutes animæ demonstrantur: quia sicut ossa firmamenta sunt corporis, ita virtutes fortitudo sunt animæ. Quibus cõfractis, aut oblectamẽtis seculi, aut terroribus minarum, aut vllis insidiarũ dolis, recte plangit anima mœrens: quia cõtrita sunt ossa eius, & om̃e corpus eius interius exteriúsve ad nihilum vetustate consumptũ. Sequitur,

BETH. Aedificauit in gyro meo, et circũdedit me felle et labore. Quibus profecto versibus, iuxta historiam, ostenditur Ieremiam non minus deplorare populi sui casus & ruinam, quàm & tribulationis suæ angustias, super quos vertit & cõuertit ma

num suam deus tota die, vt experiretur vtrum eum sequi vellent. Pro quibus etiam pellis & caro Ieremię affecta est fame, quasi vetustate senectutis confecta, atque omnis vigor populi malleo percussoris comminutus, ita vt nulla in eis remanserit virtus bellãdi. Sed & nunc obsidionem plangit inimicorum, dum ait: [Aedificauit in gyro meo.] Quod & dominus in euangelio prius defleuerat, dicens: Si cognouisses & tu. Acsi diceret: Si cognouisses mala quæ imminent, & tu quoque fleres: Quia circundabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te, & ad terram consternent te, & non relinquent in te lapidem super lapidem, scilicet omnia defensionis munimina, interius exteriúsve deiicient, & disperdent. Hinc quoque est quod modo propheta luget, [Aedificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore.] Quod est dicere: Circundedit me, scilicet populum gentis meæ tribulatione miseriarum & labore angustiarum: non minus in secunda obsidione sceleratæ ciuitatis, quàm & in prima, sub q̃ fuit & ipse Ieremias à populo nimia cordis amaritudine vexatus, etiam & pro populo labore tribulationis afflictus. Interea mystice, Christi ecclesia recte gemit, imò Christus in membris suis, quia & ipse in passione deprehensus: Traditus sum (inquit) & nõ egrediebar. Quoniam coædificauerat ei pater in gyro obsidionẽ, quando cum armis & fustibus eum, à Iuda traditum, apprehenderunt: & ne posset effugere, vinctum eum ad pręsidem perduxerunt. Quo nimirum vallo circũseptus, quasi felle amaritudinis & labore tribulationis affligit humanitas Christi. Et hoc est dicere: [Aedificauit in gyro meo.] quia ex ipsa obsidione armatorum eum apprehendentium, traditus est ad passionẽ,

Lucæ.19

Psal. 87.

Matt.26

vbi cibatus est felle amaritudinis, & labore tribulationis. Vñ & in Psal. Dederũt (inqt) in escã meã fel, & in siti mea, potauerũt me aceto. Per fel qppe oĩs amaritudo passionis interius designat̃, & p laborẽ exterior in carne tribulatio exprimit̃: vt integra passio Christi in corpore & aĩa intelligat̃: qm̃ & p nobis intus doluit, et exterius in carne vere passus fuit. Quibus pfecto passionibus adhuc q̃tidie in carne sua & in mẽbris suis, scilicet in ecclesia, patit̃: qa de carne, q̃ & de ossibus eius ipa format̃, vt cõpleat in se ea q̃ desunt passiõibus Christi. Ex qbus pfecto passiõibus & pressuris, plangit, dicẽs: [Aedificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore.] quoniam impræsentiarum, omibus obsessa malis, in medio laqueorum ambulat, vbi sedes est satanæ. Hinc est quod hæreticorum quamsępe vallatur exercitu, & intus falsorum fratrum affligitur, & repletur laboribus, acsi felle amaritudinis. Quo nimirum felle, Simon ille Magus perfusus omni commotus impietate, zelo inuidiæ moliebatur Christi subuertere discipulos, & ecclesiam electorum dei corrumpere. Hinc quoq; per exterorum atq; persecutorum opprimitur supplicijs, hinc quod oblectamẽtis seculi huius, & reꝝ permulcetur blanditijs, q̃tenus his oblectata, sempiternis fraudetur bonis. Hinc dolis hostium quotidie inuisibilium propulsatur & fraudibus, intantum, vt felle videatur repleri mœroris, & laboribus tribulationum. Et ideo videns sesponsa Christi, tantis p̃pediri laqueis, gemẽs dicit: [Aedificauit in gyro meo, & circundedit me felle & laboribus.] Quibus vndiq; malis cõclusa intus forisve. alibi: Quis dabit (inqt) mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? His igitur obsessa fraudibus, & inimicorum laqueis,

Psal. 68

Psal. 54.

intus dolore amaricatur animi, foris vero vt vincat laboribus, fatigatur. Sed & anima quælibet lugens dolet q; ædificatur in gyro eius, & concluditur felle malitiæ, multisq; fatigatur laboribus: maxime quando se circũspicit vndiq; coangustatam, & intus suis se repleri iniquitatibus. Agunt enim indesinenter maligni spiritus, si quo modo miseram animam, permittẽte deo, prauis inuoluant delectamẽtis, & pessimis eam repleant desiderijs, quorũ nouissima fiant ei felle amariora, omniq; labore intus forisve duriora. Quib' nimirũ laqueis obsessa, iure dolet lugens, eo q̃d circũuallata sit malignis in gyro, et intus felle repleta amaritudinis. Sequit,

BETH. In tenebris collocauit me, quasi mortuos sempiternos. Hic nãq; versus aperte Ieremię congruit, quia retrusus in imo carceris, nimia asperitate excruciatur, ita penè vt vitam amiserit, quasi vnus eorum qui pro reatibus inter mortuos deputatur. Veruntamen quia prophetarum actibus futurorum de Christo ꝓphetia texitur, ex quo Paulus ait: Multifariè & multis modis olim deus locutus est in ꝓphetis. Assimilatus in manu omnium prophetarum ex sua passione facti huius vaticinium expleuit. Vnde idem, imò dominus per eum, [In tenebrosis collocauit me] inquit. Quod sane lamẽtum magis ad caput, quàm ad membra pertinere videtur: quia pro nobis mortuus est, sed non ꝓ mortuis seculi: quia mortui seculi, mercedem recipiunt iniquitatis suæ, & mortem sibi ducunt ex peccati propagine: Christus vero venit in similitudine carnis peccati. Idcirco similitudine collocatus in tenebris, traxit de morte peccatum. Vnde signanter ait: [Collocauit me in tenebrosis, quasi mortuos sempiternos.] Quasi quidem licet vere mortu-

Hebrę. 1

Rom. 8.

us:quia die tertia surrexit, & non in sempiternũ repu lit eum dñs. Collocatus aũt est in tenebris, tanq̃ in inferno, tanq̃ in sepulchro, tanquam in passione, quasi mortui sempiterni: sed factus est sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Liber quidem, quia sine peccato fuit, propterea de tenebris cito ad vitam lux rediit. Expletur autem his tribus versibus BETH litera, quæ secundum aliam interpretationem, confusio interpretatur, vt sit sensus: Quod omnis qui ad vetustatem decidit, fractis viribus, obsidione vallatur antiq hostis, & felle intus repletur amaritudinis. Quibus profecto laboribus circunseptus, quo alibi locatus q̃ in confusione, scilicet in tenebris, versatur? Idcirco qa pro confusione plangit humani generis, merito sub hac litera, totius domus ruinam, & maculas vetustatis plangit: Beth quippe etiam & domus interpretatur. Quæ profecto domus pro confusione sua gemẽs dicit: [Vetustam fecit pellem meam] & cætera quæ sequuntur. Potest siquidem referri & ad caput hæc vetustas pellis, propter indutam mortalitatem carnis: reliqua vero omnia sub hac litera de capite, scilicet de Christo, magis dicta intelliguntur. Moraliter vero, anima sub confusione posita, his versibus gradatim se ruinosius deprehensam luget: Primum, q vetustate peccati, fractis viribus, corrupta iacet: Deinde, quod circũuallata fraude inimici vltra exire ad libertatem, venundata sub delicto, non valet, & intus infra laqueos aduersariorum repleta, à maioribus fellis amaritudinibus circumsepta, laboribus concupiscentiarum fatigata, & ponderibus suorum facinorum deprehensa luget: Insuper & amisso lumine, collocata in tenebris, iam quasi mortua in sempiternum, nec se-

Psal. 87.

ipsam qualis quam misera quam infelix, quibúsve op pressa malis,& nudata bonis,iam videre valet. Auferuntur enim iudicia dei ab huiuscemodi anima, i.e vltra se respicere queat, vt in directo iudiciorum dei videat abyssum multam. sed ea solummodo quæ sunt cæcitatis,semper orbata lumine conclusa sub confusione sua sentiat. Hoc semper inimicus gaudet,ne se misera anima de tenebris ad lucẽ explicare queat. Hinc est quod Philistæi capto Samson,oculos eruunt,ac deinde cæcum ad molam mittunt,vt semper in circuitu gyrans,viam vitæ,priuato lumine,nunquam inueniat. Hinc quoq; Sedecia Nabuchodonosor capto,primũ ei effodit oculos,deinde vinctũ in cauea Babylonẽ ducit,ne vltra iã vnq̃,intra cõfusionem clausus,lucem videat. Tamen quælibet talibus illecta malis anima,dum adhuc in carne deuincta plorat,nõ vere,sed quasi mortuam se luget, dum locus ad pœnitentiam datur, antequam obsorbeatur profundo, & super eã vrgeat puteus abyssi os suum. Quia vere cum hoc impletum fuerit, nullus regressus ad pœnitentiam erit. Interim vero, cum in peccatis iacet profundioribus, quasi mortui in sempiternum conclusa dolet,sed quãsæpe per Christi gratiam, miserante deo, de profundo iniquitatis ad vitam redit. Sequitur GIMEL litera quæ retributio vel plenitudo interpretatur, vt ex ipsius interpretatione,cognoscat lector plenitudinem retributionis. Quæ vel qualis ex plenitudine delictorum retributio sequatur, tres sequentes versiculi insinuant,cum dicitur:

Psal.35 | Iudic.16. | Iere.39 | Psal.68

GIMEL. **Circumædificauit aduersum me,vt non egrediar,aggrauauit compedem meum. Sed & cum clamauero & rogauero,**

exclusit orationem meam. Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit. Quod satis propheta pro se, imò & pro populo plangere videtur, qui vinctus in carcere compedibus aggrauatus, ædificatam aduersus ciuitatem & populum obsidionem, amarissime deflebat, eo quod ab hac liberari eos non posse, culpis exigentibus, in spiritu prę uidebat. [Sed & cum clamauero (inquit) & rogauero, exclusit orationem meam.] Vnde dominus: Ne assumas (inquit) laudem & orationem pro eis. Quia profecto clamor operum ascenderat contra eos, ne propheta exaudiretur rogãs pro eis. Et hinc est quod ait: [exclusit orationem meam.] quando pro peccatis eorum gemens ac dolens, nec exaudiri meruit. Sed cõclusæ sunt omnes eorum viæ, & si per aggerationem cum eo loquar, lapidibus quadris, semitæq; subuersę, ne forte primam aut secundam obsidionem possint effugere. Et notandũ, quod suas propheta conclusas plangit vias, semitasq; subuersas, dum omnes exitus miseræ ciuitatis, hostium in subuersione conspicit obstrusos, & ad persuasionẽ populi illaqueatos. Cæterum istorum sensus versuum, ęque ad caput, æque & ad mẽbra potest referri, cum dicit: [Circũædificauit aduersum me vt nõ egrediar.] ac si patenter dicat: Excitauit aduersum me corda Iudæorum, & circumædificauit legiones atq; cohortes, contra me sæuientes, vt non egrediar de manibus eorum, quousq; vadam sicut scriptum est de me, & compleantur vaticinia prophetarum. Idcirco exclusit orationem eius, cum clamaret, Pater, si possibile est, transeat à me calix iste, vt omnia complerentur. Sed & ecclesia Christi multotiens hæreticorum conclusa dogmatibus, certe aut persecuto-

Iere. 7.

Matt. 26

rum vallata supplicijs, vsa hac voce plorans ac lugēs, totum deo tribuit, quicquid passa est ab hostibus, acsi propria voce dolens dicat: [Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar, aggrauauit compedem meam] ob immanitatem tormentorum, vel multitudinem laqueorum, seu propter cōdensitatem praui dogmatis, quod frequenter contigisse minime dubitat, ita vt generalis ecclesia, quasi vna nauis in medio collisa fluctibus, multotiens quasi subuersa & prægrauata doleat. Inter quæ nimirum pericula, quamsæpe ad probationem sui, suam à domino exclusam orationē ingemuit, habēs cum Apostolo ancoram suam, scilicet spem fixam in cælo, ne forte, quod absit, qui præsciti sunt & prædestinati, submergātur fluctibus. [Cōclusit enim vias eius lapidibus quadris,] dum omnia sanctarum scripturarum itinera, quasi quadris philosophorum eloquijs obserauit, ne recto tramite per eas, gressibus fidei, quantocius ad patriam properaret, & omnes semitas eorum, scilicet subtilissimas diuinarum rerum intelligentias, secularibus, vel praui dogmatis, subuertere permisit, disciplinis. Cæterum anima quælibet, cuius iam retributio ob immanitatem scelerum suorum imminet, & plenitudine delictorum submersa iacet, (quia GIMEL literam vtrūq; interpretari diximus) iure in se reuersa deflet. [Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar.] sicuti & ille q dicebat: Circundederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me. Quibus profecto prægrāuata compedibus formidat, ne non possit euadere à supplicijs: qa & si eius fuit corruere, miserantis dei est, eā de tantis laqueis liberare. Quid autem miserabilius esse potest animæ delinquenti, quàm vt sic conclu

Hebr. 6

Psal. 114

Rom. 9.

ſa teneatur carcere peſſimę captiuitatis, ne vltra egredi queat ad libertatem bonæ actionis, insuper & vincta compedibus delictorum atrocius aggrauatur flagitijs, saltem ſe ne promoueat pœnitentiæ ad remedium? Compedes enim ipſius, ſunt omnia concupiſcibilia ſeculi, & oblectamēta carnis, necnō & omnes inimici doli, quibus eū profecto pedes conſtringūtur fidei:
2.Cor.5. quoniam per fidem ambulamus & non per ſpeciem, nequeunt libere ad ea, quæ non videntur & ſempiterna ſunt, intendere. Aggrauantur autem quotienſcunq; iniquitatem ſuper iniquitatem apponimus: quia re-
Zacha.5. cte iniquitas ſuper talētum plumbi ſedere dicitur. Ergo adhuc connumerat miſeriarū eius immanitatem, cum dicit, tantis pręgrauata malis, [Et cum clamauero & rogauero, excluſit orationem meam.] Nam inter ſupplicia ſolummodo lachrymæ & præces ad iudicem ſolantur reas, tandem vt his promota pietas, veniam impendat delictis. Sed valde in nouiſſimis cōtriſtari poteſt, quando mens rea ſic ſentit offenſum iudicem, etiam culpis exigētibus, ne poſſit oratio tranſire, & ad fontem pertingere pietatis. Excludit autem ſupplicum preces dominus, quando nos ſic peccare permittit, etiam vt ipſa contra nos inſurgant flagitia, & concludant omnia pietatis itinera offenſo iudice, ne poſſit ad eum pertingere, qui præſens vbiq; eſt, &
Prou.28 audit om̄ia. quia profecto ſicut ſcriptum eſt: Qui claudit aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. [Concluſit (inquit) vias meas lapidibus quadris.] Habent enim ſcelera & peccata quadraturam ſuam, ſicut quidam poetice ait: Hi metuunt, cupiunt, gaudentq; dolentq;. Quibus profecto quadris lapidibus, conquadrantur omnia vitia noſtrorum ſcelerū.

Vnde tandem aliquando redeat ad se infelix nimium anima, vetustate infecta, cōfracta viribus, in gyro ab inimicis obsessa, felle iniquitatis & miseriarum valla ta, vanis fatigata laboribus in tenebris ignorantiæ, & & sub caligine cæcitatis locata, contra quam innume ri hostes ne queat egredi, & vitia desæuiunt. Rede- at vincta compedibus & prægrauata, pium roget iu dicem indesinenter, cum omni improbitate clamo- ris: quia & si non eo quod amica sit, propter improbi tatem petentis, promittit veritas, indignatione remo ta, quotquot vitæ panes pulsans rogauerit ad ianuā se dare. Quia prope est dn̄s oībus inuocātibus eum, omnibus qui inuocant eum in veritate. Alioquin ani ma, & si his omnibus exuta esset malis, quomodo vi as lapidibus quadris obsessas, & semitas ad patriam subuersas, transire posset? Quid enim aliud est in mun do, nisi concupiscentia oculorum & superbia vitæ? Quod si ad scripturas sanctas quasi ad pascua vitæ se conuerterit, in quibus recte vita inuenitur æterna, cō tinuo quadrati occurrunt lapides hæreticorum, qui- bus obsessa fides quasi muris, ne recta inueniatur, in uoluitur, & subuersio semitarum eorum laqueis ibi- dem pro fonte præparatur. Vnde dicat fidelis anima cum propheta: Quis dabit mihi pennas sicut colum- bæ, & volabo & requiescam? Et cum Apostolo: Infe lix ego homo, quis me liberabit de corpore mortꝫ hu ius? Scilicet gratia dei, vt sciamus de his oībus ꝙ nō nisi per gratiam liberamur. Propterea his excitata an gustijs, anima ad dominum indesinenter deflectat ar ticulum, & sub Daleth litera atrociora plorans & ge mens videat quæ sequantur. Daleth nanqꝫ iuxta quā dam interpretationem, timorem significare videtur,

Lucæ. 11.
Psa. 144
1. Iohā. 2
Psal. 54.
Rom. 7

licet superius tabularum dixerim. Hinc restat, vt animus á timore dei salutem cõcipiat, sicut scriptum est: A timore tuo domine concepimus & peperimus spiritum salutis. Et alibi: Cum timore & tremore salutẽ vestram operamini.

Isa. 62.
Philip. 2

DALETH. Quid enim terribilius dici potest, post tam dira peccati supplicia, quàm vt sub hac litera de deo dicat, **Ursus insidians factus est mihi leo in absconditis. Semitas meas côuertit, & confregit me, posuit me desolatam. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.** Quid terribilius dici potuit, quàm vt autor salutis nostræ, dicatur quasi vrsus insidians nobis factus, & velut leo in absconditis? Vrsus nanque fera est fraudibus plena, & nimiam gerens in brachijs fortitudinem atque in lumbis. Sed nequaquam per se dominus, hoc loco, huic bestiæ comparatur, imò per eas vtrasque, Nabuchodonosor certe, aut Titus vel Vespasianus designant, qui alibi aper & singularis ferus appellantur: in quibus profecto dei potestas ad vltionem iniquorum & vindictam fuit: ac per hoc deus vrsus vel leo factus plangitur: quia cũ sit clemens ac pius indulgentiarum dominus, iusto suo adduxit iudicio contra Ierusalem, qui eam omni insidiarum genere obsideret, & suæ deuastaret fortitudinis potentia. Quem dominus seruum suum & columbam vocat, eo quod in vltione præuaricatricis seruierit Ierusalẽ, cæterasque ciuitates subuerterit, & præposuit eam desolatam vastitate hostili, sicut historia prodit, & tanquam tugurium in cucumerario, vacuam sine custode reliquit. Posuit ergo eam dominus tanquã signum ad sagittam proculdubio: quia sic in medio suorum

Psal. 79.
Iere. 25
Isa. 1.

hostium posita est, vt ex omni parte circundaretur, q bus frequēter quasi sagittis vulnerata, saltem ad medicum rediret necessitate compulsa. Quas sane gētes suo modificante iudicio, dominus quasi extenso arcu contra eam sæpe misisse legitur, vt vel sic addisceret timere deum, & propugnare se, ne ab insidijs hostium suorum, quasi sagittarū vulneraretur iaculis. Illa vero relicta à deo, iure se plangit, quasi signum ad sagittam positam: quia iusto agente iudicio, acsi extento arcu, quam sæpe ab hostibus est vulnerata. Cuius & idem aduersarius semitas subuertit & confregit, quas iam suprà etiam lugere se dicit. Interea vox capitis est pariter & corporis, quod factus sit is vrsus insidians ei, qui est incommutabilis & sempiternus deus: non q ipse (vt dixi) à sua immutetur natura bonitatis & pietatis, sed propter efficientias rerum, eo q ipsum contra vnicum filium suum, caput nostrum videlicet Christum, erigere permisit, qui velut vrsus insidians fraude & fortitudine sua perimere tentauit ac decipere: nō solum eum omne corpus eius, scilicet credentes in eū, ab initio seculi vsq ad finem tentabit. Et sicut leo (inquit) in absconditis. In quibus profecto duabus bestiis, omnis diaboli sæuitia demonstratur. Vnde signanter & per leonem ipse humani generis aduersarius describitur: per vrsum vero eius, omnia membra, scilicet hæretici & falsi fratres, monstrātur: quoniam vrsus licet fortis sit viribus, tamen infirmum gerit caput, sicuti & hi omnes diabolum, qui semper in manifesto & abscondito, de vnitate corporis Christi, quærit quos deuoret vel decipiat. In abscondito quidem, quia dolo & fraude semper sæuit: In manifesto, quia de fortitudine sua multum confidit, & fiduciam habet quod

Iob. 40. influat Iordanis in os eius. Hinc quoq; apostolus ait:
1. Petri. 5 Aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiẽs circuit, quærens quem deuoret. Alioquin nisi de sua confideret virtute, nunquam rugiens indignatus & frendens iret, nisi vero fraude insidiarum incautos deciperet: nunquam (Psalmista) insidiatur in abscõdito tã
Psal. 9. quam leo in cubili suo, diceret, sed quia viribus omnia deijcere nõ præualet, insidiarum fraudes adhibet. Per quæ nimirum duo virtutis suæ armæ, non minus cõtra caput, quàm etiam & contra omnia eius membra pugnat. Quod gemens propheta, imò Christus & ecclesia dicit: [Vrsus insidians factus est mihi sicut leo in absconditis.] vt per hæc duo mala, duasq; (vt dixi) bestias, omẽ corpus diaboli & caput vsq; ad Antichristum, contra electos dei desæuire iure plangendum ab omnibus censeatur. Hæ nanq; sunt bestiæ, quæ ve-
1. Re. 17. nire consueuerant contra Dauid pastorem ouium, & insurgere vt gregẽ diriperent. Contra quas quãsæpe idem insiliens, eruebat ouem etiam de ore leonis, & discerpebat fauces in frusta brachiaq; superabat. Iste est nãq; Dauid noster, qui & oues suas perducit ad pascua vitæ, & eruit eas de ore leonis, & vrsorum bra-
Psal. 78. chia constringit. Nos enim populus eius & ciues pa-
& 94. scuę eius. Ad quos itaq; quamsæpe leo iste & vrsus veniunt, hostes scilicet nostri aduersarij, & contrariæ potestates, tolluntq; etiam arietem de medio gregis. An non eundem ipsum Dauid tulit, & quasi arietem peruasit? Quem si non dominus de faucibus eius eruisset, euadere nõ posset. Vnde in persona Christi, quod
1. Re. 17. persequeretur eos, dictum est: Percutiebam (inquit) & eruebam de ore eorum, scilicet Christus, oues suas
Mar. 14. peruasas, Dauid, Petrum, & omnes qui in eius fugie-

runt passione, & deinceps quoscunque eruit iam penè consumptos. Sed illi, sicut scriptura refert, consurgebant aduersus Dauid: quia non minus aduersus caput, videlicet Christum insurgunt, quàm & aduersus eius membra. Dauid autem, Apprehendebam (inqt) mentum eorum & suffocabam, interficiebamque eos. Gratias omnipotēti deo, quia quicquid propheta doluit eos præualuisse in gregem Christi, totum virtute dei superatum est, tantum ne oues se eorum faucibus ingerant: qm̄ morte sua eos leonem de tribu Iuda interfecisse patet. Hinc quoque Dauid, Leonem (inqt) & vrsum interficiebam ego seruus tuus. Sequitur, [Semitas (inquit) meas subuertit & confregit.] Hoc idipsum repetit dolens, quod iam suprà defleuerat, [& posuit me desolatam.] scilicet Ierusalem, quam suprà propheta desolatam sedere plangebat. Nunc vero fortassis, iam in seipsam reuersa, imò Christi spōsa dotata eius sanguine, gemit se positam desolatam à Christo: quia cum adulterum in quibuslibet recipit suis membris, secum sponsum minime habere potest. [Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.] Positus ergo Christus à patre quasi signum ad sagittam dicitur: quia nō minus ipse, quàm & omnis eius ecclesia in titulum contra omnes aerias potestates, & eorum fallaciā erectus cernitur. Vnde vnus ex militibus eius, Spectaculum (inquit) facti sumus mundo & angelis eius. Quod in se solum Christus erigere curauit, quasi monomachiā expletur' cōtra omnes bestias syluæ, contraque earum sæuitiam, cōtra oblectamenta seculi, & cōtra omnia nomini eius aduersantia. Vnde quasi signum ad sagittam se plangit positum, quia non minus in se, quàm & in suis mē

Psal. 2

1. Re. 17.

1. Re. 17.

1. Cor. 4

Psal. 103

bris,ad repellēdum omnia iacula suscępit inimici. Cæterum sub Daleth litera, anima timore perculsa, plangit, dicens: [Vrsus insidiās factus est mihi, & leo in absconditis.] quia non minus in aperta quotidie vi sagittarum, quàm & in abscondito insidiarum eius suscipit vulnera, & se talibus decepta dolis, positam iure plangit desolatam. [Tetendit (inquit) arcum suum.] Per arcum nanq; extensum, vis diuini iudicij exprimitur. Quod diu venire differtur, quia mauult Christus inuenire quos remuneret, quàm quos feriat. Hinc Dauid ait: Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus. Fortassis ergo p arcum, scripturas sanctas libenter accipimus, ex quibus quasi fortitudine noui testamenti, & neruo quodam duritia veteris perplexa & edomita esse creditur, ex quibus tanquā sagittæ mittūtur ad feriēdam cordis duritiam. Quia enim alia sagitta percussa est anima, quę dicit: Inducite in domum vini, constipate me inter vnguenta, constipate me inter mella: quoniam vulnerata sagittę charitatis ego sum, quia amore langueo. Habet enim ex hoc arcu iudiciorum dei Christus ālias immittere sagittas ad perimendum vitia & peccata: alias vero ad vulnerandas animas amore charitatis. Inter quæ nimirum omnia anima constituta est quasi signum ad sagittam, vt hinc suscipiat vulnera charitatis, illinc repellat omnia iacula inimici, quatenus suis triumphet de hostibus, & victrix cū corona recipiat paradisum.

Psal. 59

Sequitur H E litera, quæ viuo vel est interpretat. A principio enim huius alphabeti, exinanitio Christi ostēditur, sicut ait Apostolus: Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, &

Philip. 2

habitu inuentus vt homo, propter quod omnia pro bra & passiones vsque ad mortem sustinuit. Vnde necesse fuit, sub hac litera clarescere inter agones & certamina passionis, quod is, qui semetipsum intantum exinaniuit, semper idem est, & incommutabiliter est: & qui est, vtique viuit, sicuti & qui viuit, est: ac per hoc vna vox est credentium, etiā inter supplicia tormentorum, Dum dicitur animæ nostræ, non est salus illi in deo eius. Est, quia omnino semper idem & vbique est, qui nusquā à suis, & nunquā longe abest. Et hoc solum incommutabiliter tenet fides ecclesiæ omnino, quia est. Ille vero iure de se ita fidentibus, licet pro nobis mortuus credatur, respondet semper & vbique viuo. Vnde etiam delinquentibus clamat, dicens: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Conuertatur autem ad vitā: quia vita nunquā vult mortem, sed vt omnes vitā viuāt, & conuertantur de morte ad vitā. Hæc nanque consona vox est spōsi ac sponsæ, vt illa confiteatur corde & ore, quia est. Sponsus autem ei mox respondeat, viuo: quatenus in nullo dubitare queat de illo. Vnde idem post mortē, imò ante mortem, vel semper & vbique sine morte, Resurrexi, & adhuc tecum sum, q nunquā abfui, sed semper tecum, & in te, sicuti tu & in me, fui. Quod est dicere: Viuo in te, quia & tu in me viuis, vt omnes audiāt quod viuo, & confiteātur interrogātibus, Vbi est deus tuus? Dicāt que, est. Est autem vbique, in cælo, in terra, intra omnia, & extra omnia. Est & in corde meo per fidem, in ore per confessionem: ac per hoc ipse in me est, vt ego sim in ipso, sicut ipse ad patrem ait: Volo pater, vt & ipsi in nobis vnum sint. Iam quid ipse planctus insinuet videamus.

Psal. 3. Iezec. 18 Psal. 41 Iohā. 17

HE. Misit in renibus meis filias pharetræ suæ. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die. Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio. Quod satis Ierusalem accidisse manifestum est, cum dominus iusto suo iudicio, quasi de arcu diu extenso: quia præcauere noluit ne feriretur, fulgurantes emisit sagittas filias pharetræ suæ in renibus eius, vt ibi exciperent primum vindictam iudiciorum dei quo magis peccauerãt. Quoniam sicut idem testatur propheta: Vnusquisq; intrabat ad vxorem proximi sui. Per pharetram nanq;, abyssus & profunditas iudiciorum dei designatur. De qua nimirum abysso, Nabuchodonosor vel reliqui omnes contra præuaricatricem Ierusalem, acsi sagittæ ab arcu directi sunt, vt vulnerarent eam, expositam à domino quasi signum ad sagittam. Quos cum propheta increparet saltem vt iam obsessi conuerterentur, illi vero omnia verba eius verterũt in derisum. Vnde gemens ait: [Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.] Quod euidenter de seipso retro factum insinuat. [Repleuit (inquit) me amaritudinibus,] Dolet iam completum, quod dominus exercituum deus Israel suprà comminauerat: Ecce ego (inquit) cibabo populum istum absynthio, & dabo potum eis aquã fellis. Quibus Ierusalem iam repletam & inebriatam propheta luget: quoniam repleta fuit angustijs & tribulationibus innumeris, non minus in secunda captiuitate sub Tito, quàm & in prima sub Chaldæis, quãdo capti sunt, & dispersi sunt in gentibus, quas nõ nouerãt ipsi & patres eorum: atq; in toto orbe, vt hodie cernit, sunt dispersi, vbi potati sunt absynthio, scilicet

Iere. 5

Iere. 9

necessitatibus innumeris & angustijs ab hostibus: & acceperunt potum aquam fellis, per quam significat multitudinem malorum, & sempiternum captiuitatis eorum iugum, aut certe ignorantiam legis dei, eo φ sint repleti amaritudine fellis, & pro Christo recepturi sint Antichristum. Cæterum Christus, qui est, & qui viuit, plangit quasi caput nostrum, non minus p̄ nobis, quàm & pro illis. [Misit itaq; filias pharetræ suę in renibus meis.] Pharetra nanq; patris, recte scriptura sancta accipitur, ex qua iudicij dei quasi ex arcu sagittas plagas excipit quotidie Christi corpus, quas & ipse in carne passus prior pertulit sine vulnere peccati. Variæ quidem emittuntur de pharetra scripturarum sagittæ, quas nonnunquam ardentes facit, vt corda frigida, calore charitatis cõcalescant, & amore vulnerent. Ex qua etiam & hæretici sagittas prauitatis suæ quasi de pharetra toxicatas, veneno infidelitatis, producunt, & corda feriunt innocentum. Sumuntur autem ex ipsa scriptura & sagittæ iudiciorum dei, quibus exterior homo noster timore configitur, & interior homo afficitur. Vnde Psalmista, Confige (inqt) carnes meas à timore tuo domine. Nã quod ait, [Misit in renibus meis filias pharetræ suæ,] affectiones diuini amoris vel timoris insinuat, ex ipsis scripturarum sagittis, quasi in propagine emissas. Propago quippe fidelium iure renes accipiuntur: quia sicut in renibus propago seminis esse dicitur, ita in fide & per fidem in credentibus, omnia virtutum semina propagãtur. vnde posteritas Christi, acsi de renibus eius enascat. Habet etenim Christus in integritate omnia sui corporis membra, inter quæ habet & renes, de quorum fidei semine propagantur, & alia ex vtero castæ ma-

Psal. 118.

tris ecclesiæ. Et misit (inquit) filias pharetræ suæ in renibus meis, scilicet saggittas, quibus animæ ad amorem vulnerentur, aut ad timorem: quatenus ex his & vitia perimantur, & virtutes calore dilectionis adurant. Vnde Dauid, Vre (inquit) renes meos & cor meum. Nulla igitur anima quæ non ex iudicio dei quasi ex arcu protēso, his dei aut ad vitia aut ad virtutes vulneretur sagittis. De quibus profecto sagittis idem Dauid, Quoniam (inquit) sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Nam & omnes sancti prædicatores, quasi sagittæ de pharetra domini, directi sunt. Vnde hoc ipse ex persona domini, In pharetra sua (inquit) abscondit me. Acsi patenter dicat: Verbum patris abscondit me longo in tempore, quasi sagittam electam in pharetra sua: q̄tenus diu occultatum scripturarum caligine, suo producat ex arcu, vt probem renes & corda iudex omnium cōstitutus. Iam cætera in his versibus quæ sequūtur, manifesta sunt de Christo, ꝙ ipse factus est in derisum populo Iudæorum, & cāticum eorum tota die, quādiu in carne versatus est. Vnde alibi, Ego sum vermis (inquit) & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me, locuti sunt labijs & mouerunt caput, subsamnando scilicet & insultando, sicut ipsius domini passio apertissime declarat. [Repleuit me amaritudinibus, & inebriauit me absynthio.] Vnde & in passione myrrhatum vinum dederunt ei bibere: quoniam versa erat vinea domini (quā plantauerat ipse vinea Sorech) in amaritudinem vitis alienæ. Quod autem inebriatum se dicit absynthio, ostendit eum nō minus intrinsecus omī cordis dolore affectum, quàm exterius amaritudine passionis vulneratum. Quibus profecto doloribus &

Psal. 25.
Psal. 37.
Isa. 49.
Psal. 21
Mar. 15.
Isa. 5.

supplicijs, omne corpus Christi vsq; ad finem, donec omnia consumment, in eo intus forisve excruciatur, & derisiones patitur à persecutoribus, ab hæreticis, à falsis fratribus, ab inuisibilibus hostibus, & ab omni pressura seculi. Sed & anima quælibet talibus & huiuscemodi amaritudinibus se quotidie sentit inebriari, ita, vt nihil impræsentiarum boni sentiat, dum tantis indesinenter afficitur malis. Hinc sequitur, *2.Cor. 11*

VAV. **Confregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere. Et repulsa est anima mea, oblitus sum bonorum. Et dixi, Perijt finis meus, & spes mea a domino.** Quod male tractatus sit Ieremias à populo, quod etiã & populus ab hostibus, nulli dubium. Vnde inquit, [cibauit me cinere.] quia propheta fame penè peremptus, & populus omni pœnarum genere est depastus. Pro quibus miseriarum angoribus, quasi cinere plangitur cibatus, ita, vt repulsa anima de corpore credat. Ergo bonorum memoria inter supplicia cito labitur: sicuti è contrario, & malorum inter æternæ fruitionis gaudia non recordatur: intantum, vt lugeat propheta finem populi sui, & spem conuertendi à domino deperijsse, quod sicut impius cum in profundum malorũ venerit, hi dominum contempserunt. Interea vox capitis est, quod confregerit ad numerum dentes eius in passione, scilicet apostolos & discipulos, qui recte dentes intelliguntur: quoniam sicut dentibus omnia mandimus ac comminuimus quæ in corpore traijcimus, ita per apostolos, Christus credentes in suo admisit corpore & transposuit: qui deniq; eo relicto, timore perculsi, omnes fugierunt. Cibatus autem cinere etiam per Dauid dicitur, Quia (inquit) cinerem tan *Prou. 18.* *Matt. 26* *Psal. 101.*

quam panem mãducabam, & potum meum cum fle tu miscebam. Repulsa est (inquit) anima mea, scilicet omnibus retro annumeratis malis, ita vt tæderet viuere: quoniã hi quos plurimũ dilexerat, & propter q̃s venerat, om̃i eum insequebãtur odio. Ergo sub Vau litera doloris & mœroris ista exaggerãtur, & per eã quæ durius dicta sunt temperãtur. VAV nãq; sonare videtur vel sic non ille: licet alius interpres dixerit, & aut certe & non ille. quia licet sic dixerit, [Perijt finis meus, & spes mea à dño.] non sic ille arbitratus est, & non est oblitus adeo bonorum, vt cũ patre, quæ sunt sempiterna, non habuerit, aut secundum humanitatẽ in vnitate personæ illa percipere non crediderit. De q̃bus profecto bonis Dauid: Credo (inquit) videre bona domini in terra viuentium. Et ideo, vel sic non ille (vt dixi) arbitratus est finem perijsse suum, neq; spem suam à domino: & non est oblitus bonorum, licet repulsa sit anima illius in eo præ cordis duritia Iudæorum. Sed nimium animi dolorem insinuat & mœrorem, vt adeo sit inebriatus passionis amaritudine, ne recordari possit bonorum, & dicat malis exacerbatus: [Perijt finis meus & spes mea à domino.] Quod si non est ita apud internum iudicem, apud homines vero qui tunc aderãt perijsse videbatur intãtum, vt dicãt insultãdo, Qui alios saluos fecit, seipsum saluum facere nõ potuit. Sic & ecclesia multotiens repulsa hæreticorum malis atq; persecutorum, præteritorum oblita bonorum innumeris oppressa doloribus, adeo vt finis eius à deo perijsse & spes videatur: & non dico ab infidelibus, verumetiam & interdum à fidelibus. Vnde Propheta, Mei autem (inquit) penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei: quia zelaui su

Psal. 26.

Matt. 27

Psal. 72.

per iniquos pacem peccatorum videns. & cætera quę sequuntur. Porro moraliter, anima intus fastidio scripturarum sanctarum sauciata, recte plangit, [Cõfregit ad numerum dentes meos,] quibus ruminare debui verbum dei. Alioquin omnis q intus scripturarum sanctarum mystica audiendo percipit, nisi rursus meditando vel cogitando ad liquidum ea ruminauerit, proculdubio immunda erit. Hinc quoq; & in lege, omne animal nisi ruminet, & diuidat vngulam, immundum esse censetur. Ex quo peccatrix anima iure luget, eo q inimicus etiã & ad numerum confregerit dentes eius, ne aliquid in eo residuum sit, quo ruminare queat. Propterea immundam se sentiens, plãgit q confracti sint dentes eius, ex quibus comminuere debuit pabulum vitæ: Quia non in solo pane viuit hômo, sed in omni verbo quod pcedit de ore dei. Verbum ergo dei sensibus euoluere & ruminare, sanitas vitæ est. Idcirco laudatur, q dentes Moysi vsq; ad vltimum vitæ non fuerint commoti: quia verbum vitæ semper in ore & corde ruminauit, panemq; angelorum indesinenter comedit. At vero, cui confracti sunt dentes ad numerum, recte cibatam se cinere plãgit, vt per cinerem eius mœstitia cordis & pœnitentia designetur. Vnde Iob cum auditu auris deum audisset, & oculis eius eum vidisset, idcirco inquit: Ego me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. In fauilla enim ac cinere pœnitentiam agere, est nihil aliúd quàm fauillã se ex cõtemplatione dei & cinerem recognoscere. Vnde & ciuitati reprobæ in euangelio dominus dicit: Si in Sidone & Tyro factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. In cinere nanq; pœnitentiam

Leuit. 11. Deut. 14

Deut. 8. Lucæ. 4.

Iob. 42.

Math. 11 Lucæ. 10

agere est, cinerem se sentire esse mortuorum. Ideo & ad pœnitentiam adhiberi solet, vt ex fauilla & cinere perpẽdamus, quid per iudicium dei & culpæ ruinam facti sumus. Hinc quoq; lugens dicit, [Cibauit me cinere.] acsi patenter dicat: Culpis exigẽtibus iusto suo iudicio, quia verbum vitæ ruminare distuli, satiatus cinere mortalitatis ingemisco. [Et repulsa est anima mea, oblitus sum bonorum.] Repulsam ergo à deo se dolet, & expositam ad tentationes, ne vltra iam ad bona, quæ sentit, libere tendere possit, imò ab omnibus vitiorum repercussa malis intus sauciata iacet, in tãtum vt bonorum recordari nequeat, atrocioribus pressa doloribus. Hinc est quod sequitur, [Perijt finis meus, & spes mea à domino.] Quod bene VAV litera insinuat, quæ (sicut dixi) & non est, interpretaẽ. Perit nanq; & non est in domino, qui vere finis totius consummationis prædicaẽ. Aut certe, vel sic non ille, sicuti à quodam interpretatur: quia vel sic non ille finis est, de quo plangit, in quo omnia finiuntur, sed ille qui perit & non est: in quo fine nõ essentia rerum, sed interius deploraẽ. Hinc & spem suam à domino periisse luget, qa talibus præpedita laqueis, ad ea quæ sentit, erigere se non valet. Propterea & signanẽ & Zain litera anteponitur, ZAIN quippe duc te, iuxta quosdam, aut huc, sonare videtur, quod sátis aperte insinuat q̃d velit, acsi patẽter dicat ex ꝑsona dei, aut ex ꝑsona doctorris: Duc te iã hinc lõge retro multis cõuoluta malis. Et ne indifferenẽ quasi errans, nesciens q̃ eãt, duplex interpretatio demõstrat, quasi dicat: Duc te ab his quibus aduersaris: & illa interroget quo ire debeat: ille vero huc inquit, & sequere, deprecandi viã quã insinuat. Et q̃d est q̃d rogare debeat, mox infert:

ZAIN. Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absynthij & fellis. Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo. Ab initio huius alphabeti miserias describit miseræ ciuitatis, & passiones Christi, & ecclesiæ tribulatiões, adeo pro his omnibus (vt ostensum est) plangit, quod perierat finis eius, & spes eius à domino, quasi ob desperationē ex miseriarum oppressione. Sed ex eodem elemento quasi diuinitus, vt audiuit, propheta commonitus, duce te, mox acsi nouæ spei genere tactus, animo recreatus, conuersus ad deum, preces mittit: & miræ nouitatis gratia promittit se deinceps meliora sperare, acsi oblitus præteritorum delictorum. Vnde animaduertat prudens lector, quod hæc elementa non sine magno mysterio in diuinis literis prænotata inueniuntur, neque sine intelligentiæ sacramentis, voluit propheta ab his versibus, quasi metro lugens inchoari. Denique nec existimare congruit, quasi ego huiuscemodi interpretationes singulis versibus confinxerim, præsertim cum & summos doctores ecclesiæ Christi, inuenias ita eas interpretatas esse: vel etiā alibi, licet in alio opere, eas intelligentias suis versibus reddidisse: quoniam sermo dei oculosus est, hinc inde & mysterijs adumbrat. Quibus reseratus patet sensibus, quam egregie spiritus sanctus per eos qui scripturas ediderunt, talia & huiuscemodi curauerit præuidere, scilicet vt & fastidium detergeret legentium, & animos etiam inter lachrymas recrearet pij operis exercitium. Nec dubium quin de Christo et eius corpore ista interpretari debere: profecto cum in hac miseræ lamentationis voce, iungat cum principio finem, vt is qui

dicit, [Ego vir videns paupertatem meam,] dicat & in fine [recordare paupertatis & trãsgressionis meę.] Hanc igitur paupertatem magni aliquid esse putat, & ideo quasi pro se agens, eius recordari rogat. Vnde et ecclesia tãtæ paupertati comparticipari gaudet: quoniã fide credit quod dictum est à domino: Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cælorum. Propterea etiã & ipsa dicit cum capite: [Recordare paupertatis & trãsgressionis meæ.] Sed quærendum, cur trãsgressionis eius recordari petat, cum nec Christus trãsgressionem admiserit peccati, nec recte trãsgressionem suam aliquis offert iudici qua puniat, imò rogat cum Dauid: Auerte faciem tuã à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Sed est, quod Christus trãsgressionis suæ orat recordari: quia cum trãsgressionem legis, tñ præceptorum dei, nullã admiserit: trãsgressio pro nobis factus est. Hinc sane & apostolus, Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Pro nobis peccatum factus est & maledictum: quia maledictus ex lege omnis q pendet in ligno. Et ideo (vt dixi) quia pro nobis factus trãsgressio, vt nostras deleret trãsgressiones. Magnum est igitur rogare deum patrem recordari paupertatis & trãsgressionis eius: qa cum diues esset, pro nobis pauper factus est, vt nos sua ditaret paupertate, & iũgit corpus cum capite, quatenus deprecatione capitis corpus purgetur. Corpus autem, quia sine trãsgressione præsentem nõ potest ducere vitã, ideo replet impræsentiarum multis amaritudinibus, et ærumnis absynthij et fellis. Nõ enim dixit simpliciter, [Recordare paupertatis et trãsgressionis meæ,] sed addidit [absynthij et fellis.] quoniam & paupertas ecclesiarũ et trãsgressio, in absynthio

Matth. 5

Psal. 50

1. Petri. 2

2. Cor. 5.

Deute. 21

2. Cor. 8

versatur et felle, cum multis sponsa coangustatur laboribus, & doloribus fatigatur, si quo modo camino paupertatis decocta ab his quæ pro transgressione sua patienter tolerat, intus purgetur, & sponso suo passionibus afflicta deinceps acceptior fiat. Hinc est quod dicit, [Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absynthij & fellis.] non quod a domino trãsgressionis suæ recordari velit, sed laborũ ac certaminũ quæ ꝓ his tolerat .i. absynthij & fellis. [Memoria memor ero (inquit) & tabescet in me anima mea.] Quę nimirum vox pia recordationis est, & æternæ vitæ, quia cum memoria, id est, recte memoratur, mox tabescit anima in se ad eam suspirantis. Hinc Dauid aiebat, Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbũ tuum supersperaui. Sic itaq; & propheta tabescens in se ait, [Hoc recolens in corde meo, ideo sperabo.] Quia cum profecto corpus Christi ad eius vitæ contemplationem totum se dirigit, vtiq; in se tabescens gemit, idq; recolens, ideo inquit sperabo. Nam quod ait, [Memoria memor ero] idioma scripturarum est: vt est, vita viuere, & gaudio gaudere, vel morte mori, & cætera q̃ hmõi in scripturis sanctis inueniunt, nõ supflua qdem locutiõe, sed necessitate plenæ significationis: qm̃ aliud est simplicit viuere vel gaudere, & aliud ẽ vita viuere & gaudio gaudere. Itaq; & memoria memorari, lõge aliud significãtius insinuat q̃ simpliciter memorari: q̃a memoria memorari, ẽ ex illa memoria æternæ vitæ, q̃ inspirata est affectus mẽtis nostræ, memorãdo introrsus viuificare, vt addiscãt Chri mẽbra nihil aliud memorari, aut cogitare, aut diligere, q̃ ex illa memoria, omnia in nobis de vetustate in nouitatem reformare. Hinc rogo, videat prudẽs lector

Psal. 118.

quantum profecerit fidelis sponsa Christi, in tam subito sub hac litera, postquam diuinitus audiuit, duc te. Nam retro inter lamēta vsq; ad desperationem venit, nunc vero in voce quam audiuit, quasi in verbo dei cæleſtia in se tabescens meditando concupiuit, ac deinde ea recolens quæ retro perpessa est, longe iam in verbo quod audiuit ab his adducta, ideo sperabo inquit. Sic itaq; & illi (ex euangelio) per totam noctē laborantes, nihil ceperunt. Vnde Petrus, In verbo autem tuo laxabo rete, & concluserunt multitudinem piscium. Sic nimirum & sponsa Christi retro multis querelarum vocibus afflicta & fletibus, mox vt percepit verbi vocem, duc te. conualuit contra spem, & ad spem rediit, memoriaq; illius sempiternæ vitæ recreata, propterea inquit sperabo. Animæ quoq; post dira flagitiorū crimina, & sui reatus supplicia, vox est paupertatis, sed mox in verbo renascitur & viuificatur, cū audierit, duc te. vt ille ex euangelio, surge. Vnde continuo sub hac litera ad deum vocem supplicationis emittens, [Recordare (inquit) paupertatis & transgressionis meæ.] quoniam in Adam quasi in primo flore trāsgressa est, & paupertate nuditatis confecta: veruntamē, licet occulte, dum sub hac litera se abducere iubetur, mox memoria memorari dicitur, & vt filia Abraæ per repromissionem contra spem ad spem rediit, & venit ad HETH literam, quæ vita (vt diximus) vel iuxta alios, pauor interpratatur: quatenus post amaras querimoniarum lachrymas, primum pauorem, id est, dei timorem cōcipiat. sicut scriptum est: Initium sapientiæ, timor domini. & tunc demum gustet nihilo minus bonum dei. Accedit confessionis voce,

Luc. 5

Psal. 110.
Ecci. 1.

HETH. Misericordia domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt mise rationes eius, ac cætera quæ sub hac sequuntur li tera. Incipit ergo deinceps, dispositis lamentationum querimonijs, moraliter reuertendi ad deum viam ex planare, ac de se nihil præsumere: quia neq; currentis, neq; volētis, sed miserātis est dei. Hinc quoq; ait: [Mi sericordia domini quia non sumus consumpti] eo q gratia dei ex Israel reliquiæ saluæ factæ sunt, [quia non defecerunt miserationes eius.] Sed & anima quę libet tantis afflicta malis, recte totum tribuit misericordiæ domini, q non est consumpta inter tam dira flagitia reatus sui, inter infirmitates carnis suæ, inter oblectamenta huius seculi, inter insidias & fraudes ho stium: inter etiam falsos fratres, & laqueos diaboli, & cum tot sæuiant doli & fraudes inimici, crebrescentibus malis, q non consumitur anima: totum (vt dixi) recte deo tribuit & misericordijs eius, [qa nō defece runt inquit miserationes eius.] Quod bene Dauid post reatum suum intelligens, orat: Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam: & secūdum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Magnam siquidem misericordiam contra aliquod magnum delictum, licet immanissimum, implorat: multitudinem vero miserationum, contra innumera peccata, credens & confitens: quia nullum tam magnum potest esse delictum, neque tam innumera, quibus magnitudo & multitudo misericordiarum dei, non excedat ad veniam, tantum si conuertatur anima vt viuat. Et hinc est quod ait: [quia non defecerunt miserationes eius.] quia in nullo deficiunt, vt non de fonte fluant pieta-

Rom. 9.

Rom. 11.

Psal. 50

tis, si cuiuslibet conuersatio non defecerit. Et hoc est initiũ conuersionis nostræ, pauor vel timor domini, & ab ipso initium vitæ quasi indultum à domino mu- nus: quoniã sicut Dauid ait: Beatus vir qui timet do- minum. Quia timentes deum, vtiq; sapientes, atq; bea ti. Beatus enim quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Nam sanctorum pauor esse con- sueuit, sicut pauor cecidit in Abraam cum sacrificium offerret. & Dauid ait: Ego dixi in pauore meo, omnis homo mendax. Vñ constat, q; qui timẽt deum, beati sunt. Sanctus igit̃ est timor domini, quia vere sancto rum est pauor. Ex quo liquet, quicunq; hunc habue- rit pauorem, ad vitam transit. Cuius confessio vel cõ uersio sub pauore dei quam accepta sit, sequens ver- sus insinuat. *Noui diluculo, multa ẽ fides tua.* Et quid est dicere Noui, nisi post querimoniarum la- chrymas, post dira supplicia, post confessionem scele rum, post tribulationes & angustias, post preces & misericordiarum dei confessionem, mox dei adesse vocem miserantis accidere: Noui tribulationem tuã & patientiam tuam, noui angustias & paupertatem, noui quod exclusam orationem tuam ingemiscis. Hæc omnia cum coram me sunt, noui verã confessio nem tuã & fidei constãtiam: quia confessa es, quod nõ defecerint miserationes meæ. Ac si dicat: [Et ego noui diluculo, multa est fides tua.] Et quid est dicere Noui, nisi inter tot discrimina approbo, quæ humili- ter gemens enumerasti, et nosse tibi facio post noctẽ cæcitatis & angustiarum tuarum tenebras, quod di- luculo multa est fides tua: Diluculo autem dixit, quã do aurora fidei in animo cœperit dilucescere, et chari- tatem solis ad superos prouehere, quando Christum,

Psal. 111.
Gene. 15
Psal. 115.

ſolem ſcilicet iuſtitiæ, euangelium commendat reſurrexiſſe. In quo nimirum diluculo, multa eſt fides à domino. Laudatur quæ prius ob infirmitatem perijſſe videbatur, ſicut ait: [Perijt finis meus & ſpes mea à domino.] Conſuetudo quippe eſt prophetarum cito permutare perſonas, necnon & in Canticis canticorum: quia nũc ſponſus ad ſponſam, viciſſim & ſpõſa ad ſponſum, nunc vero ad ſodales & amicos, nunc idem ſponſus abſens ſaliens ſuper montes & tranſiliens colles: frequenter quaſi abſens videtur, vt amor ſponſæ acrius inflammet, ſed inde ſubito multotiens, quaſi pius conſolator, adeſſe cernitur: ſicuti & impræſentiarum, poſtquam ſub Heth ſcilicet confuſionem ſuarum anguſtiarum attigit, quaſi derelictum à deo ſe planxit, ſed rurſus audiens, duc te, conualuit quaſi de tenebris ad lucem, de confuſione ad gaudium, vt ſub pauore & timore dei, puritatem fidei conſeruaret. Cui continuo adeſt ſponſus, quaſi blandus conſolator: [Noui diluculo, multa eſt fides tua,] id eſt, approbo, & exhibeo me præſentem, quem abſentem q̃ſi crudelem effectum lugebas: [quia diluculo multa eſt fides tua.] Et illa quaſi de canticis poſt lamenta, [Pars mea dominus, dixit anima mea, propterea expectabo eum.] Quam rarus in terris qui poſſit dicere, Pars mea dominus, Quam alienus à vitijs, quam ſegregatus ab omni labe peccati, qui nihil habeat commune cum ſeculo? Nam & Dauid ſub hac eadem litera octauo in loco ſimiliter poſuit: Portio mea domine dixi cuſtodire legem tuam. Quia ſolummodo ei vox eſſe poteſt, qui de ſeptima tranſire ad octauam, ſcilicet ex præſenti ad futuram & nouam vitam. Nam is tantum iure poteſt dicere, [Pars mea domi-

Can. 2

Pſal. 118.

nus,] qui ſub octaua verſatur, qui nihil ſibi huius mũ di vendicat, cui non eſt carnalium poſſeſſio cupidita tum, quem non inflammat libido, non ſtimulat auari tia, non laſciuia effœminat, non ſternit ambitio, non macerat inuidia, non alia negotiorum cura ſolicitat ſecularium, qui deo, non ſibi, viuit. Talis nanq; recte poteſt dicere, [Pars mea dominus, propterea expectabo eum.] Vnde ad TETH literam exinde veni tur, cuius interpretatio ſonat excluſio, vel bonum. Et mira diſſonãtia videtur aſſurgere duarum interpreta tionum. Si enim ſic excluditur quaſi à domo aliquis hoſpitioq; deijcit, à regno dei bonisq; fraudatur eius, ſicut excluſæ ſunt virgines, quæ ſecum oleum non tu lerũt. Quod ſi ita eſt, quomodo bonum poterit percipere excluſus à regno dei? Quod non arbitror, ſed ma gis accipiendum cui pars dominus fuerit, totus inhæ reat bono, totumq; poſſideat illud & ſempiternum bonum, totusq; excluſus ſit à ſeculi actibus & præſen tis vitæ oblectamentis: quoniam perfecta charitas, fo ras excludit timorem. Vnde ſequitur,

Matt. 25

TETH. Bonus eſt dñs ſperantibus in eũ, animæ quærenti illum. Bonum eſt præſtola ri cum ſilentio ſalutare dei. Vel ſicut alia habet interpretatio, Bonum eſt ſuſtinere & ſperare in ſalutare dei. Quis enĩ ſuſtinet dñm, niſi q ſtudio cha ritat; excluſus eſt ab omĩ labe vitiorũ? Quis ẽ q ſperat, niſi q id q̃d ſperat & optat & diligit? Qđ enĩ ſperamus, p patientiã expectam⁹. Ergo q ſperat, ſuſtinet: q ſuſti net p patientiã, excludit oẽs affect⁹ carnis, & moleſti arũ oĩm tumultus. In bono enĩ excludit ab omĩ malo. Et ideo vterq; ſub hac litera ſibi congruit ſenſus interpretationum, vt bonus ſit dominus omnibus ſperan

tibus in eum: Quoniam qui sperāt in eum, (iuxta Dauid) non delinquunt. Vnde alibi & in Psalmis sub hac eadem litera: Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine secundum verbum tuum. Et quid est dicere, Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine, nisi quia me sperare fecisti, vt esses mihi bonus? Quā bonus ergo Israel deus ijs qui recto sunt corde. Cæteris autem in quā plurimis insinuat locis, licet natura sit bonus, imò bonitas: quoniam cum peruersis peruertitur, & cum aduersantibus aduersatur. Idcirco sperantibus in se, iure bonus dicitur. Et ne otiosa sit spes, addidit [animę quærenti illum.] Quoniam qui sperat, necdum habet in re quod iam tenet & fruitur in spe. Propterea restat, vt quærat per desiderium, non qualecunque, sed summum bonum. sicut sponsa in Canticis: In lectulo meo (inquit) in nocte quæsiui quē diligit anima mea. Vbi quampulchre quatuor insinuat omni quærenti, quamvalde necessaria: vt primum deliberet quid quęrat: & vbi illud, vel quando quærat: aut quādiu quærat. Nam cum dicit, In lectulo quæsisse eum in noctibus quem diligit eius anima: nec dubium quòd sponsa de Christo loquitur, quasi quæsierit eum in nocte, atque in tenebris præsentiarum, necnon & in perturbationibus rerum. Sed facile est intelligere ex euangelio quomodo perturbatur cor discipulorum suorum, & tenebrantur oculi cordis eorum: quotienscunque mens non sapit ea quæ dei sunt, sed quæ hominum. Quotiens ergo homo noster non videt ea quę dei sunt, dormire merito dicitur, & in noctibus esse. Claudit enim oculos ignorantia cæcitatis velut somnus. Propterea Apostolus filios dei negat esse in nocte. Vos enim (inquit) fratres, non estis in tenebris, vt vos dies illa

Psal. 33. Psal. 118. Psal. 17 Can. 3 1. Thes. 5

tanquam fur arripiat: omnes vos enim (inquit) estis filij lucis, & filij diei: non estis noctis neq; tenebrarum. Vnde nec dormiamus sicut cæteri, sed vigilemus & sobrij simus. Quia & si bonus est dominus sperantib⁹ in se, signãter addidit, [animæ quærenti eum:] Quia q̃ dormiũt, nocte dormiũt: & nocte quærũt, quem in nocte dormiendo inuenire non possunt: neq; resoluti in lecto qetis, possunt in prima inueniri vigilia, neq; in secũda, neq; in tertia vigilia vigilantes. Idcirco & dominus peruigilãs in oratione frequent̃ secessisse refertur, & pernoctans in orationibus incubuisse. Verumtamẽ qui quærit, nosse eum debet, quatenus quærat, quem diligit anima eius. Quærit enim quamsæpe & non inuenit, vocabit eũ & non exaudiet. Neq; eñ quã diu delectabitur loco in quo dormitat & dormit, potest illic inuenire quem quærit. Audiet ergo dicentem Salomonem: quod sicut ostium in cardine suo vertit̃, sic piger in cubili suo. Sic piger vertitur ille quem quærit, & in lectulo suo quem desiderat, quærit & non inuenit eum: & ideo relinquenda est dormitatio dormiendi, excutiendus somnus ex oculis nostris: & quamuis adhuc nox sit dandæ, sunt tamen vigiliæ, vt possit, qui quęritur, inueniri. Licet alia interpretatio habeat, odor thymiamatum in lectulo meo, tamen dormientibus non recte inuenitur. Vnde & sponsa quæ cum non inuenisset in lectulo, Exurgam (inquit) & circuibo ciuitatem, & in nundinis & plateis quæram quem diligit anima mea. Quæsiui eum et non inueni. Quia licet diligentiam et solicitudinem adhibuerit, non vt oportuit quæsiuit, et ideo minime inuenire valuit. Hinc quoq; animæ quęrenti deum, primum requirẽdus est modus quęrendi, vt inuenire queat, videlicet

Lucæ.12

Luc.6

Prou.26

Canti.3.

non cum desidiosis in lecto, neq; in nundinis, neq; in plateis, neq; in nullo istorum loco, vbi aut cæcitas vertitur, aut odiosa seculi negotia meditantur, vel lasciuia peruagatur. Vnde & Iesus arrepto flagello, vendentes & ementes omnes de templo eiecit, ne domus patris eius, domus negotiationis esset. Quid enim ꝓdest in plateis eum quærere, vbi (sicut propheta dicit) vox eius non est audita? Merito igitur sic quærentem animam, custodes ciuitatis huius circumeuntes ciuitatem, errantem eam inueniunt & comprehendunt, errorem'q; ipsius reuelant, quod neq; in plateis, neque in nundinis, neq; in lecto, aut in nocte cæcitatis bene quęritur. Custodes autem ciuitatis nostræ, doctores vel sermones sunt prophetarum, in quibus, si recte interrogatum fuerit, manifeste citius inuenit, sicut sponsa deprehensa non præteriuit interrogare eos, sed ait: Nunquid quem diligit anima mea vidistis? Et cum ꝑtransissem (inquit) ꝑaululum ab eis, inueni quem diligit anima mea. Ex quo profecto liquet, quod velamẽto operti sunt sermones prophetarum atq; eloquia, ac testimonia scripturarum sanctarum, in qbus Christus latet absconditus. Quos cum pertransissem (inquit) inueni quem dilexit anima mea, scilicet patriarchas & prophetas, necnon & eorum adumbrata dictorum eloquia, in quibus & præmonstratus & declaratus ostenditur deus homo. Tribus nanq; modis dilectus scilicet verbum patris, fide & confessione, & conuersione cum probitate doctrinæ quæritur. Vnde Dauid, Quærite dominũ, quærite faciem eius semper. Ecce quousq; quærendus donec inuenias quem diligit anima, in perfecto patris lumine refulgentem. Porro vbi quærendus sit, insinuat Moyses: non quasi

Mar. 11
Lucæ. 19
Psal. 104
Deut. 4.

sursum aut deorsum, seu cætera quæ in Deuteronomio continentur, sed in corde tuo (inqt) & in ore tuo tantum, vt pacem indultam à deo retineas: quia in pace factus est locus eius, & habitatio eius in Sion. Loquitur autem pacem in plebem suam, & in eos qui cõuertuntur ad cor. Vbi si recte quærimus, ibi quærendus est, vbi propinquus inuenitur: quia profecto verbum eodem legislatore teste, in ore tuo, & in corde tuo. Inuenitur autem (vt diximus) in sanctis suis, inuenitur autem & in scripturis. Ergo quia quęrendus est, ibi vtiq; quo inueniri queat: & tunc vtiq;, quando prope est, monente propheta: Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Quia, ꝓpe est domine omnibus inuocantibus eum, omnibus qui inuocant eum in veritate. Igitur quia immensus est sine fastidio cum fide quærendus, & q̃a vnus idẽq; est, semper magis magisq; sine vlla permutatiõe amãdus. Hinc quoq; sequitur, [Bonum est cum silentio præstolari salutare dei.] Videat prudens animus de tanto mœrore (postquam moraliter cœpit vires resumere) quantum profecerit mens cælestibus instituta disciplinis, exclusa ab omnibus quę mũdi sunt, etiã vltra angelicam dignitatem, & ea quæ sunt recondita, vt inueniat quem dilexit. Vnde summo deliciarũ inuento bono, fatetur sustinere & sperare in salutare dei: & vt huic bono semper inhæreat, [Bonum] esse fatetur [viro, cum portauerit] graue [Iugum adolescentiæ suæ. Sedebit] singulariter [solitarius & tacebit.] Hæc ergo bona exclusio est, vt sedeat secum solus cum deo. Quicunq; se sentit portare iugum graue in iuuentute sua, sedebit inquit singulariter & silebit, quia tulit iugum graue. Sed quia hæc institutio tantũ

Psal. 75.
Psal. 84.
Isa. 55.
Psal. 144

moraliter addiſcitur, quærendum de quo iugo dicatur: Quia eſt & iugũ graue ſuper filios Adam à die ortus eorum: eſt & iugum infidelitatis: eſt autem & iugum domini leue, quod ſuarum virtutum onus ſpe remunerationis ſolatur. Et hoc fortaſſis iugum graue, id eſt, iugum emendationis iure dicitur, iuxta illud: Venite ad me omnes, qui onerati eſtis, & tollite iugum meum ſuper vos. Si quis autem antequam graui oneretur ſarcina peccatorum tulerit iugum, ſingulariter ſedebit, non cum plurimis eſt conferendus, ſed cum illo qui cum deo ſingulariter in ſpe eſt collocatus. Veruntamen quærendum, quomodo iugum graue ſit, cum dominus iugum ſuum ſuaue eſſe dicat: & Græcus tantum iugum poſuit, nec addidit, graue. Etſi ita ſit, porro iugum ſuaue dixit, & onus leue, nec tamen iugum leue dicere voluit. Propterea poteſt iugum verbi graue eſſe, ſed ſuaue: graue adoleſcentibus, quorũ ætas eſt florulentior, noluntq; iugo verbi ſubijciendo animi præbere ceruicem. Poteſt & graue verbi iugũ uideri, Chriſti eccleſiæ, propter onera diſciplinæ auſteritatemq; correctionis, pondus abſtinentiæ, reſtrictionem laſciuiæ. Siquidem hæc omnia operatur Chriſtus in ſuo corpore, quatenus ſuaue ſit onus ferẽdi fructu gratiæ, ſpe remunerationis æternæ, ſuauitate puri oris conſcientiæ. Nanq; iugum verbi ſuaue dixit, & onus obedientiæ leue: quoniam qui iugum verbi patienti ceruice ſuſceperit, diſciplinæ onus graue non poterit. Ergo qui tulerit in iuuentute iugum graue, propter iuuentutis ſuæ æſtus, ſederitq; ſingulariter cum deo & ſiluerit, reuelata ſibi gaudens diuinæ remunerationis æterna myſteria, ſub iugo præſtolabitur ſalutare dei. Certe aut ſilebit, cum opus habens excuſa

Matth. 11

Pſal. 4.

tione peccati, cum matura confeßione peruenit, & prospera correctione deposuit. Non enim dicetur huic, quæ in iuuentute non congregasti, quomodo inuenies in senectute? Simpliciter autem potest & sic intelligi: qui à primæuo portauerit iugum verbi, hoc est, à iuuentute non se miscuerit cum iuuenibus, is autem sedebit seorsum donec plena se perfectione virtutis erudiat, & magnam animi inducat patientiam: ita demũ, vt percutienti se, poßit præbere maxillam, ita vt cædis cum tempus iniuriã perferendo mandatis obsequebatur cælestibus. Magnum est autem à vitijs abstinere iuuenibus, & ea in ipo vestibulo iuuentut[illegible] deserere. Lubricæ enim & perplexæ sunt viæ iuuẽtutis. Vnde Salomon tria sibi impoßibilia intelligit, & quartum quod non cognoscit: vestigia videlicet aquilæ, via serpentis, & semitas maris, & viam viri in adolescẽtia. Et Dauid, Delicta (inquit) iuuentutis meæ. Iuuenis enim non solũ fragilitate lubricæ ætatis prolabitur, verum ignorantia cælestiũ mandatorum plerunq; delinquit. Et quis est qui leuat iugum graue super se à iuuentute sua, nisi qui omnibus seculi renuntiat delicijs, luxuriam fugit, & molestiarum omniũ æquanimiter fert tumultus? Super se quidem leuare dicitur iugum graue: quia nisi gratia dei adiutus, secundum se ferre non poterit. Idcirco recte super se tulisse dicitur: quoniam vltra vires est corruptæ naturæ, quicquid de ecclesiastibus, aut ad nouitatem vitæ imperatur. Sequitur, IOD litera, quæ forte principium, aut desolatio, interpretatur. Sub qua plãgitur pro viro suprà præmisso, quod ponet in puluere os suũ, si forte sit spes. Vel etiam iuxta aliã interpretationem, Dabit in sepultura fossuramos suum, et tamen est spes patientiæ. In

Prou. 30

Psal. 24.

quibus valde discors vel dissona videtur interpretatio, quo modo principium sit, quod ponet in puluere os suum propter spem, vel qualis esse potest desolatio, nisi quia nũc moraliter agens post miseriarũ suarũ supplicia, post diras tormentorum angustias, fide sibi reddita, principium est nostræ professionis in puluere os ponere, & momẽtis singulis quod cinis, quod puluis sumus cogitare, ex quo rursus spes nobis germinetur, ac dilatetur charitas. Interdum tamen bonũ principium est nosmet primum cognoscere, omnia pro domino tolerare: licet hæc omĩa superius de dño dicta intelligant: qa & si compatimur & conregnabimus. Vnde dabit (inqt) percutiẽti se maxillam, saturabitur opprobrijs. Et dñs in euangelio docens virtutem patientiæ, ait: Qui te percusserit in maxillam, præbe ei & alteram. Vult enim nos & iniuriarum esse patientes, nec referire facile, sed nec dum ferire. Patientia enim, humilitatis indicium est. Et ideo quoniam desolata ac destituta erat illa Ierusalẽ, [Dabit (inquit) percutienti se maxillam suam.] Sed melius de Christo & ecclesia, id est, de toto corpore suo accipitur: cui bonus est dominus speranti, & cui bonũ est præstolari cum silentio salutare dei, cui etiam bonum dare percutienti maxillam suam, vt non se subducat iniuriæ, nec declinet cædis dolorem, sed percutienti maxillam offerat. Nimirum postquam audiuit, longe retro, duc te, moraliter euangelium describit, & ideo ait, [Dabit percutienti se maxillam] vt intelligas, si percutere voluerit, siue q iam percusserit vltroneum corpus Christi, se offerre debere pro omnibus quæ gratia Christi contulit nobis: vt sit indiciũ Christi ecclesiam non aliter saluandam esse, quàm per eu-

Rom. 8.

Matth. 5
Luc. 6

angelij disciplinam,& tunc bonum principium ei inci pere,cum cœperit euangelij præcepta seruare,& operi bus mandata domini implere: Acsi cum Propheta dicatur, Quid retribuam domino,pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam,& nomẽ domini inuocabo. Alioquin quomodo iugum captiuitatis de sua deponat ceruice graue, nisi cum se subdiderit iugo Christi leui? Et [satiabitur(inquit) opprobrijs] non dixit subibit opprobria satiabitur: quia facile est vnam aut alteram sustinere contumeliam. Vnde addidit,[satiabitur opprobrijs.] quoniam facilius domini moueret misericordiam opprobriorum, quàm plurium deformitate miserabilis, vbi ostenditur auiditas desideriorum & libertas gratiæ,cum dicitur: [Dabit percutienti se maxillam,& satiabitur opprobrijs.] quoniam omnis saturitas ex auiditate sumendi nascitur. Ideo magna gratia commendatur, cum dicitur, [satiabitur opprobrijs.] sicuti & Dauid fugiẽs Absalon, satiabitur opprobrijs Semei ,& conuictus maledicebat ei, virum sanguinarium eum appellans. Ipse vero,magis humilis coram deo volẽs videri, vt mitigaret offensam domini:cum Abisai vindicare eum vellet: Quid mihi (inqt) & vobis est filij Saruiæ? Ideo maledixit mihi,quoniam dominus iussit illi vt maledicat, si quo modo videat humilitatem meam,& retribuat mihi bona pro maledicto. Nam ideo voluit opprobrio satiari,quoniam cum implera fuerit humilitas, peccatum soluit. sicuti Isaias insinuat,dicens: Loquimini(ait) ad cor Ierusalem & consolamini eam,qa completa est malitia eius. Et vt alij codices habẽt: Humiliatio solutũ est peccatũ eius,dimissa est iniqtas illius: qa suscepit duplicia de manu do-

Psal. 115. | 2.Re.16. | Isaię.40

mini pro omnibus peccatis suis. Felix igitur desolatio sub hac litera monstratur: quia vbi desolatio, ibi seqtur humilitas: & recto ordine humilitatem patientia: patientiam autem probatio: probationem vero spes, quod habes & in Apostolo: Spes autem non confundit: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui vtique nostrorum est consolator affectuum. Idcirco bonum est viro cum tulerit iugum, vt sedeat solitarius, aut certe in spe singulariter constitutus: quia deus (vt aiunt) semper impari gaudet numero. Vnde egenus ille & pauper in Psalmis gemens ac lugens, Vigilaui (inqt) & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Quod autem ait, (vt suprà dixi iuxta aliam interpretationẽ) Dabit in sepultura os suum vel in fossuram: ostendit ad modum quendam patientiæ taciturnitatem, vt tã quam sepultus non loquatur, imò quodam virtutum aggere obstruat vocem, ne dolorẽ admittat querimoniam, tantumq; pondus afferens patiẽtiæ quam spes foueat, vt vocem ipsam vel quodam busto ac tumulo sepeliat atq; includat, quam nulla extorquere, nullaq; excitare possit iniuria. Quod dominus bene de se in passione sua exemplum præbuit, qui sicut propheta ait: Quasi ouis ad occisionẽ ductus, & quasi agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum. Videat prudens lector, vir iste videns paupertatem suam post flagella, post contritionem, post angustias, post querelarumq; voces, moraliter quantum profecerit, et sic deinceps ad Caph literam edoctus veniat.

Rom. 5.

Psal. 101.

Isa. 53

CAPH quippe manus vel etiam (secũdum aliam interpretationem) curuatus interpretatur, eo quòd omnes q recte sentiũt, sub manu domini curuantur.

Manus autem super omnes est, vt aut puniat, aut cer te corrigat. Et ideo vir tantus humiliatus pressuris, & correctus disciplinis, ceruicem sub manu domini cur uare gaudet, dum humiliatur ad pœnitentiam, & secũdum interiorem hominem, ceruicem cordis ac mẽ tis flectit ad dominum, spem habens quod non repel lit in sempiternum dominus.

CAPH. Quia si abiecit, et miserebitur se cundum multitudinem misericordiarum sua rum. Non enim (inquit) humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum. Siquidem ipse so nus versuum insinuat quid sit curuari sub potenti ma nu dei: patienter scilicet omnia sustinere, eo quod nõ repellit in sempiternum dominus. Quotiensc ũq; vir iugum ferens, inclinat ad flagella, ad pœnitentiam, ad contumelias, ad opprobria, quasi curuari videt ad hu militatem. Vnde & Propheta Dauid sub hac litera in quit: Pau'o minus consummauerunt me in terra. Ab iectum se sentiens & expositum ad certamina. Vnde ceruicem mentis flectit ad dominum, de qua ꝑfecto ceruice dicit: Nõ sic flectas vt circulum collum tuum. Qui enim cor suum non flectit ad humilitatem & mi sericordiam, frustra ceruicem suam curuat exterius ad supplicandum. Propter quod iam hic satiatus op probrijs singulariter in spe subuectus fidenter ait: [Quia si abiecit, & miserebit secundum multitudi nem misericordiarum suarum.] Ad hoc quippe affli git dominus & corripit, vt misereat. Quod bene in telligens vir vidẽs paupertatem suam, fiducialit agẽs de deo: [Non enĩ (inqt) humiliauit ex corde suo] de us, vt satiet pœnis nostris. [neq; abiecit filios hoim.] mauult ergo vt humiliemur & curuemur coram eo,

Psal. 118.

Psal. 4.

quatenus & misereatur. Propterea in superioribus idem propheta sub hac litera ostendens gemitus plebis & humilitatem, ait: Omnis populus eius ingemiscentes quærentes panẽ: dederũt desiderabilia sua in escam, vt reficiant animam. Vide domine & aspice: quia facta sum vilis vel sine honore. Ergo qui animæ suæ quærit refectionem, iure humilitate curuat, quo possit citius peruenire ad domini misericordiam, ac sentire in bonitate: [Quia si abiecit & miserebitur.] Ideoq́ tanquam curuatus multo amplius anima & mente quàm corpore totum se flectat ad multitudinem misericordiarum dei, sciens quod non abiecit, ne q́ humiliauit, ex corde suo filios hoĩm vt perimat ad suppliciũ, sed vt emẽdet & releuet ad salutẽ. Cuius ꝑfecto sensus consequentiã sub Lamech litera ꝓsequit.

Supra. 1.

LAMECH. Unde contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ, vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus altissimi, vt peruerteret hominem in iudicio suo, dominus ignorauit. Et est quantum ad nostram expectet † lamẽtationis eloquentiam, mira versuum compositio, more metri, vt tres ab vna incipiant versus parte, vnaq́ terminent clausula verbi, quasi dicat dñs Vt cõtereret sub pedibus suis oẽs vinctos terræ ignorauit: Vt declinaret iudiciũ viri dñs ignorauit: Et ꝑcuteret hoĩem in iudicio suo ignorauit. Quia ꝑfecto deus mauult saluare correctos, q̃ dãnare ꝑueruos. Et hęc ẽ sub Lamech lr̃a magna versuũ disciplina vł cordis confessio: quia (vt supra iam dixi) Lamech disciplina interpretatur, vel cordis aut certe seruo. Quibus nimirum sensibus, magna decoloratur obscuritas, vt intelligamus sub omni integritate & disciplina Christi,

Alij, lenitatis.

cum omni puritate cordis solicite seruanda esse quæ dicuntur: qm̄ qui habet disciplinam Christi, seruare se profitetur præcepta salutis, & cordis puritatem. Neq; enim sic abiecit omnes vinctos terræ sub pedibus suis vt cōtereret. Vincti autem terræ, sunt omnes terrenis criminibus obligati. Quos vt cōtereret dominus sub pedibus suis ignorauit: quia nec sic abiecit vt repelleret, imò vt sub ditione sua omnes constitueret, eo q; de filio inquit: Om̄ia subiecisti sub pedibus eius. Vnde quia constitutus est iudex omnium, fideliter cō-

Psal.8

fitetur iudicium viri vt declinaret, dominus ignorauit, sed reddet vnicuiq; iuxta opera sua. Et vt peruerteret hominem in iudicio suo, licet impræsentiarum indifferenter accipiatur, etiam cum iudicatur, dominus ignorauit: quoniam mala quæ à domino inferū tur, aut iusta supplicia sunt meritorum, aut futurorū probationes sunt præmiorum. Ergo aduersitas, quæ à domino est, plena iustitię, plena æquitatis, plena misericordiæ est. Vnde secundum disciplinam Christi, profitetur cordis innocentiam: & dicit vir videns deum seruo diuinorum eloquia præceptorum: qnoniam & si sunt hæretici, qui falsò deum criminētur crudeliter affligere animas luteis deuinctas domibus, & in veteri testamento quasi ex præiudicio quosq; punire: hic autem sub disciplina Christi flagello eruditus, iuxta quod propheta inquit: Virga castigaberis filia Sion, cordis confitetur puritatem, q; omnia iusto deī moderamine agantur, vt salutem omnibus se tribuat inuocantibus in veritate. Et secundum interpretationem literæ, libere de se clamat: Seruo disciplinam castigationis, seruo pietatem professionis, seruo cordis integritatē, seruo illibatā, inter oēs hęreticorū fraudes

Matt.16

Iere. 31

Psa.144

virtutẽ fidei, seruo dilectionem in spe singulariter subuectus, sub dei protectione animam retractabiliter gerens, quod non repellit in sempiternum dominus. Magnus igitur prouectus animæ monstratur, vt inter tot tantaque vitæ discrimina, separari nequeat à charitate Christi. Sed dicit cum Propheta Dauid etiam inter flagella: Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misereatur nostri. Post huius fidei constantiã, venit ad M E M literam, & surgit quasi propugnatrix iustitiæ, contra omnes Epicureos, vel etiam contra eos, qui dicunt deum non curare mortalia. Contra quos etiã Psalmus. LXXII. attollitur, in quo aiũt ipsi peruersa sentientes, Quomodo scit deus, aut si est scientia in excelsis. Pro quo etiam præsentes versiculi increpare videntur eos.

Psal. 122

MEM. **Quis est iste (inquit) qui dixit vt fieret, domino non iubente: ex ore altissimi non egredientur nec mala nec bona? Quid murmurauit homo viuẽs, vir pro peccatis suis?** Hæc (vt dixi) sub Mem litera planguntur. Mem quippe ex intimis vel ex ipsis interpretatur: & vt alij dicũt: ignis ex vltimis, sed vtrunque non discordat à textu huius lamenti: quia magni ex ardore amoris est, quod iam non pro se contra improbos, quàm pro deo fide certare videtur. Arbitratur enim obsequium se præstare deo, si cõtra obloquentes, quasi de celso vertice subsamnando dicat: [Quis est iste qui dixit vt fieret, deo non iubente?] acsi patenter dicat: Quis est iste, cum sit cinis & puluis, suo inflatus spiritu, qui audeat de immenso & incircumscripto deo, suæ sortis disputare

verbis, & subsamnare nos qui flagellamur, ac si filij adoptionis nec dum hoc mũdo damnemur? Quibus profecto verbis patet, quod nihil non iubente iusto & vero dei iudicio fit in nobis: ac propterea quicquid superius contra deum lachrymando protulit, magis ex fonte pietatis venit, quàm ex querimoniarum prę iudicio. Vnde præsens litera ex intimis sonare videt: quoniam quicquid causa confessionis intulit, ex intimis visceribus fluxit, & ignis charitatis dei ex vltimis præcordiorum manauit medullis, vt quodam nexu caloris dei, intus concremaretur ossibus. Sic denique longe supra in eisdem threnis, eiusdem textus literæ, hoc continere videtur: Ex alto (inquit) misit ignem in ossibus meis. Bonus ergo deus, qui nobis hunc im mittit ignem, vnde diligentes eum, gratiam & gloriam meritorum, in conspectu eius inuenire possimus, & quem in nobis mittat ignem, ipse nos doceat. Ait enim: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Bonus igitur ignis, quem vult omnium saluator magis magisq; accendi, pręsertim cum & ipse sit ignis vorax, qui nostra peccata consumet, intimisq; pectoribus diuinæ cupiditatem cognitionis infundat, quatenus redeat in nobis cor nostrum, vt capiat diuinarum seriem scripturarum, & hauriat fontem aquæ salientis in vitam æternam. Hoc nãq; igne Cleophas cor suum dicebat ardere, cum Christus eis aperiret scripturas in via. Profunda igitur in verbis dei videmus mysteria, idcirco ex intimis, vel etiam vt alius interpres ait, ex ipsis debet ignis accendi, quasi ex vltimis viscerum ossibus exurat in nobis fœnum, stipulam, vel plumbum iniquitatis, vel quicquid seculari est vitæ, quatenus liquefiat igne diuino, ferreus

Supra .1.

Lucæ .12

Hebr. 12.

Iohan. 4

Lucę. 24

quidem peccati rigor,& superno mollescat incendio, intantum, vt etiam contra insolentiam reproborum, ipsi pro fide certare videamur ac diceret: [Quis est iste qui dixit,ex ore altissimi non egredientur nec mala nec bona,] præsertim cum & mala non nisi iusto suo iudicio ab ipso sunt, nec bona nisi eius misericordia præstantur: non dico bonis & sanctis, verumetiam quamsæpe reprobis & damnatis. Vnde professionis voce de vtrisq;. [Quid murmurauerit(inquit)homo viuens,vir pro peccatis suis?] Quod &Paulus:O homo(inquit)tu quis es qui respondeas deo?Nunqd potest dicere vas figuli, scilicet testa de samijs terræ, Quare me sic fecisti? Alioquin in omnibus, quid murmurauit homo viuens, aut certe quid dicturus est vir pro peccatis suis,cum omnia cōcluserit deus sub peccato,vt omne os obstruat,& fiat omnis mundus subditus deo?Cæterum desides aut vecordes,fingant de cordibus suis deum(vt dixi)non curare mortalia: ab ipso sunt,vt anima confitetur disciplinis Christi erudita mala vel bona. Idcirco oppilata est omnis iniquitas,nec habet quid respondeat homo cōpositus deo, &si fiat vas in contumeliam,dum quotidie meliorātur vasa aurea flagellis dei, & argentea in honorem. Hoc quippe habet ex intimis: hoc & ignis ex vltimis, hoc ex ipsis:vt omnis sapientium sensus, om̄is sermo prudentium, om̄is flagrantium tentatio passionum, omnis conatus actionis calore recoctus amoris dei, incipiat esse pretiosior. Bonus igitur ignis charitatis dei, bonus ex intimis visceribus affectus amoris, bonus ex ipsis timor perseuerans: operationis quoque corpus omne ecclesiæ in mutuam adolescit gratiam. Bonus quidem dilectionis ignis,quo vnusquisq; san-

Rom.9.

Galat.3.
Rom.11

Rom.9.

ctus ad reuerentiam sui autoris accenditur: sed qui deum diligit igne charitatis accensus, nō perfunctorie diligit, sed ex intimis diligit legem eius, & ex ipsis præcepta eius custodit, & ex ipsis iustificat cor suum: non auditu dictorum, sed studio adimpletionis, atq; imitationis factorum. Veruntamen ab his omnibus, non habet viuens homo quid murmuret pro peccatis suis. Iustus autem (inquit spiritus diuinus) meus ex fide viuit. Quod si homo viuens non iustificatur ex fidei, iustisq; operibus fidei iustificatus non habet quid dicat, quanto magis impius & peccator? Vnde signanter ait: [vir pro peccatis suis.] Vir nanq; sexus est nomen: homo vero commune est omnibus. Vnum siquidem eorum ex natura: aliud vero contingens ex gratia, vt neq; q ex propagine originis primæ naturæ flagellatur, neq; vir qui iam ex gratia discernitnr. Vterq; tamen, licet viuens fide, dum pro peccatis affligit, non habet testa quid contra figulum respondeat, vel quid dicat, cur me fecisti sic, vel quare ita facis? Quod bene intelligens Iob, licet multis excruciatus supplicijs, in in omnibus iure bene laudatur, q; non peccauit labijs suis, neq; stultum quid cōtra deum locutus est: Vnde cum aliquis fide viuens, vt augeatur meritis: neq; vir iam gratia discretus à sexu infirmitatis, vt à suis purget delictis: tamen pie à domino corrigitur, non habet qd obijciat deo: quāto magis is qui iure in massa perditionis connumeratus, damnatur? Quorum omniū nec mala nec bona, nisi iusto dei iudicio prouenire recte creduntur. Nunc ad N V N literam moralis (q̄d sempiternum sonat) sensus venire gaudet, cuius vt dixi, secundum Hebraicam veritatem, sempiternum, interpretatio sonat: & si alius interpres, vnicus, dixerit:

Habac. 2

Iob. 2.

aut certe pascua eorum illud significare voluerit, ꝙ nulla ecclesiæ alia sint pascua, quàm Christus, in cuius se pascuis locatum Propheta lætatur, dicens: In loco pascuæ ibi me collocauit. Ipse enim nos reficit & pascit bonis pascuæ suę, sacramentis scilicet diuinis, ex hubertate agri cui benedixit dominus, cuiꝰ odor emanat odor suauitatis, quasi de nouo flore sanctæ resurrectionis. De cuius nimirum plenitudine hubertatis in persona patris, & plenitudo (inqui) agri mecum est. Ex quo profecto lilium nascitur cōuallium, ob cādorem æternitatis, necnon & rosa propter sanguinē dominicæ passionis, quæ sane pascua sunt scripturarū mystica sacramenta, in qbus monemur admodū, vt

Psal. 22.

Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad dominū. Tria siquidem proposuit, Vt scrutemur quasi ad vnguem, iuxta philosophos, vias nostras: Et quæramus certe quid facti sumus, aut quid fuimus, aut qd esse debuimus, & cum inuentum fuerit, quod ad non esse tetendimus, necessitate compulsi, reuertamur ad dñm. Vbi principium literę nos inuitat, quoniam (vt præmisi) & principium interpretatur. Hinc vnicus patris filius, ait: Ego principium q & loquor vobis. Ex quo liquet literarum interpretatio sensus, ꝙ ab infantia paruulos elementa Hebræorum (quibus ætas puerilis assueuit) vsq; ad maturitatem virtutis excrescere, non informant ad diuinas latenter & mysticas intelligentias intendere. Vnde & eadem N V N litera vnicus interpretari dicitur, q verum principium esse creditur, & pascua eorum qui reuertuntur ad ipsum. Bona quidem pascua sunt & scripturarum studia cœlestium, in quibus, quotidiana lectione, pascimur, recreamur gratia, reficimur discipli-

Iohan. 8

nis, dum ea quæ scripta sunt degustamus, aut percepta frequentius ruminamus. Bona igitur pascua Christi, quibus grex domini saginatur. Bona etiam, in quibus vnicus patris principium vitæ pascitur inter lilia splendore sanctorum. Vnde monet egregie: **Leuemus corda nostra, cum manibus ad deum in cælum.** Vbi vera sunt gaudia, bona sunt pascua, lilia conuallium, vernantia rosarum. Sed neque ad ea recte corda sine manibus leuantur, neque manus sine puritate cordis: vt & integritas fidei nos commendet deo, & operatio fidei, quæ per dilectionem operatur, non minus nos, quàm & nostra referat in cælo, sicque recolentes paupertatem nostram, dicamus deo: **Nos inique egimus**, & vt omnis integritas confessionis declaretur, nos **ad iracundiam** (inquit) **prouocauimus**: Quia profecto aliud est, quod inique egimus: & longe aliud, quod hactenus male agendo, piũ iudicem ad iracundiam prouocamus.

Galat. 5.

NVN. **Idcirco** (inqt) **tu inexorabilis es.** Hæc nanque trium versuum intelligentia, omnem scripturarum reddit doctrinam, vt [scrutemur vias nostras,] scilicet actiones, [& quæramus, & reuertamur ad dominum] per lamenta, à quo male discessimus per flagitia. Magnum igitur est vnumquenque se ipsum nosse: idcirco iubemur, vt scrutemur vias, scilicet actiones nostras, actiones fidei nostræ, vt nosmet cognoscere possimus. Vnde Moyses in lege, Attende tibi (inquit) ne fiat verbum absconditum in corde. Tibi inqt attende, & non vtique pecuniæ tuæ, non possessionibus, nõ viribus tuis, sed animo tuo, ac menti tuę, vnde om̃ia consilia & facta, cogitationesque manant. Ibi enim te attende, vbi potiorẽ te nosti. Quod Apol

lini Phytio gentiles assignant, quasi ipse autor fuerit huius sententiæ, qua dicit, NOSCE TEIPSVM. cum de nostro, vt credimus, vsurpata ad sua translata sit: quoniam longe anterior Moyses, quàm hi philosophi, q̃ ista finxerunt. Hinc quoq; Salomon oraculum secutus diuinum, ait in Canticis: Nisi scias te de coram inter mulieres. Hoc est dicere, nisi cognoscas te mortalem ad imaginem dei factam rationabilem, & nisi tua fatearis prior delicta, nisi iniquitates tuas coram te habueris cognitas vt iustificeris, nisi conuertaris, & prior accuses antequam claudatur ianua, anteq̃ dies mortis, vt furveniat. Et hoc est dicere: [Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad dominũ,] vt scias ex confessione fateri quid amiseris, & requirere in soliditatem fidei quæ perdideris. Nisi scias te (inquit) ô pulchra & decora inter mulieres, & dicas: fusca sum, quia peccaui: sed decora, q̃a diligor: ex fide Abrahæ renata genus electum, sacerdotium sanctum, alioquin abi post vestigia gregum & pasce hœdos tuos, iuxta tabernacula Cedar. Multum igitur ꝓfecit vir videns paupertatem suam, flagellis eruditus, multumq; conualuit. postquam venit ad ZAIN literam, audiens, duc te, multumq; postquam intulit iugum graue super se, & sedit solitarius. Inter quæ nimirum alta silẽtia plene cognouit, quòd hæc sit salus nostra, vt scrutemur vias nostras, & quæramus: quia lubricæ sunt & tortuosæ viæ iuuenum in adulescentia sua. Quod si sero aliquis tulerit super se iugum, & sederit saltem senex solitarius: quantum deflendus threnis, quibus deflentur peccatores, qui vias vitæ, & vias iustitiæ nolunt apprehendere. Vnde peruenire cõgruit annos iuuentutis correctione congrua, vt dicamus

Can. 1

1. Tim. 5.

1. Petri. 2

Canti. 1

Psal. 70. ſinguli. Deus paſcit me à iuuentute mea. Et alibi: Nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit. Et
Pſal. 22. hæc ſunt ſub hac litera. Illa vero paſcua ſempiternæ vitę, vbi vnicus patris paſcit inter lilia: quia donec aſpi
Canti. 2 ret dies, & inclinentur vmbræ. Hoc ſolum nobis vitæ ſubſidium eſt, vt leuemus ad eum corda, cum mani-
Pſal. 24 bus, in cælum, & dicamus: Delicta iuuentutis meæ, & ignorantiæ meæ, ne memineris. Quoniam grauiora ſunt ſenectutę, quàm iuuentutis vulnera. Nam vnum eorum debilitatis eſt remedium: aliud vero robur ſalutis. Salutis medicina vulneri quæritur: gratia vero ſanitati. Ideoq; ait: Bonum eſt viro cum portauerit iugum in iuuentute ſua. eo quod (& ſi ſenibus remediũ eſt deſinere peccare) ſtimulant eos peccata ſua, exagitat conſcientiam cõſuetudo peccandi, & longior vſus erroris, ſæpe inſtabilem facit. Vnde huic in periculo res eſt: iuueni autem in bono. Et neſcio cum ſederit is ſingulariter, ſi facile inueniat æqualem vna cum vnico patris filio ſolitarius, in loco paſcuæ locatus, cum & ipſe ſingularibus donabitur præmijs, & ditabitur donis. Hinc eſt quod quietus & feriatus ab omni interpellatione mũdanæ ſolicitudinis, & voluptatibus, diuinis vacans oraculis. [Leuemus (inquit) corda cũ manibus ad dñm in cælum,] vt ſingulariter ea referamus, quę cum deo viuentibus ſolent felicius dari. Interim tamẽ pro præteritis curemus deum cum lachrymis & precibus inſtantius exorare, & confiteri quod nos ſumus, qui inique egimus, nos q ad iracũdiam ꝓuocamus. Idcirco quia præterita abundant, nec præſentia ceſſant, dicamus cum propheta: Quod tu inexorabilis es. Et quia nos non audit, non eius inexuperabilis bonitas, ſed noſtra malitia facit. Vnde rectę

SAMECH litera sequitur, quæ audi vel firmamentũ sonare videtur: & vt noster interpres ait, adiutorium interpretatur, quod ipse textus versuum insinuat.

SAMECH. **Operuisti enim (inquit) in furore, et percussisti nos: occidisti, nec pepercisti. Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio. Eradicationem & indignationem posuisti me in medio populorum.** Quibus profecto verbis, liquet sensus literæ, quod adiutorium iuste auferet ab eis, qui & multa de præteritis aggregata non plangũt: insuper & noua veteribus addentes, pium iudicem ad iracundiam prouocant, & quotidie delinquendo, inexorabilem reddunt. & sicut superius idem propheta sub eadem litera Samech plangit: Abstulit (inquit) dominus de medio mei omnes fortes meos: (vel vt nostri codices habẽt, magnificos) vocauit aduersum me tempus, vt contereret in me electos meos. Nõ enĩ tunc abstulit omnes Iudææ fortes dominus, quando in Babyloniam regiõem Iudæorum captiuus ductus est populus, sed quando Christo aduenit, & libertatem animæ suæ synagoga captiua non vidit, nesciens, grauibus incuruata peccatis, mentis suæ erigere ceruicem, & quædam fidei colla, ad lucem cogitationis attollere. Idcirco Christus quasi eradicatio & indignatio posit⁹ est in medio populorum. Hinc ipse ait: Ego veni, vt videntes non videant: & qui vident, cæci fiãt. Et Symeon eum suscipiens: Ecce positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Vnde quia abstulit dominus omnes fortes & magnificos, merito ab eis sublatum plangitur adiutorium, eo ꝙ adiutorem deum, indurato corde, reliquerunt. Nam & idem propheta lõ

Supra .1.

Iohan. 9

Luc. 2

Iere.1 ge iam suprà vocem dei præmisit, dicens: Ecce constitui te hodie super gentes & super regna, vt euellas, & destruas, & dissipes, & disperdas, & ædifices, & plātes. Contra quæ quatuor tristia, duo læta opposuit: quia non poterant ædificari bona, nisi destructa essent mala: nec plantari optima, nisi eradicarētur pessima. Hic autem eradicationem & indignationem se plāgit positum in medio populorum: quia omnes, qui à Christo in passione oberrauerunt, eradicati sunt de terra viuentium, indignatione perpetua. Idcirco & propheta propter eos quatuor inducit, scilicet [Operuisti in furore, & pcussisti nos: occidisti, nec pepercisti.] Operuit qdem in furore suo velamento cæcitatis, faciem Iudæorum, ne agnosceretur Christus. Vnde & velamen positum erat super faciem Moysi, quod vsq; hodie legitur. Et percussit eos plaga dispersionis in gentibus, nec tamen sensisse eos cernimus. Occidit vero, quando spiritum gratiæ vitæ abstulit: quia lex spiritualis est, nec spiritum vitæ in eadem lege perciperent. Nec pepercit, quando & gratia à templo, à lege, à solo patriæ, & ab omnibus expulit fidei sacramentis. Vnde nubes opposita peccatorum contra nos, ne transeat oratio eorum, iure plangitur. Qui nimirum locus, non minus supra personam Christi intelligitur, quàm & super Ieremiæ interpretatur: q a Ieremias excelsus domini dicitur. Dominus autem destruxit regna diaboli, quæ sibi in excelso montis ostenderat, & aduersarias perdidit potestates, delens chirographum earum in cruce. A qbus, q membra sunt huius corporis, ablatum est omne adiutorium, & statutum est chaos magnum inter eos, q præsciti & prædestinati sunt ad vitam, atq; inter eos q præordinati sunt, iusto & vero

Exo.34

Rom.7.

Luce.4
Col.2.

dei iudicio, ad suppliciũ. Vnde ex euangelio Abraam ad diuitem, Inter nos & vos, chaos magnum (inquit) firmatum est, vt non possint inde huc, neq; ex hinc illuc transmeare. Propterea recte à qbusdam interpretibus huius literæ interpretatio, firmamentum, aut audi interpretatur. Non enim otiose dicit, audi, quod commune est omnibus, & suppetit vniuersis ipso iure naturæ. Non est otiosum inquam quod dicitur audi, etiam cum inuiti aut aliud agentes, sonum tamen aut vocem audire solemus. Sed qa non est hoc solum audire, quod suppetit audire officio naturæ, sed illud quod maius est, vt audias non vsu tantum corporis, quàm intellectu mentis. Ideo diligenitus cõsidera istius literæ interpretatiõem, seriem'q; versuum, post moralem intelligentiam, quid sequatur eos, quorum in sempiternum furor peccandi perseuerat. Lucæ.16

SAMECH. Vnde [oppósuisti nubẽ tibi, ne trãseat oratio.] Alia qppe nubes leuis legitur, super quã ascendit Christus: alia nubes lucida & candida: alia vero tenebrosa. Sed nubes quæ opposita plangitur, densitatem peccatorum significat. Nam & columna nubis, quæ præcedebat Hebræis exeuntibus ex Aegypto, mediam se opponens, inter Aegyptios atq; Hebræos: ipsa eadem'q; lux erat exeuntibus filijs Israel, & cæcitas Aegyptijs. Ita & nubes corporis Christi, lux credentibus: non credentibus autem, cæcitas, & petra scandali, necnõ & lapis offensionis. Vnde inqt [Operuisti in furore,] Quid enim operuit, nisi quia seipũm dominum in homine occultauit? [Et percussisti.] ac si dicat, vulnere infidelitatis. [Occidisti] sui in pœnitudine cordis. [Nec pepercisti] inquit propter seueritatem iudicij. Et hæc inquam nubes, opposita est co Isa.19. Exo. 13. Rom.9.

ram oculis diuinæ maiestatis, quam non potest transire quãdiu cæcitas ex parte Israel manserit infidelitatis oratio. Idcirco Christus iure eradicatio & indignatio positus esse plangit, sicut de infidelibus cõminatur, propterea (inquit) Propheta & præcedentibus quę sequũtur: Deus destruet te, in finem euellet te, & emigrabit te de tabernaculo, & radicem tuam de terra uiuentium. Et hoc est textus huius literæ, sicut dicitur, audi: quoniam incomprehensibilia sunt indicia dei. Idcirco monet per hanc literam, qua dicitur, audi, vt omes ad intelligentiam redeant, & ex his quæ dicuntur cordis intelligibilia percipiant. Vnde & supra sub hac litera: Lacum calcauit dominus (inquit) virgini filiæ Iudæ, non quod tunc dominus (vt dixi) fortes abstulerit, quando ductus est captiuus populus, sed quando Christus aduenit. Tunc qppe lacus factus Iudæis passio saluatoris, quæ gentibus portam salutis ostendit. Nam crux domini, sicut non credentibus, præcipitium est, ita credentibus, portus salutis. Et ideo præmisit propheta, audi, vt futura cognosceres: quoniam torcular (aut lacus, iuxta aliam interpretationem) quem calcauit dominus virgini filiæ Iudæ. Calcauit, vt ex ipso passionis prelo, fides credentium clarescceret aut fex infidelitatis in amurcam transiret. Moraliter autem, recte se plangit anima, quando caligine operitur iniqtatis, vt percussam atq; occisam senti at iusto dei iudicio, agente vulnere prauitatis suæ. Cui opposita nubes, plangitur delictorum, quæ magis cõtra nos clamare, quàm exorare videtur. Vnde dominus ad Cain: Ecce vox sanguinis fratris tui de terra clamat ad me. Et q̃d est dicere, de terra clamat ad me, nisi qa terrena cogitatio, & suffocatio boni, atq; imma-

Psal. 51.

Rom. 11.

Gene. 4.

nitas delictorum facit, ne possit nostra oratio transire ad deum, nec ipse orātibus parcere nobis, dum clamor quotidie contra nos de terra crescens augetur.
Iam deinceps vsque ad finem huius alphabeti, passio domini luce clarius referatur. Idcirco his ita præmissis, quid AIN litera significet, pandamus. AIN quippe, iuxta Hebraicam veritatem, oculus, vel fons interpretatur. Vnde propheta sub hac significatione, quia oculus interpretatur, valde allusit.

AIN. **Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies.** & in tertio sub huius literæ versu: **Oculus meus deprædatus est** (inquit) **animam meam.** Quoniam oculorum est officium, nuntiare quod viderint. Et Christus alijs positus est in ruinā, alijs in resurrectionem. Per AIN literam oculorum officia declarantur, vt sane defleāt pro offensis: vel etiā ex desiderio gratiæ ingemiscant: quorum officiū est semper delectari suauibus, offendi autem aduersis. Vnde Ennon sæpe oculus suppliciorum dicitur, oculus tentationis, oculi hœdi, oculi vitulæ, oculus generationis, aut fons generationis, in quo baptizabat Iohannes: quatenus eorum afflictione per fontem generationis in adoptionem renata transirent filiorum dei. Et hoc est dicere: Oculus meus afflictus est, oculis & doloribus, nec tacuit. Itaque qa nullus clamor ad deum ascendere creditur, quàm clamor lachrymarum: quia & si voces surdæ sunt, nō nunquam coram deo lachrymæ semper (teste spiritu sancto) à maxilla in cælum, cum omni clamore cordis ascendere probantur. Quod autem Ennon oculus suppliciorum interpretatur, in quo baptizat Iohānis, quid aliud innuit, nisi quòd renatus desiderat sibi

Luc. 2

Iohan. 3.

propria peccata dimitti, quorum supplicia corde pro uido perhorrescat? Itaq; licet oculus suppliciorum dicatur, prævidentis est tamen supplicia, non sustinentis. Porro oculus tentationis, q̄a per eum sæpe tentamur. Vnde saluator, Qui viderit (inq̄t) mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Et non dixit simpliciter, q̄ viderit mulierem, sed ad concupiscendum. Oculum q̄dem absoluit, mētem ligauit. Vnde non dixit, adulterauit eam in oculo, sed in corde. Oculus autem hœdi, qui ad sinistram est, quod ea quæ ad dextris sunt, peccator videre non possit. Propterea sanctus dicit: Prouidebam dominū in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Est & oculus vitulæ: quia sicut iugi loro attrahunt iniq̄tates, non disrumpentes, neque abscindentes proprium, sed longe trahentes fune peccatorum. Oculus quoq; generationis, aut fons generationis dicitur: q̄a ex oculorum aspectu, aut bona aut aduersa generanť. Idcirco & AIN merito oculus vel fons dicitť: quia sicut de fonte tractus fluuiorum emanare cernitť: ita ex visu oculorum, quasi de fonte longo profluuio, bona vel mala generantur. Quotiensćunq; ad bona nobis aperiūtur perficiendi quasi fons iustitiæ & origo gratiæ nobis adoritur: quotiens vero ad malum, illi vtiq; q̄ aperti sunt Adæ propter pœnam peccati, nobis reserantur. Vnde idem propheta longe supra in eisdem threnis sub eadem litera AIN: Ego plorans (inquit) & oculus meus deducens aquā: q̄a longe factus est à me consolator, conuertens animam meam. Non igiť abductū se propheta de terris suis esse dolebat, sed à Christo populū relinquēdum, consolationemq; futuræ vitæ cernebat amissam. Et

Matth. 5 — Matt. 25 — Psal. 15. — Supra. 1.

hæc est inquam dolenda captiuitas, quæ æterna est libertate priuata. Vnde impręsentiarum afflictus plangitur oculus nec tacuisse, eo ꝙ nulla esset requies. Nulla igitur requies, vbi qui consolabitur spiritus sanctus recesserit. Paracletus nanq; spiritus, consolator dicitur, & ideo qui ab eius sanctificatione recesserint, nullam diei sabbati, in qua deus requieuisse legitur, req̃em inuenient. Quos longe præuidens oculus ꝓphetalis, eorum perpetuæ captiuitatis ærumnam, quam perfidiæ pretio damnatorum populus habet exoluere, iure requiem se non inuenisse luget. Sed quia licet afflictus nec tacuit, dominum respexisse & vidisse de cælis infert: quoniam q̃ perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Sunt enim oculi domini, cuius figuram propheta gerit, sicut sponso dicitur in Canticis; Oculi tui ac si piscinæ in Hesebon, in portis filiæ multitudinis. Quid enim sunt piscinæ in Hesebon, nisi rationabilitas & abundantia doctrinarum in cogitationib⁹, quæ est ecclesiæ in portis? Cui merito deferẽ multitudo doctrinæ. Filiæ enim multitudinis, posteritas est plurimarum sententiarum. quoniam propheta inq̃t: Pertrãsibũt dies plurimi, & multiplex erit sciẽtia. Quarũ oculus nõ tacet, cũ multis inebriatẽ lachrymis, donec respiciat & videat dominus de cælis. Interim tamen inq̃t [oculus meus deprędatus est animam meam in cũctis filiabus vrbis meæ.] Ex quo propheta euidenter futuꝝ Christi iudiciũ denũtiat, eo quod pręuideat quæ ventura sunt ciuitatibus Iudæ, & ea omni profusione lachrymaꝝ deflet: q̃a malam impiæ plebis suæ perfidiam prouidebat, qua pertinaciter propriũ negauerat autorem. Sed oculus animam deprędari diciẽ, quando omnes affectus doloris & mœro-

Gene. 2

Matt. 10

Canti. 7

Danie. 12

tēplationis,vt poſſit dicere anima deo deuincta: Orabo ſpū,orabo & mente,pſallam ſpiritu,pſallam & mēte. Sequitur PHE litera tribus ſuis verſibus explicata. PHE nanq; oris,vt ſupra præmiſi,interpretatur:iuxta alios vero interpretes,erraui, ſiue os aperui,ſonare videtur. Vnde propheta plangens quaſi ex ipſius literæ textu. 1.Co.14

PHE. Aperuerūt(inquit)ſuper nos os ſuum omnes inimici noſtri. Sic equidem in plurimis lamentationum literis alludere inuenies,vt & literæ ſenſus verborum aperiant,& verba conſona voce ſenſum literarum expleant. Vnde non minus erraſſe propheta ſe fatetur, ſecūdum ſenſum literæ, quod textus verſiculi ſequentis inſinuat,cum ait: Formido & laqueus facta eſt nobis vaticinatio & contritio. Ex quo profecto liquet,quod erroris ſit ſenſus:quoniam vaticinatio prophetarum,& contritio cordis eorum, correctionem & ſatisfactionem pœnitentiæ magis perſuadebant, quàm errorem in populo. Vnde è contrario,quia ex prophetæ vaticinio,formido inſanabilis peccantibus acciderat, & laqueus facta eſt contritio prophetæ gementis:idcirco ſub hac litera ſignificanter inſinuat,erraui,non quod propheta motus ſit greſſibus fidei ſuæ vt erraret, ſed qa populus oberrauerat intantum,vt eius cōtritio & vaticiniū,laqueus ruinæ,& formido correctiōis eſſet. Vñ ex perſona plebis oberrātis, vt elementum exponeret eorum infamiæ,indidit ſuis verbis quid eiſdem acciderat: quoniam propter incredulitatem eorum, vaticinium prophetarum,& contritio cordis eorum, laqueus erat illis & ruina,ita,vt perimerent eos,ne in nomine dei loquerentur ad eos. Quod cernens pro-

signanter ait propheta, [in contritione filiæ populi mei,] quia & si ante aduentum domini, captiuitatem Iudæorum illatam esse à Chaldæis deflere videatur, tamen prophetico spiritu, istam magis captiuitatem præuidens, qua eos intelligibilis Chaldæus sub perpetui erroris vincula subiecit, & domesticæ virtutis extorres de statu patriæ deuotionis eliminans, longinquæ affecit dominationis exilio. Quæ profecto miserabili deplorat dolore. Nulla enim patria verior omnium in hac peregrinatione, quàm FIDES. Quæ nimirum eos, qui longe erant prope esse fecit, & aduenas atque peregrinos, ciuitatis supernæ patriæ, iure connexuit, sicut scriptum est: Ergo iam non estis (ait Apostolus) hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici dei. Sed quia ab his omnibus, scilicet à solo patriæ, à deo, & fide, & lege, & testamento sancto, contritione perditionis dispersi erant, recte ait: [Diuisiones aquarum deduxit oculus meus.] Optabat enim se cum Paulo Apostolo (vt æstimo) anathema esse cum fratribus suis. Ex quo patet, quod magna sit possessio charitatis, & hortus deliciarum præcipuus, in quo omnium virtutum genera nutriuntur, ex quo quasi de paradiso voluptatis fons ascendit, qui irrigat omnia virtutum genera. Primum se attollens in quatuor virtutum capita, ac sic demum per omnes diuisiones aquarum, vt omnia inebriet fidei & morum germina. Granditer enim affectum gerentis pœnitentiam expressit, aut nimirum dilectionis amorem designauit, secundum illud quod in Canticis scriptum est: Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, cum impetu descendens à Libano. Istæ igitur diuisiones aquarum, non minus abluunt peccata, cum etiam per omnes deliciarum

Ephe. 2

Rom. 9.

Canti. 4

areolas fluunt,vt omnia aromatum irrigent genera. Quas diuisiones Christi ecclesia,cum impetu deducit à Libano abluēdo peccata, ex cuius impetu puri fon tis,affluit à Libano sponsa:ita vt à principio fidei trāsierit seculum,& sic demum pertransierit ad regnum. Hæc siquidem gratia spiritus sancti alijs fons est, alijs puteus,alijs vero hortus cōclusus,fons signatus, alijs hortorum riuus, quæ in ecclesia quasi diuisio connumeratur. Alijs impetus descendens à Libano: & magnus quidem impetus qui nunquam deficit. Quod autem diuisiones oculus deduxisse gemens ac plorans insinuat, siue qa tanquam meatus inundantium fluentoꝝ:ita, vt exhuberantium lachrymarū ductus per singula sui cordis effuderit amoris germina, siue quod abluendos superfuderit cordis crimina,intantum,vt etiam easdem, ipse oculus, deduxerit diuisiones per omnia timoris discrimina, vel etiam amoris vulnera, Vñ sponsa in Canticis vulnerata charitatis, ego sum. Habet enim vis summi doloris vel amoris, vt cum lachrymis quodammodo ipse oculus mentis se videatur effundere se, easq; deducere lachrymas, ex quo tanquam ex diuisionibus aquarum, impetus doloris vel amoris vehementior declaratur. Felix igitur talis decursus,& beatæ diuisiones, quæ de vnitate oculi,& puritate fontis veniunt spūs sancti. Bonus impetus,qui nescit lædere,& norit implere:quoniam sancti repleti apostoli,quasi vehemētiori gratia musto inebriati ac repleti culpabantur. Deducebat & illa ex euangelio has diuisiones aquarum, quæ irrigauit pedes domini, & fidei suæ pretio emit animæ suæ & corporis sanitatem. Deduxit ergo & Dauid has diuisiones secūdum magnitudinem & multitudinem

Actuū.2

Lucæ.7.

delictorum suorum, ex quibus de peccato gratiam retulit, & pro reatu ex diuisionibus aquarum virtutum quæq; cumulauit dona. Ex quibus & apostolus post trinam negationem, gratiam sui recepit apostolatus. Quid igitur ex his dicam diuisionibus, cum magis vis eloquij minuitur, quàm hubertas nobis lachrymarũ corde obdurato vel gratia aperitur. Vnde Dauid & alij quamplurimi ad medium deducantur, vt ex his percipere possimus, quid ipsi pro eisdem retulerint, q̃ pro modo criminis, lamẽta lachrymis coauxerint. Dicit enim: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Atq; iterum: Fuerũt mihi lachrymæ panes, necnon & poculum meum cum fletum miscebam. Et vt videres Ieremiam imitantem illum, Exitus (inquit) aquarum deduxerũt oculi mei. Et non dixit, quia affligor, q̃a flagellor, quod maledicor, & à proprio deijcior solo vel persequor: sed quia non custodiui legem tuam domine. Acsi diceret: Fluentibus oculis meis, deploro ea quæ illis aspicientibus admisi. Habuit quidem idem multa alia quæ defleret, vel incestum filiæ, vel interitũ filiorum: sed hic, non hoc se fleuisse dicit, sed quia nõ custodiuit legem domini. Quandoquidem à sanctis viris plus culpa, quàm ærumna plangitur. Vnde & filio in morte posito, nec cibum sumpsit, nec regium thronũ, nec cubile ascẽdit, sed stratus in terra, ieiunus cum lachrymis planxit: vbi non tam filij mortem, q̃ peccati pœnam remouere desiderans, fleuit. Sic & Ieremias, [Diuisiones (inqt) aquarum deduxit oculus meus in contrione filiæ populi mei.] Siquidem non tantum vitæ præsentis contritionẽ lugens, quam passa est ab hostibus, quàm etiam propter æterni suppli-

Psal. 6.

Psal. 101

Psal. 118.

2. Re. 13.

2. Re. 12.

cij pœnam, eo q; propter impœnitudinem & duritiã cordis eorum nouerat: quia duplici contritione (iuxta quod scriptum est) de sub cælis contereret eos dominus. Fleuit igitur propheta populi sui ærumnas & angustias, fleuit & excidium patriæ: sed magis fleuisse credit, quod & ipsi super dominum os aperuerint (vt legimus in passione) Christum blasphemantes & maledicentes, vnde & ipsi à diabolo quasi de reciprocatione vindictam habuerunt. Fleuit & Christus in passione, quando prolixius positus in agonia orauit, quando & gutta sanguinis ab eo, pro nobis dolens, in terram decidit. Fleuit & super ipsam miseram Ierusalem: fleuit autem & super Lazarum: vt ex hoc cognosceres, quantis atterimur malis, vel quibus egemus lamentis. Flent autem & sancti, euntes & mittẽtes semina sua, ac per singula diuisiones ducũt aquarum, vt melius ęterni germinis fructus in messem surgat. Quas sane lachrymarum diuisiones, melius preci bus impetrare possumus, mittendo semina pietatis, q̃ doctrinis ediscere. Idcirco & ad consolationem deuoti transeamus. Siquidem SADE litera sequit, quæ consolatio vł iustitia interpretat. Post lachrymarum diuisiones, post graues torrentium fletus, post amaritudinem tanti doloris, post formidinem immensi discriminis, post laqueos contritionis, post apertiõem & insultationem oris inimicorum, satis oportune cõsolatio, id est, Sade litera intercessit, vt qui grauioribus ærumnis pœnas commissorum luerint criminũ, sperent indulgentiam iustitiæ & consolationem remissionis: & qui fletibus ac lachrymis propria delicta lauerint, requiem mereant adipisci. Sed requies nulla, nisi ex passione Christi, vera probatur. Ideo voce redẽ

Iere.17 Luc.22 Luc. 19 Iohan.11

ptoris quasi pro nobis iure plangitur.

SADE. Venatione ceperũt me quasi auẽ inimici mei gratis. Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. Inundauerũt aquæ super caput meum: dixi, perij. Quibus ꝑfecto versiculis, ex passione domini, consolatio fidelium ostendit, & iustitiæ quib' iustificamur, luce clarius prædicant: licet perfidorum impietas accreuerit, qui quasi venatione auem cum gladijs & fustibus, Christum videlicet apprehenderunt gratis. Matt. 26 Porro de Ieremia ꝓpheta quod captus sit gratis, manifesta est interpretatio, quod in lacu posit', quod inundauerunt, acsi aquarum fluctus persequendo sup caput ei nulli dubium: sed de Christo manifestius dat intelligi, qui vt auis captus venatione plangit in peccatis nostris. Ipse enim est auis illa, de qua legit in Iob: Iob. 28. Semitam auis ignorabit homo. Alioquin si eum cognouissent, nunquã dominum gloriæ crucifixissent. 1. Cor. 2. Cuius nimirum semitas ignorauit homo, quod etiã (teste Apostolo) seculis & generationibus ignotum Col. 1. fuit. Et generationem eius quis enarrabit? Beata igit Isa. 53 auis in spe repromissionis nobis calore & adumbratione sancti spiritus progenita, sine coitu, quę licet in terris venatione inimicorum sit capta, semper cęlestia tenuit. Fortassis ergo ipse est aquila, quæ dum prouocat pullos suos, scilicet Iudęos, ad volandum expandit Deut. 32 alas suas super eos, & assumpsit, atq; portauit in humeris suis, laqueo eorum captus est, in insidijs. Qui dum voluit eos aggregare sub alis suis acsi gallina, infirma Matt. 23 tus apprehensus est ex infirmitate carnis. Vnde signãter ait: [Lapsa est in lacum vita mea.] Quem ꝑfecto lacum, ipse calcauit solus, dum mortem moriendo ꝑ-

emit,& vitam resurgendo reparauit. [posuerunt(inquit)lapidem super me.] Quid igitur apertius de pas- Mar.15 sione Christi,quid euidentius,cum & lapis longe diu ad monumentum super eum prædicatur, qui postea Matt.27 &.28. in passione,sigillo vna cum custodibus assignatus legitur, & ab angelo reuolutus gloriosius prædicatur? Psal.87. Aestimatus est igitur Christus cum descendentibus in lacum:sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Psal.18 Quoniam à summo cælo egressio eius. Etsi ad nouissima laci deuenit, & occursus eius vsque ad summum eius. Sequitur, [Inundauerunt aquæ super caput meum.] Per aquas nanque multitudo plangitur insurrexisse super Christum,qui caput totius ecclesiæ creditur.Ex quo (quamuis & ad eius dicta pertineat propter immanitatem angustiæ passionis)tamen plenius vox ecclesiæ,scilicet totius corporis,deflere videtur, quod inundauerunt,acsi fluctus aquarum mole magnitudinis super Christum inimici gratis vt eum perimerent. Vnde sponsa quæ iam quantisper videbatur collecta in membris Christi, mox quasi spe decepta,voce dubitationis dixisse plangitur,perij.Perijt nanque omnis aggregatio discipulorum Christi, quando relicto eo singuli fugierunt. Perijt quando negauerunt,perijt quando omnes dubitauerunt.Propterea igitur his versibus recte ante posita est Sade litera, quæ consolatio interpretatur:quoniam nisi consolatio adesset spiritus sancti ac pij pastoris domini, mox eorum fides abijsset,& omnes hi perijssent. Ex quo patet,quòd omnis tentatio illa passionis,non sine consolatione spiritus sancti fuit:qui eos releuaret de infidelitate ad fidem,de desperatiõe ad spem,de mœrore ad gaudium,de lapsu peccati ad veniam. Hinc quoque

dominus ad Petrum: Ego ꝓ te rogaui Petre, vt nō deficiat fides tua. Veruntamen quātum ex ipso fuit, negasse non dubitatur: quantum vero ex deo, in praescientia mansit: ita & vox omnium quantum ex ipsis, recte sonuit, Perij: quantum ex promissione & praescientia pij magistri, consolatione recepta, fides inuicta mansit. Consolamur autem interdum multis scripturarum modis, consolamur & ex dei misericordia, consolamur & alio consolationis genere, quādo delictorum graues persoluimus poenas, vt habes in Isaia: Cōsolamini popule meus, cōsolamini dicit deus vester. Loquimini ad cor Ierusalem & aduocate eam, quia completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius. Suscepit de manu domini duplicia pro omnibus peccatis suis. Cui sane Ierusalem & si fides deerat, poena satisfaceret. Reuelantur autem consolatione poenarum, qui absoluuntur consolatione meritorum. Consolamur autem etiam & quamsaepe tentationibus varijs & sermonibus praefati discipuli Christi: quoniam tentatio patientiā operatur, patientia vero spem. Cōsolamur & lachrymis, cum abluuntur crimina: vt est illud in Psalmis: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. Consolamur vero quamsaepe flagellis: quia non obliuiscitur deus misereri, neq; in aeternum proijciet quos putauerit castigandos. Vnde de cursis supplicijs, quae propter peccata tulimus, frequenter cernimus in spe quod ad veniam pertinemus. Poena enim corrigit, & emendat errantem. Quod si talis est qui nequeat emendari, nonnunquam aut aufertur ex medio, aut facit poena ne grauiora committat. Ex quib9 & alijs quamplurimis tentationum aut angustiarum

Lucae.22

Isa. 4

Psalm. 6

modis patet sensus, quod nunquam flagellis aut tentationibus abest consolatio spiritus sancti, si non permãserit duritia & impœnitudo cordis. Et hæ sunt iustitiæ domini, quibus iustificamur. Sade nanq; (vt diximus) etiã & iustitiæ interpretatur, vt sit sensus, quod ex passione domini multis misericordiarum modis, consolãte nos spiritu sancto, etiã & ipsi flagellis ac passionibus necnon & tentationibus domino iustificamur correcti. Quod bene diuiti ex euãgelio de Lazaro dicitur: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Ex quo patet, ꝙ nulla est tribulationis angustia, sine consolatione mercedis, nisi prohibeat mentem ne corrigatur impietas aut impœnitudo cordis. Iam post passionem, post tentationes, post consolationem spei, quid sequatur videamus.

Luc. 16

Sequit aũt COPH, quod vocatio dicitur, vel iuxta alium interpretem, conclusio, siue aspice, sonare videtur. Vnde & ad sonum literæ, qua vocatio dicit, mox consonanter allusit.

COPH. Inuocaui nomẽ tuum domine. Quod etiã supra fecisse dicimus, vbi cum eãdem literam præposuit, ac si ex ipsius sono mox inquit, Vocaui amicos meos. Est autem vox Christi secundum assumptam formam hominis in passione ad patrem: qa supra doluerat. Lapsa est in lacum vita mea. Nũc vero etiam de nouissimis lacis confitetur se inuocasse deum patrem, in cuius nimirum Typo Ionas de ventre ceti clamasse ad deum legitur. Propterea quod supra præmisit quasi ex persona domini non desperantis, sed ex forma eorum, qui fugierũt relinquentes dominum, vox dubietatis vel incredulitatis fuit: quia nec

Ionæ. 2

dum erant fide firmati, nec sancti spiritus gratia corroborati. Alioquin Iob passionibus iam probatus, certus dei auxilio, quod si in profundum inferni (inquit) demersus fuero, inde me liberabis: quãto magis autor vitæ de semetipso certus fuerit, qui ad patrem fidenter ita loquitur, dicens: In die qua inuocaui te domine, dixisti, noli timere. Propterea & hic vocem meam ait audisti. Ne auertas aurem tuam a singultu meo, & clamoribus appropinquasti me. Ergo cui pater præsto erat, perire nõ poterat: cuius vocem exaudierat, dubitare nequaquam poterat. Sed quia Coph etiam conclusio interpretatur, iure quis perierit, gemens orat: [Ne auertas aurem tuam à singultu meo & clamoribus.] Qui incarnatus etiã (iuxta alium prophetam) ad extrema montium descenderat, terræ vectibus conclusus fiducialiter agebat cum patre, quod subleuaret de corruptione vitam ipsius, sub qua suppressus vna nobiscum ꝓ nobis dolens lugebat. Vnde inquit, Inuocaui nomen tuum domine de lacis nouissimis. Quod & Ionam fecisse de ventre beluæ legimus in prophetia huius mysterij. Et ideo recte Coph conclusio dicitur, quoniam conclusit deus omnia sub peccato, vt aperiatur nobis ianua vitæ, qui conclusi eramus sub peccato, per eum qui detentus est in corruptione carnis, & venit vsq; ad nouissima laci. Ille quidem inuocando exauditus est tanquam filius, non alter deus, alter homo, sed vnus idemq; Christus, mediator dei & hominum. Nos autem duplici vallati conclusione peccati, scilicet & corruptionis exaudimur per ipsum, & quod in illo præcessit nobis in spe, credimus profuturum. Propterea ergo [appropinquasti me (inquit)

Ionæ. 2

Gala. 3.

1. Tim. 2.

in die quãdo inuocaui te,dixisti,ne timeas.] vt quod ille scilicet caput nostrum de se fiducialiter præsumpsit tanquam filius, nos etiam in eo & per eum speremus tanquam membra Formam nobis imprimit inuocãdi,orãdi,suspirãdi, clamãdi, cum omni contritione cordis,præsumendi fiducialiter & sperãdi. Idcirco quia iuxta literæ sensum,duplici concludimur vallo: circumspicere debemus nosmet, & aspicere sicut præsens litera insinuat,dicitur enim interpretari,aspice,acsi patenter clamet: Aspicite ꝙ mortalitas & corruptio,atque aspera conditio sortis vsqꝫ ad nouissima laci adduxit. Quo te peccati laqueus irreuocabiliter conclusit aspice, & causam periculi noli dissimulare, maxime cum lætale sit discrimen vnicuiqꝫ conditioni sua pericula non aspicere,Concluditur enim vnusquisqꝫ tumescentibus visceribus ecclesiæ, concluditur hostibus laqueis insidiarum, & innumeris periculis concluditur:vt fœmina quãdo parit (secundum euãgelium) tristitiam habet, cum περιδρομῇ matricis, qua principale pectoris ipsius præmitur, immensas & innumeras patitur angustias,concluditur ergo non minoribus angustijs mentis, quàm corporis. Maiores enim æstus febresqꝫ animorum sunt quàm corporũ. Conclusus enim viscerum tumoribus medicum quærit,vt possit propulsare pericula,& constricta laxare. Ad quem veniens medicus, tentat omnia, explorat interna. Vnde & nos monemur nosmetipsos aspicere,mentis oculo,q̃bus concludimur malis,nostrasqꝫ considerare miserias, & cognoscere nosmet, orationisqꝫ medicinam quærere. Propterea ergo Coph recte vocatio dicitur,quatenus medicum iugiter inuocemus, qui de cælo venit languores nostras curare.

Iohã.16.

Hinc quoq; ipse ait: Nō opus est sanis medicus, sed ijs qui male habēt. Habes igitur vulnera, ne differas medicinam. Aspice oculis quomodo conclusus sis, oculis scilicet quibus Dauid auxilium quæsiuit & meruit. Leuaui (inquit) oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à domino. Aspice ergo & semper aspice: quia oculi iusti semper ad dominum. Hoc quippe monet idem sub hac litera retro, dicens: Consurge, expgiscere in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aqua cor tuum ante conspectū domini, extolle ad eum manus tuas. Ex quo insinuat partum conclusionis nostræ, ostēdit angustias, & monet sub omni intentione cordis remedium nobis salutare quærere. Idcirco sub hac litera ꝓposuit nobis redemptoris nostri formam: quomodo etiam de lacis nouissimis inuocat patrē, quomodo fidenē orat, quomodo gemit & clamat, non voce, sed contritione cordis, & magno clamore mentis, quomodo deum vbiq; præsentem sentit, quomodo appropinquātem se in die inuocationis, etiam inter angustias intelligit: quomodo auditu cordis audit deum dicentem: Ne timeas, imò omnibus ꝑfecto, cum dicat: Ego vici mundum. Et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Vñ Dauid aiebat: Dominus illuminatio mea & salus mea quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Acsi patenter dicat: Nullus q deum præsentem sentit, timere debet. Etsi in ipso viuimus, mouemur & sumus, recte omnino trepidare non possumus. Talis igitur vox cordis, talisq; fides, magnus est ad deum clamor, non vocis magnitudine, sed magnanimitate cordis. Est enim vox cordis & clamor lachrymarum: quia est & vox sanguinis quæ

Matth. 9
Psal. 120
Supra. 2
Iohā. 16
1. Iohā. 5
Psal. 26.
Actu 17.

ad deum peruenit. Clamat ergo cor nostrum, non so no vocis, sed cogitationum sublimitate, concentuq; virtutum. Grandis fidei clamor, per quam in spiritu adoptionis clamamus, Abba pater. Et ipse spiritus clamat in nobis vel pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Magna vox iustitiæ, & magna charitas, per quā mortui loquuntur: non solum loquuntur, verumetiam sicut Abel clamat. Magna fuit vox apostolorum, quæ exijt in omnem terram, & magnus clamor, qui peruenit vsq; ad fines orbis terræ. Qua profecto voce clamat caput nostrum, clamāt & membra ipsius. Clamat Rachel plorans filios suos. [ne auertas inquens aurem tuam à singultu meo & clamoribus.] Clamat & Moyses, cui dicitur: Quid clamas ad me, quan do orabat pro populo. Sed alij clamāt in corde, alij loquuntur. Loquebatur autem Anna, quia pro priuatis orabat rebus, id est, pro filijs. Clamabat & Moyses magno ardore charitatis: clamāt & sancti sub ara dei immenso clamore affectu pietatis. Vnde signanter sub hac litera conclusio nostræ demersionis exprimitur, & inuocatio, vt amplius clamemus ostēditur, atq; vnicuiq; dicit: Aspice q̄ conclusus tenearis, quibus appulsus angustijs. Clama in fortitudine ad eum qui præsto est. [Ne auertas aurem tuam à singulto meo & clamoribus.] quia conclusit deus omnia sub peccato, vt omnium misereatur. Vnde apostolus: Miseri estote & plorate, risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu domini & exaltabit vos. Ac si apte dicat: Aspicite conclusionem vestram, & plāgite miserias q̄bus conclusi estis. Inuocate de nouissimis lacis deum, clamate sapienter: quia sapientia foris clamitat, etiam in

Rom. 8.
Gene. 4.
Psal. 18
Iere. 31
Exo. 14
1. Reg. 1.
Galat. 5.
Prou. 1

plateis dat vocem suam. Quia tāto in excelso amplius auditur, quanto in corde ardentius cum fide & desiderio ad deum trāsfunditur, qui semper vbiq; recte fidei præsens sentitur: quoniam prope est dominus omnibus inuocantibus se, omnibus qui inuocāt eum in veritate. Vnde ad RES literā confidentius veniatur. RES siquidem caput aut capitis etiā vel primatus interpretatur. Caput est ergo vel forma capitis, vt consideremus autorem vitæ, caput videlicet nostrum, ex quo omnium fouentur membra, qui regit & implet sensibus omnia. Sensus enim sapientis, in capite eius. Inde ductus spūs per omnes venarū meatus, totas in partes corporis vires deriuat, sanguis lustrat omnia, ornat omnia. Sublato ergo capite, corpus sine nomine est, nec agnoscitur, nec vlla superest causa viuēdi. Vnde quid vox capitis de se sentiat, vel quid de se præsumat, audiamus.

Psa.144

RES. **Judicasti domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ. Vidisti domine iniquitatem aduersum me: iudica iudicium meum. Vidisti omnem furorem eorum aduersum me, vniuersas cogitationes eorum.** Hæc vox nō minus capitis est, quàm & corporis: ita, vt nec corpus sine capite, nec caput sine corpore inueniatur. Idcirco iudicium & redemptio simul, quasi in vna persona precibus patri commendatur. Nam iudicium in causa animæ, vt iusta inueniatur, totius corporis summa capiti tribuitur: redemptio vero, vt de morte ad vitam proficiāt, corpori præstatur: quoniā nec ille redemptus iure dicitur, qui nunquā est venundatus sub peccato: nec iste suis viribus confisus deum ad iudicium prouocat, nisi iustitia capitis patri in vno

corpore commendet. Causa igitur Christus fuit totius redemptionis nostræ. Et ideo post causam iudicium, post iudicium redemptio vitæ sempiternæ sequitur: quoniam nisi in causa Christi nullum nobis nisi supplicij iudicium manet. Hinc more oratorum clementem iudicem ad pietatem inuocat. Primum iustū iudicem confitetur: deinde causam animæ suæ cur venerit, insinuat: redemptionem propter quam venit retexit: seipsum pretium affert: nostramq́ vitam, propt charitatis spiritum, suam esse declarat: quatenus sicuti nos in illo, ita & ipse in nobis viuat. Postremum vero aduersariorum furorem aduersus se commemorat, vt æquissimum iudicem ad ęquitatem iudicij, quasi æquissimus supplicator de votis precibus inflectat: Vidisti domine furorem eorum aduersum me: vidisti iniquitatem, licet reprobando causam animæ meę iudicem eligendo. Ex quibus verbis patet, q omnia iudicia ei pendeant, quod iniquitatem ipse reprobando puniat, q iudicium diuinitus intendat, quod oēm furorem aduersus ecclesiam Christi, q cogitationes singulorum excutiat: & prius (vt dixi) more rhetorū sibi propitium pium iudicem reconciliet: deinde partes aduersariorum insinuat, ac per hoc quasi ad oīa membra spiritum agendi & præsumendi atq; credendi diffundit. Hæc nanque vox electorum in corpore Christi, qui primatū benedictionis adepti sunt. RES qppe primatus sonare videtur: quoniam alius est populus qui per Esau primogenita sua vendidit: alius ille qui emit. Nam Iacob primatum benedictiōis quietus acquisiuit, Esau vero philargyriæ deditus, perdidit. Iste nāq; est primatus, quod RES litera sonare videtur. Vnde singula corporis membra gratiam capi-

tis participari debent, & primatum gratiæ frugaliter custodire: quatenus ad singula capitis membra vigor perueniat. Alioquin sine decore suo, corpus mortuum iacet. In capite etenim iugum vitæ, in capite primatus hæreditatis nostræ, in capite gratia venustatis. Fertur enī coluber cum vrgetur periculis caput abscondere semper, & in orbem se colligere obiecta reliqua parte corporis. Ita & membra Christi caput, q̃d Christus est, custodiunt, & primatum obseruant: quia in ipso omnia constant, & ipse est caput corporis ecclesiæ. Hoc quippe quia miseria viuendi vsum & fructum non habebit. In quibus nimirum tribus versibus omnia electorum præmia, per caput quod Christus est patri commendantur, eiusq; iudicio redempta & iustificata offeruntur. Deinde vero omnis iniquitas & furor aduersantium, cogitationesq; reproborum condemnantur, & mira totius corporis Christi vnitas declaratur, cum sub iugo omnium, quasi in persona capitis deo patri aufertur. [Redemptor (inquit) vitæ meæ.] vbi alia interpretatio habet [defensor.] Ex quo liquido ostenditur vt dixi, quod redemptio membris cõgruit, defensio vero æque membris & capiti; quatenus redemptio ac defensio totius summæ nostræ saluationis, per Christum deo patri offeratur, vt per simplicem eius mortem, nostræ duplæ mortis redemptio exhibeatur. Idcirco restat vt capiti primatus seruetur ecclesiæ, & per primatum capitis integra salus custodiatur. Alioquin nullus primatum perdere potest, cui nõ sublatus est Christus. Propterea sit caput seruandi summa studij atq; operis nostri, summa negotij, summa spei, summa virtutum. Om̃is autē summa studij nostri est, vt simus in vnitate cor-

porisChristi, & cõpaginati in vnitate capitis,ex quo omne corpus per compaginationem &colligationẽ subministratum crescit copulatum in augmentum sanctum in domino. Et Isaias: Aufer(inquit) à Iudæa caput & caudam, scilicet initium & finem. Hoc sane caput Iudæa tunc amisit, quando Iesum dominum non recepit, in quo ecclesiæ primatus & principium eligitur, qui est primogenitus ex mortuis, in quo vitę negotia deo patri offeruntur. Ipse quidem est primatus noster & finis, quia ipse est primus & nouissimus: ipse est finis legis ad iustitiam omni credenti: per quẽ omnis iniquitas cõtra nos erecta deijcitur, iudicium nostrum erigitur, furor aduersantium condemnatur, &per cogitationes eorum quasi à radice opera inspecta reprobantur, vt & noster primatus cum capite glorificetur, atq; eorum philargyria condemnetur.

Isa. 9. Col. 1 Rom. 10

Iam deinceps SIN litera cõtra nos quid afferat pari lamento, introspiciamus.

SIN. Audisti domine(inquit) opprobria eorum, omnes cogitationes eorum aduersum me. Labia insurgentium mihi, et meditationes eorum aduersum me tota die. Sessionem eorum, et resurrectionem vide: ego sum psalmus eorum. Nam SIN (vt præmissum est) dentium interpretatur, & vt alij dicunt, super vulnus. Dentium quippe aduersus Christum opprobria plãguntur. Et Psalmista: Dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum gladius acutus. Quorum labia insurgentium contra veritatem, ac si labia dolosa in corde & corde locuti sunt. Propterea igit & Dauid sub hac litera: Principes (inquit) persecuti sunt me gratis, vt ostenderet fletum huius literæ, qud super vulnus dici-

Psal. 56. Psal. 118.

tur. Nam & alibi vaticinãdo, cum eius, quasi euangelio describeret passionem, inter cætera dicit, acsi ad patrem: Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Sup dolorẽ nanq; vulneris addidisse, est de medicina mortem sumpsisse. Vnde apposita est iniquitas Iudæorũ super iniquitatem ipsorum, ob duritiam cordis ipsorum, ne intrarent in iustitiam dei, & cætera quæ dicũtur. Et hoc est ex sono huius literæ, quæ super vulnus interpretatur textus lamenti: quoniam ex medicina dura, curantur vulnera. Hi vero superaddiderunt, q & mala pro bonis reddiderunt, & perfidiam ex fide vaticinantium messuerunt, atq; perfidiæ suæ homicidia subiunxerunt. Quæ nimirum mala consummata, iustus arbiter, quasi consummato iudicio, deo patri puniendo offert. Incredulitas nanq; eorum vulnus fuit, super vulnus autem perfidia & peremptio domini. Porro super vulnus, quid recte nisi medicamentũ apponitur, quo vulneris acerbitas mitigetur? Super vulnus igitur oleũ infunditur, vt omnis vulneris molliatur asperitas. Super vulnus malagma vel fibula, super vulnus alligatura, quibus omne vulnus foueatur. Sed hi de reciprocatione, reiecto medicamento, super vulnus infidelitatis, perfidiam sibi & mortem addiderunt, sicuti & omnes reprobi ex patientia dei. Nam bonitas Christi & patientia, omnes ad pœnitentiam inuitat, ipsi vero secundum duritiam cordis eorum, thesaurizant sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. In quibus profecto versibus, deũ vbiq; prę sentem insinuat, cui & cogitationes & meditationes cordis eorum, pfectę sunt. [Audisti (inquit) opprobria & omnes cogitationes eorum.] Quia hoc est illi

Psal. 68.

Rom. 2.

audire q̃d & videre, videre vero q̃d & scire, quē nulla latere queunt, nulla subterfugere. Sed reprobi, ex patientia dei, quasi super vulnus peccati in pœnitentia sibi thesaurizant in die iræ. Vnde sequitur. [Sessionem eorum & resurrectionem eorum vide: ego sum Psalmus eorum.] Quoniam insultando & subsamnādo reprobe non minus contra caput, quàm & cōtra corpus sæuiunt, quasi praui iudices & doctores in cathedra residentes pestilentiæ, quorum iam nullus fouetur medicamine, vbi spes nulla est refundendæ salutis: quia vbi omne caput languidum, & omne cor mœrens, à vertice capitis vsq; ad plantam pedis, nulla est in eo sanitas, vbi non portio, sed vniuersitas periclitatur, & quadam corruptio totius corporis tabe cōsumitur. Ibi non est iam malagma imponere, neq; oleum, neq; alligaturam, sed super vulnus (quia impœnitudine consumitur) plaga mortis apponitur. Hinc igitur commodius est vulnus habere quod foueas atq; constringas, super quod medicamentum adhibeas, quàm sine vulnere mors in toto serpat interius. Est nanq; non solum corporis vulnus, verumetiam mentis, quod oleo sancti spiritus medetur, quod mollioribus eloquijs, & pacifici sermonis suauitate curat. Sūt em̄ fomēta verborum, sunt & medicamēta cælestiū præceptorum, qbus om̄e nequitiarum virus pellit, & abolent maculæ. Sunt legis vincula, quibus magis alligati soluuntur, quibus collisa quædam Christi membra solidantur, & hoc est quod præsens litera sonare videtur. Sed sub his tribus versibus irreuocabilis reproborum contra Christum & eius membra insania plangitur, eo quod medicum repellentes, omnium reiecerunt vulnerum medicinam. Medicamentum igitur super

Isa. 1.

vulnus est, quia medicus ipse dominus Iesus, vt vulnera curaret nostra, infudit vinum & oleum super eum, qui semiuiuus in via iacebat relictus, & alligans vulnera eius, commisit stabulario qui curam illius ageret. Caueat ergo vnusquisq;, ne ab Ierusalem in peccãdo descendat, imò meritis ascendat ad illam. Quod si cõtigerit peccasse, custodem habemus oris nostri, custodem legis & gratiæ, qui vulneribus nostris adhibeat medicinam, qui alligaturam verborum cælestium super vulnus imponat, dicens: Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnum cælorũ. Bona igitur alligatura, quæ vulnerata curat, cõfracta connectit. Et ideo eos propheta sub his versibus infatigabiliter plangit, qui omĩ arte, omniq; ingenio, contra Christum, contraq; eius ecclesiam incessabiliter desæuiunt exprobrando, meditando, docendo, insurgendo, ita, vt nihil sit eis nisi deridere & subsamnare eos, qui pie volunt in Christo viuere. Iam deinceps TAV literam perscrutemur, vt ex ipsa cognoscere possimus vt exhortatum est verbis, qd perseuerãtibus iusto dei iudicio reddat.

Luc. 10

Matth. 3

TAV. Reddes eis (inquit) vicem domine iuxta opera manuum suarum. Dabis eis scutum cordis laborem tuum. Persequeris in furore tuo, & conteres eos sub cælis domine. Nam TAV (vt prætuli) signa interpretatur. Et alius interpres, voluit, errauit, vel cõsummauit. Quibus profecto sensibus patet intelligentia, q; omnia hæc in threnis lamẽta signa sunt & ostensiones futurorum. Vnde Psalmista ait: Ostendisti populo tuo dura, & dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus. Sed quia reprobi noluerunt animaduertere, [Reddes eis (inquit) vicem domine iuxta opera ma

Psal. 59.

nuum suarum. [Ergo Iudæis primum vicem reddidit, q̃a irrefragabili corde obduruerunt, vt à fide & veritate amplius pellerētur, ne possint intrare iustitiam dei, & viam salutis apprehendere. Hanc vicem iuste quippe eis reddidisse dolet secũdum opera manuum suarum, quia vitam postquam peremerunt, nunquã nisi mortem inueniunt. Et hoc est quod Tau litera etiam errauit interpretatur. Errauit autem à via populus Iudæorum, errat etiam & omnis reproborum cætus, propter duritiam & impœnitudinem cordis eorũ. Propter quod & dominus consummauit iustitiam suam, hoc & ipsam Tau literã sonare diximus. Hinc q̃q; est quod sequitur, [Dabis eis scutum cordis laborem tuum.] quia dum passionis Christi laborem dedignati sunt venerari & credere, quasi eundem laborem p̃ scuto tenuerunt, ne prædicationis spicula eorum corda penetrarent. Sic itaq; & reprobi, dum eos dei patientia ad pœnitentiam inuitat, opponunt sibi scutum cordis eandem dei patientiam, quasi non videat dum diu sustinet, & thesaurizãt sibi iram, (vt Apostolus testatur) in die iræ. Tenditur autem arcus iudicij, dum eius patientia prolongatur. Sed hi duritiam sibi prætẽdunt, & excusationes varias, ne verba vitæ suscipiant. Eo igitur ad se transire eius prædicationis verba non permittunt, quo eum laborare vel sustinere vsque ad mortem viderint. Quod & Iudæis accidisse propheta plangit, dum ipsi sibi scutum duritiæ opponunt, quia mortalem dei filium quem ipsi peremerunt secũdum carnem credere noluerunt. In qua nimirum carne, laborem passionis sustinuit. Vnde & propheta dicit: Laboraui sustinens. Quem laborem passiõis dum p̃fidi viderunt, eum vt deum venerari contempserunt.

Rom. 2.

Isa

Quem enim videbăt carne mortalem, dedignati sunt credere immortalem esse diuinitatem. Vnde (vt dixi) post signa & significationes signorum, quia contem pserũt vt fugerent à facie arcus iudicij, recte sequitur, magis prophetando quàm exhortando, sententia cõ dẽnationis, qua dicitur: [Persequeris in furore, & cõteres sub cælis domine,] vt sint quia perdurauerunt in suis prauis meditationibus, sedẽtes in cathedra pestilentiæ, & surgentes contra dominum, tãquam puluis quem proiecit vẽtus à facie terræ. Qui sub cælo ergo conteruntur, quia nec ipsi cælum esse, nec cælestibus inhærere voluerunt disciplinis. Idcirco quia ipsi persecuti sunt Christum, vt eius membra atq; omnia vitæ bona, iure & ipsi persequuntur in furore, & conterunt̃ æquissime à bono & iusto deo, vt audiant, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Hæc nanq; sunt signa quæ cucurrerunt, & significationes quæ monstrauerunt, vt fugerent à facie arcus, vt liberentur electi. Sed quia reprobi contempserũt, longe suprà sub hac litera præmissum est, in voce totius ecclesiæ: Ingrediatur omne malum coram te, & deuindemia eos propt̃ omnes iniquitates eorum, necnon & in alio alphabeto sub hac eadem litera: Non fuit (inquit) in die furoris domini, qui effugeret & relinqueret̃, vt subaudias ex omnibus reprobis: quoniam inimicus meus consumpsit eos. Propterea recte Tau (vt dixi) cõsummatio interpretatur: quatenus sub ipsa o͂mis impietas & iustitia cum conuerterit eã deus in iudicium, finem, & consummationem accipiat, iustitiã scilicet finem, q̃ Christus est, & consummationem perfectionis: impietas vero consummationem suæ damnationis, & fi-

Mat. 25.

Supra. I.

nem,ne vltra queat progredi:quatenus in vtrisq;, signa quæ præcesserunt,veritatem exhibeant suæ significationis. Nam ideo dominus prius ostendit populo suo dura sub signo crucis,vt liberarentur electi:illis vero,qui signo crucis voluerũt signari,veritas sequet signorum atq; contritio æterni supplicij:quia contra virtutum documenta, contra sanctorum miracula, scutum perfidie tenuerunt.Idcirco contritio furoris dei eos persequitnr,ne vltra vires habeant repugnandi. Habent enim electi scutum bonæ voluntatis,quo ex diuina protectione coronantur: quia quos protegens,adiuuat,remunerans coronat. Habent & reprobi scutum perfidiæ suæ,de quo ex persona diaboli bene per Iob dicitur: Corpus illius quasi scuta fusilia. Quid enim per corpus illius,nisi omnes reprobi accipiuntur,qui quasi scuta fusilia fragiles esse perhibentur?Scuta ergo,sibi sunt fusilia in suscipiẽdo sagittarũ percussiones robusta sunt,sed casu fragilia. Ictu quidem ferientium minime penetrantur,sed suo se lapsu per fragmenta dissoluũtur. Vnde corpus maligni hostis,id est,omnes iniqui, quia iure per obstinationem duri sunt,per vitam vero fragiles,scutis fusilibus comparantur:cum verba prædicationis audiũr, nulla correctionis iacula se penetrare permittunt: quia in omi peccato,quod faciunt, scutum superbæ defensionis, aut prauę negationis sibi opponunt.Nam cum quis talium de reatu suæ iniquitatis arguitur,non mox cogitat quomodo culpam corrigat,sed quid in adiutorium suæ opponat defensionis.Nulla igitur veritatis sagitta penetratur,quia verba sanctæ correptionis,in scuto excipit prauæ defensionis.De quibus hoc in loco recte plangitur. [Dabis eis scutum domine labo-

Iob.41

rem tuum] quia ipsi propter pœnam peccati duritiam sibi cordis asciscunt in protectione prauæ defensionis. Siquidem dei abutentes patientia in superbiam, dum cogitant deum talia non curare: recta & satis non intendere, thesaurizant sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. Hoc quippe scutum primus homo tenuit, qui requisitus cur vetitum lignum contigisset, non ad se culpam retulit, sed ad mulierem quam dominus ei dederat, & reatum suum oblique ad autorem dati inique retorsit, qui ei mulierem dederat. Hoc scutum etiam requisita mulier tenuit, quādo neq; ipsa ad se culpam inflexit, sed serpentis illud persuasionibus replicauit, volens & ipsa reatum suū in creatorem flectere, qui illic intrare serpentem ꝑsuasurum talia permisisset. Hoc quippe & Cain scutum habuit, cum interroganti imò increpanti domino, Vbi est Abel frater tuus? superbe & contumeliose respondit, Nescio domine. Nunquid ego custos sum fratris mei? Ecce cum dicit, Nescio domine, fraudulenta humilitas & falsa negatio prætenditur. cum vero dicit, Nunquid ego custos sum fratris mei, contumax obiurgatio contra deum erigitur. Iam talis & huiusmodi excusatio pœna peccati est, & dum quisque dei patientia abutitur in superbiam, subito eius perditio & contritio de sub cælis venit. Quorum igitur hucusq; culpa in vsu peccantium trahitur, iustum est vt vindicta damnationis sequatur: quia vnde finiri reatus debuit, inde per duritiam cordis sibi supplicium quisq; trahit: & quia signa iudicij metuere noluit, neq; signum huius literæ in fronte gessit, iustum est vt vindictam excipiat damnationis suæ: quia profecto nō solum errauit, verumetiam consummauit & com

Gene. 3

pleuit mensuram scelerum, vt cum reprobis sine fine damnetur. Vnde dominus patriarchæ suo: Nondum (inquit) completa sunt peccata Amorræorum. His itaque completis, mox & promissio simul & vindicta venit. Quod satis Ieremias per hanc literam insinuat, quæ cõsummauit interpretatur: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. Consummatio itaque ex duritia cordis & de impœnitudine generatur. Idcirco nobis orandum & ingemiscendum est, vt emolliat dñs cordis nostri duritiam: quatenus eius signa metuere possimus, potati vino compunctionis, & deflere mala quæ gessimus. Quibus ita præmissis, quia finis est T A V litera, & consummatio huius alphabeti, finiatur & liber tertius earundem lamẽtationum expositionis flentibus relegendus.

Gene.15.

Iacob,1.

¶ Finis libri tertij.

PASCASII ROBERTI LIBRI QVARTI

Prologus.

TRIBVS DECVRſis in lamẽtationibus literaꝝ alphabetis, ſupereſt, ut quartũ quadrato myſticæ ſignificationis recenſeamus numero, quoniã materialis eſt: ut ex ipſo conficiamus omnia uirtutum ornamenta. Materialis quidem, quia homo & mundus quatuor conſtat elementis compactus. Materialis, quia nulla temporalium niſi ex quatuor conſtat: utputa quatuor rerum omnium temporalium elemẽtis: quatuor et plagis. Sic & ætas ſeculi quatuor conſtat temporibus. Materialis ergo iſte numerus, etiam conquadrat omnia ut ſubſiſtant: quia ſolidus eſt & quadratus: uerum non materialia ſed & cæleſtia. Vnde cum unum ſit euangelium, quatuor Euangeliſtæ leguntur. Quatuor & uirtutes generales numeran-

tur,ex quibus reliquæ omnes oriũtur, quasi ex quatuor paradisi fluminibus: ut omnia uirtutum semina huberius irrigẽtur. Et qa sub his quatuor elementis quibus subsistimus, interius exteriúsue delinquimus, iustum fuit, ut sub eodem numero unà cum propheta defleamus: & quasi ex materiali numero, nostrum interius hominem ad nouitatem uitæ fletibus reparemus: quem uanis concupiscentiarũ gaudijs corrupimus. Sunt etenim mi frater & consenix quatuor afflictiones morum, quibus præfatæ quatuor animi nostri corrumpuntur uirtutes. Et ideo recte prouisum est sub his quatuor alphabetis, totum hoĩem interius exteriúsue deflere debere: & ad integritatẽ ueræ dilatationis, nostra omnia lachrymis uel gemitibus restaurare: ita ut singulis rebus morum corporúmue uitiatis, singula opponãtur literarum lamenta: sicq; super flumina Babylonis abducti, nostra soluatur captiuitas, & reddatur nostræ Sion uera in Christo libertas.

Psal. 136

IN LAMENTATIONES IEREMIAE.

LIBER .IIII.

ALEPH.

Quomodo obscuratum est aurū, immutatus est color optimus. Dispersi sunt lapides sanctuarij, in capite omnium platearum. Per aurum nanq; obscuratum, propheta Iudæorum plangit perfidiam: quia in eis antiquus ille fidei vigor, atq; innocentiæ splēdor, ingruente perfidia malitiæ se nocte fuscauit: & ipsi dispersi sunt, non solum per omnia vanitatis negotia, verumetiam vsq; ad exteras nationes ducti sunt in captiuitatem: & recte, q̄a p̄ prius publica seculi negotia, disp̄si sunt in capite omnium platearum: latam scilicet & spatiosam appetentes mundi vitam. Iustum quippe fuit, quia expulerunt de sanctuario dei ad nefandos seculi actus, vt pellerent̄ à fide in p̄fidiam: & inde in captiuitatem vt diximus, vsq; ad exteras & reprobas gentinm nationes. Quæ nimirum vox non minus dolentis est, quam & increpantis: sicuti & illa qua dicitur: [Quomodo sedet sola ciuitas.] Sub qua p̄fecto voce, Iudæorum duritia plangitur: ex quibus patres, patriarchæ atq; p̄phetæ repulsi sunt, quasi aurum & lapides pretiosissimi in sanctuario dei, fide atq; operibus clarissimi: sed reprobi ac de

generes facti, propter duritiam cordis eorum, Christo adueniente conuersi sunt ad perfidiam. Vnde cernens eos propheta sordibus & vita degenerari, obiurgat & plangit: [Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus.] Aurum quippe erat ꝓpter notitiam dei, & naturam patriarcharum: obscurati vero sordibus delictoꝝ & pfidiæ indignamētis. Cæterū mystice Chrī ecclesia plorās, p suis, ac lugens, dicit: [Quō obscuratū est auꝝ.] Per auꝝ nāqꝫ obscuratū, reprobā electoꝝ seu sacerdotū vł ministroꝝ dei in diuersis ordinibus deplorat vitam, quondā pergloriam virtutum claram: nunc vero per actiones infimas & negotia seculi obscuratam: ac deinde color optimus fertur immutatus, quia ille sanctitatis nostræ habitus, p terrena & abiecta præsentis vitæ opera, ad ignominiam despectionis venit. Vnde felices illi, quos tanquam aurum in fornace tribulationis & augustię probauit dominus, & quasi holocaustum acceptit illos. Nos vero miseri, quos prosperitas seculi atqꝫ oblectamenta vanarum rerum ad tantam delictorum perduxere obscuritatem, & vilitatem agendi, vt etiam à ꝓpheta & omnibus dei electis, iure noster plāgatur color & habitus sanctitatis in deterius propter vsum peccandi prauissime commutatus: intantum, vt etiam peruersi dum Christi conculcant sacramenta, plerunqꝫ & si reprobi inter electos locum honoris sumant, & ipsi contra sanctam ecclesiam quasi ex autoritate sæuiant, profecto cum omnia præceptorum dei eloquia, quasi sciendo atrocius contemnunt, atqꝫ ecclesiasticarum doctrinarum iura, prauis suis moribus rescindūt. [Hinc & lapides sanctuarij plangūtur dispersi in capite omnium platearum,] qui prius in-

trinsecus semper habebantur: nec sumebantur etiam in summi sacerdotis usibus & honore, nisi cnm intra sancta sanctorum ingrediens, in secreto sui conditoris apparebat. Quid ergo putas sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum dispersi, nisi sacerdotes Christi & ministri sacri altaris, etiam & monachorum sancta & deo consecrata societas? necnon & virginum & sanctimonialium innumerositas: qui semper debent dei apparere in secreto cõspectibus, quos nunquam necesse est foris conspici, nunquam extraneis & seculi actionibus occupari. Sed quod grauius est, ideo dispersi deplorantur, qnasi lapides sanctuarij in capite omnium platearum, quia dum per vitam & orationem intus esse in contemplatione dei semper debuerant, per vitam reprobam foris passim vacant. Ecce iam penè nulla est secularis vitæ actio, quam nõ sacerdotes Christi administrent: Nulla mũdi negotia in qbus ministri altaris se nõ occupent, nulla rerũ improbitas, qua se monasticus ordo nõ implicet: penè nulla illecebris vitæ blandities, qua se castitas sanctimonialium non commaculet. Dum ergo in sancto habitu & religione constituti, exteriora sunt qnæ exhibẽt, & vana vitæ oblectamenta quæ sectantur, quasi lapides sanctuarij foris in capite omnium platearum dispersi iacent. Græca enim lingua platea πλατεῖα à latitudine vocatur. Lata enim via est & spatiosa, quæ ducit ad mortem, Sanctuarij ergo lapides in plateis sunt dispersi, cum religiosi quiq; lata mundi itinera sectantur: & non solum in plateis, sed in capite platearũ dispergunturs: dum per desiderium, huius mundi opera pagunt: & tamen de religioso habitu culmen honoris vel laudis quærunt, In capite ergo platearum dis-

Matth. 7

persi sunt, quia & iacent per ministerium operis, & honorari volunt de imagine sanctitatis. Quorum ita ꝙ ordinem lapidum dum ecclesiæ suæ dominus per prophetam pollicitationes suas ostenderet, repromittit dicens: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos: & fundabo te in sapphiris: & ponam iaspidem ꝓ pugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos: & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles: vniuersos filios tuos doctos à domino. Strauit nanque Christus in ecclesia per ordinem lapides, quia in ea sanctas electorum animas, meritorum diuersitate distinxit. Fundauit eam in sapphiris, qui scilicet lapides coloris aerei in se similitudinem tenent: quia robur ecclesiæ in animabus cęlestia appetentibus, solidatur. Et quoniam iaspis viridis est coloris, iaspidem propugnacula eius posuit: quia illi contra aduersarios ꝓ sanctæ ecclesiæ defensione obiecti sunt, qui in illa ariditate temporis reprobi, inarescunt. At vero quia in diuersis ecclesiæ ordinibus nostro in tempore multi seculi amatores connumerantur, iure plangitur, quia lapides sanctuarij dispersi sunt in capite omnium platearum, dum susceptæ religiōis mysterium vertimus ad ambitionis augmentum, dum locum sanctitatis ad terrena negotia deflectimus: dum terrenis actibus implicamur: ita quod peius est, vt lupi, pastores fiāt: ministri altaris, negotiatores seculi: monachorum societas, vitiosorum contubernium: sanctimonialium aggregatio, domicilium vitiorum. Idcirco recte cum propheta corpus Christi scilicet eius ecclesia, plangit: Quomodo obscuratum est aurum fuligine peccatorum: immutatus est color decoris & sanctitatis, in fœditatem vitiorū. Quomodo dispersi sunt lapides stra

Isa. 54.

ti per ordinem sanctuarij, in capite platearum: dum ad negotia delapsi exteriora, ruunt. Aliud ex honore susceptæ religionis quærunt, atque aliud ex officio acti onis exhibent: & quotidie per multas nequitias pereunt. Curis enim secularibus intenti & vitiorum, tan to insensibiliores redduntur, quanto ad ea quæ foris sunt & carnis concupiscentiarum, cum studio auidio res inueniunt. Vsu quippe rerum longeà cælesti desiderio obdurescit animus: & dum ipso suo vsu durus efficit, exactione seculi ad ea emolliri non valet, quæ pertinent ad charitatē dei. Et dum solummodo in cor de fides confessionis remanet atque baptismi adoptio, merito aurum vocamur & lapides sanctuarij: sed ob scurati propter vitiorum fœditatem, atque dispersi in capite platearum plāgimur. Quod autem aurum deo in baptismo renati, vel etiam in circuncisione ascripti, iure intelligant, testat Iob cum de Iudæa typice loquit: Locus sapphiri eius inquit, lapides: & glebæ illius, aurum. Tantopere augit reatum culpæ sequentis, præconium gloriæ præcedentis. Nam vniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quanto prius quàm caderet, maioris potuit esse virtutis. Vnde dicatur de Iudæa renata ex circuncisione: dicatur & de ecclesia re nata ex sacramento baptismi, quid fuerit quantáve gloria sublimata: vt gratiæ magnitudo atque virtutum numerus crescat, ex cumulo sequentium delictorum. Vnde ad Iob dicitur vt præmissum est, locus sapphiri, lapides eius: & glebæ eius, aurum. Quid enim hoc loco lapides nisi sanctorum ac fortium mentes accipimus, qui quasi ex gratia & constantia mentis, iure lapides sanctuarij vocātur? Vnde Apostolus: Et vos tanquam lapides viui superædificamini, domus spiri

Iob. 28

pulchrius colorata: nunc vero aut hæresi est infecta, aut intus & sceleribus obfuscata. Fulget nanque animarum sanctarum eloquium auro clarius: claritatis vero splendor pulchrius omnibus irradiatur coloribus: sed cum ab eius fulgore anima cōcupiscentijs oblectata malis deciderit, quid aliud in ea quam aurum obscuratur? Et dum intus carnalium rerum denigratur, quid nisi color candoris optimus & pulchritudinis, in deterius commutatur? Habet enim anima verbum diuini eloquij auro pretiosius in se fulgēs, quod charitate intrinsecus incomparabiliter coloratur: sed cum concupiscētijs rerū afficitur, quid aliud quam q̄d aurum obscuratur. & color immutatur optimus? Pessima igitur commutatio, dum amor æternarum rerum & concupiscentia cælestis patriæ, in amorem tēporalium, & cōcupiscentiam vanarum rerum vertitur, pro quo recte plangitur: [Quomodo obscuratū est aurum, immutatus est color optimus.] Vnde q̄a concupiscentia æternæ vitæ, versa est in amorem & concupiscentiam carnis, iure lapides sanctuarij dei, reliquæ scilicet virtutes animæ, in capite disperguntur omnium platearum: quoniam charitate amissa, virtus nulla in anima solidatur: imō omnes affectiones suas ad lata viarum itinera, & spatiosa concupiscentiarum conamina, in capite transponit platearum. Q. lapides pretiosarum virtutū speciem in animabus sanctorum teneant, multis locis luce clarius doctorum eloquijs declaratur. Sed cum mens ad exteriora & præsentis vitæ oblectamenta suas diffundit concupiscentias, quasi in capite platearum omnia sua dispergit virtutum ornamenta, & lapides quos super Rationale iudicij adnexos in pectore portare debuit ad gloriā

& laudem dei, suiq; decoris, demum colore dilectionis dei indeterius commutato, dispersos in capite platearum, ac iacentes atrocius expoliata bonis luget: tamen verbi dei subsistentia in nobis, licet nostris obscuretur peccatorũ tenebris, in corrupta manet. Propterea signanter non naturæ subsistãtia violata, sed obscurata in nobis nostris ex culpis recte plangitur. Nam & hæretici quamuis verbi dei integritatem corrumpere videantur, ipsa tamen verbi vis & natura, quãtum ex se est, integra manet. Obscuratur quidem propter non credentes, vel etiam propter non recte intelligentes: manet tamen inuiolata veritas: quia & si obscurari ad tempus potest, corrumpi omnino nõ potest. At vero color verbi, charitas videlicet qua perfundimur & vestimur, commutatur in peius, dum ex dilectione dei & proximi, transitur in concupiscentias rerum terrenarum: & dum mens ad singula se exponit, quasi in capite totius vitæ latitudinis, actiones suas & desideria mittit. Quas cum ad se redierit misera anima, quid aliud quam dispersas inter lata & spatiosa mortis itinera dolet & gemit? Acsi patenter dicat: Quomodo in me mihimet obscuratũ est illud dei verbum ignitum & splendidum, ita, vt mea ignauia cæcatus, præceptum dei lucidum videre, quod conuertit animas, nequiuerim. Quomodo mihimet obscurari potuit illud, quod omnibus lucet, & conuertit etiam refugas. Verum quod me latuit nec videre potui, sibi fulsit: idcirco & in me immutat⁹ est color optimus, & dispersi sunt lapides sanctuarij. Sanctuarium quidem erat anima fidelis deo, dũ aurum scilicet verbum diuinum, in ea fulgebat ignitũ. Sed mox obscurari cœpit in perfidia & caligine delictorum: immuta

tur etiam color optimus, fitq́ fœda quæ pulchra erat: & disperguntur omnia intrinsecus: ita vt nulla remaneant vitæ ornamenta, dum cuncta pelluntur foras bona, & repletur intus malis. Magna igitur huius vis lamenti: magnus & tāti vigor doloris prophetæ: qui ad omnia se extendit. Plangit enim cæcitatem Iudæorum: plangit & ecclesiarum dei dispersionem ac damna. Plangit nuditatem animarum, atq́ fœditates om̄ium. Recolit exordia, deplorat amissa: & cum gemitu se diffundit ad vniuersa. Vnde sequit̃.

BETH. **Filij Sion incliti & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli.** Ex quo Iudæorum, & prærogatiuæ sanctorum insinuat patrum dignitatem: quod non solum illius terrenæ Sion fuerint filij, verumetiam cælestis Ierusalem inclyti: vt legis doctrina ac gratiæ priuilegio adoptati, inclyti quidem genere, cultu & doctrina: ita vt præ cunctis gentibus filij dei dicerentur, & amici sint appellati: quibus facta est repromissio & legislatio: quorum patres & ex quibus Christus. Vnde profecto iure valde inclyti vocantur, quorum deus doctor mirabilis, in medio eorum, & protector fuisse laudatur. [Amicti (inquit) auro primo.] Per aurum nanq́ sapientia dei fulgida designat̃. Vnde diuinus sermo ait: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Quo profecto Iudæi amicti auro fulgebant, olim præ omnibus quasi luminaria in mundo: & nō solum quolibet auro, sed auro signantur primo & purissimo: per quod cælestis intelligitur sapientia. Vnde Salomon: Beatus homo qui inuenit sapientiam: & qui affluit prudentia. Melior est acquisitio eius negotiatione argenti & auri: pri

Prou. 21.

Proue. 3

mi & puriſſimi fructus eius. Qua profecto Iudæi imbuti ſapientia, præ cunctis gentibus amicti laudantur auro primo: quia ſi iuxta ſcripturam, Radix ſapientiæ, eſt timere deum, fructus ſapiētiæ, qui ſunt, niſi vi dere? Et hi ſunt primi ac puriſſimi fructus, de primo ſapientiæ auro geniti. Quo profecto primo pulchritudinis auro, non ſolum ſynagoga, verumetiam & eccleſia Chriſti glorioſius amicta, gloriatur. Sed quod lachrymabilius eſt, & illa & iſta in ſuis immutata eſt: vt & Iudæi reprobi facti reputati ſint in vaſa teſtea: & eccleſiæ viliora ſint membra facta. Pro quibus omnibus merito propheta, imò vox omnium electorum luget, q̊d multotiens filij Sion inclyti ſcilicet cœleſtis Ieruſalem, amicti auro primo, ſapientia imbuti dilectionis dei & proximi corruunt, ad quàm fragilia huius mundi opera: vt & ipſi fiant vaſa teſtea, qui fuerant parata fieri ad incorruptionem cæleſtia. Pulchra igitur eccleſia Chriſti, amicta auro primo, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies prædicat. Et ideo filij eius inclyti, dicuntur amicti auro primo: in quorū nouitatiſ gratia, nihil coinquinatum incurrit: ſed reformati ad contemplationem dei, prima induuntur gratia: vt ad eam redeāt, qua creati ſunt dignitatem. Proptérea & adoleſcentior filius vbi ad patrem pœnitens redijt, primam ſtolam recepiſſe memorat: ſcilicet immortalitatis gratiā. Vnde & filij Sion inclyti, iure amicti auro primo laudātur. Eſt enim aurum Arabicum puriſſimum: quod & de Saba domino affertur. Eſt autem pretioſiſſimum, quod & de Ophir allatum eſſe regi Salomoni dicat. Per Ophir nanque riſus vel herboſum interpretatur: de illo ſcilicet riſu veniens, in quo ſunt omnia vitæ gaudia: vbi ſanctorum animæ requi

Ecc. 1.

Canti. 6.

Luc. 15

3. Reg. 9

escunt in herbis virentibus. Quapropter nec immerito primum prædicatur, quia sapientia & immortalitas ad vitam cum renascimur, pretiosior est cunctis opibus: & omnia quæ desiderantur, huic non valēt comparari. Quo sane auro induti filij Sion iure planguntur cum deliquerint, quod reputati sunt in vasa testea. Quod bene Iob lugens aiebat: Cōparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri. Et dominus in Psalmis: Vt lutum inquit platearum delebo eos. De luto enim vasa testea finguntur: sed tamen ex his alia sunt, quæ in honorem parantur, vt sunt vasa aurea & argentea: alia vero vasa fictilia, & permanent in cōtumeliam. Deniq; Paulus apostolus: Habemus inquit thesaurum istum in vasis fictilibus. Quo profecto thesauro filij Sion inclyti, amicti gloriantur: sed cum eo expoliati fuerint, vasa testea ac fictilia in contumeliam præparata, planguntur. Veruntamen & de his quandiu hic viuitur, potens est deus aliud restituere in honorem, aliud in contumeliam. Sed quę fornax tribulationis & angustiarum probauerit, vertuntur in aurum, vt sint vasa honoris: de quibus dicitur: Vasa aurea fornax probat: & virum iustū angustia. Vnde Dauid ex persona domini: Aruit inquit tanq̄ testa virtus mea. Ex cocto igitur luto carnis, cum repletur interius per bonam conscientiam anima thesauro desiderabili, & fulget exterius homo amictus auro intelligentiæ, quid aliud sit, quàm vas honoris? Vnde & opera manuum figuli dicuntur: quia sicut figulus potestatem habet de eadē massa aliud vas formare in contumeliam, aliud vero in honorem, ita & Christus verus fictor noster, potēs est nos erigere de luto ad speciem decoris, & quos decreuit in cōfusio-

Proue. 9
Iob. 30
Psal. 17.
1. Cor. 4
Ecci. 27.
Psal. 21

nem deserere damnationis: & nequaquam nisi recto ac vero suo iudicio expoliamur intus thesauro cælesti, & exuimur foris auro primo vt degeneres simus, alioquin omnes filij Sion illius cęlestis, inclyti per adoptionem sanctæ regenerationis effecti, nunquam inter vasa deputarentur testea, nisi prius intus forisve expoliarentur rebus diuinis. Sed licet culpis exigētibus iam prolapsi sint, quia opera manuum figuli sunt, recolendum est illud, vbi dominus Ieremiam ad domum mittit fictoris. Quo cum venisset, mox vas luteum de manu eius cecidisse ac confractum fuisse, legitur. Ex quo nimirum rursus luto aliud vas formasse signanter memoratur. Vnde dominus mox, ꝓphetæ insinuat, quod & ipse potens sit ex nobis siquidem luteis, vasa restaurare honoris: & suo sacro mysterio dignos efficere. Propterea & propheta eos deplorat, qui degeneres fiunt, & expoliant rebus cælestibus: ita vt vasis comparentur testeis ac luteis: vt & ipsi compuncti, redeant per pœnitentiam & lachrymarum effusionem, ad immortalitatis gratiam. Hinc & angelo Ephesinæ ecclesiæ scribitur: Memento vnde cecideris & age pœnitentiam, & prima opera fac. Quod est aperte dicere: Scito & intellige, cuius dignitatis fueris per gratiam & adoptionem dei: quàm inclytus & nobilis, vestitus auro primo & purissimo: indutus siquidem stola immortalitatis, ac deinde quàm vilis & luteus, propter corruptionem & pœnam peccati, vasis fictilibus compararis. Sic ne in desperationem venias, ꝓphetam imitare lugentem ac plangentem, quod talis effectus sis, & prima opera fac: id est, opera charitatis ac dilectionis dei: vt per eandem charitatem dei & proximi, in adoptionem redeas filiorum,

Iere. 18

Apoc. 2.

vnde cecideras propter prauæ persuasionis oblectamenta. Ex quo sequitur:

GIMEL. **Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos. Filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.** Per lamiam nanq; scribarum & pharisæorum exprobrat duritiam & doctrinę in populo improbitatem: quod nec tam dementes fuerint, vt præberent lac vel mammam doctrinarum filijs synagogæ, veluti lamia crudelissima omnium bestiarum. Dicitur enim de ea, quod crudelior sit fœtibus suis, cunctis bestijs. Vnde & nomen accepisse signanter legitur. Siquidem lamia, quasi lania à multis sonare dicitur: eo quod dilaniat catulos suos ac dilaceret: quod & in fabulis satis aperte legitur. Sic pharisæi crudeliores bestiarum, nec nudauerunt mammam paruulis & lactentibus, vt sugerent cibum vitæ: imò crudeles facti, vt struthio, qui mox vt oua sua exposuerit, deserit nec recolit ea, neq; apponit cōfouere aut calefacere: quia de suis nihil recogitat fœtibus: ita & Iudæorum peruersitas extitit dei in populo: vt nihil agerent, quàm vt eos dilacerarent, diriperent, & cuncta distraherent: ita sicut scriptura dicit, vt ad promissa vitæ nec ipsi introirent, nec alios introire permitterent. Quos propheta lugens & plangens, dicit quod lamiæ lactent catulos suos: quod nec eos fecisse paruulos in populo, dolet. Lamia nanq; Hebraice Lilith לילית dicit: quā quidam Hebræorum ἐριννύν id est, vnam de furijs suspicantur: quæ parcæ dicūtur, eo quod nulli parcant: sicuti scribæ & pharisæi, qui nō solum proximis in populo, verum nec prophetis pepercerunt. Quid ergo dicam de prophetis, cum etiam nec ab ipso deo patribus repromisso, manus subtra-

Luc. 11.

xerunt. Idcirco crudelis filia eorum synagoga plangit, crudelior facta lamus: & quasi struthio nullam sibi spem aut proximis, reliquerunt in posterum. Sed & Christi ecclesia plangit per lamias, hypocritarum atque hæreticorum callidam peruersitatem: qui humanam quidem faciem gestantes, beluina per impietatem corda gerunt. Qui tunc mammam nudant, quando errorem suum libere prædicant: tunc vero catulos lactant, quando male sequaces paruulorum animas, peruersa docent: & ad impietatem male nutriendo conformant. Vnde alibi propheta eiulando dicit, hæreticorum atque hypocritarum deplorans facta: Ibi cubauit lamia & inuenit sibi requiem: ibi habuit foueam ericius, scilicet in plebe Christi, in populo graui & pleno peccatis. Per lamiam namque vt dixi, hypocritæ vel hæretici: per ericium vero, malitiosi quique qui diuersis se defensionibus contegunt, designantur. La mia enim vt dixi, faciem habere humanam perhibetur, sed corpus bestiale. Ita & omnes hypocritæ atque hæretici, in prima quidem facie quod ostendunt, quia si ex ratione sanctitatis esse videtur, sed bestiale est corpus quod sequitur: quia valde iniqua sunt, quę sub boni specie moliuntur. Ericij autem nomine, malitiosarum vt dixi mentium defensio designatur: quia videlicet ericius cum apprehenditur, eius & caput cernitur, & pedes videntur, & corpus omne conspicitur: sed mox vt apprehensus fuerit, semetipsum in sphærã colligit: pedes introrsus cum capite abscondit: & intra tenentis manum simul amittitur, quod totũ simul amisisse videbatur. Sic nimirum, sic malitiosæ mentes sunt, cum in suis excessibus comprehenduntur: vt adductis repente excusationibus, malitiosa mens intror

Isa. 34.

ſus caput & pedes colligat:ita vt cũcta iniquitatis ſuę veſtigia abſcondat. Caput quidem ſubtrahit:quia mi ris defenſionibus nec inchoaſſe prauum aliquid oſtẽ-dit,&quaſi ſphæra in manu tenentis remanet:q̃a is q̃ corripitur,cuncta quæ iam cognouerat,ſubito amit-tens inuolutum intra conſcientiam peccatorum te-net: & qui totum iam deprehendendo viderat cõuer ſatione prauæ excuſationis deluſus,totum parit̃ igno rat. Quibus appulſi miſerijs,iam ad lamenti ordinem redeamus. [Filia populi mei crudelis,quaſi ſtruthio in deſerto.] Quæ enim filia populi,niſi eccleſia plan-gitur? Quæ,pfecto & filia ſanctorum quia renata eſt in Chriſto,prædicatur. Sed talibus & huiuſcemodi in uoluta more beſtiali peccandi vſibus, crudelis quaſi ſtruthio in deſerto efficitur, nihil niſi præſentia cogi-tans:nihil in ſpe agens:etiã actus &opera quæ admit tit,ſine calore charitatis iacere prætermittit: nullam futuræ vitæ gerens curam; nullam filiorum habens ſolicitudinem:ſed tãtummodo præſentia vt diximus intendẽs:etiam eorum obliuiſcit̃ operum, quaſi ſtru thio oua ſua quæ poſuerit. Quibus eccieſiarum reli-ctis malis,iam anima moraliter in ſe quid defleat,vi-deamus:quando beſtialis feritas animarum quam ſę pe permulcet,ad pietatem fidei Chriſti receptum: ita ✝ vt & nudent mammam doctrinarum, ſuosq́ lactent mores quaſi lacte pietatis:vt quicquid prius introrſus criminoſum apparuit,totum hubertas recompenſet pietatis,atq; amoris dei & proximi. Solent nanq; quã ſæpe beſtiales animæ,quæ prius videbantur per ratio nem,humanam formam prætẽdere, per ſæuitiam ve ro,feritatem & mores beſtiarum gignere, cito quidẽ conuerti ad melius,& hubera doctrinarum ſuis exu-

ere tegumentis: ac deinde sagacissimos vitæ actus, lacte nutrire eloquiorum dei: atq; animū inclinare ad pietatem & dilectionem dei & proximi. Vnde domi- Apoca. 3 nus, Vtinam inquit frigidus esses aut calidus. Sed qa tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Acsi diceret: Vtinam te seniorem per frigus impietatis, ac bestiales monstrososq; tuos aspicerē mores, certe aut calidus ex dilectione dei & proximi, per flammam charitatis efficereris. Nunc autem quia inter vtraq; tepidus es, incipiam te euomere atq; eijcere à corpore vnitatis. Propterea igitur morum probitas semper sequenda est: feritas edomanda: tepiditas vero fugienda. Hinc quoq; fidelis anima dicat cum gemitu tandem actibus suis: dicat & moribus, quod & lamiæ nudauerunt mammam. Per lamiam nanq; recte prudētia carnis designatur. Porro prudentia carnis, catulos suos, actus videlicet q̄s genuerit, quasi sæuissima bestiarum, quo aliunde quàm morte lactat & nutrit. Sed quamsæpe in melius commutata, de prudentia carnis quæ mors ab Apostolo nominatur, in prudētiam spiritus cum transierit, detegit crudelia, & nudat flagitiosa, & lacte doctrinarum quasi ab hubere pietatis, lactat & nutrit catulos suos, scilicet mores et actus, vt de feritate ad mansuetudinem transeant, de sæuitia ad pietatem, de morte ad vitam, de infantia ad maturitatem, Sed prudentia carnis quæ longe diuq; obdurue rat, iure quasi filia populi mei crudelis, & quasi struthio in deserto plangitur. Fertur enim vt sæpe dictū est, quod struthio oua sua cum posuerit in deserto, qa sine calore amoris, sine fomento pietatis, sine spe futuræ plis, absq; cura & solicitudine dereliquit. Ita & prudenria carnis, omnes affectiones actus quos pe-

perit, tantummodo impræsentiarum intendens, sine spe & cura in morte derelinquit. Vnde vt fassus sum, recte mors appellatur. Propterea quasi filia virtutum & si crudelis, à propheta plangitur: quia dum præuidere sibi in posterum fœcunditatem seminis debuit, solũmodo actus suos carni deditos, sine fomento spei, sine dilectionis amore, quasi struthio oua sua in morte dereliquit. Sequitur:

DALETH. Adhæsit lingua lactẽtis ad palatum eius, in siti. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Manifesta lamẽti narratio de Iudæis, extinctis matribus, quod lingua lactentis præ siti ad palatum adhæserit, & paruuli graudiores panem cum peterent sine viribus, nec erat qui frangeret eis, præsertim cum & ipsi cibus essent matribus. Vnde minusculi siti consumpti, grandiores vero, sine cibo periere fame perempti. Porro secundum allegoricos sensus, lingua lactentis ad ad palatum adhæret in siti sine lacte doctrinæ, quando cura doctorum crudelis quasi struthio sine solicitudine ꝓ gregibus aliud diligens, torpuerit, nec cum Apostolo lacte doctrinarum dei, paruulos lactentes pastor aluerit. Hinc quoq; Apostolus suis ait paruulis, lac vobis potum dedi non escam, quia necdum poteratis, sed neq; adhuc potestis. Sunt enim in ecclesia Christi lactentes paruuli, sugentes hubera præceptorum dei, sunt & maiores, qui iam queunt solidum capere cibum, scilicet profundiora mysteriorum dei intelligere, si esset qui eis frangeret panem, secretiora scilicet sacramenta scripturarum sanctarum. Sed cura pastorum ac solicitudo deest, nec est qui minoribus mammam denudet doctrinarum, neq; q maioribus

I.Cor.3.

frangat panem. Quos bene intuens propheta, iure eorum reprobam deplorat vitam, & istorum plãgit crudelitatis mortem, eo quod multi doctores impietate sua pellecti, crudeliores iure lamijs censeant, & negligentiores struthionibus: quoniam & si lamiæ crudeliores suis fœtibus videant, nudant tamen mammam & quodammodo lactant catulos. In quorum profecto comparatione quia sectant & terrena quærunt, atrociores merito planguntur, ex quorum negligentia, quàm sæpe lingua lactentium ad palatum tabo consumpta, adhæret in siti. Necnõ & struthio, & si oua sua sine cura & vllius pietatis affectu ponere videt, tamen physici dicunt, quod ea in sabulo vbi nimius solis feruor quotidie candescit, exponunt: vbi calore solis & cõfotu sabuli, vsque ad concretionem pullorum temperanter confouentur. Quibus isti sine cura ac solicitudine pastorali aliud meditantes, recte neglig̃etiores deplorant: qui etiam paruulis cum petierint panem, saltem frangere fugiunt. Scriptura enim sacra aliquando cibus est, aliquãdo potus lactis. Cibus est in locis obscurioribus, quando quasi exponendo à doctore frangit, & mandendo ab auditoribus glutit. Potus est autem lactis in locis apertioribus, quia ita scribit aut sugitur ab huberibus scripturarum, platis & detectis, sicuti inuenit. Ergo propheta iure docet in spũ, quando filios ecclesiæ lactentes & paruulos, videt fame & siti tabescere. Profecto cum & ipsi paruuli iam didicerint panem exposcere, & non est qui franget eis, gratias tamen deo, qui p se quinque iam & septem fregit panes, veteris scilicet testamenti sacramẽta & noui: sicque dedit discipulis, & discipuli turbis, ex quibus de his q̃ supfuerunt his qui manducauerant, relati ac repositi

Mar. 6.

sunt duodecim cophini fragmentorum. Inter quæ nimirum eloquiorum dei mystica sacramenta, necessarij sunt doctores: vt infirmi quiq; cum petierint valẽtiores scripturæ sacræ sententias exponẽdas communi, valeãt aperire: & in singulis necessaria apponere. Sed luget propheta, quando qui exponere debet, inueniri non valet. Est etiam scriptura sancta potus lactis, de quo propheta dicit: Omes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite absq; vlla commutatiõe vinum & lac Ex quo liquido patet, cum dicit, venite ad aquas, q̃a scriptura sancta verus est potus: cum dicit, comedite, verus est cibus. Cum autem dicit vinum & lac, nutrimentum infantiæ, & ebrietas spiritus sancti designatur: vt per lac teneritudo nostra nutriatur: per vinum vero corda inebrientur. Quod si omino aperta mandata dei in scripturis sanctis potus non essent, p semetipsam veritas non clamaret: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Ipse nanq; est nobis potus: ipse cibus: ipse vero vinum & lac. Quæ simul idem propheta in hoc eodem opere vidit Iudææ defuisse, cum diceret. **Nobiles eius interierunt fame: & multitudo eius siti exaruit.** Paucorum quippe est fortia & occulta cognoscere: multorum vero historiæ aperta sentire. Et idcirco Iudææ nobiles, non siti sed fame interisse asserit, quia hi qui præesse videntur, dum totos se exterioribus tradunt curis, & intelligentiæ vanæ disciplinis, quid de intimis discutiendum mandent, non inueniunt. Quibus ab interno intellectu cadentibus, paruorum intelligentia etiam in exterioribus exiccantur. Vnde recte illic adiungit, [Multitudo eius siti exaruit.] Acsi aperte diceret: Dum vulgus vitæ suæ stu-

Isa. 55.

Iohan. 7

dia deserit, iam nec fluenta historiæ requirit, quia secundum Iob, terrā de qua oriebaī panis in loco suo, igne subuersa est, quia ꝓfectò pastorum atq; doctorum corda de quibus panis vitæ oriri consueuerat, atq; eloquiorum verba affluere, cum terrenis curis & vitijs cœperint repleri, rectè plangitur, quod terra de qua oriebaī panis, qui de cælo descendit, aut hauriri debuerat in loco suo, igne subuersa est. In loco autem suo igne subuertitur, quando mens infidelium, sacramenta conculcans, vitiorum facibus concrematur. Idcirco arsit, quia flammis vitiorum se tradidit. Vnde lamētis & fletibus agendum est, ne lingua nostra præ siti adhæreat palato, neq; paruuli petētes panem, dei reprobati iudicio, egestate & fame verbi consumpti pereamus, neq; terra de qua panis oriebatur, igne submersa depereat, imò precibus & lachrymis pulsemus ad ostium patris, tres illos ex euangelio petentes panes: vt & ipse eos nobis tribuat, qui pulsare ac quærere rogat & petere. Ad hoc igitur vt tribuat, rogemus etiam vt ille magister verus & autor, qui eos fregit in eremo, nobis quoq; simul tribuat & frangat: quibus refecti, ne vllus nostrum in via lassescat: quoniam ꝓpter pessimam vitā sacerdotum & crudulitatem morum, lactentium præ siti ariditas, plangitur: & paruulorum, quia non est qui eis frāgeret panem, interitus deploratur. Pulsandum igitur est & petendum, quod nulli negatur quærenti in veritate, ne culpis exigentibus, nobis subtrahatur: sicuti dominus alibi comminatur: Mittam in eos non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum dei. Quia cum prædicatio & intelligentia verbi subtrahiī, auditus quoq; cessat, & fames atq; inedia, simul horum morte grassantur,

Iob. 28

Lucæ. 11.

Amos. 8

Iam quid moraliter lugeat, videamus. Quando paruuli cogitatus nostri, atq; affectiones intimæ mentis sine lacte blandæ persuasionis, & rore sancti spiritus præ siti cito arescunt, quorum lingua prolationis palato carnis adhæsa, obtumescere facit teneræ mentis infantiam, & suffocat gladio infidelitatis cordis nostri, vitæ conceptus, ne ad lucem queant contingere. Vnde recte dicit: Corde creditur ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad salutem. Alioquin quicquid est boni quod mente concipit, nisi lacte nutriatur doctrinę & gratia sancti spiritus, cito arescit: & lingua adhæret palato, ne possit proferre confessionem salutis, gratiam sancti spiritus in septem diuidit donis, qua tot habeat filios. Qui bene designant cum dicit, quod Iob septem habuerit filios & tres filias. Et ibant inquit scriptura filij eius, & faciebant conuiuium p domos, vnusquisq; in die suo. Filij per domos conuiuium faciunt, dum virtutes singulæ per septem dona sancti spiritus deitate, iuxta modum proprium in qua sunt, mẽtem pascunt. Vnde & bene dicitur, vnusquisq; in die suo. Dies enim vniuscuiusq; filij, est illuminatio vniuscuiusq; virtutis. Singula enim dona singulos habent dies suos: quia non est hoc sapere quod intelligere: q̃a multi quidem æterna sapiunt, sed intelligere nequaquam possunt. Sapientia ergo in die suo conuiuium facit, quia mentem de æternorum spe & certitudine reficit. Sed ne nostra protrahere videamur, sancti doctorũ verba Gregorij ex integro prælibata, ponamus. Intellectus inquit in die suo conuiuium parat: sed hęc agere nesciunt, nisi qui cogitationes antequã ad opus prodeant, internos suos motus solicite circumspicientes frenant: atq; persuasibus doctrinarum & fide

Rom. 10

Iob. 1.

Gregor.

Christi,intus lactant. Hęc agere nesciunt,nisi qui omni custodia munire mentem norunt: & lacte doctrinarum,affectiones & suggestiones pias in Christo nutrire intelligunt. Horum igitur lingua quid aliud nisi adhæret palato carnis, dum interna virtutum spiramina,vanis suffocant curis,& prauis confessionem fidei antequam proferat,illigant nexibus. Vnde recte sequitur: [Paruuli petierunt panem, nec erat qui frangeret eis.] Scilicet parui cogitatus,cũ de Christo & sempiterna vita concipiunt,mox requirunt panem illum qui de cælo descendit;sed mẽs male suo depressa torpore,atque ignauia vanisque dedita curis,nescit illis petẽtibus frangere panem intelligendo,neque comminuere ruminando:neque distribuere accipiendo. Idcirco recte plangit,[Nec erat qui frangeret eis.] quia & si diuinitus inspirata virtus, ad tempus vitæ esurie intus animatur,foris tamen exinanita concupiscentijs, tabefacta viribus vacuat. Hinc quoque sequit:

HE. Qui vescebantur voluptuose,interierunt in vijs: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Per quæ nimirum Iudæorum perfidia luce clarius reserat, quoniam obscurati sunt,& color eorum optimus immutatus est quẽ habuerunt in patribus & patriarchis atque prophetis: atque dispersi sunt quod adhuc hodie cernimus, in capite omnium platearum: quanquam induti & amicti auro primo, secũdum prærogatiuam patrum etiam reputati sunt in vasa testea,& opus manuum figuli,sęuiores lamijs,crudeliores struthionibus.Ob quorum perfidiam lactentes & paruuli perierunt:ita vt q vescebant voluptuose,interierunt fame in vijs dei Christo adueniente; quoniam omnia mystica scripturam

ſacramenta, atq; ſignificandarum rerum inſtituta, in quibus veſcebantur voluptuoſe patres & patriarchę, interierunt ipſi in vijs dei, qui deum & dominum nō ſuſcipientes, negauerunt eſſe verum filium dei: quia ipſe principium omnium viarum eſt: & ideo ſine ipō interierunt in vijs ſeculi. Vnde ſequitur: [Qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora.] Quoniã croceus color, igneus eſſe comprobatur. Quo ꝑfecto igne, flammantia corda efficiuntur, dum donis ſancti ſpiritus replentur: in quibus ſane ſancti patres croceis enutriti gratiarum ſacramentis, Iudæi perfidi ab negantes dominum amplexati ſunt ſtercora. Quæ nimirũ ſtercora Paulus abiecerat cum dicebat de Chriſto: Propter quæ omnia inquit detrimentum feci, & arbitror vt ſtercora ſcilicet omnia legis quæ ſecundũ literam prius velut ſtercora etiam à cunctis catholicis deputantur, vt Chriſtum lucrifaciant: & inueniantur in illo, non habẽtes eam iuſtitiam, quæ ex lege eſt: ſed quæ ex fide eſt Ieſu Chriſti. Quam ſane iuſtitiam & legis literam perfidi Iudæi velut ſtercora amplexãtes, iuſtitiam quæ in Chriſto eſt, nolunt recipere. Sed & obſidione quã ſæpe coanguſtati, etiam ſtercora ꝓ cibo ſumentes, vti & in Regum legimus, quod colũbinum ſtercus pretio diſtrahebatur: nec ſic tamen in toto corde ad deum conuerti maluerunt. Sed & Chriſti eccleſia iuxta myſticos intellectus, ſuos deplorat delinquentes, qui charitatem cæteraſq; virtutes in q̃bus propter nitorem gratiæ quaſi voluptuoſe in croceis nutriebantur, demum corruentes, ſtercora delictorum amplexantur. Quos bene alibi propheta plãgebat, dicens: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Computreſcere quippe iumenta in ſtercore, ſuo

Philip.3.

4.Re.6.

Ioel.1.

est carnales quosque in fœtore luxuriæ suæ secundum desideria cordis eorum, flagitijs deseruire. Quod nimirum stercus circa ficulneam cultor vineæ infructuosam, cum iam succidenda esset, ponere se promittit.

Lucæ. 13 Domine ait, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittã cophinum stercoris. Quid igitur est cophinus stercoris, nisi memoria peccatorum? Vnde

Psal. 50. Dauid aiebat: Et peccatum meum contra me est semper. Peccata etenim carnis, recte stercora vocantur: quæ dum ad memoriam delinquentium reducimus, quasi infructuosæ arbori cophinum stercoris apponimus: vt malorum quæ gessit, recolat ad memoriam & ex compunctionis gratia & mœroris, quasi de fœtore pinguescat. Mittitur ergo cophinus stercoris ad radicem arboris quæ præcidenda erat, quando conscientia prauitatis suæ, mens afficitur, & tangitur memoria cogitationis, cumque se per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, cumque ad bonæ operationis gratiam se reformat, quasi per tactum stercoris, tandem redit ad fœcunditatem operis. Ex fœtore nanque ad fructum reuiuiscit, quando ex consideratione peccati, ad bona se opera animus resuscitat. Sed quia sunt plerique, qui ad pœnitentiam redire nolunt, plangit eos ecclesia, qui nesciunt cur planguntur, eo quod delinquendi studio, amplexantur stercora vitiorum. Omne enim quod amplectimur, cum desiderio tenere videmur. Idcirco illi iure planguntur, qui ex amore peccandi, stercora, scelera videlicet & flagitia, irremedicabiliter amplexari videntur. Iuxta tropologiam vero virtutes animæ croceis vestiri videntur, cum dilectionis dei & proximi radijs afficiuntur: Quoniam croceus color sæpe in scripturis sacris claritatem designat sanctæ dilectio-

nis: & ideo cum charitas amittitur, reliquæ virtutes stercora amplexantur: quia de bono dei & proximi odore dilectionis, mox transeunt in fœtorem prauitatis. Vnde angelus Ephesinæ ecclesiæ: Habeo (inqt) aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memento igit̃ vnde cecideris, & age pœnitentiam. & priora opera tua fac, videlicet opera castæ dilectionis: sine qua nulla inuenitur virtus boni odorꝭ. Quod bene Paulus enumerat, ita vt qcquid virtutis summũ videatur, sine charitate quidem nihil prodesse possit. Propterea etiam ipsę virtutes operum, quæ sine dilectione fiunt, recte plangũtur, quod amplexi sint stercora: dum sine ipsa amittunt fragrantiam boni odoris: & veniunt in fœtorem prauę intentionis. Sequit̃

Apoc. 2.

VAV. **Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei, peccato Sodomorum quæ subuersa est in momento: & non cœperunt in ea manus.** Per exaggerationem quippe peccati, describit Ierusalem, & deflet synagogæ casus atq; scelera quæ filia fuit sanctorum patriarcharum & prophetarum: ita vt Isaias dicat: A planta pedis vsq; ad verticẽ capitis, quod nulla esset in ea sanitas. Et ideo multis ex causis, maior effecta est iniqtas eius peccato Sodomorũ. Quod em̃ fuerit pctm̃ eorũ, Iezechiel exprimit dicens: Hoc quippe (inquit) fuit peccatum eorũ superbia & abundantia, & saturitas panis, & otium: necnõ & quia egeno & pauperi manum non porrigebant: & hoc est quod præsens versus sonat, quia non cœperunt in ea manus. Quid enim est dicere, [non cœperunt in ea manus] nisi vt subaudias boni aliquid agere? Quod synagogam fecisse legimus. Sed tamen licet innumera bona perceperit, & operibus sacramen

Iezec. 16

ta dei plurimis compleuerit, quia ſceleſtiora commiſit, recte maior iniquitas eius effecta plangitur. Hinc quoque Iezechiel ad eam: Iuſtificata eſt (inquit) Sodoma ſoror tua ex te. Hæc quippe primum cœpit manus extendere ad omnia præceptorum dei mandata: quia credita erãt ei eloquia dei. Poſtremum vero à deo cum cœpiſſet apoſtatare, intãtum ſupergreſſa eſt malitia eius, vt nec dimidium ſcelerum eius, Sodoma peccauerit, quæ vacabat otio: atque egeno & pauperi manum non porrigebat; neque vt præſens verſus inſinuat, cœperãt manus eius in ea, antequam ſubuerteretur, boni aliquid agere. Ieruſalem vero cum & notitiã dei haberet, & mãdata vitæ percepiſſet, manus miſit ad omnia, quamuis ad vltimum, autorem vitæ peremerit; & eas iam multis polluta menſtruis, ad idola leuauerit. Pro quibus omnibus malis, quia tãta dei omnipotentis beneficia calcauit, & mala pro bonis reddidit, conſiderãda eſt eius vindictæ pœna. Cum ſic ſubito ſubuerſa eſt in momẽto Sodoma pro culpis ſupius enumeratis, quãto atrociora Iudæi pro meruerunt, qui & beneficia ſpernentes, autorem vitæ peremêre, & maiora atque numeroſiora commiſere delicta. Cæterum CHRISTI eccleſia iure deplorat peccata populi, quod maior effecta ſit iniquitas eius peccato Sodomorum, maxime nunc in tempore, quãdo fides & veritas receſſit, quando humilitas & benignitas, atque penè omnis bonitas interijt: quãdo diſcordiarum atque concupiſcentiarum incendia, omnem flagrant orbem; voraxque flamma inuidiæ atque inſidiarum, conſumit vniuerſos: quando rapinis & fraudibus, Chriſti deploratur eccleſia: exoſſantur pauperes: & penè iam noſter orbis incultus ia

Iezec. 16

cet: quādo omnium legum violātur iura, & simul humana atq; diuina temerātur: quādo fas nefasq; simul confunditur: quādo vbi vel vbi pax nulla neq; regio vlla integra seruatur: quādo abiurantur nominis cōsanguinitatisq; & fidei fœdera: quando leuitas omīa tentat, & conscientia boni nulla manet: quando cunĉti obloquuntur quæ agimus: vix aliquis recte viuit. Intestino depopulatur patria bello: hostili hinc inde exterius ferimur gladio: nec sic tamen habendi atque acquirendi cum omni molimine doli, habetur finis: quoniam veluti Vulcanalis olla suis succensa incēdiis, æque virorum & mulierum corda flammantur: & penè ætas nulla nullusq; ordo excipitur. Pro quibus & huiusmodi malis iure plangit ecclesia, imò sermo propheticus: quoniam & illa quibus damnatur Sodoma, crebrescunt mala: & alia quàm plura quotidie post innumera dei beneficia contra deum committimus. Propterea igitur & maior iniquitas nostra recte plangitur, quā eorum qui non cœperunt in fide Christi aliquid boni agere. Hinc & supplicia pertimescamus atrociora, quā eius fuêre, quæ subuersa est in momento. Momentaneum nanq; est omne quod viuimus: & ideo peccando quotidie, quasi in momento ad pœnam subuertimur. Fortassis ergo illa pro suis ad inferos leuiora culpis supplicia tulit: nos è contrario qui manū misimus ad fidem, & vota fecimus multa, peccādo quotidie, deteriora meremur: iuxta quod Apostolus ait: An nescis homo, quia patiantiam dei ad pœnitentiam te adducit? Thesaurizas enim tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei. Sed & moraliter eorum planguntur morum scelera, q ad hypocrisin labuntur, quoniam maior efficitur iniqui

Rom. 2.

tas eoꝶ pctõ Sodomoꝶ,pſertim cũ oĩa q̃ agũt etiã bõ
na, plena ſint culpis ſeptẽplicit̃ dęmonijs dedicata: &
ideo maior ẽ iniq̃tas opeꝶ eoꝶ atq; moꝶ,pctõ Sodo
moꝶ. Idcirco q̃libet aĩa ſub hypocriſi vitijs repleta, itt
re plãgit lugẽs & dicit: [Maior ẽ iniq̃tas ppl'i mei pec
cato Sodomoꝶ.] q̃a ſicut ppl'us cõtra populũ erigit̃,
ita hypocritaꝶ mores & actus cõfligunt, vt virtutes q̃
agere vident̃ exteri⁹, neq̃ores vitijs Sodomoꝶ cõpro
Matt.12. bent̃ interius: q̃a cũ ſpũs immũdus exierit ab hoĩe, am
bulat per loca arida & inaquoſa, quærens requiem
& non inueniens, tũc inquit: Reuertar in domum mẽ
am vnde exiui. Cum autem venerit & inuenerit eam
vacantem, & ſcopis mundatam & ornatam, vadit &
aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe: & ingreſſi
habitãt ibi. Egreditur ergo ſpiritus immundus ab ho
mine, quando renaſcitur in Chriſto. Reuertitur vero
in domum ſuam, quando rurſus animam ab affectu
boni operis vacantem, inuenit per hypocriſim quaſi
ſcopis mũdatam à ſordibus, & ornatam prauis ſimul
actionibus: ita vt duplicato numero immundorum
ſpirituum, teneatur anima amplexa: & fiant nouiſſi-
ma hominis illius peiora prioribus. Ex quo talibus re
pleta anima immundorum ſpirituum populis & vi-
tiorum caterуis, non incongrue deplorat, quod ma-
ior ſit iniquitas eius peccato Sodomorum: quoniam
hi per apertum malum in momento ad inferos deue
nerunt: iſta vero non minus ſimulatis virtutibus, quã
etiam interius occulte vitijs repleta, ad ima tormen-
torum quotidie quaſi mundata & ornata, demergit̃.
Propterea & maior iniquitas populi eius, actuum vi
delicet & operum, peccato Sodomorum prædicatura
quæ manus non miſerat ad fructum boni operis, vt

hypocritarum societas quæ multis decorata videtur operibus, sed iniquoribus illecta vitiis, quã q in apto teneri videnť peccatorũ criminibus. Propterea sequiť,

ZAIN. Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Pulchritudo Nazarenorum secundum literam recte describitur, quando candor abstinentiæ & venustas vultus eorum, nitidius lacte candebat olim in populo: & iucunditas ruboris resplendebat in facie. Sed in deflendo amplius laudatur, vt fœditas eorum maior appareat, propter penuriam famis: quorum facies super carbones denigrata plangitur, ita vt agnosci non possint in plateis præ afflictione famis. Cæterum sancta dei ecclesia habet Nazaræos suos candidiores niue, & lacte nitidiores: per quos nimirum abstinentium & contineñtium vita signatur: quæ niue vel lacte nitidior, merito in electis Christi prædicatur. Nix eñ ex aqua quæ de supernis venire cernitur, cõgelatur: lac vero de carne mulgetur, quæ in inferioribus nutritur. Quid ergo per niuem nisi candor vitæ cælestis, quid per lac nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? ita vt Christi ecclesia suos habeat Nazaræos: qui etiam per cõtemplationem, vitam cælestem ducant: & per actualis vitæ dispensationem, lacte candidius ad laudem sui creatoris reniteant: intantum plerumq;, vt continentes viri tam mira virtutum opera faciant, quatenus ab eis qui cælestem vitam tenuerãt multi, qui terrena bene dispensauerant, superari videantur. Ideo iure candidiores niue, & nitidiores lacte vtriq;. Qui profecto etiam quia per feruorem spiritus antiquorum ac fortium patrum, nonnunquã vin

cere vitam videntur, recte adiungitur: [Rubicundiores ebore antiquo.] Dum enim ruboris pulchritudo laudatur, flamma sancti desiderij exprimit. Ebur nanque, os esse elephãtis non ignoratur. Sed quia ebore antiquo rubicundiores signanter laudantur, patet profecto sensus, quia nonnulli sanctorum sæpe ante humanos oculos quibusdam præcedentibus patribus studio feruentiores existunt. De quibus vt totum simul pandatur, adiungitur: [Sapphiro pulchriores.] Sapphirus itaque etherei coloris est. Et quia præcedẽtes multos non minus per actualem vitam ad superna tendentes, quam etiam per inspectiuam cælestis vitæ cõuersationem præcellentes videntur vincere Nazaræi Christi, ecclesiarum meritorum narrantur sapphiro pulchriores. Sed vtinam quod ad decorem Christi & laudem sponsæ prædicatur, fauor vanæ laudis, & deceptio prauæ simulationis, pro dolore non obfuscaret: quia plerumque dum virtutum copia etiam plusquam expedit, prosperatur, in quadam sui fiducia, mens adducitur: & male decepta propria præsumptione certæ aut vanæ laudis, repente peccato subripiente fuscatur: & quod diu videbatur virtutibus nitidius resplẽdere, diaboli fraudibus deprauatur. Vnde recte subiungitur sub Heth litera:

HETH. **Denigrata est super carbones facies eorum: & non sunt cogniti in plateis. Adhæsit cutis eorum ossibus: aruit & facta est quasi lignum.** Nigri ergo post candorem fiunt: quia amissa dei iustitia, cum suæ laudis fauorem quærunt, aut cum de se male præsumunt, ad ea etiam quæ non intelligunt neque prævidere queunt, peccata delabuntur. Et quia post amarum ignem ad frigus corpo

ris, vel etiam post candorem vitæ ad ignauiam vanæ laudis veniunt, non in merito facies eorum extinctis carbonibus nigrior comparatur. Propterea igitur via regia gradiendum est, & scriptura: Ne sis inquit nimium iustus. Quia ꝑfecto, dum quidam nonnunquam dei timorem ex sui fiducia præsumentes deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus recte subditur: [& non sunt cogniti in plateis.] Platea quippe à Græco sermone veniens, ꝓ latitudine præsentis vitæ dicitur. Quid vero est humanæ mentis angustius, quam voluntates ꝓprias abnegare, desideria carnis frãgere, nullius laudis gratia vel deceptionis, à iusto & recto deflectere. De cuius nimirum vitæ ingressu veritas dicit: Intrate per angustam portam. Sed quid latius quam nullis subire legibus, proprijsq́; deseruire voluntatibus, & nullis obuiare impulsibus? Alioquin nisi tales sua quærerent, nunquam tantis decorati virtutibus, in plateas deuenissent. Platearum nãq; latitudo eorum est, qui sua quærunt, & ad oĩa se defendũt. Idcirco hi non sunt cogniti in eisdem plateis: quia non sunt qui videbantur, cum dei iusto iudicio inspiciente, reprobi inueniuntur. Qui ergo per fiduciam sanctitatis postposito meliorum iudicio voluntates ꝓprias sequũtur, quasi per plateas pergunt, sed non sunt cogniti in plateis: quia de vita sua vt aliud ostenderent, quãdo frãgendo voluntates ꝓprias, in angusto calle se retinebant: aliud vero cum de se præsumentes, post sui cordis intentionem fiducialius vadunt. Vnde sequitur: [Adhæsit cutis eorum ossibus.] Quid per ossa nisi duritia fortitudinis designatur? quid per cutem nisi mollities nostræ infirmitatis exprimitur? Cutis ergo adhærere ossibus dicitur, quia

Ecci. 19.

ab eis praue sentientibus, infirmitas vitiorum duritia virtutis putatur: vel etiam quia cutis omnia interiora circumtegit, recte ossibus adhęrere dicitur: dum omnia quæ exterius geruntur, intus fauoribus vanæ laudis quasi ossibus iunguntur. Hæret nanq; cutis ossibus, dum adulatio pro rebus exterius bene gestis, intus virtutibus sociatur. Quibus ita coniunctis, merces euacuatur: dum & infirma sunt quæ faciunt, atque elationis fiducia decepti, fortioribus de se suspicionibus blandiuntur. Vnde quia magna de se sentiunt, propterea ex sua nequitia se emendare contemnunt. Hinc quoque adiungitur: [Aruit & facta est quasi lignum.] Culpa quippe eorum tanto insensibilior redditur, quanto apud eos etiam ac si vera virtus laudabilis habetur. Qnam recte mox aridam asserit, quia nulla verę virtutis grã intus viridescit: sed facta plangit quasi lignũ. Hinc sane ẽ q̃d nõnulli à pximis dũ corrigũt, q̃si lignũ insensibiles remanẽt: atq; ab omi virore grã alieni, intus arescũt. Qd & sępe eis cõtingit, q altiora se appetũt & int bonoꝝ consortia, q̃si bona habeãt opa, occulte vitijs deseruiũt. Cãdent qdẽ exteri⁹ niue pulchrius, & lacte cãdidius: sed cõsciẽtia vitijs denigrata est: eo q̃d oẽm calorẽ dei ardorẽq;, intus amittũt. Qui bñ à prudẽtioribus in plateis nõ sunt agniti: qa dũ p latã intus & voluptuosam vitæ viã ambulãt, nõ cognoscũt esse, q̃d se fingunt. Sed aridi spũs sancti grã inueniunt, q cũ correpti à suis vel increpati fuerint, tanto insensibiliores vt lignum inueniuntur, quanto aridiores intus fuerint, & occultius peccare probantur. Dedignantur igitur aliud videri quam quod se fingunt: vnde & rubicundiores se iactant ebore antiquo, scilicet sanctis præcedentibus electis meliores: atq; eisdem inter eos

qui iam cælestem ducunt vitã, pulchriores: quo longe diu indurati impudentiæ supercilio, quasi lignum arefacti, insensibiles intus fiunt. Vnde nonnunquam nullis verberibus, nullis correptionibus, nullisq; terroribus, & nullis persuasionum seu blandimentorum alloquijs emendãtur: sed semper deteriores fiunt. Qđ & moribus eorum qui sub hypocrisi honestiora virtutum atque præcipua meritorum opera iactant se habere, bene congruunt vtrique versus: quia dum sapphyro pulchriora exterius suorũ facta operum ostentant, intus omnia morum ornamenta, & nigriora carbonibus, & mortua iacent. Quorum arefacta est virtus; & vt lignum, cuncta eis sine fructu putribilia iacẽt: neq; põt sentire aĩa talis, falsis decepta coloribus, quantũ intus à deo p̃cisa insensibilis iaceat. Vñ sequit̃.

TETH. Melius fuit occisis gladio, quã interfectis fame: quoniam siti extabuerunt, consumpti a sterilitate terræ. Qui p̃fecto versus, satis maxĩa in illa vltima obsidiõe, Iudæis cõgruit, qm̃ leuius fuisse occisis gladio, p̃bat̃, dũ vitę dispendiũ in momẽto tulerũt sub ictu gladij, q̃ interfectis fame: q diuturnis atq; acriorib' cruciatibus mortẽ sustinuerũt, varijsq; affecti supplicijs siti extabuerũt: & à q̃libet pœnarũ gñe sunt cõsumpti. Porro Chr̃i ecclesia feliciores iudicat interfectos gladio verbi dei q̃ interfectos fame: qm̃ hij ad hoc perimunt̃ vt viuãt: illi vero culpis exigẽtibus cõsument̃, vt intereãt. Vñ rogat ap̃s assumere armaturã dei, & gladiũ sp̃us inq̃t, q̃d ẽ verbũ dei. Ephe. 6
Quo p̃fecto gladio bñ pimunt̃ s̃cti & electi dei, vt moriãt̃ seculo, & viuãt deo. Sed q̃a gladi' dei multis in locis diuersis adũbrat̃ significatiõibus, eligẽdus est ille, q̃ pimit̃ mors, vt sequat̃ vita: & nõ ille, q præcidit vitam in

æternum,vt moriatur anima. Vnde dominus in Cã-tico:Et gladius meus (inquit) inebriatus esse in cælo.

Gene.3 Sed & romphæa versatilis atque flammea, ante paradisum posita, ad custodiendam viam ligni vitæ:necnõ & p pphetam mucro domini bene limatus & exacutus dicitur,& ppter sæuitiam interfectiõis,Quousque (inquit)non reuerteris in vaginam tuam? Nam & Mariæ animam gladius ptransisse dicente domi-

Luc.2 no,creditur:Et tuã (inquit)ipsius animam ptransibit gladius: quoniam nimirum gladio passionis dolor Christi exprimitur,quo vulneratam Mariæ animam in passione,nemo fidelium dubitat.Suauis igitur gladius & valde optabilis, verbum dei:quo melius quisque occiditur vt viuat, quàm si vita vixerit qua pereat.Propterea Christi ecclesia melius de huiuscemodi interfectis gaudet, quàm si fame perierint audiendi verbum dei.Hinc quoque eos luget,quos consumptos fame vel siti,præ sterilitate nouit:quia nulla peior esse potest mors,quã q̃ anima pimitur. Vnde dominus

Amos.8 p pphetam: Mittam in eos (inquit)non famem panis neque sitim aquæ,sed audiendi verbum dei. Quade nique fame quisque pemptus fuerit, morte æterna morief:qa sicut ipsa veritas dicit,nõ in solo pane viuit hõ. Siqdẽ integer hõ ex duabus cõstat substãtijs,aĩa videlicet atque carne:& sicut caro sine cibo potuque viuere nõ põt:ita & aĩa sine pane verbi dei potuque spũali,Proptẽea & q̃tidie rogamus in orõne dñica:Panẽ nr̃m q̃tidianũ da nobis hodie.Per panẽ nanque non minus iste q̃tidianus victus,quàm & ille qui de cælo descendit panis,intelligitur: necnon & iste qui de scripturis sacris ab esurientibus & sitientibus indesinenter percipitur.

Matth.5 Beati(inquit)euangelista,q esuriunt & sitiunt iustiti-

am: quoniam ipsi saturabuntur. At vero hi q tali pi-
muntur inedia, iure plãguntur mortui atq; consum-
pti, [præ sterilitate terræ.] Sterilitas vero terræ est ec
clesiæ infœcunditas, quãdo doctores deficiũt, & ipsa
nullis eloquiorum dei inebriatur imbribus. Vnde cõ
stat, quod culpa sacerdotum & negligentia docendi,
mors & cõsumptio fit plebis. Moralit aũt melius est
occisis gladio verbi, sensibus ne se defendant exteri-
us, intus anima iam quasi mortuos viuere, quàm ag-
gregatis virtutibus sine pabulo diuini amoris, quasi
fame sitiq; perire: Sterilitas nanque virtutum, priua-
tio charitatis est: qua cum sterilis fuerit anima, virtu-
tes reliquæ omnes fame sitiq; tabescunt. Et ideo se-
ptem filij Iob, tres sorores suas per singula vocabant
conuiuia, vt suis reficerentur in domibus: quoniam fi
des, spes, & charitas, septem pascuntur donis spiritus
sancti, Bene igitur singula spiritus sancti dona, singu-
lis suis in domibus parãt conuiuia, vt ex omibus vna
sit domus. Quã sane domum Christus sapientia ædi-
ficat, quæ septem fulcitur columnis ne ruat: & septem
pascitur donis, ne intereat. Alioquin quantalibet vir-
tutum sint dona in animo, nisi eisdem septem spiri-
tus sancti pascantur donis, quibus charitas in cordi-
bus diffunditur nostris, fame vtiq; sitiq; deficiunt prę
sterilitate terræ. Vnde orãdum est cum ꝓpheta: Sicut
adipe & pinguedine, vt anima nostra repleat. Psal. 62.

IOD. Manus mulierum misericordium
coxerunt filios suos: facti sunt cibi earum
in contritione filiæ populi mei. IOD quoq; lite
ra sequitur, quæ principium vel desolatio interpreta-
tur. Principium nanq; delationis Iudæis tunc immine
bat, quãdo mulieres eorum, natos suos quos videbãt

fame sitiq; consumi, quasi per misericordiam in cibos coxere. Nulli dubium esse poterit, quicunq; historias legerit, eos hoc fecisse: maxime in illa obsidione teste Iosepho, quæ sub Tito & Vespasiano accidisse legitur. Cæterum in hac Christi ecclesia illi quasi per misericordiam filios decoquunt suos, qui culmine regiminis sublimati, zeli & inuidiæ flamma vrunt animas natorum, dum nimis iusti ipsi videri cupiunt & dum per tyrannicam potestatem eos excruciant, quasi per misericordiam eos zæli flamma decoquunt. Habent quidem & ipsi secundum Apostolum zelum dei ita duntaxat: sed non secundum scientiam. Quorum profecto cibus decoctio est, cum eos non solum crudeli dominatione quasi ꝓ iustitia adurunt, verumetiam cum infirmam & carnalem eorum vitam dentibus rodunt. Hæc nanq; omnia in contritione ecclesiæ quæ est filia populi dei, apostolorum videlicet & sanctorum ab eis fiunt, qui aut ecclesiastica potestate certe, aut officio seculari animas tyrannica vexatione exurunt, dum concupiscentijs suis inflammati, filios aut subiectos quos nutrire lacte debuerāt doctrinarum, adustione prauæ afflictionis consumunt. Sic itaq; tropologice virtutes hypocritarum conceptus suos in animo faciunt, dum simulate quasi per misericordiam, laudis amore vel fauoris gratia, in tenera sua adhuc conceptione, virtutes perimunt, & decoquunt in cibos suos: dum non futura, sed præsentis vitæ lucra quærunt: & dum suarum virtutum pascuntur laudibus, quasi proprios & decoctos fauoris adustione natos comedunt. Quæ bene mulieres fuisse, taliaq; gessisse perhibentur: quia nō muliebria simulatæ virtutis animo sectarentur, non vtiq; conceptus animi

Rom.10

bene formatos ad vitam, in mortem vanæ laudis adducerent. Vnde sequit.

CAPH. **Compleuit dominus furorem suũ: effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion: & deuorauit fundamenta eius.** Tunc sane super Ierusalem compleuit dominus furorem suum, quando completa est malitia illius, sicuti & peccata Amorræorum, quãdo deleti sunt. Effudit vero iram indignationis suæ, quando & ipsa se diffudit ad om̃ia vitiorum scelera, & deuorauit fundamenta eius, quãdo fundamentum quod Christus est, noluit recipere. Reiecit sane illum lapidem pretiosum, angularem, fundatum in fundamẽto totius structuræ nostræ. Qui cum vidisset eãdem miseram Ierusalẽ, fleuit sup illã dicens: quod in ea nec lapis super lapidem relinquendus esset: seu cætera quæ leguntur. Porro nos quod valde dolendum est, super nostra Ierusalem penè oĩa completa cernimus, quæ propheta irremedicabiliter ꝓ suis deflebat ꝓfusis lachrymis. Alioquin nisi completus fuisset furor domini, effusa contentio super principes non esset nostros: quæ vt cernimus, facit eos errare in inuio, & non in via ob irã indignatiõis dei. Cõpleta quidem malitia compleuit furorem dei: quia secundnm mensuram delictorum, sequit & pœna. Nam iam hæc omnia quæ cernimus, pœna peccati sunt. Alioquin nisi completa essent scelera nostra, nec dominus furorem suum compleuisset. Quod si alicui necdum completus videtur, cernat: iam qui in sordibns sunt, tantum sordescant: sic vtiq; videre poterit ac deflere, quod talia ex completione diuini furoris veniant: [quoniam succensus est ignis in Sion:] non ignis vtiq; ille, qui super apostolos de cę

Matt. 24

lo descendit:sed ille, qui oues Iob puerosq; consumpsit. Habet enim deus diuersum ignem quem emittit de thesauris suis, secundum dispensationis suæ modum: cuius ignis est in Sion, & caminus in Ierusalem. De quo nimirum igne alios inflammat vt erudiat: alios incendit, vt exurat. Quos cum succenderit, etiam omne fundamentum eorum diripit. Super quod itaque fundamentum si quis ædificauerit ligna, stipulã, fœnum, stannum, & plumbum, detrimentum sui patietur: quia vniuscuiusq; opus ignis probabit, & tunc fundamenta eius subruunt, quando integra & vera fides à corde, prauis & peruersis operibus destruitur. Et quia iam talia in nobis cernimus, non necesse est oculum deflectere; cum propheta super Iudæorum miserias: verum ꝓbabilius, nunc in tempore nostras deflere calamitates, quãdo ignis concupiscentiarum nostrarum succensus est, quãdo vt dixi, vniuersos penè vorax flamma insidiarum ac seditionum deuastat quando in diuinis rebus & facultatibus deo collatis, Babylonis olla succensa à facie aquilonis, atq; fornax Chaldæorum septuplum succensa, cuncta diripit, & succendit quosq; reperit de Chaldæis. Nam sicut prædecessores nostri succensi fuere igne diuini amoris, q̃ hæc deo dedere, & sanctam Christi ecclesiam suis ditarunt sumptibus, ita ꝓbantur succensi alieno ab igne, q̃ mõ ea deuorãt & diripiũt, pauperũ quidẽ diripiũt patrimoniũ, & ideo homicidarũ iure rei plectunt: q̃m teste scriptura, Qui tollit substantiam eorum, quasi qui mactat in conspectu patris filium. Vnde valde timendum est, quod furor iste cessare non debeat, donec cõpleatur ira indignationis dei, & deuoret etiam regni fundamenta. Tropologice vero, quod cuncta sunt

1.Cor.3.

damenta hypocritarum seu hæreticorum deuorent ab igne furoris dei, nulli dubium: eo quod in mēte eorum, iam ignis ardeat indignationis: & completus sit furor domini super eos. Vnde Iob: Vidi (inquit) stultū fixa radice: sed statim maledixi pulchritudini eius. Quid igitur scelestius, quàm hypocritarum stultitia esse, pbatur? Qui cum suis videantur quasi sanctis operibus stare acsi firma radice: in initio quoq; sui decoris vel pulchritudinis suarum virtutum, maledicti habētur & reprobi coram deo: quorum corda vanis flammantur laudibus, & adulantium concremantur fauoribus. Pro quibus omnibus quàm bene sequitur:

Iob. 5

LAMED. Non crediderunt reges terræ & vniuersi habitatores orbis, quod ingrederetur hostis et inimicus portas Jerusalem. Verum secundum literam, quamdiu hæc ciuitas vallata fuit auxilio dei, & munita præsidio angelorū, quando fuit in eo iudicium & iustitia, quando virtutum replebatur bonis, nullus regum vel habitator orbis credere poterat, quod ingrederet hostis aut inimicus in eam: quia confortauerat dominus seras portarum eius, & posuerat finem eius pacem. Cum autem ipsi auersi sunt ab eo, cuius beneficio muniebātur, recessit ab eis omne dei præsidium: & facti sunt inter hostes præda: sicuti, nostra nunc ecclesia iuxta mysticos sensus, hinc inde ab hostibus diripitur. vt ita loquar. Quis vnquam crederet, vel quis vnquam cogitare potuisset, quod accidere tale aliquid potuisset in nostris partibus, quod transcurso tempore omnes accidisse conspeximus, doluimus ac defleuimus, & valde pertimuimus. Vnde & adhuc hodie non minus pertimesci

mus, vt piratæ diuersis admodum collecti ex familiis, Parisiorum attingerent fines: ecclesiasque Christi hinc inde igne cremarent circa littus. Quis vnquam quæso crederet, quod latrones ꝓmiscuę gentis, vnquam talia auderent? vel quis æstimare potuisset, quod tam gloriosum regnum, tamque munitum & latissimum, tā populosum & firmissimum, talium hominum humiliari vel fœdari sordibus deberet? Et nō dico hi quod censum plurimum asportare, & prædas diripere, vel captiuos trāsducere, verum quis credere posset, qnod tam vilissimi, nostros adire fines auderent. Fateor enim, vt ne æstimo non longe retro, quod nullus ex regibus terræ ista cogitaret, neque vllus habitator nostri orbis audire potuisset, quod Parisiū nostrum, hostis intraret. Propterea hoc in loco, & si non est quod exponam, est tamen quod defleam & plangam: quoniam vt sequens versus insinuat, ꝓpter peccata populi hæc omnia contigerunt: & propter iniquitates sacerdotum & principum, hinc inde tanta crebrescunt mala: quia peruerterunt longe iam diu in medio nostrū, vt ita dicam, iudicia iustorum, & sanguis sanguinem tetigit: quo cuncti polluti, iam suis cunctare repleuerunt dolis & fraudibus. Vnde hi versus lamentis potius sunt exponendi & fletibus, quàm vllis sententiarum eloquiis retexendi: neque triplicitas sensuum requirenda, cum vnus sit omnium nostrum casus & ruina. Idcirco dolor cordis in talibus vlulatibus & gemitibus est requirendus: vt cum ꝓpheta, nostra quæ gessimus mala, deflere possimus: quoniam vibrat dei gladius, & pendet in ceruicibus nostris. Iam securis ad radices arborum posita est: quia infructuosa est mens nostra. Ergo desæuit gladius Barbarorum euagina-

tus ex vagina domini: & nos miseri torpentes viuimus, inter tam immania Barbarorum mala, inter tam crudelium ciuium bella: inter diripientium prædas: inter seditiones & fraudes sed quotidie ad maiora ex ardescimus scelerum mala. Propter quod quasi de nobis, vox plangentis prophetæ sequit.

NVN. Errauerunt cæci in plateis polluti sanguine. Cumque ingredi non possent (inquit) tenuerunt lacinias suas. Patet sensus, quod scribæ & pharisæi cæci, errauerunt in plateis suis: & quando sanguine cruentabantur humanæ effusionis, fortassis pudore præssi, abstinebãt se ab ingressu templi. Et quia effuderunt in medio Ierusalem sanguinem iustorum, polluti per plateã incedentes, abstinebant se à templo non sua lugentes peccata, sed adblandientes sibi, per plateas lasciuientes ibant. Errabant autem vt cæci, æstimantes quod eos tales purgabat temporis dilatio solummodo, si à templo se cohiberent: de se iactantes, quasi fortia quæque gestorum opera haberent, & humilitas mõstraretur: [cumque ingredi non possent, tenuerunt lacinias suas.] Laciniæ enim sunt panni vestimentorum veterum, vel cincinni scissurarum: quibus induti, quasi cæci se inuicem sequentes tenebant, vt alter eorum alteri iungeret: quatenus sub hac falsa humilitate sacerdotes qui effuderãt sanguinẽ iustorum & prophetæ, populo satisfacerẽt.

MEM. Propter peccata prophetarum eius et iniquitates sacerdotũ eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum. Vnde nostra Ierusalem abundantius luget cum propheta sacerdotes suos & doctores, qui in medio ecclesiarum dei effundũt sanguinem iustorum: qui vtique iusti esse

possent,nisi ex negligentia eorum deperissent. Vnde dominus per Iezechielem: Quod si non annuntiaueris (inquit) impio omnes iniquitates eius, sanguinem eius de manu tua requiram. Vt quid igitur sanguis impij de manu sacerdotis exquiritur, nisi quia ipsius culpa sanguis eius, peccatum scilicet, vsque ad mortem funditur? Etiam & nonnunquam qui videbãtur iusti, eorum exemplis & doctrina prauitatis, ad terram vsq; veniunt; & peccati profusius sanguine polluti perimentur. Qui profecto sacerdotes & prophetæ cæci errauerũt in plateis, dum latam & spatiosam præsentis seculi viam apprehendentes, angustam ex euangelio noluerunt ingredi viam, quę ducit ad templum cælestis patriæ: ita polluti suorum inquinamentis delictorum, nec ipsi introierunt, nec alios intrare permiserunt. Et hoc est quod ait: [sanguinem iustorum effuderunt in medio eius.] id est, in medio ecclesiæ quæ vera est Ierusalem: & est mater omnium nostrum. In cuius nimirum medio cæci errantes effundunt sanguinem iustorum, quando suis prauis vitæ exemplis, eos ad peccandnm procliuius inuitant, & scelestius effundunt. Qui cum ad illud veri dei templũ ingredi iam suis polluti contagijs nequeunt, tenent lacinias suas, id est, discissam & dilaceratam ve' ustatis suæ vitam, quasi cæci oberrantes. Tenent inuicem lacinias suas sacerdotes Christi, vetustam videlicet & contaminatam vitam, vt comprobet illud ex euangelio: Quia si cæcus cæco ducatum prębeat, ambo in foueam cadunt. Et hoc est quod deplorat ꝓpheta, imò electorum omnium chorus, maxime nunc in tempore, quando sic omnes cæcati latam & spatiosam viam ambulant, & tenent adinuicem lacinias suas pol-

Iezec.18

Matt.15.

luti sanguine: nec valent apprehendere vias vitæ: neq; se à suis explicare viarum anfractibus. Tenent igit lacinias suas ad inuicem, vti cęci se sequentes, quia ducem Christum sequi nolunt: & ideo vetustate delictorum vestiti, discissam & disruptam vitam sequuntur. Sed & hæreticorum deplorat cęcitatem: qui relinquētes rectum scripturarum tramitem, catholicamq; fidei regulam, latitudinem erroris delegerunt, polluti sanguine eorum, quorum suis erroribus animas perimunt deceptorum. Qui cum catholicam nequeūt introire, qa nolūt, ecclesiam, tenēt lacinias suas inniuicē: discissiones videlicet scripturarum, vel dilacerationes quas ipsi sua diripuerunt fraude. Sic itaq; & virtutum chorus moraliter amissa prudentia, populositate eius intus cæcati ambulant. Ambulant siquidem viam appetitus vani vt cæci in plateis: qa carēt luce quæ Christus est: & dum viam eundemq; Christum tenere nequeūt, dum extra se semper ob vani fauoris gratiam se diffundunt, tenent inuicem lacinias vetustatis suæ: & explere vias virtutum nequeunt: quoniam vetustate vitiorum vestiuntur, dum polluta eorum mens & conscientia, platearum semp vanę laudis amplissima sectant. De quibus bene subdit:

SAMECH. Recedite polluti, clamauerunt eis: recedite, abite, nolite tangere. Jurgati quippe sunt, & cōmoti dixerunt inter gentes: Non addet vltra, vt habitet in eis. Fortassis ergo per exaggerationem ꝓpheta Iudæorum immanissima deflet scelera: intantum, vt sic vitijs & peccatis fuerint deturpati, quatenus hostes eorum & aduersarij, portas Ierusalem insperatè ingressi obruerint: & clamauerint eis exprobrādo: Recedite vestris

polluti criminibus: recedite à sanctuario dei, vestris multis & immensis fœdati delictorum contagijs. Ac deinde scelesti Iudæi atque hostes eorum quid egerint, propheta lugendo infert: [Iurgati quippe sunt inquit, & commoti.] scilicet illi commoti ad iurgia: isti vero ad lachrymas, & cōtritionem cordis: illi vt magis magisque opprobria inferrent & blasphemias: isti ad luctum & confusionem diræ calamitatis. [Et dixerunt inter gentes: Non addet vltrà, vt inhabitet in eis deus eorum.] Ad vtrunque igitur, inter gētes, referri potest: vt sit sensus, quod illi captiuatis hæc dixerint inter gētes: aut certe, Non addet vltra inter gentes, vt habitet in eis, inter quas etiam deum verum & viuum deserētes, idola coluerunt. Sed & ipsi vt sequens versus insinuat, quia facies domini diuisit eos, fortassis inter se iurgati sunt, vt polluti senguine delictorum, eisdem simili modo pollutis clamauerint: Recedite: vti mos est eorum, qui volunt iusti videri, & aspernantur cæteros. Vnde & iurgium inter eos quàm sæpe contingere solet. Quod ecclesia Christi cum propheta talia inter membra sua cernens, quasi prophanos luget. Illos siquidem, quia cæci & polluti ingredi nequeunt dei viui ecclesiam, & sacris participare mysterijs, forte sub pœnitentia redacti: istos vero cū sint & ipsi polluti, quasi pro zelo dei, quia cæteros aspernantes despiciūt. Cum ergo tales iusti appetunt videri, qui necdum in aperto deprehēdi queunt, & ad alios qui iam aut lapsi sunt & correcti, aut labuntur adhuc, in manifesto delinquūt, erecto despiciunt supercilio & obiurgant, quid aliud agere vidētur, quàm clamare illis ac dicere: Recedite à nobis, & à sacramentis dei, quibus nos iure fruimur. Recedite à nobis, & abite ad eos,

quorum consortes estis. Nolite tãgere sancta dei his qui indigni estis? Quæ nimirum iurgia inter nos & ipsi quàmsæpe sentimus, dum quidam male inflati, su is se delitescẽtes occultant fraudibus: & dum sanctiores semper appetunt videri, non solum quosdam publice deprehensos aut confessos despiciunt, verumeti am sanctiores derogant quasi pestes ecclesiæ, & corrodunt. Qui ꝓfecto quotidie quid aliud, quàm dum aut omnes immundos esse & pollutos, solummodo vt se iustos esse commendent, & exprobrant cæteros? De quo forte clamore Apostolus: Omnis ira (inquit) & indignatio, clamor & blasphemia, tollatur à vobis, cũ omni malitia: quoniã talis clamor non nisi aut ab ira, aut ab indignatione cordis, de supercilio superbiæ, certe aut ex aliqua malitia nascitur. Et ideo quàm pulchre dixit: Cum omni malitia tollatur à vobis: q̃a quotienscũq; alios despicimus: aut subsannamus, aut abijcimus, aut nosmet iustificamus, & alios ex supercilio superbiæ reprehendimus, clamorem blasphemiæ inferimus. Propterea Apostolus inquit: Cum omni malitia tollatur à vobis. Alioquin quando proximos nostros corrigimus, aut reprehendimus, aut exprobramus foris, nisi prius intus à nobis tollaĩ malitia, clamorem facimus. Vnde quàmsæpe lites inter ꝓximos & iurgia fiunt: q̃a nõnullæ increpationes eorum & correptiones, ex malitia prauæ inuectionis, & non ex amore castæ dilectionis cum discretione veniunt. Ideo & signanter ait: [Iurgati sunt & commoti] siquidem commoti, quia iurgati: & iurgati, quia commoti. Alioquin non commouerentur, nisi iurgati prius intus essent in animo: neq; inuicem iurgarentur, nisi & prius commoti essent. Cõmoti q̃ppe sunt, q̃a in

Ephe. 4.

eo non ſteterunt, qui ſemper idem eſt & iurgatur. Pacem prius intus amiſerũt ac dilectionis amorem. Propterea & de talibus recte inter gẽtes dicit. Non addet vltra, vt habitet in eis deus. quoniam vbi pax & concordia non eſt, deus eſſe non poteſt: quia factus eſt in pace locus eius: & habitatio eius in ſpecula ſacræ contemplationis. Inter gentes nanq; propter nos ſicut

Rom. 2. ait Apoſtolus, quia nomen dei blaſphametur. Talis quippe eſt ſceleratorum inflatio: talia ſuperborum iurgia: taliſq; adinuicem deſpectio & abiectio reproborum: hęreticorum quoq; contra catholicam fidem, maxime Donatiſtarum, & eorum qui Catharos ſe vocant. Hæc vobis qui dicunt: Recedite à nobis: quoniam ex omnibus nos mundi ſumus: vos autem polluti: recedite & abite: nolite nos tangere: ne forte à vobis coinquinemur. Sed & ipſi hæretici inter ſe iurgati ſunt, dum diuerſis ſe impugnant hæreſibus. Commoti vero, quia in recta fide ſtare noluerunt. Mouerunt quidẽ pedes ab oriente, donec venirent in campum confuſionis ſuæ, id eſt, Babel, vbi turrim ſuperbiæ conſtruentes, diuiſionem meruerũt percipere linguarũ. Qua ex cauſa apte ſequit.

AIN. **Facies domini diuiſit eos: non addat vt reſpiciat eos.** Et ideo ſatis congrue, quia & ipſi ſicut ſequitur, facies ſacerdotum non erubuerunt: imò in ſacerdotibus ſuis deum contempſerunt: ac ꝓpterea quia in eis faciem domini non ſunt reueriti, diuiſit eos ipſa facies domini: vt de reciprocatione vindictam exciperent ſuæ damnationis. Nã ſicut in Pſalmo canitur, quia non timuerunt dominũ perfidi Iudæi, extendit manum ſuam in retribuendo. Sed nec ſicut, cum multis prius corrigerentur anguſtiarum flæ

gellis,conuersi sunt,vt Christum ex lege repromissum suscipere nt:imò cõtaminauerunt testamentum eius cum eum qui testamento legis ad salutem pronuntiatus fuerat,repulerunt. Et ideo quia repulerunt eum, neq; facies erubuerunt sacerdotum & prophetarum, merito diuisi sunt ab ira vultus eius: & hoc est dicere, facies domini diuisit eos. Illos autem ab ira vultus sui ciuitate ad vltimum euersa diuisit, quando partem eorum in perfidia reliquit, ponens eos cum infidelibus;ac dispersit in omnia regna terrarum:partem vero vt scriptura testatur,ad fidem sanctam Christus recepit. Eadem quippe est facies dei,quæ & vultus. Sed ira quæ in vultu aut facie sæpe demonstratur, diuisit eos:quoniam mitissimum deum ad iracundiam prouocauerunt,quando de malis actibus suis, pœnitudinem cordis recipere noluerunt. Cæterum Christi ecclesia plãgit eos irremedicabiliter, qui timorem dei à se reijcientes, facies sacerdotum infra eandem ecclesiam non erubescunt: quia iam eorum excrescentibus culpis, facies domini & ira vultus eius, diuisit eos ab his,qui præsciti & prædestinati sunt ad vitam: [Nec addat vt respiciat eos.] Et notandum quàm terribile sit sacerdotes Christi comtemnere, coramq; facie eorum non reuereri,neq; illis monentibus, à malis actibus cessare:quod est eorũ facies non erubescere. Vnde idem per se dominus de ipsis;Qui vos audit (inqt) me audit:& qui vos spernit,me spernit. Sane non audire,non obedire:non obedire vero,spernere: porro spernere,non erubescere est. Ac propterea valde horrendũ est,q̃d infert: [Nec addat vt respiciat eos.] q̃a q̃d nõ respicit,nõ cõuertunt,& q nõ conuertunt vtiq; damnantur:quoniam facies domini diuisit eos,à san

Lucæ.12

Luc.10

ctis suis. Hinc quoq; ne Petrus diuisus esset ab ira vultus eius, respexit eum dñs: & qa ille respexit, cõuersus idem, fleuit amare: sicq; receptus in corpore, meruit audire: Petre amas me? pasce oues meas. Vnde velim nostri intelligant, quàm terribile sit facies sacerdotũ, aut eorum quos vice Christi susceperunt, non erubescere: ne forte offensus dominus, non addat vt cõuertantur, & respiciat eos. Iam vero huiuscemodi diuisio quid aliud insinuat, nisi quod in illa extremi examinis iudicatione futurum est, quando diuidentur perfidi & scelerati, à sanctis & fidelibus & iustis: quando arsuræ paleæ segregabũtur ab ira vultus dei à granis tritici: vt triticum colligatur in horreum dei: paleæ vero dentur igni inextinguibili. Quod autem dicitur, qa facies dei diuisit eos, quid est aliud dicere, nisi qa ira dei segregauit eos à bonis & iustis atq; electis dei? Ira quippe vel facies pro vindicta ponitur: quoniã idem dominus cum tranquillitate iudicat omnia: eo quod facies eius incommutabiliter cuncta iudicat & disponit: & placide quæq; decernit. Sed quia facies contempserunt sacerdotum, nec miserti sunt senum, recte facies domini diuisit eos. Et notandum, quod supra eosdem sacerdotes quasi homicidas planxerit, ita dicẽs: [Propter peccata prophetarum & iniquitates sacerdotum eius, hostis & inimicus ingressus est in Ierusalem.] Ex quo patet, quamuis mali sint quod non sint contemnendi, sed in eis venerandus est ille & colendus, cuius sunt sacerdotes: & in cuius nomine ac psona veniunt. Etsi ipsi quidem oberrant cæci in plateis ac polluti sanguine, non ideo sunt à populo cõculcandi, & eorum officio mox sine præiudicio contemnendi: quoniam hinc iurgia nascuntur, & despectio

Matt. 26

Iohã. vl.

Christianę religionis: hinc inde indignatio & clamor: hinc blaſphemiæ & contemptus: quod prior verſus ſatis dolens defleuit, cum dicerent hi clamantes: [Recedite polluti, recedite: abite & nolite tangere.] Conſtat igitur, quod vbi noſtra religio ſic confunditur, ibi dei deſæuit ira, & nullus ordo ſeruatur: quando hinc inde dextra leuaq́ȝ iſti ſe applaudunt hypocritarꝭ ſub ſpecie: illi aut publicis ſe polluũt criminibus aut ſe male delitеſcũt ſub ignauia torporꝭ. Qui oĩs quãſ ſæpe iurganꞇ ad inuicẽ: qm̃ facies dñi diuiſit eos à ſanctis & fidelibus: etiãſi inꞇ eos verſari corpore videanꞇ. Interea & hęreticorꝭ diuerſitas deſignaꞇ, q ſe ſuis adinuicẽ impugnãt errorꝭ falſitatibꝰ: eo q̃d iã ꝓpter pœnã peccati dãnati recipere nolunt ſanã doctrinã Chriſti. Diuiſi q dẽ ſunt adinuicẽ propter proprietatẽ prauæ adinuẽtionis: & ideo nec ſibi nec vlli catholicorum conuenire poſſunt: vnde facies eorum qui ſanam confitentur doctrinam, minime erubeſcunt: neq̧ miſerentur ſenum. Talibus enim quia vindicta dei propter peccata diuiſit, non minus adinuicem inter ſe, quàm & ab omnibus orthodoxis, non addit vltra vt miſereatur neq̧ reſpiciat, ſicuti nec Cain fratricidam, neq̧ munera eius reſpexiſſe dicitur. Horum itaq̧ omnium iurgia commouerunt eos de ſtatu rectæ fidei: & ad vana quælibet vt ſuperbæ ſaperent, pepulerunt. Pro quibus adhuc vox plangentis ꝓphetæ apte ſequiꞇ: Gene. 4.

PHE. **Cum adhuc ſubſiſteremus defecerunt oculi noſtri ad auxiliũ noſtrum inuanũ: cum reſpiceremus autem ad gentem quæ ſaluare nos non poterat.** Hoc quippe loco ſecundum hiſtoriam miſeræ gentis deplorat propheta errorem, quod magis auxilium Aegypti & Pharaonis,

q̃ dei expetierint. Qui cum adhuc subsistere viderent iam pene cōsumpti erant: & oculi eorum ad eos respiciētes tabefacti, respicientes ad gentem quæ nec se, nec eos saluare poterat. Quod satis idem Ieremias longe supra latius exponit, & si nunc hoc in loco illud acrius atque immanius deplorat. Sic itaq; & eorum vox est infra ecclesiam plangentium, qui se longe diu vanis demulcent spebus, & seculi occupantur actibus.
Qui cum tacti fuerint mortis infirmitate, aut tentatione aliqua, inueniunt se non solum nudos, verumetiam cæcos ita gementes: [Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanū.] Adhuc ergo subsistit quodammodo, quisquis in carne positus, fidem quamuis sine operibus, rectam tenet. Sed cum vana sectatur seculi, aliqua tactus molestia, inuenit oculos defecisse suos, quos ad caduca & labentia seculi defixerat, vanumq; auxilium quæsisse: quia quanto intentionem cordis ad ea posuerat obtinenda, tanto ab interno lumine intus & gratia emarcuerat. Vnde bene ad se reuersus gemens, probat vanum fuisse, ad quod quærendum oculos defixerat.
Et quia sæpe ob concupiscentiam rerum acquisitarū, totam spem suam in diuitibus seculi & potentioribus se committunt, vt per eos obtineant ardentius, quæ ambiunt, apte sequitur: [Cum respiceremus attenti ad gentem, quæ saluare non poterat.] De qua profecto gente id est, diuitibus, Propheta: Vlulate (inq̃t) miseri & plorate super miserijs, quæ aduenient vobis. Ad quos cum attenditur & speratur in eis auxiliū salutis, quid nisi miseriarum luctus eueniet, cum nec se nec alios saluare pñt? Maledictus (inquit) propheta om̃is, qui spem suam ponit in homine: & ponit car-

nem brachium suũ, vt à domino recedat cor eius. Qđ satis etiam & de hæreticis congrue accipitur, & de his, qui eorum vanum auxilium requirunt: quoniã oculi eorum vana scrutantes, & falsa scripturarum eloquia, magis magisq́ tabescunt ac deficiũt: & cum eos eorum auditores diligentius intendunt ad gentẽ quæ saluare non põt, oculos in vanũ leuãt. Quapropt̃ ad huc vox dolentiũ ac gentiũ eorꝫ ex p̃sona recte sequit̃.

SADE. Lubricauerunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum; appropinquauit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster. Nulli dubium, quod hæc lamenta Iudæis congruant, quando sub articulo mortis sua singuli reuoluebãt gestorum facta. Sed & propheta, eorum omnium in se assumit fletus ac lamenta, quod tam amara & insperata captiuitatis mala exigentibus culpis gentis suæ, subito contigerint. Quod non minus etiam de ecclesia Christi iure plangitur, quando eos qui latam & spatiosam seculi viam arripiunt, aspicimus. Plangit enim ecclesia, eorum lasciuiam, qui lubricam vitiorum sectantur viam qui necdum supra petram quæ Christus est, rectos fixerunt gressus. Pro quibus lugens ita gemit. [Lubricauerũt vestigia nostra in itinere platearum nostrarꝫ.] Alioquin nisi platearum itinera quæsissent, pedes à recto non lubricassent. Vnde dominus: Exi cito (inquit) in plateas & vicos ciuitatis: pauperes ac debiles compelle intrare, vt impleatur domus mea. Ex quo patet sensus, qui adhuc latam & spatiosam tenent viam, ante oculos internĩ iudicis, q̃d foris sint, & si corpore intrò videantur. Extra domum quæ Christi est ecclesia, lasciuientes lubricant. Lubrica sunt enim iti-

Lucæ. 14

Psal. 39. nera platearum & procliui. Idcirco Dauid gratulabū dus canit: Statuit (inquit) supra petram pedes meos: Psal. 17 & direxit gressus meos. & alibi: Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa statuit. Cæterum lata platearum via, fęculenta, plena luto & sordibus: in qua qui ambulat non absq; lapsu ruinæ suæ graditur. Hi vero quorum supra petram solidant̄ pedes, recto calle viarum ambulant, tanquam pedes ceruorum, nulla serpentium venena timent, dum semp̄ ad ardua & excelsa festinant. Nolunt enim lubrica vitare vestigia, & non in certo diuitiarum, vel labēti seculo spem vllam ponere: imò beatos cum propheta existimant, eo quod vanitates non attendant: neque sectantur insanias stultorum falsas. Qui cum præuidere nolunt quàm cito labantur quæ diligunt, subito appropinquasse finem vitæ gemunt, dum insperate falsa fuisse sentiunt, quæ tenuerunt. Hinc est quod formidolosius lugent: [appropinquauit finis noster: cōpleti sunt dies nostri, quia venit finis noster.] Nō em̄ Gene. 15 semper completio in bono ponitur, sicuti habes, q̄a necdum completa sunt peccata Amorræorum. Quorum completio finis fuit eorum, qui compleuerant ac q; exterminium: vti & istorum, quorum ex persona, p̄phetæ talia contigisse amarius luget. Completi nanq; dies planguntur, qui compleuerant illis scelera & mēsuram patrum suorum. Qui nimirum dies peccandi cum completi fuerint, finis venit. Prius enim appropinquat, quamdiu securis ad radicem posita suspensa in manu [illegible]ndet. Cum vero completa fuerint scelera delictorum, complentur dies: quia venít finis æternæ retributionis. Interea & hæreticorum vox est, quā do sero intellexerunt, quàm lubrica in scripturis sa-

cris eorum vestigia fuerint: & quamlatam arripiunt viam, dum nolunt regulas catholicorum patrum tenere: neq; viam quæ Christus est, rectis gressibus ambulare: sed vnusquisq; eorum, easdem scripturas dei, à recto deflectere, & ad suæ peruersitatis vias latius diffundere: & dum nec præfinitos patrum terminos neq; tritam scripturarum semitam volũt incedere, lubricauerũt vestigia eorum in itinere platearum, quia amplam & laciniosam sectati sunt disputationis suæ doctrinam: & non dico scripturarum sanctarum, verumetiam philosophorum corruperunt eloquia. Idcirco lubrica tenentes deciderunt in mortem: & venit finis cum omni confusione atq; perditione suæ dãnationis. Hinc sequit̃.

COPH. **Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos: in deserto insidiati sunt nobis.** Hæc hyperbolice dicta sunt de Iudæis: sicuti Ionathas & Saul, velociores aquilis fuisse, in Threnis Dauid laudantur. Cæterum quia propheta omnium in se lamenta, personas & voces vt diximus assumit, plãgit persecutiones ecclesiæ: cuius vtiq; persecutores velociores aquilis cæli iure planguntur: quia immundi spiritus ad dilacerandum & deuorandum velociores sanctis prædicatoribus fiunt suæ fraudis nequitia, & agilitate naturæ. Habet nanq; ecclesia aquilas suas sibi ad obsequium electas: de quibus in euangelio dominus: Vbi fuerit corpus (inquit) ibi congregabũtur aquilę: quia vbi passio Christi celebratur & corpus immolatur nostræ salutis, ibi aquilæ cæli aggregant̃ quasi ad escam & adueniunt: vt de morte carnis eius, vitam percipiãt, & refectionem perpetuæ satietatis. Ex

Lucæ.17

quo profecto ꝓpheta luget:luget & ecclesia Christi, quia velociores sunt hostes nostri scilicet aereæ potestates,& immundi spiritus,eo quod nulla potestas super terram sit,quæ valeat eis comparari. Vnde potestas eorum & violenta celeritas persequendi deploratur, quando non dico per suos, verumetiam per seipsos velocius circumeunt ac desæuiunt,quærentes ab ecclesia diripere violenter,quos deuorent. Super mõtes quoq; persecuti sunt nos: quia dum ad altiora ecclesiastici ordinis culmina extollimur,acrius eos ad ꝑsequendos nos excitamus:& licet super specula apostolicæ celsitudinis positi, quasi in monte videamur, non ideo securi esse debemus, quia eos fortius persequũtur,quos ad hoc super montes eleuatos viderint, vt cæteros diligentius inspiciant: & ad culmina virtutum perducant.[In deserto(inquit)insidiati sunt nobis.] Per desertum nanq; eorum vita designatur, qui aut sub monastica degunt disciplina, aut anachoreticam longe diu probati ducunt vitam. Hi duo in ecclesia ordines,agonizando contra inuisibiles instantius decertare hostes:& ideo contra hostes velocius atque fortius bella persequendo mouent. Illos siquidem in manifesto quasi super montes debellando: istos vero remotiorem ducentibus vitam,insidiãdo. Qui profecto vtriq; cæli aquilæ dicũtur:quia cælestia sectantur & ardua. Sed quod grauius est plangendum,velociores quam sæpe illis hostes inueniũtur ad decipiendum,quam hi ad præcauendum,certe aut reluctandum. Vnde & cum propheta,Christi interdum plorat ecclesia,quod velociores sint hostes eius & aduersarij electis suis, qui iam calcatis omnibus terrenis cælestia incolunt:ita vt interdum plures decipiant

non dico ex plebe toto ordine, verum & ex ipsis, qui aut pastores sunt aut perfectę quietis elegere vitam. Ex quo longe supra idem propheta valde plorat dicens: **Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt: obliti sunt cubilis sui.** Vbi non solum hæreticorum plāgit seductionem, verum & eorum, q in ecclesia malis suis exemplis animas decipiunt subditorum. Quas transire faciunt de monte ad collem, dum per fastum superbiæ obtinere nituntur dignitates rerum, & potentiam secularis gloriæ. Transeunt ergo & hæretici de monte ad collem, quādo de vna ad aliam insiliūt prauitatis suæ doctrinam: semper quidem vagi, & nunquam stabiles. Propterea & grex domini perditus est: quia idem hæretici quàm sæpe in disputando velociores sunt aquilis cæli, scilicet ecclesiæ doctoribus, & rectoribus plebis quos ꝑsequūtur super montes: super doctrinam scilicet apostolorum & sanctorum omnium electorum. Illis vero qui remotioris vitæ sectantur otium, insidiantur fraudibus, & decipiunt calliditatis suę eloquijs. Quos oēs sub vno lamento recte Christi deplorat ecclesia: quia in his omnibus infirmatur, & sub huiuscemodi præstigijs, quasi alarum auium præpeditur remigijs. Hinc est quod tantis vrgemur malis nō minus in occulto, quàm & in aperto. Siquidem in occulto, si in die vigent: in aperto vero contra Christi athletas persecutio super montes sęuit, vt & eos perimat, & plebē deinceps illis deiectis, crudelius sternat. Hinc quoque dominus per prophetam: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Quo percusso, apostoli oēs

Zacha. ij

fugerunt:& inde est quod sequit:

RES. Spiritus oris nostri Christus do minus, captus est in peccatis nostris: cui di ximus in gentibus, sub vmbra tua viuemus.

Hoc nanque Iudæi de Iosia dictum accipiunt, quod iustissimus rex, non suis sed populi peccatis captus sit in mortem, in quo totam spem suam posuerant: etiam si in gentibus deuenissent. Sed super eum videtur non stare hic sensus, quoniam nec ipse spiritus oris eorum fuit, nec in vmbra eius demum in gentibus translati, viuere potuissent. Imò de Christo velint nolint accipiendum, quod spiritus oris nostri Christus dominus, captus sit in peccatis nostris. Ex quo manifeste, nō minus diuinitas eius, quàm & humanitas sub vna eademque persona capta designatur. [Spiritus (inquit) oris nostri dominus Christus.] Nam cum dicit, spiritus oris nostri, eius diuinitas declaratur: cū vero Christus dominus, manifeste humanitas exprimitur: quia recte spiritus deus tota trinitas intelligitur: quamuis hoc in loco solummō patris verbum accipiatur. Vnde Moyses in Deuteronomio: Prope est (inquit) verbum in ore tuo & corde tuo. Quod est dicere: Prope est spūs oris nostri & cordis nostri deus, quia omnia replet & continet: in quo viuimus iuxta Apostolum, mouemur & sumus. Et ideo sanctus Dauid supplicando, cum trinitatem vellet distinguere in personis, Spiritum rectum (inquit) innoua in visceribus meis: ex quo filius designatur: & spiritum sanctum tuum ne auferas à me, cum persona sancti spiritus aperitur. Quod autem ad vltimum spiritu principali confirmari exoptat, patris manifestatur proprietas: tamen tota trinitas deus recte spiritus prædicatur, Hoc vero in loco

Psal. 50.

ſpiritus oris noſtri Chriſtus dominus catholice captus dicitur, quia in vna eademq́ʒ perſona, diuinitas ſimul verbi, & humanitas tenetur. Vnde iure incomprehenſibilis comprehenſus creditur: & incapabilis capitur: necnon & alia quàm plura, quæ ſimul de deo & homine ſub vna Chriſti perſona prædicantur. Sed ſpiritus oris noſtri quàm bene Chriſtus dominus appellatur: quia quem corde per fidem intus guſtamus, ore confitemur: vt ſit illud nobis ad iuſtitiam: iſtud vero confeſſionis ad ſalutem. Oris eſt autem aſpirare & reſpirare: quatenus per infuſionem gratiæ, quod intus trahitur, foris reſpiretur confeſſionis ad profectum. Veruntamen eorum iſta vox eſt, qua dicitur: [Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus.] qui nihil aliud in ore habent, niſi verbum veritatis quod Chriſtus eſt: nihil in corde, quoniam ex abundantia cordis os loquitur: ac per hoc ſanctorum eſt iſte gemitus & vlulatus: [Spiritus oris noſtri CHRISTVS dominus captus eſt in peccatis noſtris.] quia idem pro omnibus captus & mortuus eſt, vt omnium peccata deleret: non enim pro ſuis, quia nulla habuit veſtigia delictorum: ſed pro noſtris & in noſtris tentus eſt peccatis: quatenus ea deleret, et auferret chirographum, quod aduerſum nos erat delictorum. Neq́ʒ credendũ, quod talis tantusq́ʒ propheta de ſpiritu iſto aereo dicat aut flatu, quem ex aere infra nos trahimus, cũ aſpirando eum percipimus, vel cum reſpirãdo rurſus reddimus: ſed de ſpiritu qui deus, verbum eſt: quem corde credimus ad iuſtitiam: ore autem confitemur ad ſalutem. Alioquin flatus oris noſtri aut ſpiritus iſte aereus, nec dominus nec Chriſtus eſt: nec capitur nec tenetur cum reijcitur: non dico pro peccatis, verũ neç

pro vllis vsibus,neq; de quolibet alio accipi potest,nisi de eo, qui in duabus substantijs vnus est Christus: ac per hoc,spiritus oris nostri, scilicet verbum patris & homo Christus dominus,vnus idemq; deus,qui captus est pro peccatis omnium:cui recte diximus: [In vmbra tua viuemus in gentibus.] Propterea & nos ipsi etiam cum propheta expectantes promissæ adoptionis gratiam, infra nosmet gemimus atq; dicim⁹: [Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris.] & tūc sane hoc digne cum nihil aliud in corde aut in ore gestam⁹:sed totum quod infra interiorem hominem traijcim⁹, aut ipse aut ex ipso est: & quod ore proferimus, de ipso & ad ipsum est. Sic quippe interior homo viuificatur,pascit:sicq; animatus continuatim renouatur. Viuificatur vero quotidie in eo in quo est: & qui in eo est, enutritur:atq; p fidem intus forisve Christus amplectitur & profert: & sicut flatus iste aereus ex eo habet quod capitur ad quem respirat,rursus exterior homo viuificat vt aspiret:ita & noster homo interior necesse habet per fidē, spiritum deum intus corde susceptum habere, quatenus ab eo atq; per eum atq; in ipso possit viuere,viuēdo vero votis omnibus ad eum respirare, atque sua quæq; intima in eum & coram eo effundere. Qui profecto talis apte potest dicere,[spirit⁹ oris nostri Christus domiuus,captus est in peccatis nostris.] Captus est ergo in peccatis nostris,vt peccata à nobis expelleret,seq; intromitteret,vt nos deus spiritus inter possessos viuificaret,viuificatos vero semper possideret, quatenus nos à se & in se,ad se ipsum respirare concederet.Quo deniq; spiritu intus recreati,dicamus cum propheta,[In vmbra tua viuemus in gentibus.] qm̄

ipse est expectatio gentium & saluator earum: ipse est semen Abraæ, in quo benedicentur omnes gentes terræ. Cui profectò propheta bene corde dixerat & ore cõfessus fuerat: [In vmbra tua viuemus in gẽtibus.] quoniam ipse venturus in carne erat Christus dominus, quem gẽtes regem & deum suscepturæ sub eius vmbra deinceps saluatæ, cum sanctis requiescerent: & hoc est dicere, [Sub vmbra tua viuemus in gẽtibus.] non de præsenti aut præterito, sed de futuro. Quasi diceret: Quia tunc melius cum eis gentibus viuemus, cum ipse aduenerit repromissus spiritus oris nostri Christus dominus, qui captus est in peccatis nostris, in quibus mortui eramus: & viuicaficauerit mortalia corpora nostra, per inhabitantem spiritum eius in nobis: & tulerit quod aduersum nos est chirographum peccati. Vnde alibi Dauid: Sub vmbra (inquit) alarum tuarum ꝓtege me, à facie impiorum qui me afflixerunt. Senserat enim ardores concupiscentiarũ, æstu vexatos libidinis: & ideo sub vmbra alarum dei se protegi exoptat: quatenus à flamma tam diræ exustionis illæsus, requiescat. Hinc quoq; & beatę Mariæ promittitur: Virtus altissimi obumbrabit tibi: ne vllis cõcupiscentiarum motibus vaporaretur, vt adustionem incendij sentiret, quæ de spiritu sancto conceptura erat. Captus enim Christus dominus cum dicitur, caro eius nihil aliud quàm vmbra fuit, quoniã sub vmbra passionis suæ nos protexit, & sub vmbra corporis eius nos saluauit. Quid igitur putas, quantũ nobis aperta conferre poterit claritas virtutis eius, & sol iustitiæ cum refulserit, si tantum contulit humilitas carnis, & exinanitio diuinæ maiestatis? Per vmbra namq; lepra curata est; & per fimbriam dominicæ

Psal.16

Lucæ.1

vestis,illius fœminæ stetit sanguis:per vmbram quoque eum vidimus, quando non habebat speciem neque decorem. Caro quippe eius, vt diximus, vmbra fuit: quæ nostrarum refrigerauit æstus cupiditatum:quæ restrinxit ignes libidinum:quæ auaritiæ diuersarumque passionum incẽdia temperauit. Et quid dicam de vmbra domini,sub qua viuimus inter gentes,&in quam gentes sperasse legimus:quando & apostolorum vmbra sanabit ęgrotos,viuificabat languidos. Veniente enim Petro,offerebant infirmi:quos transeuntis apostoli,vmbra reddebat sanitati. Vnde caro domini,quid aliud quàm vmbra fuit? De qua profecto carne propheta dicit: Ecce dominus sedet super nubem leuem, & venit in Aegyptum. Sed & nubes leuis &lucida obumbrabat apostolos, ne sol iniquitatis eos exureret. Sub cuius nimirum vmbra quod futurum propheta denuntiabat, iã viuimus in gentibus & requiescimus sub vmbra protectionis eius:Nam idem propheta in vmbra eum videbat,quamuis in spiritu,cum adhuc fides prima hæc de eo gentibus nuntiabatur: sed nunc iam totum illuminat mundum,quamuis adhuc eum per sui corporis quæ est ecclesia dei viui,vmbram videmus:Nondum enim facie ad faciẽ:quia nullius corporis oculi, diuinitatis eius possunt recipere fulgorẽs: & ideo quasi sub vmbra quotidie totum protegit orbem terrarum: & nos in gentibus spe viua regeneratos,quasi sub vmbra viuere cõcedit. Nullum enim remedium erat,nisi in aduentu domini nostri Iesu Christi: qui solis desperatis possit afferre medicinam. Vnde & supra sub Coph litera, quasi conclusus iacebat. Hoc quippe Coph litera sonare dicitur. [Appropinquauit enim tempus nostrum: completi sunt dies no-

Actuũ.5

Isa.19.

ftri:quia venit finis noster.] Hæc nanque conclusio desperationem afferret, nisi aduentus domini nos releuaret. Vnde idem in spiritu recreatur. [Spiritus(inquit)oris nostri ante faciem nostram,Christus dominus comprehensus est in peccatis nostris.] Et notandum quod omnis lamenti intentio ad hunc decurrit finem,in quo totius mœroris ac doloris finis imponitur:ac deinceps in sequentibus versibus,quasi biuium demonstratur:quoniam cælestis & redempta Ierusalem dexteram tenet:eadem vero sanguinibus peccatorum fœdata,leuam petit. Vnde huic væ futurũ imminet:ab Ierusalem vero,Christus dominus omnem lachrymã abstergет: quoniã crux dñi tribunal iudicij fuisse probatur,dum vnus eorum qui hinc inde pepẽderant,per fidem assumitur: alter plasphemia damnatus,in interitu æternæ mortis relinquitur:quia pendẽtem coram oculis, per fidem recipere contempsit vitam.Nam quod dicit,captus est, præteritũ posuit q̃d futurum erat,more omnium eorum,qui in diuinis re promissionibus pro futuris præterita posuêre.Est itaque & hoc in eiulatu, nimia sequentis discretio lamenti,quo sanctorum omnium luctus terminatur:&gaudium post mœrorem & tristitiam incipitur.In illis vero duobus lamẽti versibus, à gaudio væ vltimum inchoatur:quod nullo terminatur doloris ac cruciatus remedio. Vnde sequitur,

SIN. Gaude & lætare filia Edom, quæ habitas in terra: Ad te quoque perueniet calix:inebriaberis atque nudaberis. Inimicos semper fuisse Ierosolymitis non dico Edom, verumetiam omnes gentes per circuitum,nemo qui historias aut prophetas legit,dubitat,Et ideo quia con

tra dominum contraq; eius auxilium, hi exultando de malis quæ acciderant lætati sunt, digne quasi de reciprocatione percepere vindictam furoris domini. Inebriatur autem Edom de vino ex quo omnes gentes suprà biberūt, & ex poculo illo Babylonis aureo. Propterea dicitur: [Ad te vsq; perueniet calix: inebriaberis & nudaberis.] Quia hæc dicit dominus; Ecce quibus non erat iudicium vt biberent calicem, bibentes bibent: & ad ultimum ciuitates eius (inquit) erunt in solitudines sempiternas: & à voce ruinæ eius, commota est omnis terra. Quæ omnia licet completa sint in illa vastatione gladij Babylonis, & rursus Babylon ipsa exterminata in ira furoris dei, tñ melius de illo vltimo iudicij die cūcta accipiunt, qñ post vindictã solitudo sempiterna sequet. Et ideo nō minus plãctus iste cōtra Babylonē assumit, qa iuxta mysticos intellect⁹ p Edom et Babylonē vnū ē q̃d significat. Nã ab initio seculi duæ tñmodo colligunt ciuitates & ædificant: quarum vna Ierusalē, altera vero Edom aut Babylon: vna earum quæ plãgit cū ꝓpheta, & dolet & parturit: altera vero quæ nescit in quibusdam suorum cur plangatur. Siquidem vnam earum Christus ædificat: alteram vero diabolus: qui quamsæpe in prophetis, Nabuchodonosor vocatur. Et Babylon illa est ciuitas ꝑditorum, quæ inebriat omnem terram vino iniquitatis suæ. De qua idem ꝓpheta: Calix aure⁹ (inquit) Babylon in manu domini, inebrians omnem terram. De vino furoris eius biberunt omnes gentes. De quo nimirum calicis vino etiam Edom potata plangitur, & ideo contra eam non monentis vox, sed per ironiam insultantis profertur, vel contradicentis, quod nūquam gaudere debeat neq; lætari, ad quam in fine fu

Iere. 51

ror domini peruenerit. Edom nanque sanguinolentus vel rufus interpretatur. Ille est igitur sanguinolentus atque hispidus populus, qui quæ carnis sunt sectatur: & pro præsentis vitæ illecebris, redēptionis æternæ pdidit primogenita. Hinc est q̄d dr̄: [Quę habitas in terra.] Alioqn nisi in terrenis actibus mētem posuisset: neq̄ q̄ inebriaret̄ aureo illo Babylōis poculo: neque suis nuda ret̄ virtutū indumētis. At vero Ierusalē quæ sursum ē, mater est electorum dei, non in terra sed in cælis habitet: vbi se totam transposuit sicut Paulus aiebat: Nostra autem conuersatio in cælis est. Et, Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Pertimescebat nanque illud, quod Iohannes in Apocalypsi sua ait: Væ væ habitantibus in terra, quia diabolus descēdit ad vos in ira furoris domini. Propterea auditores suos monebat: Quæ sursum sunt sapite. Sed Edom quod elegit habitare in terra, totam scilicet vitam suam in terrenis & cruentis peccatorum operibus sordidare, licet impræsentiarum videatur gaudere & lætari, paulo post aureo iam inebriata Babylonis poculo, ex ira furoris dei nudabitur. Nec immerito: quæ magis decreuit non dico in terra simpliciter conuersari, verum vt quidam codices habent, in terra Hus. Hus quoque consiliator interpretatur, non ille vtique qui consilij angelus dicitur, sed ille qui versantibus in terra, peruersa contra deum consuetus est dare consilia. Nam & Edom etiam terrenus interpretatur. Vnde per Edom nec immerito illi designantur, qui non cælestia sed terrena semper sectantur, astutia decepti & consilio diaboli. Ad quos vsque calix ille aureus peruenit, quo cunctæ inebriātur gentes, & nudant̄ gratia dei. Vnde sequitur Tau.

Philip. 3.

Apoc. 8.

TAV. Completa est iniquitas tua filia Sion: non addet vltra vt transmigret te: visitabit iniquitatem tuam filia Edom: discooperiet peccata tua. Hęc nanque iuxta literam vtrisque contigisse videntur: sed melius generaliter de omnibus accipienda, qui in vltimo magni iudicij examine, vt recipiat vnusquisque prout gessit, iudicandi sunt. Sion quidem, vt de mœrore transeat ad gaudium & lętitiam sempiternam: Edom vero rubicunda sanguine delictorum, visitanda est vt supplicia recipiat perpetuæ vltionis. Hæ nanque sunt vt diximus, quæ ab initio construuntur: quarum vna hoc loco Sion vocatur: altera vero Edom. Sed Sion etiam dicitur per Isaiam prophetam, quod completa sit malitia: quia dimissa est iniquitas illius, secundum quod Dauid ait: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Hinc est sane & hoc loco quod ait: [Completa est iniquitas tua filia Sion.] completa quidem quia remissa. Vnde in remissione scelerum completa malitia, id est, finita prædicatur, quia im præsenti arum suscepit duplicia de manu domini. Ex quo satis læta repromissio mox subiungitur. [Non addet vltra vt transmigret te.] quia finito iudicio cum iniquitas cessauerit, & peruentum fuerit ad requiem, deinceps nulla erit immutatio neque transmigratio de virtute ad vitium, de beatitudine & gaudio ad mœrorem, de gloria ad supplicium. Et è cōtrario super Edom visitabit iniquitates eius dominus, non vt remittat sed vt puniat, neque vt relaxet, quia permanserunt in eisdē, sed vt condemnet, quibus dicturus est, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Vnde sequitur, [Discooperiet peccata tua.]

Psal. 31

Matt. 25

Quorum igitur peccata tecta non fuerint, & iniquitates remissæ per misericordiam, visitabit eas dominus tunc vt puniat & aperta fiant: quia profecto patebunt omnia in futuro præuaricatorum crimina, & remissa erunt ac deleta eorum, qui præsciti ac prædestinati sunt ad vitam facinora. Recte igitur ibidem eorum discooperientur scelera, qui hic ea detegere & manifestare noluerunt ad pœnitentiam: illorum vero qui sua confitentur per lamenta & gemitum, penitus in eis non erunt quæ appareant omnino, quia deleta & remissa erunt, quæ per culpam delinquentes contraxerant. Hæc siquidem signa sunt futuri examinis, ad quod omnia decucurrerunt diuini eloquij prçconia: quod per Tau literam bene significatur. Tau nanque signa interpretatur. Propterea & hæc lamenta sub eadem litera tali conclusione determinãtur. Ad hoc quippe metuentibus se CHRISTVS dedit significationes & signa, vt fugerent à facie arcus. Sed quia præuidere nolunt, iustum est, vt eo durius feriantur, quo à facie arcus extenti, fugere neglexerint. Libeat in calce tanti lamenti mẽtem altius attollere: vt videre simul queat mens, quam præcelso Ieremias in culmine cæli ascẽderet, vnde contemplando dilatato corde, tanta quasi in palęstra huius seculi agonizantium discrimina vidit, ita vt nunc ad omnes generaliter oculum mentis extendat: nunc ad singulos Iudęorum casus defleat & ruinas, nunc ecclesiæ lugeat detrimenta. Sed & morum vniuscuiusque animæ deplorat improbitates, & diræ captiuitatis eius cum lachrymis depingit dispẽdia: nunc gloriam & solium contuetur Ierusalem, atque simul omnium electorum dei, nunc miseræ seruitutis eorum, qui iugo excruciantur aduersariorum, nũc cum omni

dolore cordis commemorat. Verum & ipsam ecclesi am lugentem nunc se, nunc suos introducit. Vertitur ergo planctus eius interdum ad mœnia ciuitatis, & ornamenta virtutum, interdum vero ad sacerdotes & & optimates plebis, quod eorum ex culpis nō minus ipsi quàm & grex capti sunt atq; vincti cum omni fœditate peccati loro iniquitatis, necnon & ad paruulos & lactentes sermo dirigitur gementis, eo quod fame sitiq; extabuerint, dū nullus in plebe doctor egregius inuenitur, virgines quoq; eius & cōtinentes squalidę deplorantur, quia in eis ob inediam verbi dei nullus viror, nulla pulchritudo vultus, vel venustas decoris, eo q̄d egressus sit à filia Sion omnis decor eius. Quid plura? Nulla est vexatio, nullus casus animę, nullaq; scelerum aut aduersariorum afflictio intus foris ve, quam non defleat & connumeret, nulla boni priuatio, quam non retexat mœstus, non minus in genere, quàm & in specie, & sicut nulla sunt ornamenta virtutum quę non amiserint hi per partes, ita nec vlla est mœroris aut doloris, quibus non moueātur vox lamentationis & lachrymarum fluenta, & dum varias intromittit tam vulgi quàm & nobilium personas, varijs mouetur fletibus, & innouantur per singulas personas, afflictiones & fletuum incrementa. Et sicut nullus est præsentis vitæ reatus, quo illa non deliquerit, ita nec vlli fletus, quibus iste non ingemuerit, ad vltimum pro eisdem nostris reatibus deum & dominum captum & passum in carne insinuat, nec sic tamen omnes de morte redisse immanissime dolēs, deplorat. Quapropter eorum ad extremum qui audierint & conuersi fuerint, completam malitiam & iniquitates prænuntians, gaudet quod vltra non addat eos,

vt affligat dominus,neq; vt transmigret de infirmita te suæ virtutis:sed erunt sicut angeli in cęlo,& cũ Christo sine fine regnabunt,eorum vero qui in vitijs & sceleribus vitam finierint,contraq; sanctos & electos dei semper commoti ad inuidiam & fraudem egerint,visitabit iniquitates non vt releuet & remittat,sed vt puniat & condemnet,& discooperiat atq; detegat omia peccata eorũ. Vnde prudens lector diligenter perpende,à principio lamenti huius quod præmisi, quia in scripturis sacris,non nisi lamẽtationes & carmẽ atq; væ inueniuntur. Quorum trium impræsentiarum lamentationes valent:in illa vero æternæ vitę patria, carmina hymnidicis angelorum vocibus, & sanctorum omnium cum iubilo exultationis erunt. Hinc ro go adhibeant in hac nostra peregrinatione lamentationes & lachrymæ,quatenus illic in carminibus deum laudare possimus cum sanctis. At vero quos hic præsentis vitæ gaudium & lætitia extulerint ad inania,illic væ perpetuum erit:quorum iniquitates visitabuntur in ira furoris dei, nõ vt finiantur,& luctus cesset vt requiescant,sed acrius vltio vt innouetur, & puniantur eorum sine sine delicta,qui hic sine sine peccare decreuerunt,si licuisset.

¶ Finis libri quarti.

PASCASII ROBERTI LIBRI QVINTI

Prologus.

QVINTVS IGITVR liber nõ eadem lege est editus, qua præmissi q̃tuor: sed eorum conclusio in hoc uno recapitulatur, lege rhetorum, q sub epilogo in fine concludunt & determinant ac dinumerant singulas res breuiter, quas attigerant. Agunt enim hoc reminiscendi causa, dum res dispsas et diffusas, uno loco quasi sub aspectu subijciunt conquerendo: ut indignationem uel clementiã moueant pĳ iudicis. Clementiam scilicet, in se aut in suos: indignatiõem uero, contra hostes: quatenus iudex grauius odio concitetur & offensam cõtrahat ex his rebus, quæ personis aut negotĳs sunt attributæ. Ad hoc quippe maxime conquestio ualet, ut misericordiam iudicis imploret: & auditoris animum mitem ac misericordem faciat. Cuius itaq; primus locus est

per quem quibus in bonis fuerint, & nunc per quem quibus in malis sint.cum dicitur: [Memento quid factum sit nobis uel quid acciderit. Hæreditas (inquit) nostra uersa est ad alienos.] Deplorat igitur coram clementissimo iudice oĩa eorum incommoda, resq; turpes & humiles sibi accidisse: & oĩa quasi ante oculos sigillatim apponit: ut uideantur quæ præter spem eis contigisse dolet: & ad summas miserias deuolutos se suosq; commemorat, more ut dixi Oratorum. Vnde si ibi bene perpenditur, magis inuenies ex nostris, easdem loquendi artes progressas, quàm ex eorum disciplinis nostros talia mutuasse. Quæ melius per singula inspicies uerba, si intentionem & affectum prophetæ consideres, qui celsa in spiritu leuatus arce, non suas suorumq; tantũ modo deflet, quàm etiam prophetali gratia singulorum singulas: & quæ omnium sunt mortalium, quasi sub suorũ specie deplorat ruinas. Hoc quippe distare uidetur inter pœnitentes & lamentantes: quoniam sunt utrisq; tristes lachrymæ communes. Pœnitentes uero pro suis rogant peccatis aut pro excessibus aliorum, ut dominus de

licta ignoscat delinquentium, ne puniat errata malorum cum iudicat. Lamentantes ergo sunt, qui pietatis intuitu celsa mente deflent ciuitatum ruinas, excidia, patriæ depopulationes & uastitates; necnon & interitum suorum ciuium; inter quæ connumerant quæ iam passi aut certe passuri sunt uarijs cruciatibus, & contumelijs innumeris.

Rom. 12 Vnde monet Apostolus, charitatem proximi persuadens, gaudere cum gaudentibus; flere cum flentibus. Et quia hic est fratrum amator teste angelo, qui multum orat pro populo & pro ciuitate sancta dei Ierusalem, merito lamentationibus suis uincit omnium lamentationum lamenta; & suis fletibus prouocat omes, ut simul defleant totius seculi ruinas & peccata.

IN LAMENTATIONES IEREMIAE. LIBER V.

REcordare quid acciderit nobis, vt sicut alij codices habēt. Memētó dñe quid factum sit nobis. Quod sane lamentū miro modo canticum Ieremiæ appellatur eius vaticinio decantatum: præsertim cum cāptiuitatem gentis suæ & plurimas miserias deploret, quas ei Babylonius tyrannus ingessit. Vnde constat, q̄d & lamēta carmina recte dici pñt: quia in præsentiarum sicut nulla sine miserijs, plena sunt gaudia, ita sine lamentis vix aut nulla inueniuntur cantica, Idcirco recte canticum hoc lamentationibus vltimis iūxit, domini poscens clementiā, vt finem malis imponeret. Quod tamē monasticus vsus bene inuenit Psalmorū more decantari debere, quamuis cantici vocabulum ab eodem accipere, nullis prænocetur titulis debere: quoniam solummodo cātica in illa cælesti Sion decent: lamentationes vero, in hac nostra peregrinatione: mixtim vero quasi in meditullio, antequam ad illud væ vltimum perueniatur, iure lamenta carminibus atq; carmina fletibus permiscētur: vbi & mala planguntur, & in spe gaudia cum fide celebrantur. Nam cum dicit, Recordare domine & vide quid

accidertit nobis, intuere & respice opprobrium nostrum. Barbaram historiæ captiuitatem deflet, miseriasq́; quas pertulit gens illa ingerit aspectibus creatoris: plus tamen quàm rhetorica disciplina omni ex parte propheta sententiam suam temperat: non vt exaggeret odium iudicis contra aduersarios, sed vt clementiam imploret pro suis factis & criminibus. Vnde non dixit, Memento domine inimicorum nostrorum vt suis digna factis exoluant, [sed recordare quid acciderit nobis.] Acsi patenter diceret: Reminiscens auferas mala quæ patimur: factoribus autem ignoscas. Vbi cum dicit quid acciderit vel quid factum sit nobis, distinguit mala quæ perferimus à natura: quoniam non naturalia sunt, sed accidentia multis delictorum ex causis. Hoc quippe est intueri vel respicere, quod etiam videre. Sed iteratio orantis, afflictionem vel intentionem ostendit cordis. Vnde isti versiculi cum affectu sunt dolentis relegendi. Porro opprobrium eorum erat gens tam sancta, tãq́; inclyta, olim miraculis prædicata, & dei illustrata præsentia, ad tantum deuenisse discriminis exitium dei iusto iudicio, ob immanitatem scelerum. Aliter vero martyrum vox esse monstratur, qui pœnis afflicti & cruciatibus subiecti, deo dicunt: [Memento domine quid factum sit nobis.] Dum enim impræsentiarum non vlciscitur, & patienter patitur persecutores sanctorũ grassari, quodammodo obliuiscitur: idcirco recordari exoratur, sicuti ille, qui lachrymabiliter proclamabat: Vsquequo domine obliuisceris me in finem. Atq; iterum: Obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ. Cum autem recordatus fuerit, nos quoque à pressuris persequentium liberabit: quia solummodo

Psal. 12

Psal. 43.

indulgentia eius, liberatio erit. Liberatio vero nostra, vtinque vltio persequentium sequetur. **Hæreditas nostra versa est ad alienos: domus nostræ ad extraneos.** Connumerat mala per partes quæ acciderant, quando populus transportatus in captiuitatem, alieni possederant terram: & quæ fuerat hæreditas populi, facta est possessio prædatoris ac vastatoris. Tangit etiam prærogatiuam patrum, & autoritatem diuinæ largitatis: cuius obtentu delectis gentibus, facta est hæreditas eorum idemque populus pars & possessio dei: quorum autoritas grauissima, & defensio hęreditatis semper sub cura & protectione dei fuit: deinde quod atrocissimum est doloris, hæreditas tantæ prærogatiuæ, non ad superiores, non ad æquales, neque ad qualescunque, sed ad alienos à deo atque extraneos culpis exigentibus quod indignissimum & iniquissimum est, peruenit: ad inferos videlicet atque superbissimos. Interea aduersus hæreticos hæc conclusio currit, qui hæreditatem ecclesiæ Christi, aut dæmonibus, aut prauis dederunt institutis. Vnde alia interpretatio signanter ait: [Hæreditas nostra conuersa est alienis: & domus nostræ extraneis.] quia quicquid conuertitur, erat quidem: sed postea in aliena commutatur. Ita & de scripturis sacris recte intelligi potest, quæ sunt hæreditas fidelium de qua dixi. Hæc translatio non ait, conuersa est ad alienos, sed conuersa est alienis, illis videlicet, qui à deo facti sunt alieni, eo quod scriptura sacra alijs est odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem. Idcirco alienis conuertitur ad perfidiam, cum fidelibus catholicæ intelligentibus maneat ad salutem. [Et domus nostræ extraneis vel peregrinis.] Ex quo patet sensus: quicquid exterius inte

2. Cor. 2.

riúsve idem habuit populus, ad liquidũ quod ab extraneis totum sit possessum vel transmutatum. Sed & tropologice domus scripturarum, intelligentię cognoscũtur diuinæ, in quibus habitaculum nostræ mẽtis sæpe firmamus. Aliter enim in eisdem habitare nõ possumus, nisi sensibus tanquam ianuis patefactis, intelligentiarum latitudinem teneamus. Quas dum hæretici male secundum suæ prauitatis inuentionem cõuertunt, domus nostræ alienis incolis transferuntur. Sed & spiritales nequitiæ extranei possunt congruenter intelligi: qui peruersis cogitationibus, diuinarũ scripturarum sermonibus, falsas inferunt prauitates. Necnon domus nostræ mentes videlicet humanę cõuertuntur ad extraneos & immundos spiritus, cũ prę uaricatione peccati, ad vitia animas inclinant. Quarũ scilicet hæreditas ad extraneos conuertitur, dum per uia immundi spiritus corda nostra possident, aliter enim ad nos ingredi non possent: quia non ex natura originem possidendi, sed ex culpa sumunt. Quam propheta retexẽs coram summo iudice miseriam, nõ minus eum contra hostes, quàm etiam ad nostri clementiam inuitat. Vnde sequitur: **Pupilli facti sumus absque patre: matres nostræ quasi viduæ.** Vbi alius interpres: Orphani facti sumus (inquit) velut non habẽtes patrem. Ex quo liquet, quod propheta ad deum patrem oculum intendit, qui plebem Iudaicam sibi adoptauerat in filios. Ex quo ait: Filius meus primogenit⁹ Israel. At vero hi facti sunt velut non habentes patrem, qui suis ex culpis quamuis eum haberent per inuocationem adoptionis, tamen quia irritauerant eum malis suis, iam non habebant propitium per affectum pietatis: & ideo signan

Exod. 4

ter ait: Sicut non habentes patrem: vt flectat per lamẽta obsecrationis, paterna viscera ad misericordiam piæ recordationis. [Et matres nostræ (inquit) sicut viduæ.] Matres vero, synagogæ intelliguntur septem, quæ principaliter in monte Oliueti fuisse constitutæ noscuntur: de quibus lac doctrinarum flueret, vel à q̃bus lex nuntiaretur: sed obsidionis tempore vel Chaldaicæ vastitatis, sublatis filijs destitutæ sunt, & ignibus concrematæ. Quas bene quasi matres deflet, & viduas deplorat, quæ solebant in lege filios educare, & nutrire populos. Porro secundum anagogen, quàm sæpe vox ista CHRISTI ecclesiæ congruit qua dicitur: [Facti sumus sicut non habentes patrem.] quotiens in angustijs & tribulationibus, minus eius paterna pietatis viscera per affectũ sentimus dignæ cõsolationis. Quod illi patenter dicere queunt, qui sui causa peccati, patrem amiserunt deum. Vnde orphani proculdubio facti debite plangunt, quod proprium perdiderint genitorem. Ex quo vnus interpretũ, non habentes patrem dixit: alter vero, velut non habentes: quia interdum sæpe pro culpis totus amittitur. Sæpe vero & si nos ad modicum deserit in terris, vt patrem non habere videamur inter pressuras persequentium, tamen eum habere in cælo minime dubitamus. Propterea velut non habentes, interdum sumus. Vnde non absolute dixit, & non habentes patrem: sed velut non habentes, quotiens varijs vexamur tribulationibus: vt & habeamus per affectum piæ recordationis, quamuis & habere non videamur per auxilium suæ defensionis. Sed & ecclesiæ CHRISTI quæ iure matres nominantur, sæpe persecutio-

nis tempore ficut viduæ fiunt, quando à suis viris, sacerdotibus fugientibus relinquuntur; velut etiam, quando in tempore pacis, ob desidiam & vecordiam, nullam deo prolem per officium suæ prædicatio nis gignunt. Dum enim aut lucra sectantur seculi, aut suis implicantur flagitijs, vel ignauia suæ pascũtur imperitiæ, CHRISTI ecclesiæ quæ vere matres sunt Christianorum, ficut viduæ fiunt. Propterea quidem non viduæ quia viri earum viuere videntur, sed quasi viduæ, quia ex ipsis nullum fructum deo ferunt. Quas bene eorum vox in ecclesia deplorat, qui adhuc per intentionem cordis & dilectionis amorem, ad deum suspirant. Sed & hæreticorum plangit sterilitatem, quorum iure ecclesiæ quasi viduæ dicuntur: quia & si domino IESV CHRISTO viro fortissimo ex parte iunguntur, in eo quod eum quodammodo cõfitentur, baptismum sequuntur, sacras literas legunt, ecclesiastica sectantur officia, tamen digne quasi viduę deplorantur, quia nullum ex suis doctoribus deo fructum pariunt. Quod bene concubinæ illæ Dauid designãt, ad quas verus Dauid noster, in initio ingressus, sed non eas sibi pleno & maritali copulauit coniugio: ad quas Absalom crudelior natus, sub specie satanæ ingressus, adulterio fœdauit suæ prauitatis. Vnde Dauid ęterna damnatione, illas infra suas tenebras reclusit. Quæ bene quasi viduæ planguntur, quæ matres esse debuerant electorum dei, si recta cum Christo fidei conseruassent fœdera, & casta coniugij sacramenta. Cæterum moraliter, matres nostras, id est, matres omnium virtutum, recte fidem, spem & charitatem accipimus: ex quibus non solum nos renasci-

mur deo, verumetiam omnes reliquæ virtutes animi generantur. Sed cum cœperint in nobis vanitatibus seculi vitiari, Christiq́ charitas per quam verum seruatur connubium, & substantia quæ deus est, in aliud nobis demittari, tres istæ virtutes sicut viduæ, potius quàm veræ viduæ plorantur: quia & si videantur forinsecus verbotenus virum complecti CHRISTVM per consuetudinem Christianæ religionis, iam intrinsecus amiserunt virtutem boni operis generandi, & fœcunditatem castæ procreationis in CHRISTO; quia quicquid non est in fide, peccatum est: & quæ sine charitate aguntur, prodesse non possunt. Sequitur, **Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra prętio comparauimus.** Immanem propheta describit crudelitatem & afflictionem gentis suæ. Inopiam siquidem eorum atque priuationem boni, intantum, vt aquam quæ gratis omnibus præstatur, etiam suo pretio comparauerint. Vnde mouere cum lachrymis indulgentiam pij iudicis per singula festinat, dum ea coram clemẽtissimo deplorat patre, quæ vix vllis accidisse gentibus, vnquam legunt. Cõgruit aũt iste sensus aduersus cupidos sacerdotes tẽplorum dei, qui domum dei domum faciunt negotiationis: quia propter baptisma & doctrinam prædicationis suæ, seu propter chrismata donorum dei, lucra sectantur, & impensiones quærunt sui quæstus: contra quos plebs CHRISTI iure deplorat & plangit. Aquas nostras, doctrinam scilicet scripturarum, & dona sancti spiritus in pecunias accipimus præmiorũ: de quibus nobis olim Isaias, ꝓpheta promiserat, & ad aquas nos gratis inuitauerat: Omnes sitientes (inquit) Isa. 55.

venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite, & bibite vinum & lac, absq; vlla commutatiõe. Quas cum profecto cupidi sacerdotes pretio distrahunt, recte plebs luget, eo quod ligna, scripturarum scilicet & donorum CHRISTI elementa, quibus ignis quotidie sancti spiritus enutritur in altari domini, pretio comparantur pecuniarum: & omĩa quæ nobis in commune gratis data sunt, in proprietatem nostræ salutis crudeliter venalia fiunt. Cæterum moraliter, aquas proprias pecunia bibunt, quia lachrymarum suarum liquoribus: gemẽdo saturantur: pecunia scilicet scripturarum, dum præmia æternæ vitæ in eisdem perpendunt ac supplicia. Quarum profecto meditatiõe charitatem intus nutriunt ac timorem: fitq; tanto pronior animus ad dolẽdum, quãto ampliori fuerit inflammatus dilectiõis amore, aut aculeo ob immanitatem scelerum confixus timoris. Sicq; fit vt pecunia scripturarum, aquas bibamus lachrymarum nostrarum. Hinc quoque Dauid: Cibabis nos (inquit) pane lachrymarum: & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Ligna quoq; in pabulum dominici ignis pretio emimus, quotiens terrena & caduca pro spiritualibus commutamus. Et hoc est aquas nostras pecunia bibere, sapientiam atq; scientiam rerum secularium, ꝓ spiritalibus dare. Certe aut è contrario virtutes animi intus vitijs excrescentibus quasi pro commutatione amittere. Sed neutrum eorum sine pretio labor; commutatur aut doloris: quia nullum iniustum lucrum sine iusto damno: neque lucrum sanctum sine labentium rerum dispendio comparatur. Ceruicibus (inq;) minabamur: lassis

Psal. 79.

non dabatur requies. Contemptũ itaque captiuorum & vexationem insinuat, coram æquissimo iudice: qui superbos disperdit, & exaltat humiles. Enumerat autem, quomodo manus superborum adiectionem in ceruicibus percussi ꝓpellebantur: vt etiam lassi ac fessi crudelitate hostili nolentes currerent: & sine requie laborem operis præferrent. Sed & spiritaliter ecclesia CHRISTI gemit in martyribus suis, quãdo colaphis percussi & manibus persecutorum in ceruicibus vexati, multisꝗ opprobrijs & cruciatibus afflicti, de alia in aliam ciuitatem passim fugere sine requie compellebantur. Vnde dicitur, quod requies nõ dabatur nobis. Porro per minas in ceruicibus, omnis afflictio insinuatur, & despectio humilitatis: quamuis iuxta euangelium, percussi in vnam maxillam, & ipsi vltronei alteram præberent. Ergo moraliter per ceruices superbia nostra designatur, sicut Iob ait: Posuerunt ceruicem suam sicut scutum: superbiam scilicet suam protectionis auxilium. Per hanc quippe superbiam tanquam in ceruicibus nostris ferimur ad laborem & fugamur à requie, quando ex conscientia reatus nostri intus percutimur: quod deus excelsus humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Cognoscit quidem, nouit, approbat, sed vt feriat & condemnet. Et hoc est dicere, [Ceruicibus minabamur, & lassis nõ dabatur requies.] quia peccatis & vitijs post finem laboris nulla manet requies. Omnis enim sicut quieta spiritalis est vita, ita inquieta carnalis & laboriosa. Et hinc est quod dicitur, quia lassis non dabatur requies. Aegypto (inquit) dedimus manum & Assyrijs vt saturaremur pane. Vbi alia inter-

Matth. 5

pretatio longe aliter ait: Aegyptus (inquit) dedit manus Assyrijs, in satietate ipsis. Historice autem plāgit, quod tanta nobilitas generis prærogatiuam patrum habet ex genere ꝓphetarum ac patriarcharum, quod Aegypto cui antē seruierant, manus dederint in seruitutem, vt saturarētur panibus, sicut alibi scriptum est:

1. Reg. 2. Repleti prius, pro panibus se locauerunt: & non solum Aegypto se tradiderunt, verumetiam & Assyrijs ob inediam panis: quibus olim deus manna de cælo pluerat, & miraculis coruscātibus, in regnum coram cunctis gentibus sublimarat. Cæterum quod dicit, Aegyptus dedit manus Assyrijs in satietatem ipsis, significat Aegyptios Assyriosq́ milites, vnanimter ad captiuitatem Israeliticæ plebis conuenisse, vt spolia distraherent eorum, suasq́ cupiditates diuitijs satiarent. Iuxta allegoriam vero, contra ecclesiam Christi Aegyptus simul cum Assyrijs conspirat, non charitatis gratia, sed vt ecclesiæ firmitatem oppugnent.

Psal. 3. De quibus vnus sanctorum: Non timebo (inquit) millia populi circundantis me. Siquidem Aegyptus tenebrę interpretatur: Assyrij dirigentes: in quibus aereæ potestates intelliguntur, qui se Assyrijs hominibus, videlicet potentioribus adiungunt, vt per eos persecutiones ingerant dei electis: de quibus dominus in euan-

Iohā. 16. gelio: Veniet hora (inquit) vt omnis q vos occiderit, arbitret obsequiū se prętare deo: & hoc quidē faciunt, quatenus suæ sæuitiæ feritatem satient, impietate pœnarum. Ergo tropologice Aegyptus dat manus Assyrijs in satietatem ipsis, quando hæretici iunguntur hæreticis, Donatistis scilicet Maximianistæ: & Valentinianis Marcionistę vel Manichæi, in satietatem acquisi

tionis populi iam seducti. Sed iuxta Hebraicam veritatem plorat ecclesia suos, quando membra CHRISTI & ministri altaris, pro terrenis etiam rebus dant manus potentioribus & secularibus viris, qui suis obfuscantur diuitiarum vel delictorum tenebris: necnõ & Assyrijs, qui dirigentes interpretantur, vt saturentur pane: qui se ad omnia quæ mundi sunt dirigunt, vt diuitijs affluant, & extollant honoribus. Quibus cum ministri CHRISTI pro caducis & vanis rebus manus dederint vt seruiant eorum imperijs, quid aliud quàm mundi lumina, etiam & ipsi tenebræ fiunt? Quibus ꝓfecto verbis monemur, potius leuare manus ad sancta, & cum Moyse ad cælum eas semper extendere, ne graues fiant: de quibus Dauid propheta: Qui statis (inquit) in domo domini, in atrijs domus dei nostri. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite dominum. In noctibus (inquit) ne si remissæ fuerint in tenebris huius seculi & Aegypto deditæ, obligatiores fiant, & seruituti obnoxiæ. Idcirco ait, In noctib⁹ extollite manus vestras, vt semper quæ sancta sunt, iuxta Apostolum meditantes, iugiter in laudem dei viuamus. Sequitur, **Patres nostri peccauerunt & non sunt, & nos iniquitates eorum portauimus.** Vbi alius interpres ait: & nos iniquitates eorum exoluimus. Quæ nimirum sententia vehemens est & abstrusa, multis inuoluta caliginibus, licet super Iudęos, satis soluta & aperta videatur: qui vetustatem literæ sequentes, omnia maledicta legis super se traxerunt, grauissimum legis iugum portantes: quod nec ipsi nec patres eorum ferre potuerunt, nolentes CHRISTVM recipere, qui

Psal. 134

eos à maledicto legis exolueret. Vnde dominus in euangelio: Vt veniat (inquit) super vos omnis sanguis iustus q effusus est sup terram, à sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinem Zachariæ: & omnia hæc (inquit) à generatione ista requirentur. Atq; alibi: Complete mensuram patrum vestrorum. Quibus profecto verbis ostēditur, quod imitatores patrum etiam præcedentia patrum delicta trahant, si eorum ad malum fuerint sectatores. Quod satis grauissimum est nobis, qui nostra non sufficimus delicta portare, si præcedentium patrum nostrorum oneribus prægrauemur. Quam sane sententiam Iezechiel absoluere videtur. qui ait: Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: sed vnusquisq; in peccato suo quo peccauerit, in ipso moriet. Quæ profecto sententia soluta esse videretur, nisi per Moysen in Exodo dominus loqueretur: Ego sum dominus deus tuus, deus æmulator, qui reddo peccata patrum in filios, vsq; in tertiam & quartam generationem his, qui oderunt me: & facio misericordiā in millia his, qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. Quæ non minus hic quàm & alibi in parabolis esse dicuntur & prouerbio: ita vt aliud prætendat verbis, aliud in sensibus sonare videatur, non quod dei iniustitia alium peccare impune permittat, & alium pœnas luere pro delictis aliorum: sed ex hoc quód sequitur, His qui oderunt me, comminationis sentētia siue præcepti scandalum soluitur. Potius enim patres qui fuerunt & non sunt, quasi peccatores punire debuerant. Sed qa patrū extiterūt æmulatores, & oderunt deū hæreditario malo & iure impietatis, in ramos de radice

Matt. 23 / Ibidem / Iezec. 18 / Exo. 34

crescentibus culpis, iustè vindicta peruenit. Et hoc q̄ p pe est dicere: [Nos iniquitates eorum portauimus.] coram æquissimo iudice, etiam sicut finem imponat malis, implorare sententiam absolutionis. Quod nullo modo filij ideo puniuntur, quia patres peccauerunt, sed quia iugū traxerūt iniquitatis, eorū magis co augescit & coaceruatur cumulus & mensura iniquitatis. Quæ nimirum scabies sępe viguisse in ecclesia Christi iure plangitur, quod sacerdotibus, principibus terræ delinquentibus, quia sæpe populus quasi pro eorum delictis flagellatur, quorum vox est: [Patres nostri peccauerunt & non sunt, & nos iniquitates eorū portauimus.] Acsi patenter dicatur: Non sunt quod esse debuerant: & nos culpis exigentibus, vnà cū ipsis vindictam iniquitatum eorum portamus. Vnde quę sumus, vtriq; quam terribiliter propheta lugeat audiant, cum & patres pro suis percellat culpis, & auditores ne se vanis deludant blandimentis: quoniam & doctores pro merito eliguntur plebis, & plebs detrimēta patitur ex negligentia doctoris. Neque enim succedentibus culpis minuitur pœna, sed augetur: vti de Cain septies pœna datur: de Lamech vero septuagies septies. Quia & si homicidarum vlla est distantia, nec affectator post præceptum & exemplum, minorem iure contrahit pœnam, quàm inuentor & autor mali. Potest & ad originalia peccata hæc sententia deferri, cum vno peccante, etiam ira in omnes desæuit, nisi fuerint gratia liberati. In quo sane confinio, neq; pater iniquitatem filij, neq; filius iniquitatem patris trahit: sed vnusquisq; eorum, aut in iustitia sua liberatur, aut in peccato proprio morietur. Quod autem ait

Gene. 4.

[Patres nostri peccauerunt & non sunt.] non vacat ab intellectu quomodo non sint, qui omnino etiam & post mortem esse creduntur. Omnes quippe peccator ex eo quod delinquit & peccat, ad nihilum redigitur & non est: & ideo non est, quia ab eo qui semper idem est, corruit vt non sit, & dilabitur. Neque dixit quia patres peccauerunt & non est peccatum eorum, sed non sunt ipsi: quia peccatore defuncto, peccati omnino causa manet: quam filij sententiam duplici modo sæpe persoluunt. Dum aut paternis iniquitatibus, afflictionibus deprimuntur varijs, vt exoluant peccata patrum impræsentiarum, aut finem non imponendo malis, supplicijs deputantur æternis. Quod si filij melioribus fuerint institutis vel gratia liberati, nullo premuntur iugo iniquitatis, sed per baptismum disruptis vinculis delictorum, vnusquisque eorum, aut suis punitur malis, aut absoluitur.

Serui (inquit) dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum. Epilogum retexit miseriarum, & per singula nouos infert cruciatus sui doloris: quatenus multis modis beneuolentiam pij iudicis inflectat ad misericordiam. [Serui (inquit) dominati sunt nostri.] Acsi patenter insinuet gloriosam libertatem eorum & dicat: Tu redemisti & liberasti nos in brachio virtutis tuæ: tu exaltasti & sublimasti in regnum: Tu virtutibus & signis glorificasti: & nunc non qualescunque, sed serui dominati sunt nostri: nec fuit qui redimeret nos de manu eorum. Hæc idcirco replicat, vt ad beneficia clementissimi dei, consuetam lachrymis prouocando clementiam inuitet, in toto mentis affectu, sua in eis potius be-

neficia, qui eorum errata considerat. Cæterum typice luget chorus sanctorum, gẽs sancta, populus acquisitionis, regale sacerdotium, quotiens spirituales nequitiæ qui cælestem perdiderunt libertatem, dominantur nostri & affligunt nos seruitute peccati: vel quando carnales quiq; aut criminosi, principantur in ecclesia: & in eis quos redemptor dominus ad modicum in manu eorum deserere videtur. Luctus ergo iste recte pœnitentium est, qui satanæ laqueos euadere cupientes, cuius dominio fuerant subiugati & addicti, ad deum respirare seu preces intendere præsumunt. Sed & hæreticos seruos esse cognosce peccati, qui dominantur eorum, quos suis pessimis instruxerunt moribus, qui serui facti sunt vitiorum: & dum nesciunt moderari iugum doctrinæ, nemo est qui ab soluat interdum eos, quos ipsi suis irretiunt disciplinis. **In manibus nostris afferebamus panẽ nobis, a facie gladij in deserto.** Vbi alius interpres ait: In animabus nostris acquiuimus panem nostrum. Ex quo immensi laboris vexatio describitur, qñ nõ minus mens, quàm & corpus fatigatur. Erat sĩ quidem exterius labor in acquirendo victum quotidianum: interius vero timor immensus à facie gladij: & hoc est dicere: In animab⁹ nostris: quia panis cum periculo vitæ quærebatur. Sed typicus optabilis est sensus: quia flexit conscientia & mens beata, quæ in animo semper sibi manibus panem vitæ acquirit, vel cibum scripturarum sanctarum, variarumq; virtutũ affert sibi sine tædio. Quos ꝑfecto panes in euãgelio fregisse legimus, tam triticeos, quàm & hordeaceos. vt animus copiosissimam sibi noui ac veteris testa-

menti frugem aggreget: vnde panem suis sensibus & labore acquirat, à facie gladij solitudinis. Gladius quippe solitudinis, insidiæ diaboli recte accipiuntur: contra cuius faciem, semper clypeus prouidè opponitur fidei: quatenus tuta saluetur mens ab impugnatione & facie percussoris. De quo dictum est: Ante faciem eius paradisus, & post eum solitudo deserti: quia prius quàm inuaserit fidelem animam virtutibus floridam, iure paradisus accipitur: in vasam vero in solitudinem reddit. Desolatur vero & relinquitur à deo, qui supplantatur ab hoste, & vitijs subuertitur.

Moraliter aũt anima suis laboribus panem acquirit virtutem, dum bonis operibus intus forisve exercetur corpus: verbi gratia, dum ad beneuolẽtiam seu charitatem & pacem, pietatemq́ʒ intenditur. Quibus cum viuificatur virtutibus, cælestem æternumq́ʒ acqrit panem, à facie gladij in deserto: quia deuictis hostium insidijs & tentationibus varijs, semper in deum quasi in deserto solitudinis laborantes versamur. **Pellis nostra quasi clibanus crusta est, a facie tempestatum famis.** Aut aliter: A facie plagarum famis. Vbi per exustionem pellis, magnitudo & immensitas famis: seu per liuidam carnem vt alius interpretatur, exprimitur. Quam sane famem si quis velit rescire, Iosephum legat: qui filios deuorasse parentes ait, & deuorantium fauces latrunculos præfocasse: vt iam deglutitos cibos pene de ipsis visceribus euellerent: sicq́ʒ raptores absq́ʒ horrore easdem carnes sumerent. Allegorice autem vox sanctorum est quę plangitur: [Pellis nostra quasi clibanus liuida facta est aut exusta est.] Pellis vtique, qua primi

sunt parentes nostri induti, miserabiliterq́ finibus paradisi propulsi. Vnde signanter non ait, Pelles nostræ sed pellis nostra: quia ex ipsis vnam omnes contraximus mortalitatis pellem. Mortalis quippe nostra liuore peccati fœdata, quasi clibanus, id est, quasi diabolus, qui est fornax vitiorum, quotidie nouis concupiscentiarum exustionibus ipsos inflammante peccati autore, aduritur. Vnde sequentes autorem, gehennam damnationis incurrimus: per quem tempestatis fame affligimur, ne vllis æternæ vitæ epulis à facie plagarum famis satiemur. Non enim sine causa alia interpretatio, à facie plagarum, aut nostra, tempestatū pluraliter dixit, cum corporaliter vna sit plaga vel tēpestas famis. Vnde magis propter internam doluit famem, quæ multis coauget tempestatibus, & diuersis afficitur plagis. Cū enim cibum vitæ anima amiserit, per omnes sensus corporis, & per omēs affectus animi diuersis plagarum patitur vulneribus, dum interno cęcatᵘ lumine: neq́ auribus intus verbum potest audire salutis. Vnde dominus: Mittam in eis, non famem panis neq́ sitim aquæ, sed audiēdi verbum dei. Qua nimirum fame dum mēs affligitur, diuersis verberibus plagarum cruciatur: & tempestatum iactatur procellis. Vnde sequitur, **Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iudæ.** Quod ad literam Iudæis accidisse, nulli dubium est. Multas autem CHRSITI ecclesias ob inediam famis, & sitim audiendi verbum dei, sæpe hæreticorum prauitate corruptas, & humiliatas in fide fuisse, nemo qui dubitat: quibus aiebat Apostolus Paulus: Timeo enim, ne sicut serpens Euam astutia sua decepit,

Amos. 8

2. Cor. 11

ita corrumpantur ſenſus veſtri à charitate, quæ eſt in CHRISTO Ieſu. Et infra: Deſpondi (inquit) vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto. Quas profe cto virgines ſæpe humilitas, quæ CHRISTO fuerant in fide deſponſatæ, merito ſermo propheticus luget: quæ niſi mulieres eſſent & ſectarentur vulnera muliebria, non eſſent hæreticorum fraudibus deceptæ, neq; adulterino humiliatæ connubio. Tropologice autem, quotiens peccatorum fœditate grauamur, & de alto, id eſt, de Sion ad humilia miſerabiliter pro ruentes conſternimur, mulieres, animæ videlicet noſtræ, in Sion, id eſt, in culmine eccleſiaſtico collocatæ, humiliantur. Aliud quippe eſt in Sion, aliud vero extra humiliari: quia & ſi peccatores quidem ſumus, infra eccleſiam Chriſti anguſtias ſcelerum noſtrorum in domo domini confitentes & gementes pandimus, non deſperantes boni paſtoris veniam ſubrogari: Et ſi in Sion lugentes humiliamur. Huiuſcemodi mulie- (Iere. 9.) ribus alibi idem propheta clamans dicit: Audite mulieres verbum domini, & aſſumat auris veſtra ſermonem oris eius. Docete (inquit) filias veſtras lamentũ: & vnaquæq; proximam ſuam planctum. Hinc quoque liquet, quod moneamur omnes affectiones animarum noſtrarum lachrymis abluere, & quaſi filias vt doleant & pœniteant, ad planctũ conſueſcere: propriaſq; corporis noſtri operationes, lamentationibus, quaſi proximas emundare: vt qui ſumus humiliati noſtris ex culpis, caſtificemur per eum, qui amator eſt pœnitentium & caſtitatis. Nam fidelium mentes quaſi virgines ſunt domino dedicatæ, quæ corruptelam fidei per dei gratiam induentes integritatem

deposuerunt. Ciuitates vero Iudæ, in quibus sunt humiliatæ, diuersæ sunt ꝓfessiones infra ecclesiam dei. Siquidem quia alia est professio sacerdotum, alia leuitarum, alia vero monachorũ, alia diuersorum graduum, alia virginum, alia viduarum & cælibatorum, alia coniugatorum, & in his singulis gradibus aliquæ virgines, scilicet intelligibiles animæ clarificantur virtutibus, dum proficiunt, ad interiora tendentes per intentionem bonæ voluntatis. Nonnullæ vero vitijs humiliantur, dum non secundum propositum suum Christum sequuntur, vel quod est grauius deflẽdum, aliquæ interius constupratæ consternuntur. Has præterea virgines idem Ieremias in eisdem Threnis longe supra deflet, dicens: Audite obsecro vniuersi populi & videte (inquit) dolorem meum. Virgines meæ, et iuuenes mei, abierunt in captiuitatem. Virgines scilicet, quæ mentis incorruptionem susceperunt: & iuuenes, qui nouitatem vitæ induentès, deinceps hostium insidijs, & scelerum flagitijs corrumpuntur. Quas bene plangit propheticus affectus, qui ad fœda & humilia delictorum inquinamenta, rapiuntur. **Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.** Quod ipsi Iudæi crudelitate hostium manibus suspensi sint eculeo, aut cæteris tormentorum supplicijs, manifestum est ex alijs atrocioribus pœnarum generibus. Certe aut ipsi hostium sunt suspensi, certe aut proprijs manibus eculeo cõstricti. In quibus profecto supplicijs, vt eis parcerent, [facies senum non erubuerunt.] Mystice autem, principes vel rectores plebium tunc hostium manibus suspendun tur ad alia, quando intentionem boni operis, seu nu-

Thren. 1

tum animi rectum deserentes, ad voluntatem hostis iam propter pœnam peccati, quasi tota intẽtione suſ pensi, quæ conceperint adimplent: imò suis deuicti manuum operibus, quasi in eculeo quę patiuntur, mi serabiliter tolerant. Hincq; sequitur, [Facies senio rum non glorificauerunt.] In quibus profecto lamẽ tis ostẽdit, tentationũ procellam in omnibus pertrãſi re. Nec enim nouit callidissimus ille draco pueris par cere seu iuuenibus ad peccandum: neq; cum adulescẽ tulos suis illecebris irretierit, senibus pręstat requiem, imò omnem ætatem, omnemq; ecclesiastici ordinis dignitatem, vna cum voluit, tempestate, & prosternit fraude sexum, conditionem, professionis gratiã: quoniam voluntas impia nescit miserorum lapsibus satiari: sed tanto magis vnumquenq; festinat decipere, quanto procliuius eos viderit & infelicius suis sug gestionibus obedire. Sed & à persecutoribus talia sæpe sustinuit ecclesia CHRISTI, quando principes senioresq; populi, morte, contumelijs & tormentis vexatos suspenderunt: & proiecerunt ad ignominiam: quod vtinã mereremur assequi, vt pro domino talia pati digni essemus: quatenus vel sic eius sanguinis pretio nostrum emundaretur corpus, & sanctificaretur anima proprij cruoris vnde respersa, quæ tantis suis fœdatur criminibus irretita. Sequitur, **Adolescentibus impudice abusi sunt, & pueri in ligno corruerunt.** Alia vero interpretatio longe aliter habet: Potentes (inquit) molis molabant, & iuuenes ligno confixi sunt. Vbi Sedechiam secundum historiam regem potentem plangit: cuius oculos rex Babylonis in Reblatha euulsit, eumq; ad molam mo

lere fecit: sed & alios principes vel iuuenes, quos ligno crucifixit. Cęterum quod nostra editio ait, [Ado lescentibus impune abusi sunt] Romanorum tangit flagitium, qui masculis coitu fœmineo coutebantur ad lasciuiam: ad quos, & de quibus Paulus Apostolus ait: Qui cum cognouissent deum, non sicut deum glo rificauerunt aut gratias egerũt: sed euanuerũt in cogi tatiõibus suis; putãtes se esse sapiẽtes, stulti facti sunt, & paulo post. Propter quod (inquit) tradidit eos dominus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt. Nam fœminæ eorum mutauerunt natu ralem vsum, in eum vsum qui est contra naturam: similiter & masculi in masculos turpitudines operantes. Quod & eosdem in eisdem quos ceperant ex Iudæis iuuenibus, talia perpetrasse plangunt, prodit ꝓpheta cum dicit: [Adolescentibus impudice abusi sunt.] Quod autem crucifixerunt eos in ligno, etiam manifestum est, ob immanitatem crudelitatis suæ. Sed quomodo iuxta nostram interpretationem, pue ri in ligno ceciderunt, non alius patet sensus, nisi quia in CHRISTVM pendentem in ligno, credere nolue runt. Vnde quidem Apostolus: Crux (inquit) gentibus stultitia est, & Iudæis scandalum. Ergo ideo in ligno corruerunt, quia pendentem vitam in eo vt mortem destrueret, suscipere noluerunt. Qui profecto potentes, quia scandalizati sunt in ligno, quasi pueros dimisit eos inanes. Vnde molis molebant, dum legem ad literam eisdem suis vestigijs vtentes, cæcitatem perpetuam impegerunt. Ad quam cum Samson ille fortissimus aduenisset, eum Allophyli molere fecerunt: quatenus per hoc nullis se explicaret gres

Roma. 1

1. Cor. 1

sibus: sed eandem vertendo in suis se per vestigia vt Iudæi recollocaret erroribus. Porro mystice infra ecclesiam potentium genera duo sunt: vnum eorum, q corporalibus sunt potentes diuitiarum facultatibus, & potentiam obtinent temporalium vanitatum: aliud vero eorum, qui spiritalibus pollent honoribus. In his quippe cupiditatum concupiscentiarumq; malitia, pertinaciaq; voluuntur: qui autem spiritales fiũt potentes, legis molam vertunt, dum eandem relegunt, terunt, repetunt, & frequentant: sicq; fit, vt quædam sit spiritalis mola, qua molent similaginem tritticei grani, polentamq; intellectuum, vnde deo possit sacrificium offerri, conficiant. Qui profecto iuuenes ligno confixi, etiam martyres efficiuntur. De quo nimirum ligno Paulus Apostolus: Absit mihi gloriari (inquit) nisi in cruce domini nostri IESV CHRISTI per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Quia pueri transpositi in domino, mundo mortui sunt, & affixi ligno dominicæ crucis. Sequitur,

Galat. 6.

Senes de portis defecerũt: iuuenes de choro psallentium.] quia veterani & longo confecti senio, ita in eis fame consumpti sunt, vt cum per portas egredi vellent ad herbas vel ad quælibet al a victus conquirenda, in ipsis eisdem portis ita sint femineces inuenti quasi mortui: & hoc sit dicere, de portis defecerũt: vel certe cum ab hostibus huc illucq; distenti perimuntur, merito quasi consiliarij ciuitatis & legis doctores, de portis defecisse, vti & iuuenes de plateis, à suis perterriti officijs, deplorantur. Typice autem senes sunt, qui caniciem sensuum per remissionis gratiam consequuntur: ac in mansuetudine quie-

tudinis,opus perficiunt. Qui si deum offenderint, in portis deficiunt,quæ dicuntur esse iustitiæ: de quibus David: Aperite in portas iustitiæ: ingressus in eas,con Psal. 117 fitebor domino. In his ergo deficiunt senes,dum crescentibus scandalis fatigantur:ita recto itineris cursu destituuntur, vt interciso pœnitendi ac lugendi tramite,quadam negligentia consternantur. Iuuenes eorum de choro psallentium deficiunt,quando decantatio spiritaliter conquiescit. Sed moraliter incontinens animus dei memoriam dum à semet repellit,dicere non potest: Psallam spiritu, psallam & mente. Vnde debet sine cessatione pia mens in conscientia,pclamare,ne quandoq; deo cantare desistat: imò choro sanctorum semper laudans deum, assistat. **Defecit** (inquit) **gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.** Patet sensus de Iudæis, quia deum ad iracundiã prouocauerunt,quod deciderit omne gaudium cordis, & dissoluta sint omnia eorum lætitię viscera in mœrorem & tristitiam, atque in diuersas miseriarum ęrumnas, sicut à principio luctus prophetalis connumerat: necnon & chori quos in diuersis solebant solennitatibus ducere,recte in luctum versi erant,quando inter hostes cruciamentorum generibus torquebantur. Aliter autem in ecclesia pœnitentium est ista vox, qui contritionẽ cordis sui deo offerunt in sacrificio,vti David dicens: Cor contritum & humiliatum, deus non spernit. Quorum igitur conscientia, scelerum & delictorum sauciatur vulneribus, iure dicunt: [Dissolutum est gaudium est cordis nostri.] Quod sane gaudium rursus David sibi dari deposcit: Auditui meo (inquit) da

bis gaudium & lætitiam: reddesq; lætitiam salutaris tui. Qui spiritali contritione & corde coangustato spiritus quiescit, quotiens anima miseriarum suarum compūcta vulneratur cruciatibus. Cuius vtique medelam contritionis Isaias, suo vaticinio repromittit dicens: In die qua alligauerit dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit, eo quod est & in eis vulnus & liuor ac plaga tumens. Moraliter autem, quotiens anima liuore peccati vulneratur, tū & plagata suorum scelerum spiculis. Cuius gaudium mox dissoluitur, cum mens ad conscientiam reducitur, & chorus virtutum, in luctum commutatur. Quod bene Asael contigisse legitur, qui cursor erat velocissimus, tanquam vnus ex capreis quæ morantur in syluis, nesciens veloces animi motus, patientia & grauitate temperare. Vnde dum velocius insequitur hostem, ictus vulnere deperijt, vbi fornicationis sæuitia dominat in inguine: & lasciuiæ morbus desæuit. Sed Achab in corde sagitta pcussus occubuit, inter pulmones & scapulas, eos designans, quibus sapientię virgo, falsitatum vulneratur iaculis. Et merito inter pulmones, vbi vitalia vigent flabra: vbi salus vitæ temperatur: & scapulas, vbi CHRISTI onera portantur leuia. Cuius nimirum dissolutum cordis gaudium est & peremptum, quia defecit ipse, & præsentis vitæ gaudium. Quod autem conuersus est in luctum chorus noster, perfectæ pœnitentiæ luctus designatur, quādo virtutum chorus harmoniam tenet lugendi quod amisimus: & concentum seruat pœnitendi, quatenus idem chorus post mœrores & lachrymas, ad gaudia possit pertingere mansura. Cecidit coro

Isa. 30

3. Re. 22.

na(inquit) capitis nostri. Væ nobis quia peccauimus. Humiliationem atque deiectionem Iudæorum à regno, designat: quãdo honor regis & gloria deperijt. Vnde idem propheta longe supra: dic (inquit) regi & dominatrici: Humiliamini & sedete, quoniam cecidit de capite vestro, corona gloriæ vestræ. Vbi alius interpres, Descende ait, Sed multum interest, quando cadat corona capitis, vel quando descendat: quia leuior est descensio, quàm ruina. Paulatim ergo dum desidiose viuitur, per neglectum gloriam amittere, descendere est: quia dum quisque ad altiora non currit, ad inferiora descendit. Sic & regnũ Iudæorum per singulos regressus vsque ad Ioachim, de excelso ad ima descendit: deinceps vero per Sedechiam & eos, qui residui fuerunt de populo, ad integrum cæcidit. Hincque sequitur vox omnium captiuorum lugẽtium: [Væ nobis quia peccauimus.] Ex quo patet, quod ruentibus væ immineat: peccantibus per desidiam, lamentum restat. Quod bene ecclesiæ congruit, quando sacerdotes in ea & virgines ruunt, qui videntur ornamenta eius esse: & quasi corona decoris. Sed & fidei gratiam interdum dum amittit, gloria eius de capite ruit: quia dominum decoris in perfidiam commutat falsitatis. Quod autem dominus corona sit ecclesiæ, Isaias testatur, dicens: In die illa erit dominus exercituum corona gloriæ, & diadema exultationis residui populi sui. Quam nimirum coronam capitis tunc ecclesia perdit, quando sanctiores in ea, in perfidiam ruũt. Quæ nimirum corona interdum cadit, sed potest lamentationibus reparari, atque integritate fidei reindui. Alioquin ecclesia CHRISTI

Iere. 31.

speciosa esse non potest, nisi coronetur CHRISTO
Canti. 4 veniens á Libano, vti in Canticis canitur: Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis: de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon: de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Sed & ipsa corona CHRISTI creditur, de qua in Canticis pul-
Canti. 3. chre ait: Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem, in diademate quo coronauit eum mater sua in die desponsionis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Quam sane coronam ecclesia quæ vere sponsa Christi est, tunc perdit, quando decorem fidei, & integritatem operum eius amittit in his, qui summi videntur in membris CHRISTI. Aut certe corona capitis nostri tunc ruit, quando hi qui videbantur ad decorem & gloriam insigniri, pro diademate in CHRISTO qui caput est totius ecclesiæ, in perfidiam, vel in scelera, vel flagitia cadũt. Cadit quippe corona capitis nostri, cum hi defluunt, qui in CHRISTO ornamẽtum videbantur esse decoris: sed tunc væ imminet, cum & hi per diuersa corruunt, qui videntur summi: deinde vulgus lasciuiens, in peccata & flagitia venit. Hinc est quod propheta simul cum populo, imò pro eo plangit: [Vę nobis quia peccauimus.] Eiulant ergo peccatores, & væ sibi imputant, quoniam deum offenderunt peccando. Vnde dolor oritur in corde, aut delinquendo suffixus, aut pœnitẽdo commotus. Cæterum moraliter, corona capitis nostri tunc perit, cum bona voluntas amittitur. De qua sane recte prophe-
Psal. 5. ta gratulabundus canit: Scuto (inquit) bonę voluntatis tuæ, coronasti nos domine. Tunc ergo mens nostra corona virtutum decoratur, cum scuto bonæ vo

luntatis in omnibus nō solum ornatur, verumetiam in protectione dei defenditur. Sed cum bona voluntas in mentem cadit, quid aliud quàm corona virtutum, & decor nostræ salutis amittitur? Hinc quoq; est quod recte plangitur: [Væ nobis quia peccauimus,] quia omne quod agimus, nisi coronetur scuto bonæ voluntatis, peccatum est. Et tūc imminet, quia peccauimus amissa bona voluntate, iam non per excessum sed per desideria, cum intentione pessimæ voluntatis delinquimus. Propterea (inquit) mœstū factum est cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri. Porro cor Iudæorum in vtraq; captiuitate, cum varijs vexarentur cruciatibus, quàm mœstum fuerit, forte nec est qui sentiat: & quàm tenebrati oculi præ lachrymis & doloribus, nemo qui apprehendat. Est tamen eiulatus omnium delinquētium, qui sibi imputant peccasse in deum. Sed duplex mœstitiæ ac doloris species æstimatur. De qua sane Ieremias: Dolor meus super dolorem: in me cor meū mœrens. Hoc quippe dicto significat, dolori peccatorum dolorem compunctionis adiunctum: vt sit dolor sup dolorem. Est igitur malus dolor, vt est illud: In dolore paries filios: est & bonus vt est: & dolor meus renouatus est, nimirum pœnitēdo. Qui ergo post peccatum salubriter luget, in mœstitia cor humiliat: vt medicinali dolore, dolor infirmitatis abscedat. Propterea Dauid (inquit) Cor contritum & humiliatum, deus non spernit. Propterea sit in animo omnium delinquentium, humilitas & pudor, de perpetrati operis facinore: dolor vero ex pœnitudine infixi vulneris. Ideo (inquit) contenebrati sunt oculi no-

Iere. 8

ſtri,propter montem Sion qꝛ diſperijt. Quorum ergo oculos malitia infecerat delinquēdi,iure plāgun tur cōtenebrati,q͞a execęcauit eos malitia eorū:vt Chrs q̄ ē lapis abſciſus de mōte ſine manibus,& creuit in mō tē magnū,videre nō pñt q͞a diſpijt.i.cū eſſet æq̄lis deo patri,ſemetipm exinaniēs: vt hi q videbāt prius,iā nō videant: & qui contemplabantur legem, cæci fiant: ita vt neq; CHRISTVM,neque eius eccleſiam,mon tem videlicet ſpiritalem,toto orbe terrarum creſcen- tem,proſpicere queant: quia contenebrati ſunt oculi omnium perfidorum,propter montem Sion quia diſ perijt. Vulpes (inquit) ambulauerunt in eo. perſecutores videlicet vel hæretici:qui male de Incar- natione CHRISTI ſenſerūt,dilacerauerunt omnem eccleſiam CHRISTI,& omnem catholicam intelli- gentiam de ea, fraude & dolo corruperunt: idcirco & ipſi partes vulpium erunt. Fuit nanq; Herodes per ſecutor CHRISTI, & peremptor Iohannis vulpes, de quo dominus: Dicite (inquit) vulpi illi. Sunt & omnes hæretici vulpes inſidiantes: de quibus ſponſa in Canticis: Capite nobis vulpes, quæ demoliunt vi- neas. Demoliunt ergo hæretici vineam domini ſaba- oth,quam plantauit ipſe,vineam Sorech. Idcirco plā- gendum eſt cunctis catholicis, quia propter inſidias eorum & fraudes,contenebrati ſunt hi etiam, qui vi- debantur oculi in eccleſia CHRISTI, & lumen ſcien tiæ reliquis præſtare membris in corpore dedicatis. Vnde dicamus ſinguli, dicamus om̄es: Illumina dn̄e cordis noſtri obtutus,& digna fidei claritate nos illu ſtra: vt quæ digna ſunt, videamus: quæ autem indi- gna,vitemus. Sequitur, Tu autem domine in

Lucæ. 13
Canti. 2.

æternum permanebis, & solium tuum in generatione & generationem. Vbi alius interpres ait: In æternum habitas: quia recte inhabitans, in æternum permanere dicitur. Aeterna quippe mansio est illi: idipsum vero esse, est quod permanet: & esse patrem in filio, filiumq́ in patre: vt sit in eis vna æternitas, vnaq́ substantialis sempiternitas, non habitatio localis, neque mansio temporalis: sed in seipsum vna & indiuidua permanendi essentia. Quamuis enim filius semetipsum exinanierit formam serui accipiens, tamen in æternum vnus idemq́ recte incommutabiliter permanere creditur, licet nõ incõuenienter sedes ei secundum humilitatem, in seculum seculi præparata prædicatur: quæ propter mortalitatem assumptã, suscepta cognoscitur. Idcirco in æternum vtraq́ natura permanere dicitur. [Et solium tuum (inquit) in generatione & generationem,] vt dum solium regnantis intendis, iudicem summæ potestatis expauescas: & si humana mortalitas multis attrita corruptionibus, vt vestimentum veterascit, eius essentia & maiestas, indeficiens & incommutabilis credatur. Conuertat autem se propheta totum ad deum, cuncta despiciens labentia, qui semper idem est: vt ex hoc inter varia discrimina vitæ, consolationem accipiat. Vnde querelosis precibus auxilium implorat. Quare (inquit) in perpetuum obliuisceris nostri, derelinquis nos in longitudine dierum? Nõ quod deus thesauros memoriæ amiserit aut sciẽtiæ, sed qa differt occulto quodam iudicio auxilium præstare statim, dum quasi despicit obsecrantes, & corda non consolatur in angustia depressorum: imò ad modicũ

cum deserit, vt per patientiam probet, & per victoriam remuneret quos probauerit, ex humana fragilitate mens quibusque pressa molestus, deum existimat obliuisci. Nam obliuio fontem cooperit charitatis: miserendi cito subtrahit facultatem: obtundit aciem præstandæ gratiæ: nec finit auxilium prę̨stare mox in miseria constitutis. Quod bene propheta cognoscẽs deflet: [Quare (inquit) in perpetuum obliuisceris nostri?] qui si ad modicum quasi oblitus, gratiam præstare distuleris, multis, depressi ruinæ casibus, vitijs subiacebimus. Idcirco semper exorandum est, ne derelinquas nos in longitudinem dierum. Vnde necesse est semper eius memores simus: vt & ipse nostri memor misereatur. Nec enim obliuiscentes se recordabitur, nisi ad hoc tantum, vt eius per gratiam insinuet requirendum, quod prius mens male nescia, inquirere nesciebat. Ergo dum ea quæ memoriæ inseruerit dilabuntur, nisi rursus per occultam gratiam itidem inspirauerit, passione obliuionis in animo obliterantur. Præsidet enim deus thesauris memoriæ nostræ, qui sunt abyssus multa: & occulta quadam dispensatione sua, quæ illic recondita, quodammodo temperat, medetur & disponit. Vnde dictum est: Reminiscentur & conuertentur ad dominum, vniuersi fines terræ. Reminiscentur quidem prius, ne & ipsi mandatorum dei obliuiscantur: deinde rursus conuertentur ad dominum: vt quę memoriæ inspirata sunt, per occultæ inspirationis gratiam, votis omnibus complectantur. Quid enim reminiscitur, nisi eius, quod memoriæ commissum fuit? Aut quid obliuiscitur, nisi quod sine dubio insitum fuit animo? Vnde dominus: Po

Psal. 21

pulus (inquit) meus oblitus est mei diebus innumeris. Ac propterea totum rogat ꝓpheta, ne nostri obliuiscatur dominus: non dico ad modicum ne tentemur, sed in perpetuum ne absorbeamur: ac deinde reminiscẽtes rogat, ne derelinquat nos passionibus subiacere: sed confirmet, vt conuertamur ad eum, quẽ toto corde diligere iubemur. Hinc est quod sequitur: **Conuerte nos domine ad te, ꝛ conuertemur, innoua dies nostros sicut a principio.** Nouit igitur propheta auersiones nostras, multas esse: idcirco rogat post multa naufragia & tempestates confractis viribus: [Conuerte nos domine, & conuertemur.] Quibus profecto verbis pietatis, primum implorat gratiam: deinde per gratiam repromittit arbitrium, vt effectus capiat salutis. Alioquin nisi per gratiam, nullus est qui conuertatur auersus, quia nostrũ est quod cecidimus: dei autem quod resurgimus: aut sit secundum Apostolum, neque volentis, neque currentis: sed miserentis dei. Et notandum, quod ad te (inquit) intelligas, quicquid est quod alibi intendimus, quia auersio est. Neq; enim sufficit vt conuertat nos deus, nisi & nos ad eum per gratiam, nostra conuertamur voluntate. Est autem quodammodo velamen infirmitatis nostræ, sensibus nostris obiectum: quod nisi fuerit illuminatione CHRISTI submotum, conuerti ad deum nulla ratione valemus.

Rom. 9

Vnde fit, vt & libertas reddatur per gratiam: & gratia libertatis, cooperetũ arbitrio bonæ voluntatis. Et ideo exorandus est deus, vt nos ad se post apostasiam nostræ auersionis conuertere dignetur. Quis enim septus tenebris, potest solis contueri claritatem? Aut q̃

lisse plangitur à se, qui vbiq; totus esse creditur. Nam repulsionis differentias duas esse, intelligimus. Prima qua tradimur tentatori peccatores: secunda quia succumbimus tentamentis. Vnde cum ad tentãdum exponimur, vtiq; sine dei ira repellimur. Cum vero vincimur neq; pœnitet, repulsione repellimur. Qua sane repulsione sicut Dauid ait, Quam præsciuit & prædestinauit, nunq̃ repellit deus plebem suam: interdũ autem donec pœniteat. Quando sic repellimur vt vincamur, vehementer contra nos iratus esse deus ostenditur. Ex quo Dauid: Quis nouit (inquit) potestatẽ iræ tuæ? & quis poterit præ timore tuo iram tuam dinumerare? Quoniam aliquando vt pater, aliquando vt dñs, aliquãdo vero indignat vt iudex. Vt pater quidẽ irascitur, quando verbis aut correctionibus increpat delinquentem, & tñ pœnitenti non subtrahit medicinam: vti longe supra idem propheta: Saltem amodo (inquit) voca me, pater meus, dux virginitatis meæ es tu. Nunqd irasceris in perpetuum, aut perseuerabis in finem? Ex q̃ liquet patrem irasci merito non in finem, sed vsq; ad tempus conuersionis. Ergo qñ paulo durius percutimur, dñs irascit: & statim de peccato sumit vindictã. Quod bene Moyses cum sensisset, Dñe (inquit) ne irascatur furor tuus contra populum tuũ. Porro vt iudex tunc iratus ostenditur, quando dicturus est impijs, peccatoribus: Ite maledicti in ignem æternum. Cuius post præsentiam, iam veniæ locus non datur. Sed hic interdum contra nos iratus esse ostendit, qñ nec finis malis imponit, neq; per pœnitẽtiam excrescentibus culpis, flagella cessant.

Psal. 89.

Matt. 25

Pascasij Roberti commentario-
rum in Threnos siue lamẽ
tationes Ieremiæ
Finis.

